

KAPOSVÁR

1425–1925

KAPOSVÁR

RENDEZETT TANÁCSÚ VÁROS

TÖRTÉNETE

ÉS FEJLŐDÉSE.

A GYŰJTÖTT ADATOKBÓL ÖSSZEÁLLÍTOTTA ÉS ÍRTA:

BERECZK SÁNDOR

NYUG. VÁROSI MŰSZAKI TANÁCSOS.



BUDAPEST, 1925.

ARANY JÁNOS IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.

Áll. állom. - 2014
MEGYEI ÉS VÁROSI KÖNYVTÁR
M433312
•KAPOSVÁR•

KAPOSVÁR, 1925.
NYOMATOTT SZABÓ LIPÓT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

MEGYEI ÉS VÁROSI KÖNYVTÁR

Előszó.

A háború s az ezt követő zavarok társadalmi és gazdasági következményei leginkább a városokat sújtották és állították új helyzet elé. A romok eltakarítása s az új alap megépítése közben vált ki közülünk Bereczk Sándor, városunk műszaki tanácsosa. Negyvennégy évig szolgálta városát nagy buzgósággal és legjobb tudásával. Ezen szép tulajdonságainál még csak városa iránt érzett szeretete volt nagyobb. Eme szeretetének gyümölcse ez a mű is, mely hasznos visszapillantás a multra és buzdító útmutatás a jövőre.

Amikor tollat ragadok, hogy e műhöz az előszót megírjam, érzéseim legközvetlenebb melegét szeretném szavakba önteni, hogy lerójjam hálámat elsősorban vele s azután elődeimmel szemben, akik e városnak alapjait lefektették. Gondolataim legjavát szeretném papirra vetni azok számára, akik e város jövőjeért, boldogulásáért továbbra is dolgozni, küzdeni akarnak. Ha ezt a várost alig fél század alatt naggyá tudta tenni az akarás és tudás, az erő és a munka, mindeme polgári erényekre hatványozott mértékben szükség van ma, amikor az új kezdésnek küszöbén állunk. A világért sem fogadhatjuk el befejezésnek azt a sorsot, amelyet a trianoni „béke" nekünk hozott.

Ebből az új munkából elsősorban nekünk, e város vezetőinek, kell kivenni részünket és pedig úgy, amint azt az új helyzet megköveteli. Számolnunk kell a megnehezedett emberi életviszonyokkal, szoros érzelmi kapcsolatban kell állanunk a közönséggel s abban a tudatban kell végezni munkánkat, hogy a köz javáért, embertársainkért és Nagymagyarország feltámadásáért dolgozunk.

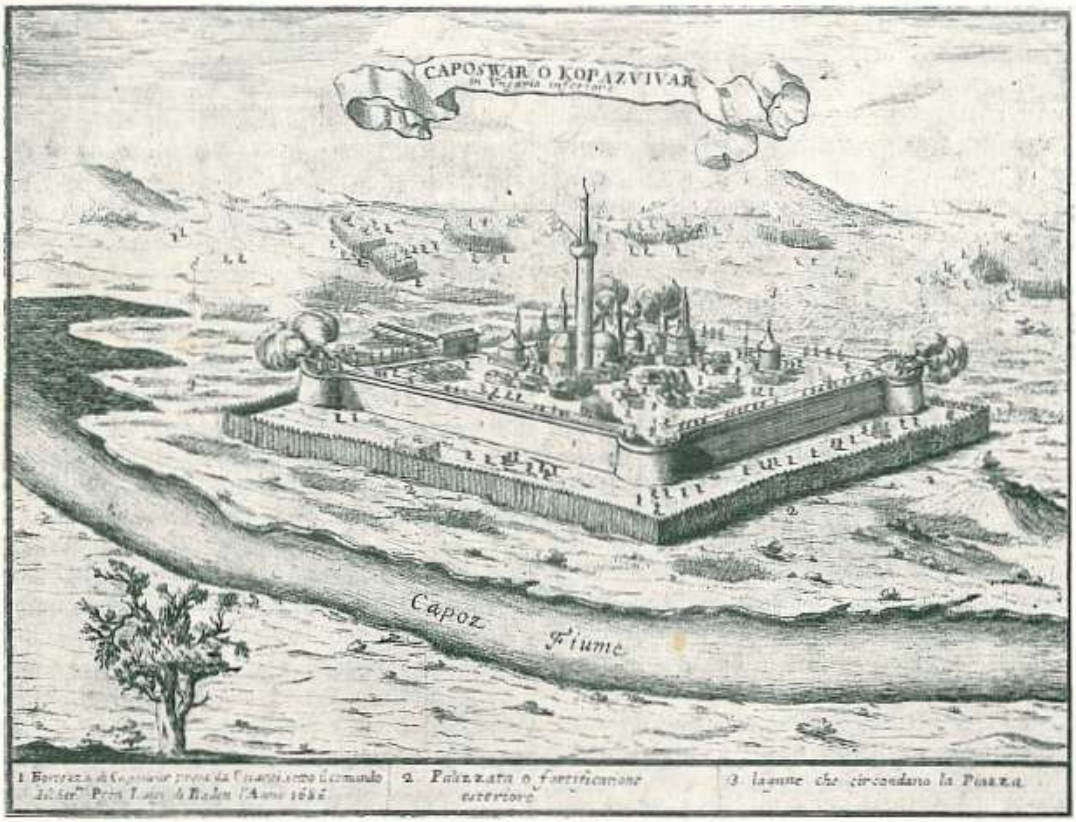
Egy biztos irányelvünk legyen tehát: megfeszített munka minden téren, a legszerényebb iparosműhelytől fel egész a legmagasabb fórumig.

Erre ad példát ez a mű is, melyet szeretettel bocsájtok útjára, s ha csak egy lépéssel viszi is előbbre városunkat, úgy írója nyugodt lehet, nem végzett hiábavaló munkát.

Isten adja, hogy úgy legyen!

Kaposvár, 1925. november 10.

Dr. Vétek György
polgármester.



A régi vár képe.

Kaposvár rendezett tanácsú város története és fejlődése.

Kaposvár őskora.

Miként a legtöbb európai helységnek, úgy Kaposvár városának kezdete is visszanyúlik a történelmi kor előtti időkbe: abba a sötét korszakba, amelyben csak tapogatózva botorkál a kutató, s alig talál egyebet, mint ősrégi kő, vagy bronz hulladékot. Ennek a sötét korszaknak talaja olyan ingovány, amelyből lidércfény is csak gyéren tör elő, hogy bevilágítsa halavány fényével az akkor élő emberek kultúrmunkáját.

A nagy vándorvonal, amely levezette Ázsia népfeleslegét a lakatlan Európába, Kisázsián és a Balkánon keresztül, megtelt e népeknek apró telepeivel, és mily csodálatos, hogy ezen kicsike telepek akkor talán egy-két családnak földgyűrűje, földvára, megmaradtak folytonos lassú fejlődésben, évezredek viszontagságainak ellenére, ugyanazon helyen mai napig. Ha lakható, alkalmas helyen, vagy terepen az ember megvetette a lábát, onnét többé legritkább esetben, csak kivételes nagy katasztrófa tudta elűzni. De többnyire ezen apró telepeknek a neve is megmaradt az utókorra, ha egyik-másik mindjárt nagy várossá fejlődött is.

Jó néhány évezred pergett le e vándor szittya népek feje felett, amíg Európa történelmi korszakát elérte. E megvilágított kornak fáklyavivői, mint Herodot (Kr. e. 488), Thukidides, Ptolomaeus, ezen ősnépek tartományaiban meglelik: Szob (Sobi, Soupi), Szenna (Sena, Semena), Sárd, Koroknya (Korotna), Mérő (Mera), Kapos (Koupus) stb. helyneveit.

Volt egy nagy vándorvonal, amelyben a Morava, a Duna a Tiszával, a Dráva, Száva, Mura, mint természetes útmutatók szerepelnek. Ebbe a vonalba Somogy is beleesik egész terjedelmével. Minden kétséget kizáróan ezen területeket az ősnépek már annak idején ép úgy telítették apró telepeikkel, akár csak a görög írásokban megrögzített tartományokat.

Felemlítésre méltó, hogy városunk neve őskori alakjának magyar értelme van, és míg ez nálunk elváltozva maradt az utókorra, addig Szlavóniában, közel a Szávához van egy helység: Kapus (Kapuš) néven.

A lidércfény gyenge sugara még egy érdekes nevet sejtet a sötét őskorból, amely Kaposvárra is vonatkozik, még pedig: „Apsára". Ez ősi nemzetségnév, amelyik Ázsiában mai nap is él a Taj népek között.

Tekintettel, hogy nem messze Kaposvártól, és pedig Gigében a Taj név, akár csak mint egy törzsnek a neve, de még közelebb, Mérőben a Sára családnév még mindig virágzik, jól tudva azt is, hogy a Sára az Apsára névhez ugyanolyan viszonylatban van, mint a Szalai az Aszalai névhez (ez utóbbi Ázsiában honos), mindezt egybevetve, nem tartható kizártnak, hogy Kaposvár városának jelenleg „Papsára" nevü dűlője a kezdet kezdetén Apsára nevü telepet rejtett magában az őskorban. Megjegyezzük, hogy ezen feltevés megcáfolására semmiféle történelmi adat nem volt felkutatható.

A telepek őskori jellege lehetőleg a dombos talajt részesíti előnyben, így Kaposvárnak Fő-utcája mutat elsősorban e célnak megfelelő területet. Itt fejlődött ki a tulajdonképeni város, míg a másik rész, a Kanizsai-utca dombja volt a Papsára. E két telep nagyon sokáig fejlődött önállóan és csak a későbbi időkben kötődött össze egy kérdőjel görbületéhez hasonló kanyarulattal, amely jelenleg a Korona- és Berzsenyi-utcát alkotja. Mi sem természetesebb, mint a beolvadás, még pedig a nagyobba, az erősebbe.

E város kiállotta ezredévek viharait, népáradatok hullámveréseit, míg biztos révbe juttatták honfoglaló Árpádnak törvénythozó utódai.[1]

Kaposvár története.

Kaposvár eredetét homály borítja, keletkezésének sem idejéről, sem módjáról bizonyosat állítani nem lehet. Valószínű, hogy a magyarok nemsokára a honfoglalás után szállották meg e helyet, ahol a vár épült, amely régi oklevelekben Rupolvár, Rupolujvár, Ujvár, Kapus és Kaposujvár néven szerepel. A „Kapos" névvel legelőször találkozunk a pécsi püspökségnek 1009-ben kelt alapító-levelében.[2] Szent István királynak ezen alapító-levelében előfordulnak a püspökség határai a következő szavakkal: Primum terminum *Zemogny* viculum usque ad Thapeon vicum posuimus; secundum *Ozora* donec perveniatur ad aliam aquam, que *Lupa* nuncupatur. Tertium *Copus* usque ad Almás aquam. Quartum ut dicitur *Kvasok*, sicut incipiunt a Danubyo super Zawum fluvium terminatur. Tehát az egyik határ Kapostól az Almás vizéig terjed. De a Lupa név is érdekel bennünket. Elvitázhatlan, hogy a mai Somogy vármegye igali járásának délkeleti része a XVI-ik századig a pécsi püspökséghez tartozott és e területen a XIV-ik században a pécsi püspökségnek 11 plebániája feküdt (Kazsok, Dada, Uzd, Zimány, Ó-merse, Baté, Szabadi, Attala, Szill, Gyalán, Hetény). Ennélfogva Szent István, midőn a pécsi püspökség egyik határául a Lapa (Lupa) vizet tűzi ki, ezen nem a mai tolnamegyei Lápafő helységet, mint többen hibásan vélik, hanem a somogymegyei Szentgáloskérhez tartozó pusztában eredő és Baténál a Kaposba folyó patakot érti. A két meglehetős rokonhangzású (Lapa, Lápa) patak közelfekvése semmi félreértésre nem adhatott okot a XVIII-ik századig, mert addig a pécsi püspökségi falvak közigazgatásilag Tolna vármegyéhez tartoztak. Tolnáról pedig köztudomású volt mindenkor, hogy a pécsi püspökség területének alkatrészét teszi. De mihelyt a kérdéses területet Somogy vármegyéhez kapcsolták, ami pedig már a XIII-ik században kezdődött (Wenzel III. K. 1268. ív 186. l.), a félreértés megszünt.[1]

1273-ban olvasunk „Kapus"-ról,[2] amidőn ott a vármegye gyűlést tartott; olvassuk továbbá, hogy Couanna nevű birtok a Buzád nemzetségbeli Ochus, vagy mint most olvassák: Ákos comes birtokában volt és erre János comes, Isip fia tartott számot. A perlekedő felek kívánságára Dénes és Gergely bán, mint választott bírák, 1273-ban Somogyvárott hoznak ítéletet, vagyis kiküldik Gergelyt, Iharos fiát, Koaznai Kozmát, Pertholdot és Miklóst, Ipoly fiát, somogymegyei comeseket, hogy ezek a nagyböjt közepe után következő pénteken Segesden összejőjjenek s Farkasnak, Decimus fiának, mint Ákos gróf képviselőjének meghallgatása s az utóbbi által Eur, vagy mint egy más okmányban áll, Sur földön okozott károk megvizsgálása után ítéletet hozzanak és a Kaposban tartott közgyűlésen megfelelően határozzanak.

A nemesek kiküldetésük eredményéről 1278 körül Segesden kelt okmányban értesítik Péter nádort, ki egyuttal Somogy megye főispánja és a kunok bírája volt.

A legrégibb okleveles adatként az 1313 évit fogadhatjuk el,[3] amely szerint a Gut-Keled nembeli Amádé fia, Miklós a Rupoi uradalom felét nyerte rokonától: Monoszlai Egyedtől. Később az 1332—1337. évi pápai tizedszedők lajstromában pedig Rupul plebániaként szerepel. E két hasonló név emlékét Rupoi-puszta őrzi, amelyet a köznyelv egyszerűen Ropolynak nevez. A Kapos névvel szintén találkozunk a XIV-ik század végén, amikor is az 1372. október 12-én tartott nádori közgyűlés — melyen Opulai László nádor elnököl — Kaposban folyt le.

A XV-ik század okleveleiben elég sűrűn fordul elő a vár neve, rendszerint a birtokosok változásával kapcsolatban. Ugyanis 1403-ban Zsigmond király a hűt-

[1] Darnay Kajetán közlése.

[2] Hist. Episcopatus Quinqueeccl. I. 62—72.

[1] Dr. Karácsonyi János: Szent István király oklevelei. Budapest, 1891. 41. és 42. lap.

[2] M. H. H. XVIII. 48. lap. Magyar történelmi okmánytár.

[3] Magyarország vármegyéi és városai. Dr. Csánki Dezső.

len Rupolujvári (Tamás fia) Istvántól és Jánostól, kik Kis Károly fiához, Nápolyi Lászlóhoz szítottak, elvette és Szerdahelyi (György fia) Ders Mártonnak és Tamási (Henrik fia) Jánosnak, erdélyi vajdának adományozta. Ezt az adományt 1405-ben meg is erősítette.

Zsigmond király 1421-ben[1] Enyingi Török Bálintnak és nejének, Borbálának, Ozorai Pipo gróf leányának és mindkét nembeli örököseinek ajándékozza Ozora, Tamási, Simontornya várát Tolnában és Kaposvár, Koppány várát Somogyban, minden hozzátartozó részekkel, Ozora, Simontornya, Tanaj, Kapornica, Csoknya, Egres, Gyenion, Kisfalud, Simonfalva, Pincehely, Zornyafalva, Tornika, Tinód, Kecel, Potvicke, Miha, Nádasd, Ihidek, Iliánfalva, Sifalva, Turtelek, Vörösalma, Bene-Szent-Márton, Elesd, Sántos, Szentbalázs, Vérnice, Rapol, Kenderes, Szentpál, Lered, Legyarmat, Cserőfa, Bedeg, Ertény, Bati, Békefalva, Myan, Medgyes, Urog, Kori, Kuves, Bak-Ság, Pogány, Sár, Inoka, Konda, Dalmad, Czablia, Hugyesd, Stirnice, Lazarca, Tad, Tabri, Gyula, Sondi, Tóti, Vörösegyház, Zák, Tas, Békefalva, Tengod, Keci, Szokoly, Szentmárton, Dorog, Döbrönk, Gyanamarton, Kismajsa, Adorján, Henge, Középmajos, Nagymajsa, Pondi, Regei, Szakély, Nyilas, Tóti, Szijd, Sári, Hetes, Ujlak, Vámos, Látrány, Kisberény, Nagyvita, Buzsák, Csököly nevű helységekkel.

A XV-ik század közepéig a vár fele a Tamásiaké volt.[2]

1423-ban Tamási László és Henrik nevű testvére vérrokonuknak: Serkei Lóránti Györgynek hagyományozták, amihez Zsigmond király is hozzájárult. De 1443-ban Tamási (Vajdafi) Henrik már a Héderváriakkal (Lőrinc nádorral és fiával, Imrével), minthogy azokkal egy őstől származott, újabb örökösödési szerződést kötött, amelyet I-ső Ulászló király is jóváhagyott. Héderváry Lőrinc nádor ezután be is iktattatta magát a birtokba, de Ujlaki Miklós — más birtokokkal együtt — elfoglalta tőle. Emiatt per keletkezett, amelyben 1445-ben úgy ítéltek, hogy a Tamásiak 1423-ig szerzett valamennyi birtokát, köztük Kaposvárt is, Serkei Lóránti György, az utóbbival kötött szerződés után szerzett birtokait pedig a Héderváriak kapják. Azonban ennek az ítéletnek sem a Lóránti-ak, sem a Héderváriak nem tudtak érvényt szerezni; sőt mikor a Héderváriakat a Tamási-féle birtokokba be akarták iktatni, annak még a Szekcsői hercegek is ellentmondtak egy örökösödési szerződés alapján. Ezt a velük rokonságban álló Tamásiakkal 1405-ben kötötték, akikkel 1446-ban az országbíró előtt ki is egyeztek. Később kiderült, hogy a két oklevél hamis volt.

Közben — 1446. áprilisban — Ujlaki Miklós, aki szintén meg akarta szerezni e birtokokat, Lóránti Györgyöt egyezségre szólította fel, aminek eredményeképen utóbb mégis ő maradt a vár birtokosa. 1446 május 12-ikén Lóránti János és Pelsőczi (Vajdafi) Györgyöt eltiltják a vár elörökösítésétől. Ujlaki, aki adomány révén tartott igényt a várnak a Tamásiakat illető feléhez, arra 1453 szeptember hó 14-én új adományt nyert. Innen kezdve állandóan ő és fia, Lőrinc herceg volt a vár egyik részének tulajdonosa, míg a másik rész a Szerdahelyi Dersfieké volt, akikkel örökös civakodásban éltek.

1476-ban Ujlaki Miklós bosnyák király Enyingi Török Ambrusnak adta e várban birt részeit Ambrus élete végéig.

1498-ban Dombai Dávidé volt a vár egy része.

Az 1536. évi adólajstrom szerint még mindig a Szerdahelyi Dersfieké volt Solyok Balázzsal közösen.

1543-ban királyi várként szerepel.

A XIV—XV-ik században az akkori viszonyokhoz képest Kaposvár erős vár lehetett, szigetszerűen víz vette körül, mely a várnak nagy védelmet nyújtott.

A történelem csak Mátyás király uralkodása idejében tesz ezen helyről — melyet Kapu-Ujvárnak neveztek — határozott említést, amidőn a vár Mátyás király udvarában nevelt Ujlaki Lőrinc szerémi vezér birtoka volt, ki II. Ulászló király ellen fellázadt és újabb megtámadás, ellenségeskedés folytán ezen erősséget megszállotta. A király parancsot adott (1494), hogy elfogják, jószágait elkobozzák. Ennek végrehajtására Drágfi Bertalan vezetése alatt Kapos-Ujvár ellen, Som József vezetése alatt pedig Németujvár ellen királyi csapatokat küldtek ki.[1]

Kapos-Ujvár várának parancsnoka, Dombai Márton, egy éjjeli kirohanásnál — míg Drágfi a szomszéd várban menyegzőt ült s ezalatt pedig a királyi csapatok a tivornyázás után mély álomba merültek — a megszálló csapatok lőszereit lefoglalta és ellenük fordította. Bornemissza János hadosztályát megfutamította, miért is Drágfi Bertalan a vár bevételére Budáról, Pestről és Pécsről lőszereket és segélyt kért; ezekkel a várat újólag ostrom alá vette és el is foglalta.[2]

Később Ujlaki Lőrinc részben az ország előkelő személyiségeinek közbenjárása folytán, részben azáltal, hogy a király előtt személyesen megjelent, tettét megbánta, kegyelmet kapott és előbbi javait azon feltétel alatt nyerte vissza, hogy, ha fiúgyermek nélkül találna elhalni, javai a kincstárra szállnak. És ez tényleg be is következett, a király Kapu-Ujvárt a kitüntetett és a vármegyében már akkor is nagy javadalmakkal bíró Szerdahelyi Dersfi családnak adományozta.[3] Ez a mohácsi vészig (1526) a családé volt.

Ezután a vár és környéke gyalogcsavargók és rablók menedéke kezdett lenni. Itt volt a söpreje a legszörnyetegebb embereknek, kik semmi katonai fegyelem alatt nem éltek, az egész környéket messze össze-

[1] D. L. 11054. Országos Levéltár.

[2] Magyarország vármegyéi és városai. Dr. Csánki Dezső.

[1] Szalai, III. kötet.

[2] Istvánfy, 1724. 25. lap.

[3] Vagner, 1802., IV. kötet, 36—41. lap.

kóborolták és mind a töröknek, mind a magyarnak rémei voltak, legirtózatosabb módon csikarták ki a szegény köznép pénzét s vagyonát. Efféle vétkes kegyetlenségekről Istvánfi így szól:[1] „Azon idő alatt, míg a hadak hadakat szültek, nagy sokasága támadt a kóborló katonáknak a Dunántuli részekben, kik semmiféle fizetéssel ellátva nem lévén, a szegény köznépet, mely mind a magyaroknak, mind pedig a törökőknek zsoldosa, az iszonyatosságig kegyetlenkedtek, amyira, hogy a hallatlan kinzás közben meg is haltak. Mert némelyeknek száraikat vassal keresztülfurták, másoknak belső lenöltönyeiket zsírba, vagy olvasztott faggyuba mártván, reájuk adták és meggyujtották. Az asszonyi nemnek vagy emlöit levágták, vagy pedig lószörből készült kötelet a melleiken keresztül huzván, azt lakatra tették és vagy pénzük előadására, vagy halálra kényszerítették. És semmi nemét a legszigorúbb hóhérságnak kigondolni nem lehetett, ami ezen szörnyüségeket zabolázta volna."

Az örökös háború annyira megváltoztatta a győzhetlen embereket és minden emberi érzést kiirtott szíveikből.

Miután ezen legrosszabb faja az emberiségnek már elég soká üzte büntetlenül kegyetlenségeit, azt Ferdinánd király parancsából Stansich Márk szigeti kapitány keményen megzabolázta. Az elfogottaknak szemeit kiszúratta és vagy elbocsátotta, vagy pedig kénköves porba dobatta és izenkint szaggattatta szét őket.

1555-ben Tujgon budai basa, noha Ferdinánd király kéthónapi fegyverszünetet eszközölt ki Szulejman szultánnál, fel akarta használni a kedvező alkalmat. Utánna indult ezen rabló csajvadéknak és nagy szerencsével le is győzte. A három erősséget, ezek között Kaposvárt is, minden fáradság nélkül bevette, miután Kecelnél elzárta a Kapos vizét, mely a vár sáncait táplálta.

Becse István szenyéri várkapitány rögtön követeket küldött Zichy Istvánhoz és Zrinyi Miklóshoz, ez utóbbit azonban a török Szlavonországban kötötte le.

Dersfi István Kaposvár ura, Dersfi Farkas szigetvári parancsnok fia pedig a nádorhoz sietett, hogy Kaposvár felmentéséhez segélyt kérjen.

Ezen erősséget maga a természet annyira megerősítette, hogy azt semmiféle táborral sem lehetett bevenni, kivált ha a várban levő ostromlottak is hasonló vitézséggel és erővel védelmezték volna magukat.[2]

A török 1555. szeptember 8-án megkezdte az ostromot. Horváth György és Kobak Miklós szeptember 12-én Korotnáról a következő levelet küldik gróf Zrinyi Miklósnak, Dalmatia, Horvátország és Slavonia bánjának:

„Már ötöd napja, hogy a Kapost a török erősen löveti, a bástya és kapu már nagyrészben lerontva. A Kaposvizet Kecelnél elfogták s most az árkot töltik, kérjük nagyságodat az Istenre, ne hagyja el a várbelieket, mert ha segélyt nem kapnak, akkor kimennek belőle s a török könnyen beszáll. Ami kevés hajdú van benne, az is fizetetlen, de annak okai nem vagyunk, mert ha pénzért könyörgünk, akkor is nem lóval, sem gyalogosokkal, hanem csak papirossal segítenek. Könyörgünk segélyért, hogy ne essék a vár pogány kézre; ha kell rontani, rontsák le, de ha meg kell maradnia, akkor siessen Nagyságod az urakkal együtt Kapos védelmére, mert csak addig lesz Korothna is a keresztényeké, míg meg nem veszik Kaposvárt."[3]

Kaposvárott az ostrom alatt a helyzet kétségbejtő volt. Az őrség szökdösni kezdett és az ostrom ötödik napján Széll Péter ideiglenes parancsnok, bár a szükséglet még nem fogyott el és a vár tovább is védelmezhető volt, mielőtt Dersfi István a segedelemmel és két ágyuval megérkezett, hajdúival együtt az erősséget odahagyta, titkon megszökött és az erősséget hűtlenül az ellenség kezébe juttatta; ezen vétkének és egyéb rossz tetteinek büntetését ugyan elnyerte, mert Pápán megismerték, elfogták és Török Ferenc parancsára egy fára felakasztották.

Dervis pécsi bég december 21-én levélben értesítette a kanizsaiakat, hogy Szulejman Kaposvárt neki adta, tehát innen kezdve a Balatonig az összes falvak neki hódoljanak.

Azonban a Dersfi család még ezután is fentartotta törvényes jogát a várra.

1556. szeptember elején Ferdinánd főherceg felszabadító seregeinek közeledtére a török elmenekült Kaposvárról, de 1557-ben, mikor Ali basa betegen feküdt és nagyobb hadi vállalatba nem bocsátkozott, a várat ismét megszállotta.

Ekkor már közigazgatásilag is berendezkedtek a törökök Kaposvárott, amely az 1565—66. évi fejlajstrom szerint Nahie székhelye és a mohácsi szandzsákhoz, illetőleg a pécsi vilajethez tartozott.

1568—69. évi kimutatás szerint a vár őrsége 164 lovas, 31 azáb, 60 martalóc, összesen 255 ember. Az 1618—19. évi zsoldlajstrom szerint Musztafa aga parancsnoksága alatt az őrség 309 ember. Ebből a tűzérség (topcsik) két tized (bölük), vagyis 20, a lovasság (ulufedcsik) három csapat és pedig Gázi Musztafa alatt 49, Hasszán Bali aga alatt 39 és Hasszán Diglir aga alatt 51, összesen 139 ember; azáb 99 és martalóc 42.

A török uralom ideje alatt a magyarok többször megkisérelték a vár visszafoglalását.

1599-ben, amidőn a törökök a félelem miatt a körül levő erősségeket üresen hagyták, fővezéreink, Schwarzenberg és Pálffy hercegek elhatározták, hogy a kaposi erősséget hatalmukba kerítik. Mivel ezen erős-

[1] 19. könyv, 356. lap.

[2] Istvánfy, 19. könyv, 357., 18.

[3] M. levéltár, I. 163.

ség kettős fallal, sánccal és sok bokorral volt megerősítve, az ágyuk nem sok kárt tettek az erősségben, de a bekövetkezett hideg tél (dec. 8.) a legnagyobb igyekezetnek is ellentállott, annyira, hogy a vezérek az elkezdett ostromot kényszerültek abbahagyni és ágyuikat visszavonni. Így a kaposi erősség továbbra is a törökök hatalmában maradt, míg végre 1686-ban Lajos bádeni őrgróf az erősséget a törökök kezéből kiragadta és Budavárának visszafoglalása után a császárnak odaengedte. Kaposvár a visszafoglalás táján jelentéktelen hely volt, 1692-ben 120 lakósa volt.

1686-ban, midőn a törököket ezen vidékről elűzték, a vár birtoka, mint háborítatlan tulajdon, a Dersfi, illetve Esterházy családra szállt, a délre eső Szerdahellyel együtt, ahol Dersffy Miklós Szent László tiszteletére pálos-kolostort alapított. Kaposvár egyik ura, Dersffy Saul, bizalmas embere volt IV. Bélának, akit somogyi bujdosásában hiven kisért.

1620—1630. közti időben, mikor Dersfi Ferenc fő pohárnok és sárosi főispán és Császár Orsola leánya, egyetlen örököse és gyermektelen özvegye a gazdag Mágocsinak, Galánthai Esterházy Miklóssal, Magyarország nádorával, császári tábornokkal (szül. 1583. ápr. 8-án, meghalt 1645. szept 11-én) kelt egybe, — Kaposvár az Esterházy családra szállt. Jólhehet a herceg Esterházyak családfáját egész Estorás Attila Pál elődig fölvezették, kit 969-ben kereszteltek meg, a hiteles adatok 1238-nál messzebbre nem terjednek. Kezdetben Zerházi birtokukról nevezték el magukat, később, 1584-ben, Galánthai előnévvel az Esterházy nevet vették fel. 1626. aug. 10-én ezt az örökös grófi méltóság követte.

1687-ben Pál — Miklós és Orsola fia — ki mint államférfi és hadvezér kitüntette magát a Szent-Gotthárdi ütközetben (1664), Bécs ostrománál (1683), Budavár bevételénél (1686. szept. 2.), mint az ország nádora (1681—1713), érdemeiért a maga és utódai számára majorátust és hercegi méltóságot kapott. 1783. jul. 11-én Miklós, az előbbinek unokája (szül. 1714., meghalt mint tábornagy 1790.), minden férfi és női ivadéka számára elnyerte a hercegi méltóságot.

A törökök kiűzetése után (1703—1711.) II. Rákóczi Ferenc emberei foglalták el a várat és egyideig benne tartózkodtak, míg végre I. Leopold király leromboltatta.



Letelepedési engedély.

Jó ideig Kaposvár nem állott egyébből, mint a várból, melyet átjárhatatlan mocsár környékezett. Megközelítése csak keskeny hídon történhetett.

A város a vár lerombolása után kezdett épülni. Az első házakat a mai templom tájékán építették meg, körülötte szántások és vetések voltak. És mivel az időben Kaposvárnak földesura nem volt, a vidékbeli pusztákat, nevezetesen Kecelt, Ivánfát, Gerlicét, Papsárát magukévá tették, sőt 1689-ben a rácegresi és kenderesujfalusi pusztákat is fegyveres erővel a török-rácoktól elfoglalták s mindezek minden jobbágyi adózás nélkül egész 1702-ig voltak birtokukban és használatukban.

1702-ben Leopold király gróf Estorás Pál her-

cegi címét megerősítette és Kaposvár, Dombó, Ozoró várak örökös birtokával megajándékozta; 1703-ban, a Rákóczi-féle függetlenségi mozgalmak idején, az ország közállapotának megfelelően, Kaposvárott is a földesúr és jobbágyok közt semmiféle határozott viszony, vagy függés nem volt. A felkelés megszüntével a kaposvári lakósok, kiknek száma azon időbeli körülményekhez képest már nevezetesebb volt, Szabó Péter vezetése alatt alázatossággal folyamodtak akkori földesurukhoz, hogy jobbágyi adózásaik, tartozásaik és egyszersmind jogaik iránt tegye őket bizonyossá s így keletkezett az *1712-iki megtelepedési szerződés*, mely szerint a kaposváriak nem lesznek ezentúl úrbéresek. Ezt az egyezséget Mária Terézia királynő 1765-ben megerősítette.

Szószerinti szövege:

LETELEPEDÉSI ENGEDÉLY.

Mi Isten kegyelmébül szentséges római Imperiumbéli herczegh Galanthai Esteras Pál, Fraknó várának örökös gróf ura, Magyar országh Palatinussa, Kunok és Jászok birája, aranygyapjas vitéz, Nemes Soprony, Mosony, Pest, Pilis és Solt vármegyékk Fő Ispánya, Császar és Koronás király urunk eő Főlsége titkos Tanátsosa, komornikja, Magyar országh Duna tulsó részeinek s hegyallyai Végházainak fő generálissa és Magyar országhban helytartója, Adgyuk tudtára mindenekk az kikk illik, hogy megjelenvén Előttünk Szabó Péter és több Kaposy városunkk előbbeny lakóssai alázatossan kértek bennünket, hogy az elmult szerencsétlen háborús üdőkben elpusztult Kapos városunkat bizonyos Conditiok alatt meg szállitany engednénk, oly bizodalommal lévén, hogy rövid idő alatt legalább háromszáz házzal említett Városunk meg fogh szaporodny, és jövendőre többre is, mellyekk alázatos kéréseket kglmessen meghalgatván; Először Engedtünk azon városunkra szállandó lakosokk a dato praesentium három esztendeig való szabadságot úgy, hogy azon három esztendők alatt semminemű pénzbeli cenzussal ne tartozzanak, kivévén mindenekbül járandó kilenczedet s az sörtésmarhákbul provenialandó tizedet mellyel az három esztendők alatt is tartoznak; holott három szabad esztendő el telvén minden háztul esztendőnként egy egy tallért, felét Szent György napra, felét pedigh Szent Mihály napra az oda való Tisztünk kezéhez okvetetlen meghadny köteleztetnek; Ez mindazonáltal akár melly jövevény árrosokra és ne talán Bótokat föl vevő Rácz kalmárokra semmiképpen ne extendáltassék minthogy effélékk taksálása fügny fogh továbbra való kegyelmes dispositionktul. Másodszor. Az minémü Gilicze és hármas nevü Malom heleink ugyan a Kapos vizén vannak azokat meg épitteny az Kaposiakk olly okkal engedgyük, hogy se meg épittésében, se másban semmiben az oda való Tisztünk ha nem csak kövekk és Malomhoz tartozandó vasakk felében concurrállyon, az Malmokk pedigh mind kettőnek fele jövödelme számunkra lészen, felét pedigh engedtük a lakosokk, ugy mind azon által, hogy ennek utánna mindenkor épületre, mind gátra és Malom fejre magok saját költségekkel és fáradságokkal tartozzanak a lakósok gondott viselny. Harmadszor. Nem különben Mészárszék egész esztendő által számunkra lészen; a korcsma pedigh karácsony naptul foghvást Szent-György napigh a lakósokk, Szent György naptul foghvást pedigh karácsony napigh épen csak számunkra szabad lészen árrulni. Negyedszer. Mínthogy Kapos Városunkk határa nem szintén nagy volna, kivánván a lakósokat ebben is meg segittenünk, két örökös Keczeli és Ujfalu pusztánkat usurálni engedtük, mellyeket minden nemü fructuositásival ennek utána élhessék, tartozván mind azon által mindennémü eőszi és tavaszi vetésekbül, Méhekbül s egyszóval valamibül kilenczed szokott járny a kilenczedet számunkra megadny és valamint föllyülemléténk a sörtésmarhákbul tizedet, ahol pedigh a kilenczed és tized ki nem telnék a Dominiumunkban practicalt urbarialis censust a helett le teny, ugyanott a Városon tartozny fognak a hidak csinálásában concurálni. Eötödször. Valamikor az ott való városunkk külső emberektül háborgatása és vám beszedésében gátoltatása lenne, a Kaposy kösségh edgyenlő erővel életét megh oltalmazny és megsegétteny, nem különben Tisztviselőinkk adandó alkalmatlanságokban succuralny, ugy hertelen szükségében is olykor kocsit alájok adny azontul köteles legyen; azt is per expressum declarálván, hogy valamelly helységünkbeli mastani lakósokk ezen három esztendők alatt kegyelmessen megh engedett szabadtsághgnak eőrülvén lakását oda transferálny szabad ne legyen. Mellynek nagyobb bizonságára attuk ezen kezünk irásával és pöcsétünkel megerősitett levelünket.

Datum in arce nostra . . . Kismartoniensi Die prima Mensis decembris. Anno Domini Millesimo septingentesimo duodecimo.

Paulus Esterházy.

Ezen boldogemlékezetü Pál Herczeg kaposvári lakósinkk kiadott kegyes confirmacionalis levelét a mint annak ususában vannak most említett kaposvári lakósink további tetsésünkig kegyessen confirmáljuk aláb meg irt mód és conditiók alatt. — Elsőben: hogy az irtás földektől, melyek mégh semmi census alatt nem voltak, valamely mértékletes tiszteink által ki vetendő Terragiumot fizessenek. — Másodszor: Kenderes Ujfalusy Praediumon Rácz Egressy részrül értve egész az vizig, a mi az szükségünkre rezelvált darabtul eláljanak elébben említett praediumnak más részeinek nem külömben az Kis és Nagy gáthi, ugy az Ivánfai praediumoknak noha ezen con-

firmationális levélben nem foglaltatnak további usussában megh maradyanak. — Harmadszor: hogy mivel némely Kaposváriak az közöttük lakó örökös jobbágyainktul törvényesen bizonyos földeket és réteket birnak, azok vissza adattassanak az investiált summák, mindazonáltal el ne veszszenek, hanem azok által, kik föl vették viszsza fizettessenek, a vagy viszsza füzettessék ideig azoktul járandó interes praestáltassék, avagy aestimatione mediante csak annyi darab föld, a mennyit a költsön vett pénz érendő lészen, creditoroknak adatassék és mind addig, valameddig a rajta való pénz le nem fog tétetni birni engedtessék. Ozorae 13-án április 1756.

Herczeg.

Már 1703-ban a városiak kérelmére meghagyta Estorás Pál palatinus inspectora és tisztjeinek, hogy mind a kaposváriak, mind Ozora, Pincehely, Tamási lakói, Szent Mihálytól karácsonyig bort árulhassanak és egész éven át mészárszéket tarthassanak.

Az engedély szószerinti szövege:

Mi Isten kegyelmébül szentséges római Imperiumbéli herczegh Galánthai Estorás Pál Fraknó várnak eörökös Gróf Ura, Magyarországh Palatinussa Kunok és Jászok Birája. Arany gyapjas vitéz, nemes Soprony, Mosson, Pest, Pilis és Solt vármegyékk Fő Ispánnya, Császár és király, eő Felsége titkos Tanácsosa, Komornikja, Magyar Országh Duna Fölső részei-



Bor árulására és mészárszék tartására vonatkozó engedély.

Ezen boldogult Mgs. Pál herczegh öregh atyánktul kaposvári lakósainknak kiadott és az után font foglalt mód és conditiok szerint megholt szerelmes Bátyánk Herczeg Eszterházi Pál Antal által confirmáltatott Földes Uri exemptionális és respective compromissionalis levél praesentibus általunk is confirmáltatik ugy mind azon által hogy mind fent nevezett Pál herczegtől kiadatott s mind pedig üdvözült szerelmes bátyánk fölül irt confirmátiójában foglalt punctumokat úgy nem különben ha uralkodásunk ideje alatt említett Kaposvári valami változások estenek volna azokat szentül s hiven megtarcsák ezen confirmationk pediglen függjön további tetszésünktől és földes úri akaratunktól. — Datum Süttő 16. máj. 1764.

Herczeg Esterházy Miklós s. k.

nek s Hegyaljai Végh házainak Fő Generálissa, Magyar Országhban helytartója Adgyuk tuttokra mindenekk a kikk illik, kiváltképpen Balatontul lévő jószágaink Instruktorának Nemzetes Ifjabbik Hannolt Jánosnak és több alatta levő Tisztünknek. Hogy méltó tekintetben vévén Kaposi Városunk előttünk tött alázatos instantiájokat a kik is alázatosan azon instalnak előttünk, hogy valaminemü rendben és igasságban tartatnak általunk Ozorajak, Pinczehelyek, Tamásjak, és több afféle szabad helyeink eőtet is hasonló szabadságban méltóztatnánk megtartany. Kihez képest meghalgatván alázatos könyörgéseket parancsolluk a föllyebb irt Inspectorunkk és Tiszteinknek, hogy valamint föllyebb irt hellyeink tartatnak igasságokban úgy ezen Kaposi Városunk is tar-

tassék, hozzá adván azt, hogy tekintetben vévén ezen Kaposiaknak nyomoruságokat s inségeket a Taxábul képező defalcatioval és engedelmességhel légyen emlitett Inspectorunk hozzájok, hogy nyavalássok jobban iparkodhassanak s magokat fölvehessék továb való dispositionkig. A korcsma iránt ily dispositiot teszünk, hogy szent Mihály naptul fogvást Karácsonyig övék légyen és az idő alatt szabad légyen nekik a bort árultatny az eő árrán és az Mészárszéket egy egész esztendeig birhassák.

Kismartony die trigesima Mensis Aprilis; Anno Domini Millesimo septingentesimo sexto.

Paulus Esterházy s. k.

1703-ban április 17-én Nemesdéden tartott megyegyűlésen hirdették ki Kaposvár város *vásártartási engedélyét.*[1]

Vásárok alkalmával nagy gondot fordítottak a közbiztonságra. A tisztartó éjjel urasági hajdúkkal őriztette a vásárosokat, nehogy valami kárt szenvedjenek.[2]

1776. aug. 25-én kelt okirat szerint Golits József bírósága alatt herceg Esterházy Miklósnak a város lakósai tartoznak fizetni:

1. Minden házzal biró gazda a herceg kaposvári pénztárába két részletben, Szent György és Szent Mihály napra, összesen 2 frt. 50 krt., házatlan zsellér pedig 75 pénzeket.

2. Minden termés kilencedét.

3. Bárányok és méhekből a törvényes kilencedet.

4. Marhás gazdák husz forspontot, gyalog ember egy napszámot évenként.

5. Minden házzal biró gazda tartozik a kártékony vadak kiirtására esztendőnként három napot vadászni.

6. Amely szántóföldeket és réteket birnak, annak birtokában maradnak; karácsonytól Szent György napig a bort szabadon árulhatják. Tűzre és épületre fát tovább is fizetés nélkül kapnak.

7. A nádverés tovább is, mint eddig, az uraság tisztje által kimutattassék.

8. Mivel Kaposvárott örökös jobbágyok is vannak, ezek ide nem értetődnek, hanem ezután is a herceg által fognak tractáltatni.

9. Mindennemű regália beneficiumok az uraság által fenntartatnak.

10. A kaposváriakra is köteleztetnek, hogy az uraság engedelme nélkül a városból elköltözni vagy házaikat eladni nem szabad; ezt jelentsék be.

Ezen szerződés 1777. jan. 1-én lép életbe. Ezen szerződésben foglalt szolgálmányokat később pénzzel megváltották és pedig:

1. pontban 319 ház után á 1 tallér, kivéve bírót és két kisbírót, kiknek uraság elengedte 472 t. 30 kr.
81 zsellér á ½ tallér 63 t. 15 kr.
2. pontban hét forspont 4 marhával á 48 kr. 5 t. 36 kr.
Levélvitel á 12 kr. 4 t.

1779. és 1780-ban Golits József bírósága alatt a város jövödelme 3655 frt. 47¾ kr.
Kiadása 3205 frt. 24⅞ kr.

1780-ban épült a régi, földszintes *plebánialak;* ekkor a kőműves pallér napszám 50 kr., a legényé 45 kr. volt. Az épület a Zárda-utca sarkán dombon állott, lebontották 1884-ben és helyette a jelenlegi emeletes épült.

Az első gyógyszertár engedélyezési éveképpen az 1772. esztendő szerepel. Az „Arany oroszlán"-hoz címzett reáljogú gyógyszertárat az 1781. évi junius 25-én tartott vármegyei nagygyűlési jegyzőkönyv 34. számú bejegyzése alapján Pyrker József okl. gyógyszerész 1781-ik évben állította fel. Reáljogúnak 1855. évben a soproni helytartósági osztály 22113. számú okmánya állapítja meg.

A vármegye levéltárában őrzött 1827. évi márc. 5-én tartott nagygyűlés jegyzőkönyvének 145. lapján 297. sz. a. ezen gyógyszertárra vonatkozólag a következők foglaltatnak:

„Ugyan a nagyméltóságu kir. magyar helytartó tanács folyó esztendei januárius 2-ik napján 157-ik sz. a. mult esztendei nov. 9-ik napján történt felirásra válaszolja, hogy Pyrker Józseff kaposvári Apothecarius örököseinek meg nem tagadtathatik károsításuk nélkül az Apothecának eladása, szabadságában álván a nemes vármegyének, hogy az adózók és rabok részére ezen vagy más Apothecából vetessenek az orvosi szerek, az Apotheca eladására rendelt határ üdő Országszerte mint privátus tárgy ki nem hirdettethetik. Melynek folytában felolvastatott Svartz Ferencz könyörgő levele az eránt, hogy minek utánna ezen patikát megvette Pyrker örökösöktől a tettes karok és Rendek gratiájában tartsák meg.

Tudományul és jövendő sinormértékül vétetvén ezen parancsolat a mi Svartz Apothecáriusnak kérését illeti, minthogy ismeretes alkalmatos volta, elfogadtatik."

Tehát ezen első, Pyrker József által 1781-ben berendezett gyógyszertárat 1827-ben Svartz Ferenc vette meg, ettől Schröder József. Később Schröder Gyulára szállt, most pedig Babóchay Kálmán tulajdona.

A második gyógyszertárat 1834-ben állította fel Csalay Imre gyógyszerész Fő-utca 3. szám alatt, saját emeletes épületében, amelyet később, a gyógyszertár eladása után, lebontottak és a gyógyszertárat a Korona-utcába helyezték.

1836. év tavasza a vetésekre kedvező volt, azonban a *máj. 12-iki fagy* nagy kárt okozott a vetések

[1] Királyi könyvek, XXVI. k. 280.
[2] Valentini i. m. 27.

és szőllőkben. A fagy után nappal forróság, éjjel pedig hideg volt. Augusztusban is többször volt éjjeli dér.

1840—1846. években épült a *közkórház*, alapszabályait 1846-ban dolgozták ki.

1844-ben a város ingatlanait leltározták:

1. *A városház emeletén* volt egy nagyterem, mellette kisebb szoba, irattár. *Földszinten* 4 szoba, konyha, börtön és pince. Udvarban kisbírólakás: egy szoba, konyha, kamra, istálló, pajta és jégverem.

2. *Jegyzői lak* (az 1868-ban épült régi városház helyén) szalmával fedve, 3 szoba, konyha, kamra, pince, istálló.

3. *Gyepmesteri lakás* zsuppal fedve, egy szoba, konyha, istálló, félszer.

4. *Orgonanyomólak* a vásárálláson, cseréppel fedve, egy szoba, konyha. (Ezen épület a Hársfa-utcában állott, később sírásólakásul szolgált.) Lebontották 1894. évben, utcarendezés következtében.

5. *Professorlak* cseréppel fedve, 3 szoba, konyha, kamra, pince. (Fő-utcában, a Köztisztviselők Szövetkezete helyén.)

6. *Nemzeti iskola,* emeletes. Földszinten 4 szoba, emeleten 6 szoba, 2 konyha, kamra, pince. (A mai polgári fiúiskola, a róm. kath. templom mellett.)

7. *Fecskendező félszer,* cseréppel fedve. (Róm. kath. templom mellett.)

8. *Pásztorlakás,* zsuppal fedve, 4 szoba, konyha, 2 istálló. (Petőfi-utcai iskola utcai része.)

9. *Tótok rétjén egy istálló és félszer,* zsuppal fedve.

10. *Büki csárda,* zsuppal fedve, 2 szoba, konyha, kamra, istálló, pince. (Jelenlegi gyepmesteri telepen volt, ahol a cigányok épületei állanak.)

Az ingatlanok akkori értékének megvilágítására megemlítendő, hogy 1848. szept. 21-én Piufsits Frigyes a Vár-utcában Kovács Istvántól 4000 forintért vette meg a házat, amely jelenleg Schlesinger Jerta tulajdona.

1853. ápr. 9-én Kopits János Korona-utcai emeletes házát (6. sz.) eladja Lichtenstein Adolf szabómesternek 12 ezer pengő forintért, ivánfai szőllőjét Hávorka Józsefnek 160 p. forintért.

1853-ban az iparosokat már ellenőrizték. Így Heindlhoffer Antal ácsmester feljelenti Lencz György ácsmestert, mint kontárt, kinek letelepedési engedélye sincs és több legénnyel dolgozik. A város hatósága a feljelentőt Herman István közigazgatási főbíróhoz utasította, mert Lencz György, aki 1½ év óta lakott Kaposvárott, adót ezideig nem fizetett és letelepedési engedélye sincs.

Lencz György erre beadja kérvényét, de erkölcsös és fedhetlen életmódját nem igazolta, tehát ennek igazolása után kapja csak meg letelepedési engedélyét.

1853. dec. 3-án a cs. kir. közig. főbírói hivatal kérdést intéz a városhoz, vajjon Gundy György, a boroszlói színháznál alkalmazott színész, aki kaposvári születésű és nejével tovább is ott tartózkodni kíván, ott maradhat-e?

A város azt válaszolja, hogy az ott tartózkodás megengedhető, mivel nevezett rég elköltözött a városból.

* * *

A XVIII. század elején fejlődés nyomait látjuk Kaposvárott, amennyiben 1715-ben már itt tartották a *vármegyei közgyűlést.* Azonban a megyegyülések rendszeres székhelyévé csak 1753-ban lett. Egy érdekes anjoukori adat szerint 1372. okt. 10-én az Opulczi László nádor elnöklete alatt tartott közgyűlés színhelye szintén Kaposvár volt. László herceg ezen közgyűlésen szerepelt utoljára nádorként.[1]

Ugyancsak 1715-ben kapott a város plebánost Vörös József személyében. 1718-ban épült a lakósság szegénysége miatt csak sövényből *az első templom.* 1744-ben téglából építették föl, melynek építéséhez Vörös József és Rajky István pénzadománnyal járultak, a földesúr az anyagot adta, a lakósság pedig a munkát szolgáltatta. 1788-ban jött létre a *Canonica visita* (kelt 1788. jun. 20.) Bajzáth József veszprémi püspök aláírásával.

A régi templomot 1794-ben délfelül megnagyobbították és alája Vály János uradalmi ügyvéd sírboltot építtetett. A jelenlegi templom 1885-ben épült.

A *régi vár* a jelenlegi „Vár"-utca végén levő dombon állott. A herceg Esterházy tulajdonában levő pinceboltozat, a földszintes boltozott helyiség, valamint a magtár egy része a régi vár maradványai. 1872-ben a vasúti építkezések alkalmával e helyen sok csontot, golyót, palánkot stb. találtak. 1900-ban pedig a Vár-utcai esővízlevezető csatorna építése alkalmával a várba vezető híd pilóta- és tölgyfagerenda-maradványaira akadtak.

A terjeszkedés elősegítésére Kaposvárt 1717-ben 300 házhellyel megnagyobbították. A megtelepedett lakósság legnagyobb része iparral foglalkozott. Nagysokára, 1789-ben, bővítették ki tovább az úgynevezett „Új"-utcával (most Petőfi-utca).

1770-ben május 2-án II. József császár tábornoki karával — Albert herceggel, gróf Lasci, gróf Nasztics és gróf Tajasics tábornokokkal — meglátogatta Kaposvárt.

A fejedelmi vendégnek azonnal szemébe tünt, hogy a templom és iskola körül van a temetkező hely, mely már akkor a város közepén feküdt. Elrendelte, hogy a *temetőt* a város két végére tegyék ki (az egyik a Fő-utca végén, a Hársfa-utca keleti oldalán, a mai cukorgyár területén, a másik az árvaleányház mellett, a rokkantak, hadiözvegyek és hadiárváknak házhelyek céljára átengedett területen volt), a sírhalmokat pedig egyengessék el s szabad térnek hagyják. Így keletkezett a mai Kossuth-tér. Ez alkalommal meg-

[1] Századok 1872. évf. 671. Tört. társulat 1910. 111., 121.

hagyta a bölcs és művelt lelkű fejedelem a város elöljáróságának azt is, hogy egy díszesebb *iskola épületet* állítson és elegendő számú tanítókat alkalmazzon. Mennyire teljesítette a város a fejedelem intézkedését, arról biztos adataink nincsenek, annyit azonban el lehet mondani, hogy a város a népoktatás tökéletesebb előmozdítása érdekében anyagi körülményeihez képest már akkor is mindent megtett.

1773-ban Kaposvárott állította fel a helytartótanács a Somogy, Veszprém és Zala vármegyékre kiterjedő *mérnöki hivatalt.*

A XIX. század elején Kaposvárnak még mindig falusias külseje volt. Egy fő- s néhány rövid mellékutcából állott, melyekben csupa vályog- és vertfalu, zsuppal és náddal fedett földszintes ház sorakozott rendetlenül egymás mellé. A házakat az udvarban hosszában építették, ritkán volt bennük több, mint egy szoba az utcára; a házak között nagy udvar terült el, karókkal bekerítve. Csak a *vármegyeháza* volt kétemeletes, amely hazánkban hosszú ideig a legnagyobb és legszebb megyeház volt, melyet Somsich Pongrácz alispánsága idejében, 1825-ben kezdtek építeni s gróf Schmideg és Bogyai Péter vezetése alatt, 1831-ben fejeztek be. A régi megyeház épülete eredetileg törzstiszti lakásnak volt szánva s később az ezt környékező térség megvétele után emelték a jelenlegit. Ehhez a nemesség adományozta a szükséges építési anyagot s pénzt; a somogyi zsidóság 10.000 forintot adott az ablakok készítésére. Tehát a vármegye lakosságának adakozásából, az államkincstár igénybevétele nélkül épült. Amíg a vármegyeház elkészült, a megyei hivatalok és börtönök a tiszttartói lakásban voltak, melyet Esterházy herceg még 1806-ban engedett át e célra a vármegyének.

A *városi elemi iskolát* (róm. kath. templom mellett) pedig, melyet 1748-ban alapítottak, 1832-ben vették emeletre „Haza kis polgárai" felírással.

Ezenkivül a harmincas években még a régi városháza (később „Bárány"-vendéglő), a Korona-vendéglő, Kapotsfy-féle ház (a megyeházzal szemben), az uradalmi tiszttartólakás és a gyógyszerészház (ma Babóchay gyógyszertár) volt emeletes.

Somssich Pongrácz utóda az alispánságban 1835-ben Czindery lett, ki a város fejlesztése és szépítése érdekében tevékeny működést fejtett ki. A Kaposvizén a lebontott „Gerlicze"-malom helyén saját költségén a lakosság számára parkot, a mai *sétateret* alapította. Ezen malomról nyerte elnevezését a „Gilicze"-utca (ma Teleki-utca).

1836-ban befejezték a *Kaposvizének szabályozását,* melyet még 1799-ben herceg Esterházy kezdett meg, a munkálatot azonban még csak 1820-ban folytatták s a berek lecsapolásával nemcsak tekintélyes mennyiségű szántóföld keletkezett, hanem a közegészség is javult.

1838-ban alakult a *„Nemzeti Casinó"*, melybe csak nemeseket és honorátiorokat vettek fel, minek következtében 1840-ben *polgári casinó* alakult, mely azonban rövid idő alatt megszünt. 1876-ban Kunfy Adolf kezdeményezésére kereskedelmi kaszinó létesült. 1876-ban állították föl az első nyomdát. A megyének ugyan már előzőleg volt egy nyomdája, de csak hivatalos használatra.

Az 1840. év Kaposvárott is jelentős változásokat idézett elő. Az országgyűlésen nehéz küzdelmek között hozott törvények, melyek a nem nemesek viszonyait sok tekintetben megjavították, maguk után vonták a lakósságnak a közügyek iránti érdeklődését.

Miután a *zsidók szabadköltözködési jogát* is törvénybe iktatták, még ez évben számos zsidó család költözködött és telepedett le Kaposvárott s élénk kereskedelmi szellem kezdett fejlődni. Előző években a zsidóknak a városba letelepedni nem volt szabad. Midőn 1836. május hóban Bergel József orvos családjával és csekély ingóságaival Kaposvárra akart bejönni, az akkori uradalmi tiszttartó megakadályozta a bevonulást és egyideig a terhes kocsival a szabad ég alatt maradt. Végre Báthori hercegi ügyvéd — tekintettel, hogy a városban kevés orvos van (1836-ban 5, 1877-ben 13), a lakosság pedig szaporodik — megengedte neki, hogy kivételesen lakásába költözhessék.

Ezen időben Pollák Izsák, Kaufer és Rechnitz már háztulajdonosok voltak, házaikat azonban keresztény lakósok neveire telekkönyvezték be. Így Bergel Józsefnek sem engedtek házat venni.

1785. okt. 14-én a Majszterics testvérek a herceg engedelmével eladják a „Hosszu"-utcában (most Berzsenyi-utca) levő házukat, mely később Márkusz Jakabé volt, s ennek helyén a Königsberg-féle emeletes épület áll, — zsellérkedő Izsák Jakab, jobban mondva Pollák Izsák gombkötő zsidónak 90 forintért. Ezen eladást Czompó András uradalmi tiszttartó helybenhagyta. Később, 1818. junius 24-én Salamon Ferenc tiszttartó ezt szintén megerősítette és 409. jegyzőkönyvi szám alatt a hercegnél bejegyezték.

Az eredeti eladási szerződés szövege:

Alább irattak e Levelünk rendében tudtára adjuk mindeneknek, a kiknek illik, Hogy Mi árvaságra maradván aminémü Házunk szüllőjénk után mi reánk maradott, attul nem adózhatván és osztálra menvén, azon nem osztozhatván kéntelenétettünk azt áruban bocsájtani, amint is alku szerint egyéb vevője nem lévén itt Kaposvárott Mlgos Uraság engedelmébül zsöllérkedő Izsák Jakab zsidónak fr. 90 azaz Kilenczven forintokon örökben és megmásalhatatlanul el attuk: és az árát fölvevén azon egyaránt el osztoztunk. Hogy tehát megirt vevő azon Háznak hozzá tartozandó osztál szántó földekkel szabad és békességes birásában lehessen jövendőbéli securitássára ezen

Nevünk alá irásával megerősitett levelünket neki attuk.

Sig. Kaposvár Die 14. X-bris 1785.

Majszterics János sk., Majszterics György X
Majszterics Rozsa X Majszterics Julianna X
Majszterics Mihál X

Coram me Stefano Vörös incliti Comitatus Sümegiensis vice judice nobilium. (P. h.)
Coram me Georgio Szalay ejusdem incliti Comitatus Sümegiensis jurassore idest salvo jure dominati, ezen elladás helyben hagyatik.

Die et Anno ut supra

(P. h.) Czompó András s. k., tiszttartó.

Ezen még 1785-ik Esztendőben a Majszterics Testvérekk Házát meg vette Izsák Jakab (vagyis jobban nevezve Pollák Izsák) zsidó, melly Házvétel és eladás mostan a Prothocollomban föl jegyeztetvén, a nevezett vevő Successorainak szabad bátorságos birásában ezen Ház bocsájtatik.

Sig: Kaposvár Die 24-a Junii 1818.

Proth. Pag. 409.

(P. h.) Salamon Ferencz s. k., tiszttartó.

Pollák Izsák az egykorú feljegyzések szerint kiváltságos ember volt, mert sem levél vitelére, sem urasági forspontra nem kellett hajtani. Ezen Pollák Izsák dr. Oszmann Aurél ügyvéd anyjának dédapja volt.

Kaposvár város már a régi időben kimutatta uralkodója iránti hódolatát és szeretetét, mutatja ezt egy 1828. február 16-án megörökített jegyzőkönyv szószerinti kivonata:

„Őfelsége születése napját megelőző estvéli városháza kivilágosításával, gymnasiumnak, úgy a város nagyobb részének és egy banda muzsika a gymnasium ajtaja előtt, a másik a városháza előtt zengedező harmoniákkal a város mozsarai ropogásai és szüntelen — Éllen — kiálltások között tartatott; másnap azaz születése napján mindenrendü urak jelenlétében hosszas életéért Őfelségének engesztelő áldozat a Mindenhatónak mutattatott be, 9 órakor a város mozsarai — Salve lövéseivel. — Melyre Szigethvári Antal város birája egy fényes bált a maga költségein adott, Őfelségének illuminált képe ezen felülirással:

Kegyes királynak, a haza Örömének,
Attyának, a Nagynak, dicsőnek, jobbágyi hódolással, nem szinből, hanem fiúi buzgó szivből áldoz, a kaposvári tanács és község.

Középen Őfelsége képe — alul:

Bár te jelen nem vagy fejedelmünk, képed imádjuk,
Jó Atya, jó Fejedelem, még magyar élni fog, élsz.

Jobbról Nádor ispán képe:

A magyar Atyának testvére, reménye hazánknak
Józseff! ez ünnepben légy Te is a Tanu.

Balról mltsg. gróf Sigrai József képe:

Sigrai! aki Somogy kormányát ritka ditsösség,
Fényje között vezeted, légy te is ime Tanu.

Egyrészről Városháza szála egyik egyik részit herceg Esterházy Miklós földes uraság képe ékesitette következő versezettel:

Még te is, a ki hazád kebelétül messze az angol nemzetnél izzadsz fáradozásod után,
Visszajövén minket kormányod alá veszel, ime!
Lásd fejedelméhez milyen az ősi magyar.

Ezt követé igen vigasságos és fényes bál, melyben kiki magát egész megelégedéssel mulatta."

1790-ben a postaközlekedés fentartása végett Kaposvár város kénytelen volt három lovast tartani. A postaközlekedést Kaposvár és Nagysziget közt teljesítették.

A lakósság csekély kereskedelmi tevékenységet fejtett ki. Oka abban keresendő, hogy Nagykanizsát kivéve más várossal összeköttetése nem volt. A leveleknek a legközelebbi postaállomásról, Öreglakról való átszállítása végett Reisner Domonkos kereskedő vezetése alatt egy magántársaság alakult, mely saját költségén hetenként kétszer küldött oda futárt.

Levelek jöttek és mentek a hetenként egyszer jövő és menő hercegi magánposta útján is. De a rossz útak miatt megbízhatatlanok voltak. Később, 1850-ben a közönség érdekében az eddigi magánposta helyett királyi postahivatalt állitottak fel, a hová Hőnig Józsefet nevezték ki postamesternek. Az első postahivatal Fő-utca 23. sz. alatt, Hőnig József postamester házában az udvarban (ma a Dunántuli Bank r.-t. háza) egy kis szobában volt elhelyezve.

1840 óta a zsidó lakosok száma is jelentékenyen megszaporodott, a kereskedésnek minden ága képviseletet nyert, úgy hogy a fogyasztó közönségnek nem kellett többé szükségleteit Nagykanizsáról, vagy Pécsről fedeznie, hanem itt mindent megtalált. A sok hivatalnok útján beszivárgó pénz által lassanként jólét fejlődött, az építkezési kedv is fellendült. A házakat széles utcai fronttal épitették és a dísztelen karókerítések lassanként kezdtek eltünni.

1836-ban Kaposvárott csak egy kávéház volt, a „Korona"-szállodában, ahol a tekézés és kártya mellett több bort fogyasztottak el, mint kávét, és többnyire a megyegyülésre fogatukon bejött törvényhatósági bizottsági tagok látogatták. 1853-ban Leipnik Manó a gabonatéren (ma Széchenyi-tér) egy másik kávéházat rendezett be a legnagyobb kényelemmel, amely számos látogatónak örvendett. Ezzel a kávéház szükségletté vált, mellyel a mindenkori „Korona"-vendéglősnek is számot kellett vetnie és később a „Korona"-kávéházat is többször átalakitották és modernebbül rendezték be.

1836-ban négy *kiskereskedés* volt, és pedig Pollák és Kaufer vegyeskereskedése, Reizner Domonkos vas-

és fűszer- és Marlovics Döme vegyes- és rövidárú-kereskedése.

Ezek árúikat Pestről szerezték be, évenként négyszer, vásárok idejében és pedig annyit, hogy üzleteiket a legközelebbi vásárig ellássák árúval. Addig tehát a vásárló közönségnek is várnia kellett, ha valami elfogyott. Dícséretes kivétel volt Reizner Domonkos, aki közvetlen trieszti kereskedőkkel állott összeköttetésben és azoktól szerezte be fűszereit.

Legrosszabb helyzetben voltak a hölgyek, amennyiben a városban egyetlen-egy divatárúüzlet (kalapüzlet) volt, özv. Vogtnéé, aki divatcikkeit szintén a pesti vásárokon szerezte be.

A kereskedők panaszkodtak, hogy sok az üzlet, a közönség pedig ellenkezőjét fájlalta.

1846-ban *posztógyárat* alapítottak a megyeházban a rabok igénybevétele mellett. Nem értett hozzá senki sem, így a vállalat nem érvényesülhetett. A gyárat 1851-ben Grünhuth Ábrahám toponári kereskedőnek adták bérbe. Ez értett a gyapjú bevásárlásához, de nem értett a posztó készítéséhez, ő csak pokróc készítésére szorítkozott. Így a gyárat beszüntették.

1847. évben a raboknak munkával való ellátása céljából egy részvénytársaság alakult „Somogymegyei dolgoztató intézet" címen, melynek elnöke gróf Somssich József, a társaság egyik tagja Kacskovics Ágoston, pénztárnoka Schröder József volt.

Egy eredeti részvény kicsinyített alakja itt látható.



1816. évben alapították a *megyei könyvtárat*, melyre hárságyi Festetich Lajos 4300 könyvet, keszthelyi gróf Festetich 1000 forintot, mások kisebb-nagyobb összeget adtak. 1837-ben a könyvek száma annyi volt, hogy egy nyilvános könyvtár létesült alapszabályokkal és Kapotsfy Mátyást választották felügyelőnek. Később, 1869-ben a könyvtárat a gimnáziumnak adták át.

Midőn megkezdődött a *szabadságharc*, Noszlopy Gáspár lett Somogy és Kaposvár kormánybiztosa s itt megalakult a *nemzetőrség*. A városba vezető útvonalakat a vasvillákkal és egyéb hasonló szerszámokkal felszerelt lakósság őrizte és éjjel is fegyveres őrjárat cirkált az utcákon.

A kormány a népfelkelés szervezésére — épp az nap, mikor Jellasich a Dráván átkelt — Sárközy Albert főispánt teljhatalmú biztosnak küldte ki; de a megbízás már elkésett, mert Sárközynek sem idő, sem eszközök nem állottak rendelkezésére, hogy az ellenállást megszervezze; mindamellett mégis azon volt, hogy a lehetetlent megkísérelje. A vármegyei és így a kaposvári nemzetőrséget és a kaszával felfegyverkezett népfelkelőket egybegyűjtve, Barcs felé vonult, hogy az előnyomuló horvátokat feltartóztassa. Mintegy 30—40 ezer népfelkelő és nemzetőr gyűlt egybe, akiknek összes fegyvere 12 faágyú volt, melyeket Rutkay kaposvári kovácsmester készített tölgyfából és a csöveket nyolc abroncsal vasalta meg.

Amint a horvát hadak Barcs környékén feltűntek, a magyar népfelkelők elkezdtek rájuk ágyúzni; az ágyúcsövek azonban csakhamar megrepedtek, mire az egész magyar had hanyatthomlok rohant vissza Kaposvárra, hová 24 óra alatt meg is érkezett. (Roboz István közlése.)

Bergel József, Kaposvár város egykori orvosa, emlékirataiban nagyon kicsinylőleg nyilatkozik Noszlopyról. Kaposvár folytonosan valamely parancsnokló fővezér főhadiszállásához hasonlított, minden át- és bejárás el volt zárva vasvillákkal és botokkal felfegyverzett parasztok által, úgy hogy elegendő biztosíték nélkül senkit sem bocsátottak be. Miért? Azt valószínűleg Noszlopy Gáspár uram sem tudta, habár Don Quichotte módjára valamely kicsiny, rosszul fegyverzett csapat élén többször tett kirándulásokat s a sohasem látott ellenség feletti diadalait hangosan kürtölte. Különben úgy látszik, hogy a derék és vitéz férfiúnak magának sem volt valami nagy bizodalma a magyarok ügyéhez, amennyiben az idevaló kereskedőket kényszeríté, hogy nála magyar bankjegyeiket osztrák jegyekkel cseréljék be.

E sorokból kétségkivül kiri az elfogultság, mert ha valaki, akkor éppen Noszlopy nem ismerte a csüggedést, hisz még a szabadságharc letiprása után is a legképtelenebb terveken törte a fejét, hogy függetlenségünket, önállóságunkat visszaszerezzük. De visszatükrözik ezek a sorok az akkori közhangulatot, a bizonytalan jövő iránti aggodalmakat.

Mikor a horvátok átkeltek a Dráván, a sereg egy része Nugent tábornok vezérlete alatt útbaejtette Kaposvárt és a lakósságot alaposan megsarcolta. Ezenkivül a városnak nem is volt több szerepe a szabadságharc folyamán.

* * *

1849-ben Kaposvár *önálló előljáróságot* kapott. Az akkori királyi biztos a következő tartalmú levelet küldte a város tanácsának:

71/1849. Somogymegyei királyi biztostól.

Kaposvár mezőváros tanácsának!

Őfelsége Urunk királyunk teljhatalmú biztosa, Windischgrätz herceg és tábornagy által felhatalmaztattam, sőt kötelességemmé tétetett a megyében levő rendezett tanáccsal biró városoknak tanácsát újraalakítani és kinevezni, melynek következtében központi főbírót, t. Kelemen Lajos urat biztosnak — rendeléseim kihirdetésére — kinevezem. A király Őfelsége nevében tett rendeléseim iránt vak engedelmességet kivánok, mely azt is magában foglalja, hogy a kit kinevezek, annak elfogadni kell, szabadságot engedek feloldását javalló okait folyamodásba elejbém terjeszteni, melyeket megbirálván — rendelkezni fogok; aki pedig ez ellen cselekedni, zugolódni, vagy szóval ellenkezését kijelenteni bátorkodna, mint lázító katonai törvény bírálása alá kerülend és azonnal elfogattatik.

Kaposvárott Febr. 15. 1849.

Czindery s. k.

Ehhez egy másik levelet mellékeltek:

Kaposvár mezővárosának rendezett tanácsát a következőkép alakítom és kinevezem:

Polgármester és bíró: Németh Antal.

Tanácsosok: Conti József, Szigethy István, Domján Mátyás, Hagelman Péter.

Tiszteletbeli tanácsos: Bácsmegyei János, Mészáros Jovita.

Főjegyző: Szalay Antal.

Aljegyző és levéltárnok: Domján György.

Irnok és pénztárnoknak főjegyző javallatára kinevezését bíróra bizom.

Város kapitánya: Folly Imre.

Tiszteletbelire szükség nem lévén.

Ügyvéd: Kuthy István.

Adószedő: Dravetz János.

Ellenőr: Somogyi István.

Ezeket kinevezem és meghiteztetéseket megrendelem azon figyelmeztetéssel, hogy a ki kötelességét hiven, pontosan nem teljesíti, nem engedelmes, Őfelsége, vagy általa kinevezett főhivatalnokok ellen szóval, vagy tettel, nyilvánosan, vagy magán nagyobb körben kikel, nemcsak hivataljától megfosztatik, de büntetés alá is vonatik.

Kaposvár Febr. 15. 1849.

Czindery László s. k.
ideiglenes királyi biztos.

1849. aug. 7-én Németh Antal polgármestersége alatt, 596. szám alatt tartott tanácsülésen bemutatták Németh Péter cs. kir. országos biztos azon rendeleteit, melyek szerint minden fegyver beszedessék, s a kinél 48 óra lefolyása alatt találnak, az haditörvényszék ítélete alá esik. Továbbá, mivel a magyar pénzt érvénytelennek nyilvánították, mindenki tartozik azt a katonai kormánynak megsemmisítés végett beadni; mert akinél találnak, mint pártütő hadi ítélet alá esik.

A város ezen rendelkezést dobszó mellett kihirdette.

1851-ben állították fel az *építészeti hivatalt*, amelynek főnöke Scholz Erik mérnök volt.

Világos után a városra szomorú napok virradtak. A város német és cseh hivatalnokokat kapott, akiknek Tallián János lett a főnökük. Helyébe 1851-ben Hochreiter Ambrust nevezték ki.

1851. okt. 17-én 654. sz. a. a nagygyűlésen előterjesztették, hogy a megyei főnök kérdést tesz, vajjon a város az 1848-ban alakított rendezett tanácsot jövőben megakarja-e tartani, vagy községgé alakul? Ugyanazon év okt. 19-én a *községgé való átalakulást* mondják ki, mely után a város kérelmére a független magisztrátusi önkormányzatot beszüntették és Schröder Józsefet választották meg bírónak.

Hochreiter és Schröder vezették a lakósság hódoló küldöttségét a király elé, aki 1852-ben látogatta meg a várost és egy éjet töltött a vármegyeházán. Az uralkodó 1852. jun. 29-én érkezett Keszthelyre, ahonnan kocsin folytatta útját Somogy megyébe. Albrecht főherceg kiséretében érkezett Kaposvárra. A hivatalos lapok természetesen kiszínezve kürtölték világgá azt a lelkes fogadtatást, amelyben az uralkodót Somogyban részesítették; de hogy milyen volt valóságban, arra nézve álljon itt az egykorú szemtanú értesítése: „Itt mindenütt" — írja Bergel József „Kaposvár 40 év óta" című munkájában — „a nemesség távol tartotta magát a látványosságok és tüntetésektől és csupán a kiváncsi tömeg futott össze és a szokásos „Éljen" kiáltások nélkül szemlélte a dolgokat." Az ily csendes fogadtatás sokkal inkább megismertette Őfelségével a dolgok állását, mint mindaz, miről a hódolatteljes lapok tudósítottak.

Hochreitert 1854-ben Szalay Nicodém, ez utóbbit 1859-ben Radó követte.

Schrödert a bíróságban 1853-ban Fischer, 1855-ben Conti követte.

1856. márc. 7-én a cs. kir. szolgabírói hivatal a képviselőtestületi tagok választását megerősíti és a következő tartalmú leiratot küldi a városnak:

Kaposvár mezőváros bírájának!

A mezőváros által tett kijelelés erre ezen hivatal által alapított felterjesztés következtében a cs. kir. megyehatóság által Kaposvár mezőváros képviselőtestülete következő egyénekből alakíttatott:

Szukits János, Kozma József, Folly Imre, ifjú Bereczk Antal, Somogyi István, Kontrássy Ferencz, Domján Mátyás, ifjú Simonfai József, id. Szigethy István, Lukinich József, Fatér János, Jankó Mihály.

Ezen képviselői testület üléseire nézve zsinórmértékül kiadatik:

1. Hogy azok a szükséghez képest és mindenkor a mezővárosi bíró elnöklete alatt tartassanak.

2. Minden ülésre az ülést megelőző napon mindegyik képviselő személyesen meghivasson.

3. Minden tárgy szavazattöbbséggel határoztatik el, a szavazatok egyforma számában az elnök döntő.

4. Végzés hozatalára az elnök beleszámításával legalább nyolcz tag szükségeltetik.

5. A mezőváros 4 fizetéses esküdtje az ülésbeni részvét és szavazati joggal bir.

Tettes cs. kir. szolgabíró úr helyett
Scossa segéd s. k.

1857-ben Bereczk Antalt nevezték ki *polgármesternek*. Kinevezési okmánya németből átfordítva következő:

346. Somogymegyei cs. k. megyei elöljáróságtól.

A soproni cs. kir. Helytartósági osztály a f. é. február hó 24-én 272. sz. alatt engedélyezett, ezen vármegyei hatóságnak adott meghatalmazás alapján Ön Kaposvár polgármesterének 700 pp. forint fizetés és természetbeni lakás, vagy ennek ellenértéke, 100 pp. forint javadalmazás mellett — kineveztetik.

A miről polgármester úr szives tudomásulvétel végett azon meghivással értesittetik, hogy az eskütétel és hivatalba lépés végett Csorba illetékes szolgabíró úrnál haladéktalanul jelentkezzék. Járandóságai f. é. áprilistól folyósittatnak.

Kaposvár, 1857. márc. 25-én.

Szalay s. k.

Bereczk Antal polgármester székfoglaló beszéde:

Uraim, tisztelt Polgártársak!

Önök előtt meghajolva, köszönöm a tanúsított tiszteletet s midőn városunk ezen átalakulási örömünnepén a polgármesteri állást elvállalom, teszem ezt polgártársaimnak irántam nyilvánított bizodalmát viszonzandó azon kötelesség érzetétől, mellyel a közügyet tehetsége szerint mindenki elősegíteni tartozik, s teszem azon reményben, hogy polgártársaim gyenge tehetségemet működésemben szívesek lesznek istápolni, s midőn élére állok ezen hatóságnak, melyhez születés, társadalmi viszonyok csatolnak, — életem legszebbike ezen nap, melyben elnök lehetek olyan gyülekezetben, mely önállólag önkormányzási hatósággal ruháztatott fel.

Uraim! örüljünk a jelennek s ennek megtartása, szilárditásán igyekezzünk; egységre van szükségünk, hogy városunk boldogságát létesithessük, vezéreljen bennünket a törvény és közbátorság tisztelete.

Félre nem ismerhetem azon nehézségeket, melyeket az okoz, hogy ezen nehéz korszakban, midőn nagy a háztartás, sok a költség, a városnak a költségek fedezésére csekély ingatlan birtokán s nehány házon kivül egyetlen jövödelmi forrása: „a városi lakósok zsebei." Ily körülmények közt ezen új pályára azon öntudattal lépek, hogy a képviselőség nem vonandja meg tőlem közremunkálását, ezt remélvén, igyekezni fogok a városnak jólétére hatni s igyekezni fogok a városnak netalán még létező jövedelmi forrásait kiismerni, hogy a gondolt jó fizetéssel — mellyel a jövő tisztviselőség ellátva lesz — a város terhére ne szolgáljunk, hanem javára.

Feladatomnak vallom társaimmal forró szeretettel városom érdekeit képviselni, jólétét előmozditani; a tisztelt képviselőség tanácsa ne hagyjon el, ez óhajtásom; ezen új pályán éljen köztünk a szives egyetértés.

Önállóságra emelt városunk új belkormányzati életet nyert.

Adja az ég, hogy a létrehozandó új szervezet új napfényt deritsen városunkra, hogy a szellemiség magasztos ösvényén is oly biztos haladásra képesitessünk, minek folytán magyarhoni városaink sorában minden körülmények közt becsülettel helyet foglalhassunk.

Személyemet illetőleg kijelentem, hogy kötelességem teljesitésében részrehajlás, szenvedély nélkül fogok eljárni, s hogy ezt tehessem, kikérem a segélynyújtást, — jó akarat lesz tetteim vezére, s igyekezni fogok, hogy akaratom tisztaságában ne kételkedjenek s igy elismerésükkel találkozhassam. Isméti köszönetem nyilvánitása után mint tiszta szándékú polgár ajánlom magam szivességükbe.

Midőn tisztelt kormánybiztos úrnak — ki Kaposvár mezővárosnak első bírósági rendezett tanács kieszközlésében tevőleges részt vett, ki mint kormánybiztos ezen tisztvezérlésében a legszebb renddel járt el — részvétele és szives fáradozásaiért köszönetet mondanánk, továbbra is bölcs tanácsát kikérve, magunkat pártfogásába ajánljuk.

* * *

Az 1850-es években a város lakósságának legnagyobb része földmiveléssel foglalkozott, azonkivül szabó, csizmadia, szijgyártó, takács, kovács, német és magyar varga, fazekas, asztalos, szűcs, bognár és ács iparosok voltak, ezek közül a csizmadia iparos volt túlnyomó. Fennállott mindegyiknél a céhrendszer.

Ezen időben a város hatósága gazdasági, épitkezési, iskolai és aggápoldai, valamint kihágási ügyekkel foglalkozott.

1857-ben a város bevételei voltak: 4 hónapi bor mérés utáni haszonbér, rétek és szántóföldek bérlete, valamint mértékek hitelesitése utáni illeték. Kiadásai voltak a tisztviselők és szolgák fizetése (7972 fr. 39 kr.); róm. kath. plebános, kántor, harangozó is a várostól kapták fizetésüket.

Összes bevétel	5563 frt. 30 kr.
Kiadás	13694 frt. $14^2/_4$ kr.
Maradt:	8130 frt. $14^2/_4$ kr. a lakósokra kivetve.

A városnak Répás-pusztán is volt birtoka, amely helyett a későbbi tagosítás alkalmával a kaposvári határban kapott erdő- és legelőilletőséget.

1854. január 24-ére a *tagosítás,* legelő- és erdőszabályozás kérdésében herceg Esterházyval barátságos egyezség pontjainak megállapítása céljából a kaposváriakat összehívták. 1857. január 30-án a tagosítás iránti kérvényt a cs. kir. úrbéri törvényszékhez beadták.

1857. márc. 7-én a cs. kir. közigazgatási főbírói hivatal kötelességévé tette Kaposvár városnak, hogy az 1850-ik évtől egész 1857. október utoljáig a birtokaiban történt változásoknak és egyéb hibáknak helyreállítására a város költségén mérnököt fogadjanak fel, aki a kiadott utasítás szerint lásson munkához. Erre a munkára Michel József hites mérnök beadott nyilatkozata szerint 160 p. forint, 4 öl tüzifa és 2 hold rét évi használata fejében ajánlkozott.

1858. nov. 1. és 2-ika közötti éjszaka a városi pénztárt kirabolták s abból mintegy 1600 forintot vittek el. Ezen időben a városháza a mai városház épülete helyén állott, mely később „Bárány"-vendéglő lett. Az épület emeletén volt a pénztárszoba, hova a kályhafűtő helyiségén, a kályhakürt eltávolítása után, egy nyíláson hatoltak be. Hiába volt a hosszas vizsgálat, a pénz és tettes nem került meg.

Az akkori viszonyok jellemzésére megemlítendő, hogy a város a cs. k. pénzügyőri biztosságnak 1857. évre a bor- és húsfogyasztás után 4500 forintot ajánlott. Ugyanezen évben szerződést kötöttek Goiten pékkel az aggápolda részére szállítandó 32 lat súlyú kenyérnek szállítására négy pp. krajcárért.

1857. márc. 3-án a csász. kir. helytartósági osztály (Sopron) rendeletet adott ki magyar és német nyelven a helységmutató táblák és oszlopok felállítása és beszerzése tárgyában.

1852-ben a *katonaság a cs. kir. csendőrség* 6. ezrede 7-ik századnyakapitányságából, a *cs. kir. hadfogadói kormányból,* a Főherceg Károly 52. ezred egy hadnagyából, nyolc legényéből, a *cs. kir. József Ferenc 6-ik dzsidás ezred* 5-ik századának feléből állott. A katonaság eleinte egyes házaknál volt elhelyezve.

1850. okt. 22-én a polgármester előterjeszti a közigazgatási főbíró rendeletét, mely utasítja a várost, hogy az uraságtól a nagy magtárt vegye bérbe. Azt kaszárnyának alakítsa át, hogy a lakósság a beszállásolástól felmentessék.

Miután a fele teher a megyét illette, így a város abba nem avatkozott bele s az átalakításról lemondott.

1852. márc. 21-én foglalkoztak már a kaszárnyaépítéssel, de nem határoztak.

1860. óta állandóan Kaposváron állomásozott a *44-ik gyalogezred* két százada. A honvédség felállítása óta Szigetvárott, később Kaposvárott két zászlóalj honvéd is tartózkodott, ámde kezdetben kaszárnya seholsem volt. Egész éven át az egyes házaknál szállásolták el a katonákat. Érdekes az 1868-iki jegyzőkönyv (66. számú), melyben a vármegye a lakósok kérelmére a honvédelmi miniszterhez fordul orvoslásért. Kifejtik, hogy a lakósokra roppant terhes és igazságtalan ez az állapot. Naponként egy krajcár hálópénzért kénytelenek szállást, ágyiruhát adni, sőt a húst a katonák számára saját fájuknál megfőzni (hozzá zöldséget, sót adni és még gyertyát is). A lovak számára napi egy krajcárért engedik át az istállót és még világítást is. Tetőzi az igazságtalanságot és nem egyeztethető össze az 1848. VIII. t.-cikkel, amely a közterheknek egyenlő és arányos viselését rendeli el. Csak egyes községeket sújtanak a katonabeszállásolással, míg a többiek a teher viselésében nem osztoznak. Ezért a vármegye már ekkor, 1868-ban kéri a minisztert, hogy emelje fel a hálópénzeket s gyalogosokért 5 kr., lovaskatonáért 10 kr. járjon, másrészt pedig a miniszterium készítsen oly törvényjavaslatot, amely a vármegye összlakósságára kivetendő pótadóval fedezze a szükséges beszállásolási költségeket. E felterjesztést a vármegye még többször megsürgeti, míg az 1879. évi XXXIV. törvénycikk azt meg nem valósítja.

1863-ban a katonaság egyrészét a Zrinyi-utcában, a Donner-féle házban helyezték el. 1864-ben Esch alezredes közbenjárása folytán a Baross-utca és Rákóczi-tér sarkán Freistädler Antal, a hercegi birtok bérlője által épített ideiglenes laktanyába került.

A vármegye ugyancsak korán, 1872-ben foglalt állást a kaszárnyaépítés mellett. Telket is szerez a Baross-utcában, de csak hosszabb idő multán építkezhetnek. 1885-ben írják ki az árlejtést és az építkezést a következő évben befejezik. Ezen modern kaszárnyában az összes 44-es katonaság elhelyezést nyert.

1876. évben pedig az állam a honvéd-laktanyát építette.

1869-ben a dalmátok ellen a 44-es ezredet küldték ki, a harc 1870. februárban nyert befejezést. Ez után a 44. ezred tisztikara mozgalmat indított a harcban elesett ezredbeli katonák emlékének megörökítésére, amihez a vármegye örömmel csatlakozott s a maga körében gyűjtött 227 frt. 83 kr.-t az ezrednek átszármaztatta.

A gyűjtött adományokból a catharói sírkertben sírkövet, valamint Kaposvárott, a *Széchenyi-téren* (ma Kossuth-tér) *emlékoszlopot* állítottak fel a következő felirattal: Kötelességük hű teljesítésében elesett hőseinek emelte a cs. kir. Albrecht főherceg, tábornagy 44. számu gyalogezred.

MDCCCLXXII.

Egyik oldalon a Königgrätznél, a másik oldalon

az 1869-ben a dalmátok elleni harcban elesettek nevei olvashatók.

Ezen emlékoszlop elhelyezése alkalmával egy okiratot állítottak ki. Az okiratot a városnál helyezték el, melynek szószerinti szövege ez:

OKMÁNY.

Mely szerént a cs. k. tábornagy Főherczeg Albrecht 44. gyalogezred kötelességök hű teljesítésében elesett hőseinek a Széchenyi-téren Kaposvárott, szürke steier márványból emelt emlékoszlopot — amely koczka alapon díszszoborból áll három alsó lépcsőzettel — négy sarkkőtől körítve, melyek vasláncczal összekötvék, a városi hatóságnak ünnepélyesen átadatván, ennek oltalmába melegen ajánltatik.

Ennek bizonyságául Őfelsége cs. kir. valóságos ezredese és fentnevezett ezred parancsnoka.

Kaposvárott, 1872. év Aug. 12-én.

Mór de Radványi s. k.

Ezen emléket 158/5419/1909. számú közgyűlési határozattal a Kossuth-térről (előbb Széchenyi-tér) a Rákóczi-térre helyezték át.

* * *

1858. aug. 24-én a város lakósai nagy örömüket fejezik ki *Rudolf trónörökös* születése alkalmával. Az egész előljáróság és képviselőtestület által aláírt alábbi hódoló iratot terjesztették fel:

Somogymegye Kaposvár mezőváros Előljárói és összes közönsége örvendetes meglepetésül vették az egész cs. kir. Birodalom, Magyarországnak, a Felséges Ausztria ház jövőjét boldogító örökösének, az újszülött Fenséges cs. kir. Főherczegnek e hó 21-én legszerencsésebb születését; és amidőn a Fenséges császárjukért nem késnek hálaimára összesereglení; Felségeikhez alattvalói hűség zálogául hódolat és szerencse kivánataikat önkezüleg jegyezve azzal nyújtják át, hogy a Felséges császári Párt gyermekeivel népei boldogítására az Isten sokáig éltesse.

Kaposvár Aug. 24-én 1854.

Aláírások.

A *sétateret*, melynek fentartása eddig a cs. kir. megyei hatóság felügyelete mellett a cs. kir. szolgabírói hivatal köréhez tartozott, 1858-ban a városnak adták át. A sétatéren lakó Tomits nevű cukrásszal kötött szerződést is a városra ruházták, valamint a kaszáló utáni jövedelem is a várost illette.

A Solferinó utáni politikai átalakulás hatásaképen Kaposvárott is minden a negyvennyolcas kerékvágásba tért. A követválasztáson egyhangulag Somssich Pált, polgármesterré, vagyis községbíróvá pedig Folly Józsefet választották meg. Székfoglaló beszédét 1861. március 25-én tartotta, amely a következő:

Tisztelt városi közönség!

Minden rendszeres kormányzatnak, legyen az nagy, legyen az kiskörű, — meg kell lenni alapelvének, melyből minden egyes kormányzati ágakra nézve a kiindulás történik. Midőn ezen rendezett tanáccsal felruházott város polgármesteri tisztét, s illetőleg kötelességeit megkezdeném, elmondom én is alapelveimet, melyeken ezen tisztemben eljárandok, s melyek szerint intézendem minden lépteimet:

Az Isten s Religió dicsőítése; — felkent törvényes fejedelem eránti hűség; — a hazaszeretet; — törvények szentsége; — pontos és gyors igazságszolgáltatás; — rend s polgári közbiztonság; — elhagyatott árváknak s azoknak vagyonára szigorú felügyelet; — szegény, nyomorral küzdő embertársaink keserveinek enyhítése; — a jótékony intézetek pártfogolása; — nevelési ügy; — városunk csinosítása; — célszerű gazdálkodási rendszer; — szellemi s anyagi jólét előmozdítása; — nyilvánosság minden eljárásban; — s így: „Semmit rólunk nélkülünk!"

Az Isten dicsőítése, s a szent Hit az, mely minden becsületes keresztény kebelében születésétől beoltva van, s az Isten tisztelete s szeretete nélkül nem vagyunk boldogok a szerentsében, s nincs vigaszunk a szerencsétlenségben; a nagy Isten véghetlen jósága vezérelt gyermekségem olta minden dolgaimban, s csak az ő mindenható segítségével reményelhetem, hogy feltett jó szándékaimat óhajtott siker fogja koronázni.

A magyar nemzet kebelében közel ezer év óta van beírva a törvényes fejedelem iránti hűség; s ezen érzet uralkodjék a mi szíveinkben is; mert meggyőződésem, miként a Magyar nemzet boldogsága egyedül egy törvényes felkent fejedelem kormánnya alatt lehetséges.

A hazaszeretet fénye csillagként ragyogjon előttünk, s vezéreljen minden lépteinken, mert ez az alapja minden polgári jónak s boldogságnak.

A törvények szentsége, részrehajthatlan s gyors igazságszolgáltatás, a népek megnyugtatója, — mert a törvény tisztelete a személy, vagyon bátorságnak alapja; — s aki ezek ellen vét, szükséges, hogy gyors s szigorú igazságszolgáltatással bünhődjék.

Rend, személy, vagyon bátorság nélkül egy társaság sem állhat fent, s a ki ezeknek ellensége az érdemetlen arra, hogy az emberi társaságnak tagja legyen, — s ezeknek szigorú fentartása — mint a polgári közéletnek leglényegesebb szüksége — főbb teendőimnek egyike leend.

Szükség hogy a nevelésre is kiterjedjen figyelmünk, mert a jó nevelés oly nagy kincs, melyet bár mely földi vagyon kipótolni nem képes.

Az árvák személyére, s vagyonára, kik szüleiktől elhagyatva, s megfosztva azok szeretetétől az idegen világ karjaiba hányatnak — minden keresztény társadalomnak legfőbb figyelmét kell fordítani, s az vélük született emberi kötelesség; — s ki tudja, valjon

holnap nem leendenek-e a mi gyermekeink is árvák, kik szinte embertársaik gondviselésére bizatva — neveltetnek a haza polgáraivá; — s valjon nem nagy lelkimegnyugvás-e egy szülőnek, ki oly társadalomban él, amelyben az árvák felügyeletére legnagyobb figyelem fordíttatik?; — gondoskodtak erről Törvényhozóink az 1848-ik évi 23. tör. 28-ik pontjában, melyben az árvabizottmányok felállítását elrendelik, azért is midőn kötelességemnél fogva az árvák személyeire, s vagyonaira felügyelni fogok, — gondom leend arra, hogy egy árvabizottmány választassék arra alkalmas egyénekből, kik hiszem, hogy a nemes kötelességnek elvállalásától vonakodni nem fognak.

Czélszerű gazdálkodási rendszerrel lehet csak a városnak anyagi jólétét előmozdítani. A czélszerű gazdálkodáson nem értem én a szűkkeblű gazdálkodást, mert sokszor a nagyobb beruházások meghozzák hasznos gyümölcsiket; de nem is értem a pazarlást s a haszontalan kiadásokat, — hanem a szükségesnek célszerű beszerzését; — Ennek egyes ágaira itt ki nem terjeszkedhetem, rendelkezett ez érdemben szinte a fenthivott 1848-iki törvény, midőn a városi gazdálkodási bizottmányok felállítását elrendelte; ennek köréhez fognak tartozni minden bevételek és kiadások megbirálása; ezen bizottmányhoz — mely albizottmányokra megoszolhatik — fog tartozni a város minden szükségleteinek beszerzése; az adók, közköltségek, közterhek feletti bírálás, azok igazságos felosztása s kivetése, a város vagyonainak czélszerű kezelése; s ezek közt jelenleg fő figyelembe jövend a mostan birtokba veendő városi erdők jövedelmeinek beszedése — s azon résznek — mely jótékony czélokra adományoztatott — elkülönítése; szóval ezen bizottmánynak kezeibe leend letéve e Város anyagi existentiája, miért megkivántatik: hogy oda alkalmas egyének választassanak, kik birtokosi minőségöknél fogva ezen ügyet, — mint önérdeköket — szem előtt tartva, — e bizalmat elfogadják s annak megfelelni képessek lesznek.

Városunk csinosítását — mely néhány év alatt oly nagy nyomások alatt is — igen szépen haladt előre — szem előtt kell tartanunk, miért is fenthivott törvény értelmében egy szakértő szépítési bizottmány választandó, mely e városnak csinosítására, annak tisztán tartására, s épitkezéseire felügyelni fog.

S ha mind ezek Uraim! becsületessen, lelkiismeretesen telyesülni fognak, melyekhez csak őszinte jó akarat, s kis fáradság szükséges, — úgy e városban nem fog hiányozni a szellemi s anyagi jólét, melyek okvetlen megkivántatnak, hogy egy társadalom boldog és szerencsés legyen; s miért ne iparkodnánk mi ezeknek elérésére, midőn kevesebb lelki s testi fáradsággal lehetünk jók s szorgalmasak, s ekképen boldogok, — még ellenkezőkép gonosz indulattal, restséggel, irigységgel nem csak ember- társaink, de önön boldogságunknak is sírját ássuk.

Minden dolgainkat vezessük nyilvánossan, hogy abba, mint tükörbe nézhessen mindenki, s ha hibázunk — mert ez lehetséges, mert minden ember gyarló s senki sem tökéletes e földön, — társaink tudván, hogy hibáink nem rossz akaratból származtak — jó indulattal figyelmeztethetnek bennünket, s hibáinkat javíthatjuk az előtt, mielőtt másnak kárt okoztunk volna; — s minthogy nem szeretjük mi is, hogy ha „rólunk nélkülünk" rendelkezik valaki, — ekkép igazságos az, hogy mindenki, őt érdeklő dolgokban beleszólhasson, mert ezen öntudat bármely nagy terhet könnyebben elviseltet velünk.

Ezen elvek azok Uraim! melyeket kitűztem magammak, s ezek szerint haladni, s ezektől eltérni nem fogok, — s ismerve kedves polgártársaimnak becsületes, őszinte jó akaratát, de ösmerve azon szép tehetségeket, melyekkel felruházva vagynak, nyugodt lelkiismerettel kezdek ezen terhes tisztemnek vezetéséhez, mert megigérték nekem, miként feltett jó szándékaimban s munkáimban minden törekvéseikkel segíteni fognak; — a felséges Úr Isten segítségével megkezdjük munkánkat, — kérvén őt fiúi alázattal, s buzgalommal, hogy jó akaratunkban s terhes munkáinkban el ne hagyon bennünket, hanem vezéreljen azon szent czél felé, melyet egyesült erővel s az ő mindenható segélyével — elérni telyes reményünk vagyon;

Befejezem beszédemet Uraim! azon tiszta szívből eredett kivánatommal, — hogy tisztelt összes Polgártársaimat telyes erőben, egésségben s jó egyetértésben az Ur Isten sokáig tartsa s éltesse ! ! !

* * *

Deák Ferenc 1861. augusztusi beszéde kapcsán az országgyűlést feloszlatták és Kaposvár is kinevezett megyei hivatalnokokat nyert, kiknek élére Mérey Károly került főnökül. A község bírája lett 1862-ben Szigethy István, 1865-ben pedig Kovács János.

Méreynek, bár politikája miatt nem örvendett nagy kedveltségnek, Kaposvár mégis sokat köszönhet. Nagyon sokat tett a Kaposvárra vezető utak kiépítése érdekében; sőt tervbe vette, hogy a *déli vaspálya* 1860-ban megnyílt s a Balaton mellett futó vonalának boglári állomásától szárnyvonalat vezessenek Kaposvárra, hogy így közvetlen összeköttetést kapjanak a kaposváriak Budapesttel. Ez azonban nem valósult meg. Ekkor kezdték a téglát útburkolásra használni s elsőül 1862-ben Souheitl építész közvetítésére a Kaposvár—Nagykanizsa közötti útvonalat kövezték ki klinkerrel, vagyis kongó téglával.

Kaposvár haladása újabb lendületet vett, amidőn az alkotmányos élet helyreállítása után az első követválasztáson 1867-ben ismét Somssich Pált küldték fel az országgyűlésre, *a bírói székbe pedig Haidekker Pál* került. A Széchenyi-téren (ma Kossuth-tér) *1868-ban a régi városház helyébe,* amely már nem felelt

meg a kívánalmaknak, *egy emeletes épületet* emeltek. 1869-ben Kossuth Lajost választották meg egyhangúlag képviselővé, melyről 1869. május 2-án Turinban kelt levelével lemond.

KOSSUTH LAJOS
lemondó levele
a kaposvári kerület országgyűlési képviselővé történt megválasztásáról. 1869.

Kovács Imre elnök, Szalay Károly választmányi alelnök, Németh Ignác választ. jegyző uraknak és általuk a Kaposvári kerületi választók ellenzéki része választmányának s választó polgárainak.

Tisztelt Uraim!

Volt szerencsém kézhez kapni márczius 22-éről kelt becses levelöket, mely által a kaposvári kerület országgyűlési képviselőjévé lett megválasztásomról értesíteni, egyszersmind a díszes tisztnek elvállalására meleg szivélyes szavakkal ösztönözni méltóztattak.

Hogy hamarébb nem válaszoltam oka az: hogy nem véltem rendén lenni a megválasztás el vagy nem fogadása iránt nyilatkozni, mielőtt megválasztásom hivatalos alakban tudtomra adatik.

Most miután a választási jegyzőkönyv egyik példánya, szentmargitai Folly József választási elnök úr által megküldve néhány nap óta kezeimnél van, elérkezett az idő, hogy becses felszólításukra határozottan nyilatkozzam.

Mindenek előtt legőszintébb hálás érzéssel mondok köszönetet a nagybecsü bizalomért, mellyel engem a kaposvári kerület választóinak jelentékeny többsége megtisztelni méltóztatott s melyet annál nagyobbra becsülök, minél inkább sejteti velem becses levelök tartalma, hogy e bizalomnak éppen a kaposvári kerületben érvényre juttatása, a fenforgó viszonyok közt, szinte annyi önmegtagadást kivánt, mint erélyt és szilárdságot igényelt.

Legyenek is tisztelt Hazámfiai meggyőződve, hogy iránt am oly nehéz körülmények közt tanusított bizalmukra mély hálával fogok viszontagságos életem hátralevő napjain át emlékezni.

És most megvallom, hogy megilletődéssel olvasott s újra és újra megolvasott jeles szerkezetü levelök nekem a nyilatkozást nagyon nehézzé tette. Mert e levél, Hazánk jelen államjogi helyzetének alapos bírálása mellett, az ellenzék éppen Somogymegye székvárosi kerületében kivívott győzelmének politikai fontosságát oly találóan ecseteli, s azonkivül oly mély meggyőződés hangján s annyira szívből és szívhez szól: miszerint attól kell tartanom, hogy kedvetlenséget fogok önöknek okozni tisztelt Hazámfiai! ha a reám ruházott képviselői tisztet el nem fogadom.

Pedig nem fogadhatom el. Erkölcsi lehetetlenség, hogy elfogadjam.

Felemelt fővel mondhatom Isten és Hazám előtt, hogy egész életemen át, a szoros kötelesség érzet embere voltam. Engedjék meg nekem, hogy az maradjak rendületlenül mind halálomig. Földi pályám vége felé jár. Egyedüli támaszom a lelkiismeret azon nyugalma, melyet a kötelességhezi önzéstelen hűség nyujt. Hadd tartsam én meg halálom órájára e nyugalmat.

Megértem az okokat, melyek az elfogadás mellett is ellen szóllnak, mérlegbe vetettem tisztán hazafias szempontból előnyt és hátrányt, hasznot és kárt; és megkérdeztem a kebel titkainak vesztegethetlen bíráját, a lelkiismeretet. És e bíró kimondta reám az ítéletet, hogy nekem most és így, amint a dolgok állanak számkivetésemből hazatérnem *nem szabad*. — E bírótól becsületes ember nem ismer fellebbezést.

Tanácsot kértem a hideg észtől érett megfontolással, indulatos elfogultság és szenvedély nélkül, és azon meggyőződésre jutottam, hogy most és így hazatérnem *menthetlen politicai hiba volna.*

Tehát a lelkiismeret tilalma s a politicai számvetés egyiránt kötelességemmé teszik, hogy önök szívélyes unszolásának ne engedjek.

Én azt gondoltam, hogy azon nyilatkozatok után, melyeket a Jász-Ladányiak felszólítása óta több ízben közzé tenni alkalmam volt, s különösena a kevéssel a választások előtt irott ama nyilt leveleim után, melyre Önök is hivatkoznak, az én elhatározásom iránt kétség már nem is fordulhat elé a Hazában.

Minthogy azonban becses levelök az elhatározásom megingatására van irányozva, úgy látszik nem volna felesleges, mellőznöm a tartozkodást, melyet eddigi nyilatkozataimnál szabálynak tekintettem, s egész nyiltsággal indokolnom, hogy miért nem tartom én sem szabadnak, sem tanácsosnak elhatározásomon változtatni.

Fájdalom azonban ezt nem tehetem, mert nem tehetném anélkül, hogy Önöknek, kiknek nagy hálával tartozom, a gyanakodó hatalom részéről bajt okozzak.

Emlékezni fognak Önök, tisztelt Hazámfiai! váczi levelemre. Nyugodt lélekkel merek a történelem ítéletére és a független érzelmü polgárok lelkiismeretére hivatkozni, hogy e levélben saját meggyőződésemet nem ugyan feláldozva (mert ezt becsületes ember nem teheti) hanem a kövélemény jelen iránya előtt háttérbe szorítva, az önmegtagadásig vitt oly loyalitással nyilatkoztam, hogy az — állítani merem — még legszenvedélyesebb politicai ellenemtől is méltánylást érdemelt volna.

Mégis mit mindent nem olvasott ki abból a hatalom, az éppen nem független bíróság, s a kormányt derűre borúra támogató Országgyűlési többség! és minő üldözésekre nem merítettek abból ürügyöt! Üldözésekre, melyek egy jeles, becsületes hazafinak kora halálát vonták maguk után, kinek jellem tiszta-

ságától még politicai elleni sem tagadhatták meg az elismerést.

És miként állanak Önök most az országban! Azon tömérdek visszaélés közt, melyet a választások alatt magának a hatalom megengedett, számos önkényes elfogatások is fordultak elé. Az alkotmányosság legelemiebb fogalmainak kigúnyolásáig, sőt valóságos botrányig van fokozva az embertelen, könnyelmű játék, melyet a felségsértési vád rém koczkájával űz a hatalom s mely történelmünk legszomorúbb korszakaira emlékeztet.

Hozzájárul ezekhez: hogy — amint a lapok hírül hozták — Somogyot királyi biztossal ajándékozta meg, vagy készül megajándékozni a hatalom. Ami annyi mint az alkotmányos intézmények felfüggesztése, tehát törvényen kivül helyezés.

Ha ily körülmények közt, én belebocsátkoznám annak tartózkodás nélküli fejtegetésébe, hogy miért érzem én magamat a polgári kötelesség érzete által a hazatéréstől most eltiltottnak, mennyi zaklatásokra nem merithetnének szavaimból ürügyöt Önök ellen tisztelt Hazámfiai! kik a kormány szemében megbocsáthatlan ama szörnyűséget merészelték elkövetni, hogy magukat a több mint egy nemzedék ideje óta meggyökeresedett vezér befolyás járszalagáról emancipálták: s megvonva bizalmukat azon fényes tehetségű férfiútól, ki a Magyar Hazánkat az Osztrák birodalommal egy állammá összeforrasztó boldogtalan műnek létrehozói, bajnokai és végrehajtói közt oly kitűnőleg szerepelt, ennek ellenében nevemet, az országgyűlési többség helyeslése mellett „brevi manu" notoriusnak nyilatkoztatott Száműzött nevét irták zászlójukra, nem csak: De sőt e zászlónak diadalra juttatásával oly erkölcsi csapást intéztek a közös ügyes szerkezetre, melynél az egész országban csakis éppen két más választó kerületben lehetett volna az ellenzék győzelme súlyosabb horderejű.

Mentsenek tehát fel engem — kérem — indokaim bővebb magyarázatától s ajándékozzanak meg annyi bizalommal, hogy elhigyjék, miként jól megfontolva cselekszem, s elengedhetlen szoros hazafiúi kötelességet teljesitek, midőn bánatos öreg napjaimtól megtagadom a hazai levegő balzsamát, mely után a honvágy lázas epedésével sóvárgok.

Nem fogom azonban érdekeiket koczkáztatni, ha némi észrevételt teszek becses levelök egy részére, mely elvi fejtegetést nem igényel, mert csak a hasznosság prakticus tekintetére vonatkozik.

Önök azt látszanak hinni tisztelt Hazámfiai! hogy én igen sok jónak lehetnék eszközlője, ha most a Hazába visszatérnék.

Úgy egyesektől, mint testületektől vett számos levelökből sejtem, hogy e hitükben mások is osztoznak, még pedig számosan. Csak e napokban is vettem egy levelet, mely képletileg akarván e várakozást kifejezni, arról értesit, miként egy bizonyos vidéken a nép azt hiszi, hogy én, ha haza mennék, még a vizek folyását is képes volnék megváltoztatni.

Én pedig megvagyok győződve tisztelt Uraim! hogy kivéve talán egy kis segitséget némi apróbb sebek kötözgetésének irgalmas baráti munkájánál (mely munka különben, úgy a mint a többség megengedi, nélkülem is megfog történni) én tökéletesen tehetetlen volnék a helyzet megváltoztatására, parlamentáris téren csak egy szemernyi nyomatékot is nyújtani. Azok, kik most Hazánk ügyei vezetésében túl súlyra vergődtek, a hatalommal kezükben olyan helyzetben vannak, melyet a franciák a „parti pris" (eltökélt pártállás) helyzetének neveznek s mely magyarul annyit tesz: „beszélhet nekem akárki, akármit, az, az én előre elhatározott" (ne mondjam elhatároztatott) „szavazatomon nem változtat". — Hiszen ha az ország elidegeníthetlen jogaiból, a jövendő iránti kötelesség igényeiből, a történelem intéseiből, az európai viszonyok újjmutatásából, a nemzet génisának követelményeiből, s a politicai számtan mathematicai bizonyosságú kalkulusából merített érveknek a *parti pris* ellen nyomatéka lehetne, bizonyosan nem maradt volna hatás nélkül azon erélyes küzdelem, melyet Hazánknak annyi jelesei vívtak a közös ügyes alkutervnek, (a színfalak mögött előre kikerekitett) alapja s részletei ellen. De a *parti pris*-re érvek nem hatnak. Elkiáltja a „szavazzunk-ot" és szavaz, amint előre meglőn szabva, hogy szavazni fog. Ezen az én jelenlétem legkevesebbet sem változtatna. Még csak egy szavazattal többet sem nyerne bennem az igaz ügy, mert azon férfias szilárdság, melyet Önök megválasztatásom körül tanúsítottak, nem hagy kételkednem, hogy helyembe oly hazafit választandnak, aki ily határozottan kitüntetett politicai hitvallásuknak tántoríthatlan hű tolmácsa lesz.

Távol legyen tőlem, hogy az érvekkeli küzdelem fontosságát kicsinleném, még ha leszavaztatik is. — Tisztítja a politicai levegőt, elrántja a „parti pris" szavazata alul a észszerűségi és erkölcsi súly talapját, mely nélkül állandó semmi sem lehet; — világosságot terjeszt, — előkészíti a közvéleményt; — s anyagot gyűjt a jövendő épületéhez, ha már a jelen elveszett.

Hanem én azt gondolom, vannak helyzetek melyeknek logicáját e tevékenységért nem szabad feláldozni. — Ilyennek itélem én, az én helyzetemet. Egy oly élet késő estéjén, aminő nekem jutott a sorstól osztályrészemül, úgy a túlbizakodás, mint az álszerénykedés egyiránt nevetséges volna. Nekem hát mindkettőtől mentten szabad mondanom: hogy Önök messze túl becsülik tehetségeimet, midőn csekély személyemre vonatkozólag vezéri hivatásról szóllanak. Arról pedig méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy a vezérkedési viszketegnek, még csak árnyékát sem

érzem magamban, bár nem tartozkodom kimondani, hogy mindig volt, s mig élek mindig lesz bennem elég férfiasság, sem a közharczos munkájától nem irtózni, sem a zászló ragadás nagy felelősségétől vissza nem riadni, amint egyiket, vagy másikat hozza magával a kötelesség. — Különben is Hazánk amint (Istennek hála) jeles készültségű tehetségekben nem szűkölködik, úgy bizony vezéreknek sincs híjában. Inkább baj, hogy ez utóbbi állásból talán sok is jutott. Nem tartanám előnynek a szaporodást. — Aztán az is tény, hogy az én politicai hitvallásom számára nem csak „oldal" nincs, de még csak hely sincs most a magyar Parlament (ha ugyan parlament) arenájában.

Hanem valamint a vezérkedési ambitiót magamtól minden álszerénykedés nélkül elutasitom, úgy viszont minden elbizakodás nélkül jogosultnak hiszem magamat bevallani miként, bármi csekélyek legyenek is egyéni tehetségeim, a történelem oly elvek képviseletét kötötte személyemhez, hogy ezek erejénél fogva, igen is én érzem magamban egy nemét az erőnek, melynek édes Hazánk még használ veheti. Ez erő azonban hasonló ahhoz, mit a természettanban a testek „rejtett melegének" nevezünk, mely még a jégben is meg van, s a testek átalakulásánál bámulatos hatást fejt ki, de csak bizonyos körülmények közt nyilatkozhatik.

Én akként vagyok meggyőződve tisztelt Hazámfiai! hogy sokkal jobban megfelelek Hazánk érdekében hivatásomnak, vagy kötelességemnek, ha ezen erőt tántoríthatlan elv hűséggel illetetlenül feltartom, a legalább is nem lehetetlen eventualitások számára, mintha most a parlamentáris vitákban eredmény nélkül elforgácsolnám, mert ennek más következése nem lehetne, mint az: hogy a népek túl sokat váró része látván, miként a *parti pris* „vizeinek folyása" bizony minden erőködésem mellett sem „változott meg", a túlzott várakozás szélsőségéből a lehangoltság szélsőségébe esnék; — mitől Isten óvja meg sokat hányatott nemzetünket. — Hiszen az a *parti pris* is, mely lidérczként fekszik nemzetünk mellén, nem a belátás hiányából magzott fel (miként az 1861-iki feliratok fényesen tanusítják), hanem felmagzott a lehangoltságból, mely a nemzet életre valósága felett kishitűen kétségbe esve, maga nyújtotta oda azt, mit a több századon át mindenféle alakban újra meg újra megfeszített erőlködés, még a gyakran haldoklásig kínzott nemzettől sem birt soha kicsikarni.

Ennyit elhatározásom magyarázatára elmondhatónak véltem; többet nem mondani az Önök iránti hálás figyelem parancsolja.

Ne hogy törvényhozásbani részvét alkotmányos jogának gyakorlatában kerületük huzamosabb hátramaradást szenvedjen, nem fogok késni az illető hivatalos helyre bejelenteni, hogy bármennyire becsüljem is az irántam tanúsított bizalmat, a kaposvári választó kerület országgyűlési képviseletét szintúgy el nem fogadom, mint a miként Szentes városáét el nem fogadtam.

Engedjék reméllenem, hogy a kedvetlenség, mit e nyilatkozatom okozhat, nem fogja irántami jó akaratukat s bizalmukat csökkenteni, arra pedig ösztönül fog szolgálni, hogy független hazafias meggyőződésüknek, az új választásnál szintoly eréllyel érvényt szerezzenek, mint a minőnek megválasztásom körül tanúsításával, a nemzet elidegeníthetlen jogait, a nemzet hálájára méltóan védelmezték.

Méltóztassanak engem, jó akaratú emlékezetökben megtartani s fogadják szivesen tiszteletteljes üdvözletem mellett hálás köszönetem kijelentésének megújítását.

Kelt Turinban Olaszországban május 2.-án. 1869.

Kossuth Lajos.

1871-ben Zuzman József lett a bíró, kinek bíráskodása alatt az emancipáció hatása mutatkozott, amidőn Schlesinger Ignácot is felvették az esküdtek sorába, aki később is egész haláláig, 1907. évig városi tanácsos volt. Zuzman József bírósága idejére esik a *Duna-Drávai vasút* megépítése, amelynek Zákány—Dombóvári szakasza 1872. aug. 14-én, a Dombóvár—Báttaszéki rész pedig 1873. jun. 20-án nyílt meg. Ez a vasút, ha nem is hozott egyenes összeköttetést az ország szívével, de az egyre növekvő forgalom és fejlődés hathatós eszközének bizonyúlt. Ugyancsak Zuzman József alatt indult meg a mozgalom, hogy Kaposvár, mint megyeszékhely, ne maradjon meg továbbra is falunak, hanem kapja vissza önálló tanácsát és kormányzatát. A várossá való átalakulás 1872-ben meg is történt, amikor *Bárány Gusztávot* választották meg polgármesterré, kit 1877-ben Németh Ignác követett. Utána 1882-ben pár hónapig Szabó Kálmán, ezután 1895. év végéig ismét Németh Ignác lett polgármester. Az ő idejében épült a polgári leányiskola és a vágóhíd. Megkísérelte a Bethlen-téren, a régi ref. templom előtt, egy ártézi kút furatását. Ez azonban nem sikerült. Ő mutatta be nálunk először a villamvilágítást. Végre a Czigli-iskola épületének megvétele is az ő polgármestersége alatt történt.

Németh István polgármester.

1895. december 24-én Németh Istvánt választották meg polgármesterré.

Székfoglaló beszéde:

Nagyságos Alispán Úr!

Mélyen tisztelt Képviselőtestület!

Az imént nyilvánult bizalmat, mellyel a t. képviselőtestület többsége engem Kaposvár város polgármesteri székébe emelt, hálás köszönettel veszem tudomásul s a polgármesteri állást tisztelettel elfogadom.

Helyesnek vélem, hogy midőn e helyre lépek,

röviden tájékoztassam az igen tisztelt képviselőtestületet és egyúttal az egész város közönségét az iránt, vajjon általánosságban melyek azon teendők és irányelvek, melyeket mint polgármester szem előtt tartani kívánok.

Tudom, hogy midőn ily testület előtt programmszerű nyilatkozatot kell tennem, csak komoly, jól megfontolt munkaprogrammot adhatok, melyben valami újat, meglepőt nem mondhatok; biztat azonban a remény, hogy e tárgyban levő egyszerű fölfogásom a teendők és a követendő irányra nézve találkozni fog mindazok fölfogásával, kik a város jó és pontos közigazgatását, a lakósság közjavát őszintén óhajtják.

E programm legfőbb, majdnem kimerítő pontja: dolgozni, buzgón és kitartással, gyorsan és lehetőleg alaposan, de mindig jóhiszeműleg és jóakarattal végezni mindazon hivatalos teendőket, melyek a polgármester ügyköréhez tartoznak.

Ebbe vélem foglalni azt is, hogy a polgármester, mint minden városi hivatal és közeg főnöke, teljes erélyel követeljen pontos, szakértő és jóhiszemű munkát alárendeltjeitől is, — hogy így egyrészről hivatali felsőbbsége megelégedését biztosítsa, másrészről pedig ezzel a város lakósságának minden jogos igényei mindenkor kielégítést nyerjenek.

A polgármester kötelességének tartom, hogy tevékenységét a városi tanács és képviselőtestülettel kellő összhangban tartsa, a felelősségre soha se kelljen figyelmeztetni, hanem maga keresse az alkalmat, hogy tényei és működési iránya mindenkor a jogos közkritika tárgyát képezhessék. E cél elérése végett oda kell törekednie, hogy a városi ügyek iránt ne csak a törvényes ellenőrző és intézkedő testületek tagjai, hanem a város egész közönsége is folyton érdeklődjék.

E törekvés sikerét én abban vélem találni, ha a tanács és képviselőtestület az üléseken kivétel nélkül minden oly városi közügyről értesül, abban véleményt nyilvánít, esetleg határoz és utasítást ad, melyek a város kulturális és anyagi érdekeit érintik.

Általában azt tartom, hogy a közügyek akkor lesznek legcélszerűbben és leghasznosabban elintézve, ha azok természetükhöz képest a legszélesebb nyilvánosság előtt lesznek megismertetve, s azoknak minden fázisa, minden aktája, azok körül felmerülő minden nézet és óhajtás alkalmas időben és módon föltárva lesz a közönség előtt.

Óhajtandónak vélem, hogy a város adminisztrációjában minden jogos érdek figyelembe vétessék; szükséges, hogy a város polgárai bizalommal forduljanak a polgármesterhez minden ügyeikben; — de magánérdekek csak az esetben érvényesülhessenek, ha azok a közérdeket mozdítják elő, vagy legalább is azzal ellentétben nincsenek.

Törvénytelen befolyásoknak a közügyek kárára soha és semmiféle körülmények közt sem szabad érvényesülniök.

Talán felesleges is említenem, hogy a városi közhivatalokból a pártpolitikát teljesen kizárandónak vélem; — amennyiben azonban a város közönsége, képviselete jogánál fogva, országos érdekű dolgokat tárgyalna, s azokról nézeteit a törvényhozással, avagy a kormánnyal közölné, óhajtandónak vélem, hogy e részben a közönség szeme előtt mindenkor hazafias célok lebegjenek s a város érdekei, a lakósságnak intelligens hírneve mindenkor megerősítessék; mindezen érdekek megóvását a törvény korlátai közt a polgármester és a tisztikar szigorú kötelességének ismerje.

Egy olyan városban, mely fejlődésének kezdetleges stádiumában, azon ponton áll, hogy a helyes fejlődés alapját örök időkre szólólag lerakja — nagy és nehéz föladatok állanak a polgármester és mindama tényezők előtt, melyek a város ügyeit intézni vannak hivatva, mégis azt hiszem, hogy e föladat nehézségei is legyőzhetők lesznek: egyetértéssel, jóakarattal és tisztakezűséggel.

Városunk szerencsés közlekedési ponton, több irányból összefutó vasútak és országútak gócpontján, egy nagy és gazdag vármegyének úgyszólván közepén fekszik; mint vármegyei székvárosnak falai közt vannak mindama közhatóságok, melyek illetékessége az egész vármegyére kiterjed; ipara jelentékeny, mely az újabban meghonosuló gyáriparral nagyban erősödött; — kereskedelme élénk és nagy vidéket bírván forrásul, nagy értékek kivitelét is közvetíti: — mind e körülmények a lakósság folytonos progresszióját és nagy idegenforgalmat idéznek elő.

Arra van tehát szükség, hogy a hivatalos város, karöltve a lakósággal, a fejlődés ezen alapfeltételeit jól kihasználja, egyfelől a lakosság jólétének emelésére, másfelől alkalmazkodjék azon igényekhez, melyek e részben a város iránt jogosan támasztatnak. Igyekezni kell ennélfogva a városban modern kényelmet teremteni a közegészség, köztisztaság, külső csín és a közlekedés könnyűsége tekintetében.

Természetes, hogy ilyesmit erőszakolni nem lehet, mert mindezt a közszükséglet és a város lakósságának vagyoni erősödése fogja létre hozni; — de a polgármester tisztéhez tartozónak vélem, hogy minden ily törekvést hivatali és társadalmi úton egyiránt előmozdítani törekedjék, s munkálkodjék a tanács, képviselőtestület és a város szakközegeivel egyetértve azon, hogy minden vonatkozó terv és munkálat a város fejlődése közérdekének megfelelő legyen.

Tudomásom szerint, a város nagyon szerény vagyona után csekély közjövedelemmel rendelkezik s minden nevezetesebb szükségletét a lakósság adózásából kell fedeznie; oly körülmény ez, melyet a polgármester soha, még az esetben sem hagyhat figyel-

men kivül, ha a város evidens szükségletei és a legfontosabb kezdeményezések jönnének is szőnyegre.

Takarékosságot kell meghonosítani a város adminisztrációjában és arra kell törekedni, hogy a lakósság szorgalma teremtsen nagyobb adóalapot; — de a súlyos adózás sehogy sem tartson vissza attól, hogy a város iparának, kereskedelmi forgalma és kereseti viszonyai fejlesztésének folytonos alapítások és beruházások által lendületet adjon.

A takarékosságon tehát nem szűkmarkúságot értek, mely a város vitális érdekeitől is megvonja a szükséges költségeket, hanem költekezni és beruházni csak ott és oly mértékben legyen szabad, ahol az elkerülhetetlen, — a város vagyoni és kulturális érdekeire igazi haszonnal jár, s hol ezt egyéb tekintetek teszik szükségessé.

Pár szóval bátorkodom megemlékezni arról is, hogy mind e célok elérését jó részben attól vélem függővé tenni, ha a polgármester — főleg a hivatalos felsőség és a városi képviselőtestület hathatós támogatásában részesül.

Habár a multról kritikát mondani nem szándékom, mégis megemlítem ama köztapasztalást, hogy a város közügyei nem találkoztak a képviselőtestület részéről ama beható érdeklődéssel, melyre komolyan szükség lett volna.

A város közhivatalai törvények, szabályrendeletek szerint, — de a dolog természeténél fogva is — a közönség szolgálatára és a hivatalos teendők teljesítésére vannak szervezve; ennélfogva a város minden tisztviselője tartozik magát hivatali eljárásában ehhez tartani; valamint a tisztviselő megkövetelje állása és személye iránt a tiszteletet mindenkitől, úgy ő is tartozik a város minden lakósának, rang- és osztálykülönbség nélkül, megadni a kellő tiszteletet.

A közhivatalban ennélfogva kell, hogy a lakósság udvarias szolgálatkészséget tapasztaljon és azokban senki törvénytelen követelésekkel ne terheltessék.

Közbecsülést és kellő tekintélyt csak a kötelesség buzgó teljesítése, a gyanú árnyékától is ment tisztakezűség adhat a tisztviselőnek, és ez az, mit én legfőbb kötelességnek tartok, amit a város első tisztviselőjének föltétlenül meg kell tartania és alárendeltjeivel is meg kell tartatnia.

Tisztelt Képviselőtestület!

Fölértem egész horderejét annak a tisztességnek, amely engem a mai napon az Önök bizalmából ért, tudom, hogy a polgármesteri állás nem egyszerű közigazgatási hivatal csupán, hanem a nemzet egy kiváló társadalmi osztályának — a munkás polgári osztálynak, az intelligens demokráciának exponense.

Én, aki e munkás demokráciából származom és ebben töltöttem egész életemet, az Önök megtisztelő bizalmából csakis kötelességtudást merítek; — igyekezni fogok hivatali teendőimen kivül a társadalmi téren is ápolni a demokrácia erényeit és a szabadelvűség követelményeinek megfelelőleg erősíteni a polgárság közt — társadalmi rang-, állás- és valláskülönbség nélkül — azt a jó egyetértést, mely bennünket a közjóra való közös munkálkodásra képesít.

Hiszem, hogy ebbeli őszinte törekvésem a város egész közönsége támogatásában fog részesülni.

Nagyban ezek nézeteim, miket szükségesnek tartottam előadni; tudom, hogy programmnak nem teljes; de a részletekre ki nem terjeszkedhetem, mert vannak föladatok, melyeket a körülmények vetnek fel s csak az érthet meg, ki a hivatalt tényleg betölti. Jelen programmomat azonban én azzal kívánom teljessé tenni, hogy jó akarattal és ambicióval fogok minden jelentkező föladat megoldásához és mindenben iránytűm leend: a jól megfontolt közérdek.

* * *

Az ő megválasztásával Kaposvár város fejlődésében új korszak kezdődött. Mindjárt megválasztása után érintkezésbe lépett herceg Esterházyval az úgynevezett „Meggyes"-telek megvétele iránt. Ezen 27 kat. holdat kitevő terület legnagyobb része szántóföld volt, kisebb része gazdasági udvar, rajta épületekkel. A 100 ezer forint vételárat nemcsak a képviselőtestület és a város közönsége tartotta túl magasnak, hanem belátta a herceg is. S így, midőn a város a városház melletti két ház, 15 hold vásártér, a sertéspiac, az ottlevő úgynevezett „Utolsó garas" korcsmaépülete és a vásárjog megvételére a hercegnél ajánlatot tett, a hercegi hitbizomány azon indokolással állapította meg a vételárat 118 ezer forintban, hogy a város a 27 kat. hold Meggyes-telket az akkori forgalmi árakhoz képest a 100 ezer forinttal némileg túlfizette.

Igaz ugyan, hogy a Kossuth-téren a városház melletti két háznak piactér és út céljára kisajátítás útján való megszerzésére már 1890. évben tettek előterjesztést, mégis az ingatlanokat Németh István polgármester közbenjárása folytán vették meg.

A Meggyes-telek vétele a képviselőtestületi ülésen az ő szavazatával dőlt el, ami neki nagy lelki nyugtalanságot okozott. Attól tartott, hogy számításában csalatkozik. Azonban minden törekvésével oda hatott, hogy a városnak ezen vétel hasznára váljék. Előre látta, hogy a városnak északi irányba kell fejlődnie, mely feltevésében nem csalatkozott. Első dolga volt az ingatlannak házhelyekké való felosztása és azon egyes középületeknek elhelyezése.

Az építkezések megkezdése előtt elsősorban az úttesteket macadam-burkolattal látta el.

Az első középület a Máv. tápintézete volt, amely 1896—1897. években épült, mikor még a Meggyes-telken egy épület sem állott.

A Máv. tápintézet épülete elé nagyobb teret tervezett, ami nemcsak az épület érvényesülésére, de a város szépítésére is nagy befolyással lett volna.

Azonban az akkori képviselőtestület attól tartott, hogy a telkek eladásából befolyó összeg nem fogja a vételárat fedezni, ha ily módon nagyobb telekrészt nem értékesítenek. Számításukban azonban nagyon csalódtak, mert a telkek eladásából, minden költséget leszámítva, a városnak nagy jövödelme lett.

Németh István polgármester idejére esik a városház építése, a Kontrássy-, Somssich Pál-, gróf Tisza István-, Tallián Gyula- és István-utca megnyitása és a vasúti állomás kibővítése, — vízvezeték és csatornázás bevezetése, továbbá az elemi iskolák államosítása is. Ezek mind az ő nevéhez fűződnek, az ő fáradságos munkájának eredményei.

A színházat 1911. évben nyitotta meg, a Kossuth-szobor leleplezésével együtt. A város képviselőtestülete háláját és elismerését már 1906. évben, tízéves szolgálata évfordulója alkalmával kifejezte, amidőn érdemeit jegyzőkönyvben megörökítette.

1911. szeptember 24-én bekövetkezett halálakor a város képviselőtestülete a város halottjának tekintette, özvegyének részvétét fejezte ki, arcképének megfestését és nevére 5000 koronás alapítvány letételét határozta el. Tetemeit a városház nagytermében ravatalozták fel, temetése pedig a Kossuth-térről, nagyszámú közönség résztvételével ment végbe.

Kaposvár r. t. város 1896. junius 14-én ünnepelte meg a honfoglalás ezredik évfordulóját.

Délelőtt 10 órakor minden vallásfelekezeti templomban hálaadó isteni tiszteletet tartottak. 11 órakor városi közgyűlés volt, ahol Roboz István kir. tanácsos, a „Somogy" című lap szerkesztője, tartott alkalmi beszédet. Délután 1 órakor a „Ferenc József"-szállodában ebéd; 4 órakor népünnep a sétatéren; 5 órakor dalestély és Schäffer József ünnepi ódájának elszavalása az arénában; este a sétatéren és a városban kivilágítás volt.

1905. junius 8-án történt Kossuth Lajos és Deák Ferenc arcképének az elhelyezése a városház nagytermében.

Kaposvár fejlődése.

Az 1800-as évek elején a czigli-iskolánál végződött a város, azon túl semmiféle laképület nem állott. A czigli-iskola hercegi korcsmaépület volt, melyet a város 1892-ben vásárolt meg iskola céljaira. A cukorgyár területén állt herceg Esterházynak egy téglaégető kemencéje, ahol az építkezéshez szükséges téglát saját kezelése alatt égettette. Ezen időben a téglaégetés a hercegnek kizárólagos joga volt.

1850-ben, szeptember 10-én, Kontrássy Ferenc bírósága alatt folyamodott a város a herceghez téglaégetési engedélyért, mivel az év folyamán tűzvész és vízáradás sok házat elpusztított. Az engedélyért évi egy ezüst forintot ajánlottak fel, azonban a kérelmet elutasították.

A Fő- és Hársfa-utca keleti sarkán volt a temető, ezen túl az országos vásártér. A Virág-utca keleti oldalán közös agyaggödör volt, ahonnét a város lakossága agyagot hordathatott. Ezen utóbbi területet 1902-ben házhelyrészekre osztották fel és ezáltal a Virág- és Malom-utcák kiépítése megkezdődött.

Az 1800-as évek elején az Anna-utca még nem volt meg. A Fő-utca felőli bejáratnál állott az „Anna-kápolna", amelyet az 1870-es évek végén lebontottak; az utcát erről Anna-utcának nevezték el. Az utcát azonban már a kápolna lebontása előtt, 1864-ben nyították meg, illetve az úrbéri tagosítás után kezdtek ott építkezni.

A kápolna építésének ideje pontosan meg nem állapítható, de már 1829-ben megemlékeznek róla, mikor ezen év *január 3-án elhatározták, hogy a „Kápolna"-utcában* (mai Fő-utca felső része) *Töll János* eladó házát megveszik. Az erre vonatkozó, 1829. február 7-én tartott ülés jegyzőkönyvének szószerinti kivonata így szól:

„Töll Jánosnak Harl Terézia feleségétől, mint tulajdonostól — a város február 6-án 1829-ben a „Kápolna"-utcában levő házát Lubanovits József és Bodaletz András szomszédságában, minekutánna az addig való statirans katonai tiszt számára való quartélyt, melyet a város szokott birni, az árva Kleisz Ignácz a maga részére szándékozik fentartani, de egyébb alkalmas hely nem is találtatik — a város 1600 váltóforintért az urodalmi tettes Bachor János fiskális úr egyezésével és javaslásával megvette, melyre foglalóul azon napon 70 v. forintot adott, egyébbiránt az egyezséggel, hogy tettes fiskális úr előtt minden követelések a város által kifizettetnek, a többi, ami fenmarad, azokat az uraság reserválja gyermekei részére a kaposvári árvák kassájába elocálás végett, melytől esztendőnként a rendes intereseket fogja a város fizetni, melyek hogy azonban a gyermekei nevelésére fordíttassanak — akarja."

Ezen ház Fő-utca 45. sz. a. állott, ahol most a köztisztviselők fogyasztási szövetkezete van. Benn az udvarban, az utcával párhuzamosan épített lakás sokáig Czompó György tanítónak lakása volt. Ezen házat a város 1902-ben 15.000 koronáért adta el.

A vasút építése előtt, 1872. év előtt a mai Rákóczi-téren voltak a herceg Esterházy cselédségének szalmával fedett laképületei, melyek később leégtek. A Baross-utca irányában, a vasúti állomás helyén volt a cselédség lakásaihoz, valamint a szőllőkbe vezető út, amelyet „Major"-, köznyelven „Bivalos"-utcának neveztek.

A mai Deák-térről a *Donner-városba* a Sétatér mellett egyenes vonalban lehetett átmenni a Malom-árkon és a Kaposcsatornán épült egyszerű fahidakon.

Ezen egyenes összeköttetés a *Duna—Drávai vasút Zákány—Dombóvári* szakaszának 1872. aug. 14-én

történt megnyitása után is egy útátjáró és sorompó alkalmazásával megmaradt, míg végre a kereskedelemügyi miniszter 1897. nov. 6-án 62.053. sz. a. elrendelte az állomás kibővítését. Ezen alkalommal a donnervárosi útátjárót megszüntették és a felüljáró hidak, valamint a csatlakozó három útfeljáró építését elrendelték. Mindezt 1898. évi nov. hó 5-én vették és adták át a forgalomnak. Az átvételt az alábbi okirat örökítette meg:

„Jegyzőkönyv.

Felvéve Kaposvárott, 1898. évi nov. hó 5-én, a vasúti állomás kibővítése folytán épült pályaáthidalás s feljáró útnak a közforgalom részére átadásáról.

Jelenlevők:

A városi hatóság s a m. kir. államvasútak részéről alulirottak, s a közönség köréből mintegy ezren.

A m. kir. államvasútak kaposvári állomásának kibővítését a nmélt. m. kir. kereskedelemügyi miniszter elrendelvén, a kibővítési munkálatok következtében a Deák-téri átjáró út a létesült pályaáthidalás s feljáró út elkészülése folytán a mai napon d. u. 3 órakor a közforgalom elől elzáratott, — s az ezen átjáró utat helyettesítő új feljáró s átvezető vashid ugyanakkor a közforgalomnak ünnepélyesen átadatott.

A Deák-téri útnak elzárása s az említett új feljáró útnak a közforgalom számára történt átadása olykép történt, hogy Németh István polgármester élén a város elöljárósága a városházától 12 kocsin indulva a Deák-téri átjárón áthajtatott — s az áthajtás után az átjáró megszünésének symbolumaként az azonnal lezáratott. A város elöljáróságát Helischauer József, a m. kir. államvasútak kaposvári osztálymérnökségének vezető főmérnöke, az új feljáró út kezdetén fogadván, oly beszéd kiséretében adta át az új helyettesítő feljáró utat közforgalmi felügyelet és használatra, hogy 1872. évben, amidőn ezen vasútvonal mint Duna—Drávai másodrendű vasút a forgalomnak átadatott, a vasút gyenge forgalma s a város kevés népessége s élénksége mellett a Deák-téri átjáró akadálytalanul volt képes úgy a gyalog-, mint a kocsiforgalmat lebonyolítani, majd a vasúti forgalom növekedésével s a város fokozatos fejlődése folytán már 1884. évben az intéző körök ama kérdéssel kezdtek foglalkozni, hogy a Deák-téri vasúti átjáró megszüntetendő — s megfelelően helyettesítendő volna; e kérdés hosszabb időn át tárgyaltatott, mígnem tarthatatlan állapottá vált a Deák-téri átjárónak további fentartása. E kérdés megoldását kivánta a vasút s sürgette a város, mígnem a pálya áthidalása s a feljáró útnak mai alakbani megépítése rendeltetett el.

E kész feljáró a forgalom lebonyolítására biztonsági s közlekedési s általános köztekintetekből alkalmas, miért is kéri a város polgármesterét, hogy azt a közforgalom számára felügyelet s használat végett átvenni s a nagyközönségnek átadni szíveskedjék.

Ezekután a város polgármestere a következő szavak kiséretében vette át a közforgalom, felügyelet s használatra az új feljáró útat:

Igen tisztelt Főmérnök Úr!

Midőn a m. kir. államvasútak állomásának kibővítése elhatározás alá került, a város intéző köreinek az volt legfőbb törekvése, mikép az ipar és kereskedelmi forgalomra nagy befolyással bíró ezen építkezések a város keretében olykép helyeztessenek el, hogy azok a városi szabad forgalom biztosítása mellett a régi városrészekben elhelyezett nagy értékek vesztesége és sérelme nélkül a város helyes irányú továbbfejlődésének is alapját képezhessék.

Hogy a város intéző köreinek és a város közönségének óhajtása teljesedett, köszönet és hálás elismerés illeti meg a m. kir. kereskedelemügyi minisztériumot, a kaposvári választókerület országgyűlési képviselőjét, a m. kir. államvasútak budapesti igazgatóságát, zágrábi üzletvezetőségét és kaposvári osztálymérnökségét, mint akik félreismerhetlen jóakarattal törekedtek a forgalmi érdekek biztosítása mellett városunk fejlődése érdekeit is előmozdítani.

A régi átkelési szakaszt helyettesítő ezen új átkelési szakasz és áthidalási építmény teljesen elkészülvén, közbiztonsági és közlekedési tekintetből kifogástalan, a forgalom lebonyolítására alkalmas, tehát a régi átkelési szakasz beszüntethető, az új átkelési szakaszt és az áthidalási építményt felügyelet és használat végett ezennel köszönettel átveszem és egyidejűleg a forgalomnak átadom.

A jelenlevők lelkes éljenzése közben a város elöljárósága s a m. kir. államvasútak képviselői kocsikra ülve, az új feljáró úton áthajtattak s a városházához vonulva, ott a jelen jegyzőkönyv felvétetett és helybenhagyva aláíratott.

Kmft.

Németh István polgármester s. k., Bereczk Sándor v. főmérnök s. k., Siposs Géza v. főjegyző s. k., Dr. Kovács József v. főügyész s. k., Kovács Soma v. tanácsos s. k., Helischauer József máv. főmérnök s. k., Neumann Manó mérnök s. k., Olvashatlan aláírás vállalkozó s. k., Dr. Polányi Lajos v. orvos s. k., Darnay Béla v. tanácsos s. k., Sury Ferencz v. tanácsos s. k., Csörsz Lajos rendőrfogalmazó s. k., Sörös Lajos v. pénztáros s. k., Csukly Károly v. aljegyző s. k., Olvashatlan aláírás ellenőr s. k."

A kilencvenes években Somogy megye vasútügye gyökeres javuláson megy át. Baross Gábor a már 1884-ben (XXX. tc.) államosított Duna—Drávai, vagyis Báttaszék—Dombóvár—Zákányi vasútat elsőrangúvá teszi és gyorsvonatok beállításával kedvező összeköttetést létesít Budapest—Fiume között. Hálás is ezért a vármegye s köszönő feliratot intéz Baross Gáborhoz. A vicinális vasútak építését is megkezdik. A vármegye

elvben Márffy Emil indítványára 1890. évi 12. számú határozatával kimondja, hogy a Kaposvár—Siófoki, Balatonszentgyörgy—Somogyszobi, Fonyód—Kaposvári, Kaposvár—Barcsi helyiérdekű vasútvonalak kiépítését pártolja és azokat anyagilag segélyezni hajlandó. Mindezen vasútak építéséhez csakugyan segélyt nyújtott a vármegye. A Kaposvár—Szigetvári, Somogyszob—Barcsi vonal is kiépült. E vonalak kiépítéséből nagy haszna támadt Kaposvárnak, a vármegye székhelyének, de a vármegye számos községei is összeköttetésbe kerültek a világgal. A kőhiányban szenvedő vármegyére, amely éppen ezért sokat küzködött közútaival, különösen jelentősek voltak a főbb vasúti vonalak.

A „Donner-város" keletkezése és fejlődése.

A város terjeszkedésének nagy lökést adott 1857-ben Donner János sörfőző, aki a Kapos vizén túl levő telkén lakházat és sörpincét épített s telkét parcellázta, melyeken házak épültek. Példáját követték a szomszéd telkek tulajdonosai is, úgy hogy másfél évtized alatt közel 100 ház sorakozott egymásmellé.

Ezen városrészt ma is *Donnervárosnak* nevezik.

1857. előtt a mai Sétatér-utcai óvodaépület egyedül állott. Herceg Esterházy volt a tulajdonosa és akkor az erdőmester lakásául szolgált.

A Zrinyi-, Nyár- és Rimanóczy Kálmán-utcák közötti, akkor még rétterületet herceg Esterházy a gimnázium alapításakor használatra a tanároknak engedte át. A rét „Tanárok rétje" néven volt ismeretes.

A Sétatérrel szemben, a két árok között, Zsirai nevű ügyvéd sövényből lakóházat és fürdőházat építtetett. Ez később Tomics Károly nevű cukrász kezébe került, ahol cukrászata és a városban egyedüli kádfürdője volt elhelyezve.

A Kaposcsatorna megáradása és kiöntése alkalmával Tomics cukrászt és háza népét úgy kellett mindig kimenteni.

A jelenlegi Sétatér-utca keleti oldalán, a Kaposhegy bejáratánál levő hegyen volt a *Kálvária,* amelyet 1888-ban szüntettek be és a hegy lábán levő területből házhelyeket hasítottak ki. Ezután a régi Kálvária-terület eladásra került. Jelenleg homokbányának használják.

A Sétatér-utca nyugati oldalát 1889-ben szintén házhelyekre osztották fel. Ezen terület, valamint az 1908-ban parcellázott *„Iszákhegy"* Eibenitz Ede tulajdona volt.

A jelenlegi „Kálvária"-utca keleti oldalán volt az úgynevezett *„Lövölde"*. A város, mint tulajdonos, a régi Kálvária beszüntetése után ezen lövöldeterületet házhelyekre osztotta fel és eladta. Ide helyezték el az új Kálváriát is. Építése Ujváry Ferenc, volt kaposvári apátplebános érdeme, aki a r. kath. plebániatemplom építése körül is nagy tevékenységet fejtett ki s ezáltal feledhetetlen emlékeket hagyott maga után.

A Donnerváros rohamos fejlődése ezen időszakra esik. A Sétatér-utcai elemi iskola külső épületét 1907-ben, a belsőt 1909-ben építették föl. Utóbbinak költségei 35.588 frt. 85 krajcárra rúgtak. Ekkor kapott a Donner-városrész ovodát is, amelyet a hercegtől megvásárolt erdőmesteri lakásban helyeztek el.

A Nyár-utca — a Rimanóczy Kálmán-utcáig — 1896-ban létesült. Ugyancsak ezen évben a Szigetvári-utcai Oberczeller Antal-féle telket, mely később az aggápolda céljait szolgálta, házhelyekre osztották fel és részben eladták.

Marosi János 1899-ben osztotta ki házhelyeknek a Kaposhegy bejáratánál levő földjét s így keletkezett a Géza-utca.

1905-ben a Rimanóczy Kálmán- és Nyár-utca külső része kezdett fejlődni. 1910-ben vette meg a város utcarendezés céljából a Rimanóczy Kálmán- és Zrinyi-utca sarkán özv. Krausz Adolfné tulajdonában volt házat és telket.

„Meggyes-telek" megvétele, a felső városrész fejlődése.

Az úgynevezett *„Meggyes"*-teleknek megvétele herceg Esterházytól és ennek házhelyekre való felosztása a felső városrész rohamos fejlődésére nagy befolyást gyakorolt.

A „Meggyes"-telek megvételét Németh István polgármestersége alatt, 1896-ban mondták ki.

Az Ezredév-, Németh István- és Szt. Imre-utcák közötti telekcsoportot 1898-ban, négyszögölenként 4—5 forintért, az Esterházy-utca frontján az Árpád- és Ezredév-utcák közötti telkeket pedig 1901-ben 20 kor. árban bocsátották árverésre négyszögölenként.

A Meggyes-telken voltak gazdasági épületek, magtár, Freistädler Antal volt bérlő által épített sörpince, szérűskert. Ezen időben a kaposvári gazdaságot a Mezőgazdasági Ipar Részvénytársaság bérelte már. Nevezett részvénytársaságot felhívja a város, hogy ezen, a herceg Esterházytól 100 ezer forintért megvásárolt telket 1898. május 2-án adja át a városnak, ami akkor meg is történt.

Ezután kezdett a felső városrész fejlődni és pedig a Damjanich-utcát — a Tallián Gyula-utcától keletre — az Ólaki-dülőig rendezték, az úttestet feltöltötték.

A Meggyes-utcát (jelenleg Németh István-utca) a Tallián Gyula-utcától keletre az Ólaki-dülőig 1898-ban és később, 1903-ban végig meghosszabbították, rendezték és fasorral ültették be. Ennek megtörténte után, 1912-ben a Virág-utca úttestét szabályozták. A magtárat $986^{4}/_{10}$ négyszögöl területtel 20.000 korona, a Németh István- és Ősz-utca sarkán levő tűzoltólakást $397^{6}/_{10}$ négyszögöllel 10.000 korona, a pincét $679^{7}/_{10}$ négyszögöllel 8.000 korona kikiáltási áron

bocsátották árverésre, azonban ezekre azon időben ajánlat nem érkezett.

1901. május 28-án adták át az igazságügyi palota telkét.

1902. október 2-án tartott közgyűlésen felolvasták az ev. ref. egyház köszönő levelét a ref. templom és lelkészlak építése céljára átengedett ingyenes terület ügyében. Ugyancsak bemutatták a Siketnémaintézet céljára átengedett telek ajándékozási szerződését.

A ref. templom és paplak telkét 1907. junius 11-én adták át.

1897-ben a Meggyes-utcának (Németh István-utca) a Zárda- és Tallián-utcák közötti részét, továbbá 1898-ban a Meggyes-telken nyitott többi utcát kőalappal építették ki.

A magyar államvasútak nevelő- és tápintézetének telkét 1896-ban engedték át. Az építési helyszíni szemle és telek kijelölése 1896. augusztus 24-én történt, s ezután az építkezést is megkezdték.

Az Esterházy-utcát 1905-ben nyitották és pedig részben a herceg Esterházytól megvett telken, részben a Fő-utca egyes telkeiből kisajátított területen. Ezen utcának kinyításához szükséges volt a Zárda-utcában a Szolgahegyi-féle házat megvásárolni, hogy így a Meggyes-telket hozzáférhetővé tegyék és hogy ezáltal a Zárda- és Tallián Gyula-utca összeköttetést nyerjen. A Szolgahegyi-féle ház lebontását 1899-ben mondták ki; a lebontásból nyert anyagot 1905. febr. 15-én adták el. Ezen épületben volt 1899-ben a polgári leányiskola két tanterme, később pedig a városház építési ideje alatt, 1902. és 1903. években itt helyezték el a hivatalos helyiségek egy részét, valamint a közgyűléseket is itt tartották.

A Katholikus Kör részére a város 1906-ban az Árpád-utcában, négyszögölenként 10 korona árban adott telket.

Városház építése.

A városház építését 1899-ben határozták el. Nyilvános tervpályázat útján Kopeczek György és Kertész Róbert budapesti építészek nyerték el az első pályadíjat, amelyek szerint az építést végre is hajtották. Az építés vállalkozói voltak Graner Lipót és Fia, valamint Fuchsz Samu zalaegerszegi cég.

A fűtési berendezés felállítását Knuth Károly budapesti mérnökre bízták; a nagyterem famunkáit Horváth és Pintér budapesti asztalos cég végezte. A toronyórát Lentwyler F. E. budapesti órás, az üvegfestést Roth budapesti cég készítette. Az összes építkezési költség mintegy 300.000 korona volt. Az épületen kizáróan kaposvári iparosok és munkások dolgoztak.

Pécsi-utcai városrész keletkezése.

A *„Pécsi-utcai városrész"* a cukorgyár építésével kezdett fejlődni. A Mezőgazdasági Ipar Részvénytársaság 1893-ban megvette a Hársfa-utca, Fő-utca, Pécsi-út és a Máv. által határolt területet cukorgyár építése céljából, ami ezen városrész fejlődését biztosította. Most már az ország egyik legnagyobb cukorgyára.

Ezen városrészben a cukorgyár építésekor először egy téglagyár létesült és a Pécsi-út, valamint a Toponári-út nyugati oldalán kezdtek építeni.

A vágóhidat régi szokás szerint minden mészáros saját, vagy bérelt házában tartotta, ami a szomszédokra egészségileg káros volt. Bergel József orvos 1865-ben Mérei Károly megyefőnökhöz folyamodott, hogy a bajon segítsen s a városon kivül, a város által építtessen egy vágóhidat. Dr. Visy megyei főorvos ezt ellenezte. 1875-ben azután dr. Parray János megyei főorvos fáradozásai folytán akként intézték el, hogy az állatok vágatása a mezőn felállított egyszerű faépületben történt. Víz hiányában a közegészségre káros hatása miatt később a Vár-utca végén, közvetlen a Kaposcsatorna jobbpartján, egy közönséges faszínbe került a vágóhíd.

A jelenlegi vágóhíd a Pécsi-úton 1883-ban épült. Midőn ugyanis a város lakóssága szaporodott, foglalkozni kellett egy új, modern közvágóhíd építésének kérdésével. 1908-ban, majd 1910-ben a városi mérnököt és a városi állatorvost a vágóhíd tanulmányozása végett Budapest, Losonc és Fiume városokba küldték ki.

A város 1910-ben az új közvágóhíd helyéül a Pécsi-út mellett, a szennyvíztisztító telep céljaira egyesektől kisajátított terület útmelletti részét jelölte ki és a vágóhíd építése tárgyában hozott határozatot Somogy vármegye törvényhatósága jóváhagyta. A jóváhagyó határozatot az 1912. február 29-iki közgyűlésen hirdették ki.

A város az építési terveket és költségvetéseket 1912-ben nyilvános pályázat útján be is szerezte; hét terv érkezett be, melyek közül Mathiaskó Károly budapesti építőmester terve nyerte el a 800 koronás első pályadíjat. Az építés azonban a bekövetkezett háború folytán elmaradt.

A Magyar-utcát 1907-ben Kertessy Elek telektulajdonos nyitotta meg.

A Pécsi-utca vidéke mindig jobban-jobban benépesedvén, szükséges volt az ottani gyermekek részére iskoláról gondoskodni. E célra a cukorgyár által felajánlott Pécsi-utca 5. számú ház megszerzésére, illetve megtekintésére dr. Gulyás Ferenc kir. tanfelügyelőt, mint képviselőtestületi tagot Lencz Sándor építőmestert, dr. Kovács József v. főügyészt és Bereczk Sándor v. főmérnököt küldték ki. Az épület azonban a célnak nem felelt meg s így a vételből nem lett semmi. Később, 1923-ban a város megvett a Pécsi-utcában egy házat, ahol az iskolát kibővítette, illetve ott két tantermet létesített.

„Cseri" városrész.

A cseri városrész 1906-ban keletkezett, mikor a vasgyár és a mellette levő utca kezdett kiépülni; rohamos fejlődése azonban 1908-ra esik. Ekkor a dr. Kovács József-féle telket a Cseri-út keleti oldalán parcellázták és ott az építkezéseket megkezdték.

Az 1912. február 29-én tartott ülés határozatából aggápolda és egyéb városi célra dr. Kovács Józseftől a Kecelhegyen 33 kat. hold 935 négyszögöl ingatlant vásároltak meg.

1914-ben kisajátítás útján megszerzett a város a *vasúti főműhely céljára* a Cseri-út nyugati oldalán herceg Esterházytól 71 kat. hold $1531^{9}/_{10}$ négyszögöl területet, ahol a földmunkálatokat 1914. julius 6-án, délelőtt 11 órakor ünnepély keretében meg is kezdették. Azonban a közbejött világháború ezt is megakadályozta és a főműhely építkezése is abban maradt s az egész terület a városra szállt vissza.

Ezen területből a „Hungária" Országos Vajkiviteli Részvénytársaságnak 1922-ben mintegy 4000 négyszögöl adott el, ahol nevezett vállalat gyárat épített.

1923-ban ugyancsak a főműhely területén, az út mellett ártézi kutat fúrtak, hogy a lakósság vízzel való ellátását biztosítsák s így elkészült a *II-ik vízmű*, amelynek vízét a meglevő főcsőhálózatba kapcsolták be.

1921. március 21-én kimondották a cseri ingatlanon levő épületnek *aggápolda* céljára való átengedését. Az ott levő épületet kibővítették és a Szigetvári-utcából az aggokat a Cserbe helyezték ki.

Dr. Kovács-Sebestény Gyula polgármester.

Németh István halála után, 1911. december 6-án dr. Kovács-Sebestény Gyulát választották polgármesterré. Székfoglaló beszéde:

Nagyságos Alispán Úr!

Tekintetes Képviselőtestület!

Hálatelt szívvel köszönöm a képviselőtestület egyetemének, úgy minden egyes tagjának azt a kitüntető bizalmat, hogy a város első tisztviselőjének egyhangúlag megválasztottak, főleg pedig, hogy egyhangú választásomat eleve biztosítani méltóztattak, módot nyújtva nekem ezáltal arra, hogy egyéni függetlenségem megóvásával munkaképességem teljességében vezető állásban oly munkakört töltsek be, mely egy férfi életének tartalmat adni s ambicióit kielégíteni képes.

Köszönöm, hogy méltónak ítéltettem annak a férfiúnak örökére, kinek másfél évtizedes munkássága — a kezdetleges viszonyok közt levő városból — a mai virágzó Kaposvárt teremtette s kinek alkotó szelleme nemcsak e teremben, de a város minden pontján körülvesz bennünket.

Tudom, hogy ez az örökség a föladatot, amelyre vállalkoztam s amely talán felül is mulja erőmet, nehézzé teszi, de Istenben vetett bizalommal remélem, hogy megvalósíthatom azokat, a szülővárosom iránt érzett, múlhatatlanúl szívembe oltott hálával és szeretettel.

Kaposvár egy gazdag vidék közepén, a tengerig vezető út mentén, mint egyetlen város hivatott arra, hogy a Dunántúl déli részének hatalmas emporiumává fejlődjék s hivatott arra, hogy magyar kulturájának messzeható fényével bevilágítson azoknak a véreinknek is a lelkébe, kik tőlünk délre küzdenek a mindennapi kenyér mellett a magyarságért, és így különleges nemzeti missiót is töltsön be.

A mi rendeltetésünk, tekintetes Képviselőtestület, a városnak ily irányba való fejlesztése és a legfőbb hivatásom az ily célú városi politika irányítása.

Sajnos, hogy eddigi állásom és munkaköröm nem engedett a város gazdasági viszonyaiba részletesen betekinteni, s így ma még nem ismerhetem kellőképpen azt az alapot, amely jövendő működésemnek határát első sorban megszabja.

Ily körülmények között reális működési programmot ma még nem is terjeszthetek elő, csak azokat az irányelveket vázoltam, melyek engem minden hivatalos ténykedésemben vezetni fognak.

Hangsúlyozni kívánom azonban, hogy takarékosság és a város vagyoni érdekének gondozásán kívül, tisztviselőtársaim anyagi és erkölcsi jogos igényeit, a kulturális haladás, közegészség, gyermekvédelem és munkásjóléti intézmények ügyét, mint amelyek az ipar és kereskedelem érdekében a város támogatását elsősorban igényelhetik, hivatalos kötelességemet meghaladó buzgalommal óhajtom előmozdítani.

Rendelkezésére állok a város minden lakójának s minél inkább rászorul valaki, annál fokozottabb mértékben iparkodom jogos igényeit kielégíteni. Egyről azonban biztosítom a tekintetes Képviselőtestületet, hogy a köz rovására soha semmiféle magánérdeket érvényesülni nem engedek. Minden hivatalos ténykedésem részére a legnagyobb nyilvánosságot biztosítom, hogy állandóan a közönség ellenőrzése alatt álljon, hogy azt, mit az arra hivatott tényezők okos és tárgyilagos kritikájából tanulok, a város javára érvényesíthessem.

Ebből folyik, hogy soha semmit el nem leplezek s akár magam, akár más kövessen el bármiféle mulasztást, az illetékes bírája elé fogom terjeszteni.

Somogy vármegye tisztikarában, melybe eddig tartozni szerencsém volt, s melyből a mai napon fájdalmas szívvel távozom, megtudtam azt, hogy a köztisztviselőt működése közben a munkakedv, tisztesség és a közönség megbecsülése irányítsa.

Ezeket az onnan hozott erkölcsi javakat a mai naptól kizárólag a város érdekeinek szolgálatába bocsátva, mély tisztelettel kérem a tekintetes Képviselő-

testületet, hogy jövendő munkámban nagybecsű támogatásában részesíteni méltóztassék.

* * *

Az ő polgármestersége alatt, 1912-ben vette meg a város dr. Kovács József 53735 négyszögöl ingatlanát a Kecelhegyen — ahol jelenleg a katonai gyakorlótér, a víztartány és az aggápolda épülete állanak — 130.280 koronáért.

1912. november 5-én volt a főgimnázium 100 éves fennállásának ünnepe. A város az ünnepély rendezésének költségeihez 1000 korona adománnyal járult. Ugyanezen évben ünnepelte meg a város a polgári leányiskola 30 éves fennállását.

1913. junius 15-én volt Németh István polgármester arcképének leleplezése; az ünnepi beszédet dr. Rónai János ügyvéd, városi képviselő mondotta.

1914-ben a nyugati temető kibővítésére a temető szomszédságában levő, Somogy vármegye tulajdonában levő 20.028 négyszögöl ingatlant megvette a város, négyszögölenként 2 koronáért.

A Rákóczi-tér parkirozási terve várja végrehajtását. Eredeti terv szerint ide került volna a fölépítendő kulturpalota. Újabb elhelyezése fölött még nincs végleges döntés.

Ezen időszakra esik a volt honvéd-gyakorlótér rendezési terve, a tér közepén két holdas parkkal kapcsolatban.

Dr. Kovács-Sebestény Gyula polgármestersége alatt egy új, modern közvágóhíd építését is elhatározták, melyre a város 300 ezer koronát irányzott elő. A nyilvános pályázat útján beszerzett tervek kivitelre készen állanak.

Végre ezen időszakra esik az általános útburkolási programm elkészítése, melynek alapján az utcák aszfaltburkolási munkáinak végrehajtására a Magyar Aszfalt Részvénytársasággal a szerződést meg is kötötték. A munka már megkezdés előtt állott, a gépek is itt voltak. Azonban 1914. julius 26-án a részleges, később pedig az általános mozgósítás elrendelése és a bekövetkezett nagy világháború az összes elrendelt munkák végrehajtását megakadályozta.

Dr. Kovács-Sebestény Gyula 1916-ban már elkezdett betegeskedni. 1917. március 15-én meghalt és így megkezdett nagyszabású terveinek megvalósulását nem érhette meg.

* * *

1916-ban, dr. Kovács-Sebestény Gyula betegsége alatt, valamint ennek halála után is, a polgármesteri teendőket dr. Kovács Soma polgármesterhelyettes vette át.

Sok nehézségbe ütközött a háború folyamán a város közönségének közszükségleti cikkekkel való ellátása. A polgármesterhelyettes azonban a nehézségekkel megküzdött és a város közönsége mindenféle élelmicikkel a legkielégítőbb módon ellátásban részesült.

A polgármesterhelyettes az uradalmakban sertéseket hízlaltatott, bár a hízlalás alatt levő sertéseket az Országos Sertésközpont lefoglalta és az állatállományokkal a közélelmezési miniszterium rendelkezett. Mikor a városban zsírhiány mutatkozott, a polgármesterhelyettes utánjárására a közélelmezési miniszterium azonnal kiutalt hízott sertéseket, minek folytán a város oly kedvező helyzetben volt, hogy 1917. végén is a sertéshúst 8 koronáért, a zsírt pedig 9 koronáért mérette ki; 1918. vége felé pedig a húst 11 koronáért, a zsírt 13 koronáért árúsította a közönségnek, úgy hogy hús- és zsírhiány sohasem volt.

Dr. Kovács Soma polgármesterhelyettes a polgármesteri hivatalt dr. Kovács-Sebestény Gyula polgármester betegségétől és 1917-ben bekövetkezett haláláig, tehát a legsúlyosabb időben és viszonyok között állandóan vezette.

A háború alatt a város közönsége a sebesültekkel szemben a legnagyobb fokú humanitást, áldozatkészséget tanúsította. A katonai kórházakon kivül a város közönsége áldozatkészségével fentartotta a Vöröskereszt-kórházat, illetve betegnyugvó állomást, mely a városi színházban kapott helyet. A sebesültek és betegek oly jó ellátásban részesültek a Vöröskereszt-egylet kaposvári fiókja révén, hogy híre volt annak az ország határain túl is. A Vöröskereszt-kórház vezetésénél különös érdemeket szereztek: özv. Pogány Józsefné, elnök, Vidor Ferenc, kir. járásbíró, alelnök, ifjú Folly József, nyug. vármegyei főügyész, az országos Vöröskereszt-egylet megbízottja, kik felsőbb helyről kitüntetésben is részesültek.

A hadbavonultak itthon maradt családjairól az állami segélyezésen felül a város társadalma kedvezően gondoskodott, úgy hogy panaszra az ellátás tekintetében a hadbavonultak családjainak okuk nem volt.

A háború alatt a 44-ik gyalogezredet Reichenbergbe helyezték át. Az ezred 1915. julius hó 11-én távozott el és helyére a cs. és kir. 98. számú cseh ezred jött a 6. számú vadászszázlóaljjal együtt. A 44. ezred pótzászlóalja azonban állandóan itt maradt. Miután 1915-ben már több cseh ezred megadta magát az Oroszföldön, itt nem valami lelkesen fogadták a cseh ezredet. Mégis a háború végéig mindig békességben voltak mind katonáinkkal, mind a város közönségével.

A háború vége, az összeomlás, a forradalom, Nemzeti Tanács, a kommunizmus, ezek mind olyan időszakok városunk történetében is, hogy azokat most még, amikor bennünk, kik ezen időszakot átéltük, még szubjektiv érzések vannak, teljes tárgyilagossággal megírni nem lehet. Most még korai, majd hosszú évek multán lehet csak tárgyilagosan megírni a forradalmak indító okait. Mégis röviden, úgy általánosságban meg kell emlékeznünk arról, hogy mennyiben érintették a forradalmak városunkat.

A háború kitörését nagy lelkesedéssel fogadta általában Kaposvár lakóssága, különösen pedig a fiatalság. Azonban a háború vége, az összeomlás, mélyen elszomorította Kaposvár lakósságát. Nagyon kevesen, leginkább a régi 48-as függetlenségi párt rajongói, fogadták lelkesedéssel a Nemzeti Tanács megalakulását.

A drágaság a közszükségleti cikkekben folyton emelkedett, az elégedetlenség folyton nőtt, egyik helyi napilap, a „Somogyi Hirlap" cikkeiben izgatta a munkásságot a drágaság letörésére. Ennek tulajdonítható az, hogy 1918. december 11. és 12-ike közötti éjjelen a honvédtéri barakkokban elhelyezett katonaság egy része a harctérről hazatért 19-ik honvéd-gyalogezred fegyverszállítmányának egy részét a vasúti állomásról elvitte és azzal felfegyverkezett. A csőcselék csatlakozása után megrohanta az üzleteket és azokat, sőt az üzletek mellett levő lakásokat is kifosztotta és néhány üzletet fel is gyújtott. Másnap olyan képe volt a városnak, mintha ellenség dúlta volna fel. A rendőrség nem mert beavatkozni, valamint nem avatkozott be a katonaság sem. Csak a reggeli órákban vonult ki a katonaság a rendőrséggel és csinált rendet a városban. Egész éjjel lövöldöztek, de senkit meg nem támadtak. Fosztogatás közben véletlen folytán agyonlőttek egy munkásleányt. Egy eltévedt golyó pedig behatolt Kertész Béla köztiszteletben álló kereskedő, városi képviselőtestületi tag emeleti lakásába az ablakon át és nevezett annak áldozatul esett. A fosztogatással oly kárt okoztak a kereskedőknek, hogy csak évek mulva voltak képesek ezt pótolni, mert kárukat sem a biztosító intézetek meg nem térítették, sem pedig államsegélyt nem kaptak.

A város három nagy szállodájának, a Korona-, Erzsébet- és Turul-szállodának összes nagy tükörablakait betörték, a berendezéseket összerombolták és nagy részét elrabolták.

A fosztogatás után a város képviselőtestülete rendkivüli ülést tartott, melynek határozataként megszervezték a polgárőrséget. De ugyancsak megszervezték felsőbb engedéllyel a munkásőrséget is. A munkásőrség hétről-hétre szaporodott, a polgárőrség hétről-hétre fogyott. Úgy látszik, hogy a fővárosban és az egész országban így történt, mert lassanként a karhatalom az egész országban a munkásság kezébe került. 1919. március hó 10-én a kaposvári munkástanács küldöttsége megjelent az alispáni hivatalban és tudomására hozta az alispánnak a munkástanács határozatát, melynek értelmében a vármegye kormányzatát átveszi s az ügyek vezetésére Tóth Lajos, Peinhoffer Lajos és Latinca Sándor munkástanácstagokból álló bizottságot küldi ki. Egyuttal kijelentették azt is, hogy ezen határozatot szükség esetén fegyveres kényszerrel is végrehajtják.

Ezen eljárás ellen az alispán tiltakozását fejezte ki, de kijelentette, hogy az erőszaknak engedve, a direktórium működését megakadályozni nem szándékozik. A tisztikar marad, amíg törvényellenes intézkedések nem történnek.

Somogy vármegye direktóriumától a hatóságok, s így a polgármester is a következő tartalmú átiratot kapták:

Polgármester és Rendőrkapitány uraknak
Helyben.

Háromtagu direktórium átvette Somogy megye ügyeinek vezetését. Ennek utasításai a legszigorúbban betartandók. Be nem tartásuk azonnal a legszigorúbb megtorló intézkedéseket vonja maga után. Összes hatóságok működjenek együtt a helyi munkástanáccsal.

Kaposvár, 1919. március hó 11-én.

Tóth Lajos s. k.
Latinca Sándor s. k.
Peinhoffer Lajos s. k.
direktórium.

Ezután 1919. március hó 21-én kitört a kommunizmus és Kaposvárott mind a vármegyei, mind a városi közigazgatást a megalakult direktórium vette kezébe. A kommunizmus a város lakósságának a házak, üzletek és iparvállalatok elszocializálásával mindenesetre nagy károkat okozott, de a városnak magának nagyobb kárt nem tett, mert a város gazdasági ügyeit nem az odarendelt politikai megbízott, hanem a helyükön megmaradt városi tisztviselők intézték továbbra is. Csakis a közélelmezési ügyekbe avatkozott bele a politikai megbízott.

A város közönségének élelmiszerekkel való ellátása a többi városokéhoz képest elég tűrhető volt. Különösen hússal állandóan el volt látva a lakósság, mert az egyes uradalmakból elegendő mennyiségü vágóállatot utalt ki a „Termelő"-szövetkezet, amelynek árát megfizették. Az egyes gazdaságoknak káruk csak annyiban származott, hogy a tenyészállat állományban csökkenés állott be.

Dicséretére válik a város tisztikarának, hogy megállotta helyét és a régi állapot visszaállítása után egyes napidíjasok leszámításával, a főtisztviselők mind megmaradtak állásaikban.

Nagyobb kilengés nem is volt városunkban. Egy esetben történt emberhalál. Ugyanis 1919. május hó 6-án a földmunkások gyűlést tartottak a honvédlaktanya udvarán. Mikor ezek küldöttsége megjelent a direktórium előtt és ott fenyegetőleg léptek fel az elégedetlenség miatt, a direktórium tagjai közül valamelyiknek revolvere elsült és megölte Szabó Ferenc földmunkást. A kommunizmus 1919. augusztus 1-én megszünt és 1919. december 10-én a város képviselőtestülete a magyar királyság helyreállításának tényét leszögezi.

A kommunizmus alatt, valamint még utána is, 1920. évi március hó 1-ig a város közigazgatásának élén dr. Kovács Soma polgármesterhelyettes állt. Az 1920. március 6-iki városi ülésen azonban Somogy

vármegye főispánjának megbízásából felolvasták a vármegye alispánjának átiratát, mely az 1912. évi LXIII. tc. 4. §-a alapján a működésükben akadályozott községi, városi és vármegyei alkalmazottak kormánybiztosa által kijelölt dr. Szopkó István körmöcbányai városi tanácsnokkal töltötték be az üresedésben levő kaposvári polgármesteri állást. Az idehelyezést a város képviselőtestülete minden megjegyzés nélkül tudomásul vette.

Dr. Szopkó István polgármestersége alatt burkolták be az Esterházy- és Kontrássy-utcákat aszfalttal, a Zárda utcát kockakővel. A Hársfa-utcai kislakások építése is az ő polgármestersége alatt történt.

Felsőbb helyen kieszközölték a polgármesteri állásnak betöltését választás útján, ami meg is történt 1922. február 1-én. Ekkor dr. Szopkó Istvánnal szemben dr. Vétek Györgyöt választották meg polgármesterré.

Az ő polgármesterségével a város fejlődésében új irány kezdődött. Elhelyezték az aggápoldát a Cserben épített épületbe, a vízmű kibővítéséről gondoskodott, hogy a város lakósságának vízzel való ellátása biztosíttassék. Így jött létre a Cseri-úton a második vízmű. Az iskolák fejlesztésére nagy gondot fordít, a kormánynál kiviszi, hogy a Pécsi-utcában a már régen kívánt és szükségessé vált állami elemi iskola két osztályát felállíthassák.

A Berzsenyi-, Teleki-, Gróf Tisza István- és Főutcákban a járdák aszfaltburkolata is elkészült, a Főutcában az államút két oldalának, a Kossuth-térnek burkolása kockakővel befejeződött. A Németh István-utcában levő magtárépületet tűzoltószertár, lakások, istálló és gazdasági céljaira átalakították. Előterjesztésére a leánygimnázium fölépítését a város telek és nagyobb összeg adományozásával tette lehetővé. A város gazdasági és kulturális fejlesztésére nagy súlyt helyez; mindenütt, minden téren az ő gondoskodását látjuk és tapasztaljuk. Adjon az Isten minden megkezdett munkájához jó egészséget és kitartást. Tegye városunkat a Dunántúl egyik legnagyobb városává.

Kaposvár város volt bírái és polgármesterei.

1768. évet megelőzőleg Martinovits volt a város bírája. Ezt követőleg töredékesen a következő sorrend állapítható meg:

1768—1792-ig Golits József, biró.
1806, 1807. Matkovits József, biró.
1811. Virág Imre, biró.
1817. Koller József, biró.
1818. Szigetvári Antal, biró.
1822. Szőllősi István, biró.
1823. Horváth György, biró.
1824. Gundy Mihály, biró.
1826. Virág Imre, biró.
1827. Szigetvári Antal, biró.
1828. Gundy Mihály, biró.
1829. Gundy Mihály, biró.
1832. Csánk József, biró.
1834. Czompó Ferenc, biró.
1836. Uszkay Antal, biró.
1837. Ober György, biró.
1842. Jankó Mihály, biró.
1843. Jankó Mihály, biró.
1844. Domján Mátyás, biró.
1846. Jankó Mihály, biró.
1848. Németh Antal, biró.
1849. Németh Antal, polgármester.
1850. Kontrássy Ferenc, biró.
1851. Schröder József, biró.
1852. Schröder József, biró.
1853. Fischer Lipót, biró.
1854. Fischer Lipót, biró.
1855. Conti József, biró.
1856. Conti József, biró.
1857. márc. 25-től 1859. máj. 10-ig Bereczk Antal, polgármester.
1861. márc. 25-től Folly József, polgármester.
1862. Szigethy István, biró.
1863. Szigethy István, biró.
1864. Szigethy István, biró.
1865. Kovács János, biró.
1866. Kovács János, biró.
1867. Kovács János, biró.
1868. Kovács János, biró.
1870. Haidekker Pál, biró.
1871. Zuzman József, biró.
1872—1876. Bárány Gusztáv, polgármester.
1877—1881. Németh Ignác, polgármester.
1882. Szabó Kálmán, polgármester.
1883—1895. Németh Ignác, polgármester.
1896—1911. Németh István, polgármester.
1912—1916. Dr. Kovács-Sebestény Gyula, polgármester.
1917—1919. Dr. Kovács Soma, polgármester-helyettes.
1920—1921. Dr. Szopkó István, helyettes-polgármester.

Kaposvár rendezett tanácsú város volt polgármesterei:



Folly József.



Bereczk Antal.



Bárány Gusztáv.



Szabó Kálmán.



Németh Ignác.



Németh István.



Dr. Kovács-Sebestény Gyula.

Kaposvár r. t. város pecsétje és címere.

A város hatósága már az 1700-as év végén használta a kettős várkapuval ellátott pecsétet.

Az 1868-ban használt városi pecsét és bélyegző köralakú, a várkapuval, felirata: „KAPOSVÁR ELSŐ BIRÓSÁGU HATÓSÁG PECSÉTJE 1848".

1905. évben kérte a város régi címeres pecsétjének megerősítését. Ez meg is történt és az 1906. febr. 1-én tartott közgyűlésen Ferenc József király által megerősített címer és pecsét leirását bemutatták. Az okirat szószerinti szövege így szól:

„701/eln. 1899. szám. — Mi Első Ferencz József Isten kedvező kegyelméből Ausztriai Császár, Magyar, Cseh, Dalmát, Horvát, Tót, Halics, Ladomér, Ráma, Szerb, Kun és Bolgárországok Apostoli, ugy Illyria, Jeruzsálem stb. Királya, Ausztria főhercege, Toscána és Krakó nagyhercege, Lotharingia, Salzburg, Steyer, Karantán, Krajna és Bukovina hercege, Erdély nagyfejedelme, Morvai őrgróf, Fel- és Al-Slezia, Modena, Párma, Piacenza, Quastalla, Osvieczim és Zátor, Teschen, Friaul, Raguza és Zára stb. hercege, Habsburg, Tyrol, Ryburg, Görcz és Gradischka grófja, Trient és Brixen fejedelme, Fel- és Al-Luzsicza s Istria őrgrófja, Hohenembs, Feldkirch, Bregenz, Sonnenberg stb. grófja, Triest, Kattaro és Szláv őrgrófság ura stb.

Emlékezetül adjuk ezennel tudatván mindenekkel, kiket illet: Hogy Mi Személyünk körüli magyar Miniszterünk előterjesztése folytán kegyelmes tekintetbe vevén, miszerint a kormányzó fejedelmek nemcsak őrködni szoktak a felett, mikép a törvény sértetlensége s kölcsönös egyezség és egyetértés által alattvalóik közt a belbéke és nyugalom föntartassék, de ezeket külön kiváltságokkal, engedélyekkel, főképen pedig hiteles czímerek és pecsétek használatával szokták felruházni, kitüntetni és díszíteni oly célból, hogy ilyképen az álladalom szilárdíttassék s az oklevelek és hivatalos iratok igaz volta, hitele és ereje iránti kétség elháríttassék, királyi hatalmunk teljességéből és különös kegyelmünkből a *Kaposvár rendezett tanácsú város* által bemutatott, régi czímeres pecsétje után alakított *czímert* ezennel megerősítjük és megengedjük, hogy nevezett város ezen czímert örök időkig használhassa.

Álló katonai pajzs kék mezejében hármas zöld halmon rácsos ezüst várkapu áll, felette három, lőrésekkel ellátott mellvédfallal, — a pajzs fölötti aranykoronás nyilt sisakból a pajzsban már leirt várkapu emelkedik ki. Foszlányok: kék-arany, vörös-ezüst. A czímert körülvevő ezüst alapon a következő körirat olvasható fekete kezdő betűkkel: „Kaposvár rendezett tanácsú város pecsétje 1899." Kegyelmesen megengedjük továbbá, hogy nevezett *Kaposvár* rendezett tanácsú város az imént említett s hivatalos használatra új adományképen engedélyezett czimeres pecséttel az eddigi pecsétjével megerősített iratok jogérvényességének és hitelességének fentartása mellett, — saját neve alatt kiadandó közigazgatási, törvénykezési és bármi egyébnemű minden irományok és levelek

megerősítésénél Magyarországunk többi városai s közhatóságaiként jövendő örök időkig élhessen és birhasson. — Minek emlékéül és örök jeléül többször nevezett Kaposvár rendezett tanácsú városnak apostoli magyar királyi függő pecsétünkkel megerősített jelen czímeres kiváltság levelünket tartottuk kegyelmesen kiadandónak és engedendőnek. — Kelt a Mi őszintén kedvelt Hívünk, tekintetes és nagyságos Sárvári- és Felső-Vidéki gróf Széchényi Manó belső titkos Tanácsosunk, Kamarásunk, Lipótrendünk lovagja stb. és személyünk körüli magyar miniszterünk kezei által Gödöllőn Pünkösd hava második napján, az Ur ezernyolczszázkilencvenkilenczedik, Uralkodásunk ötvenegyedik évében. Ferencz József s. k., Báró Fejérváry Géza s. k. — A királyi könyvbe beiktattatott: Bécs, 1905. évi október hó 6. Ulrich Mihály s. k., az ő Felsége személye körüli m. kir. miniszterium segédhivat. főigazgatója."



1. kép. Városház.

A város egyes épületeinek ismertetése.

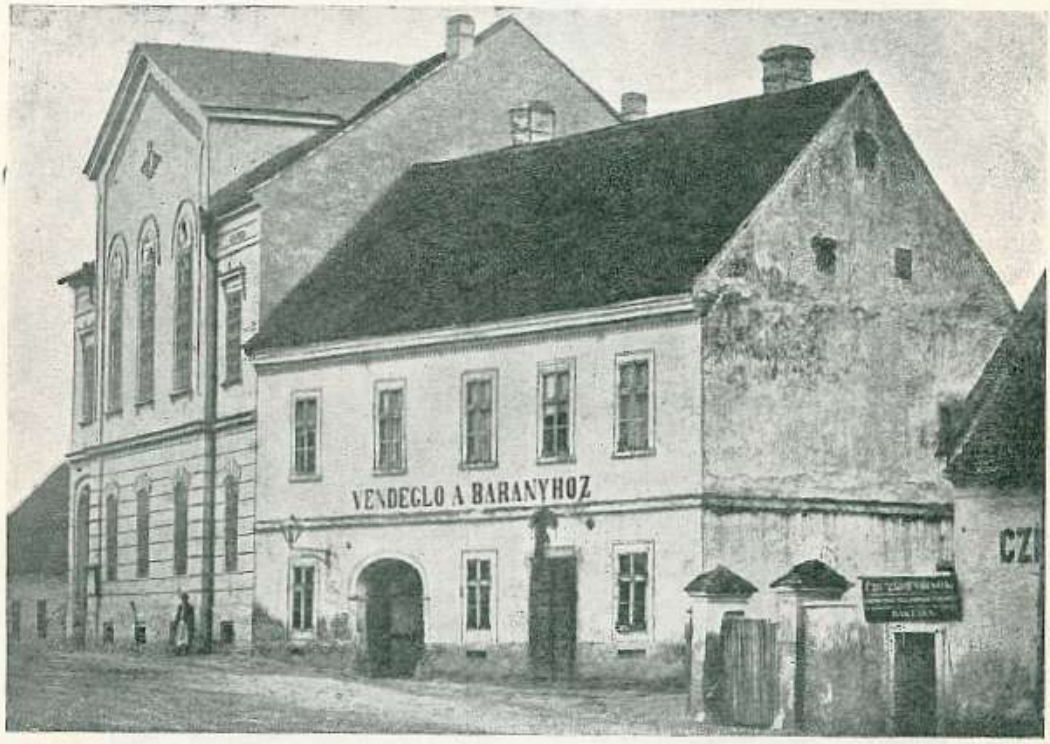
A város központjában van a Kossuth-tér, itt szembe tűnik a *városház* (1. kép). Épült 1902—1903. években, Németh István polgármestersége idején. Ezen helyen volt a város tulajdonában levő *„Bárány"*-vendéglő (2. és 3. kép), mely eredetileg 1863. előtt városház volt, ahol a hivatalos helyiségeket helyezték el. Az emeleten volt egy nagyobb és egy kisebb szoba, utóbbit irattárnak használták. Földszinten 4 szoba, konyha és börtön volt. Ezen épület mellett keletről épült a 3 szobából, konyhából, kamrából pincéből és istállóból álló, szalmával fedett jegyzői lakás. Ez utóbbit 1868-ban lebontották és helyére Zuzman József bírósága idején egy emeletes épületet emeltek (4. kép), amelyben kizárólag hivatalos helyiségeket helyeztek el és pedig földszinten 3 utcai és 1 udvari szoba, az emeleten az utcára két kisebb szoba, a nagyterem és két udvari szoba volt. Itt volt elhelyezve az időben a városi rendőrség is. A „Bárány"-vendéglő lebontása után az 1868-ban épült emeletes épület falainak felhasználásával 1902—1903-ban emelték a jelenlegi kétemeleteset. Itt nyert elhelyezést a m. kir. posta- és távirdahivatal is.

Az Erzsébet-út bejáratánál, az úgynevezett régi „Bárány"-vendéglőtől nyugatra voltak a herceg Esterházy tulajdonában levő földszintes bérházak (5. kép), melyekben üzlethelyiségek sorakoztak. Ezen épületeket a telkekkel együtt utcanyitás céljából megvette a város és pedig a regale-val együtt 50 ezer forintért. Így létesült 1900-ban a lebontott épületek helyén az „Erzsébet"-út. Ezen út nyugati során a város által eladott telkekre egyesek emeletes bérházakat emeltek; az Erzsébet-út keleti oldalán, a vasúti feljáró út mellett van a *városi villanytelep* (6. kép).

A városház mellett áll a *polgári leányiskola* (7. kép), amely 1887-ben épült. Ezen ház helyén állott Márlovits Döme úgynevezett rácboltos földszintes háza, itt volt a városban az első vegyeskereskedés. Ezen épületet a város ovoda céljára 1878-ban megvette. Ezen épülettől balra levő házat a város szintén megvette és később lebontatta.

A városház előtti teret régi időben templomtérnek, később Széchenyi-térnek, végre „Kossuth"-térnek nevezték el. Itt van a *róm. kath. templom* (8. kép), mellette a plebánia (9. kép).

A róm. kath. templommal szemben állt a régi „Korona"-szálloda (10 kép), mely eredetileg egyemeletes volt, 1912-ben a Kossuth-térre néző részét egészen újból kétemeletre emelték, a Korona-utcai részt pedig ugyanakkor teljesen átalakították. Az épület herceg Esterházy tulajdona (11. kép).



2. kép. Régi városház-épület 1868-ban, Zuzmann József bírósága alatt. Építése alatt a város hivatalos helyiségei a város tulajdonát képező Bárány-vendéglő emeletén voltak elhelyezve. Utóbbi épület 1902-ben lebontatott és helyére, valamint a régi városház falainak felhasználása mellett a két telekre emeltetett 1902—1903. évben a jelenlegi kétemeletes városház épülete.

A Kossuth-téren van a Kossuth-szobor (12. kép). A város képviselőtestülete már 1902. október 2-án tartott közgyűlésén elhatározta egy Kossuth-szobor felállítását, erre gyűjtést is rendelt el. A város 5000 koronával, a vármegye pedig 3000 koronával járult hozzá. A szobor felállításának végleges elhatározása azonban 1909. január 24-én volt, amidőn a szobor felállítására 30.000 koronát szavaztak meg és a kivitellel Németh István polgármester elnöklete mellett Scholz Gyula, Kemény Samu, Gáspár Gyula, Lencz Sándor, Bereczk Sándor, dr. Gulyás Ferenc és Madarász Andor képviselőtestületi tagokból álló bizottságot bízták meg. Ezen bizottság elnökéül Kacskovics Lajos alispánt kérték fel.

2. A kaposvári 48-as függetlenségi kör Kossuth Lajosnak, a nemzet örök vezérének.

3. Szigetvár város közönsége Hazánk nagy fia, Kossuth Lajos, emlékének.

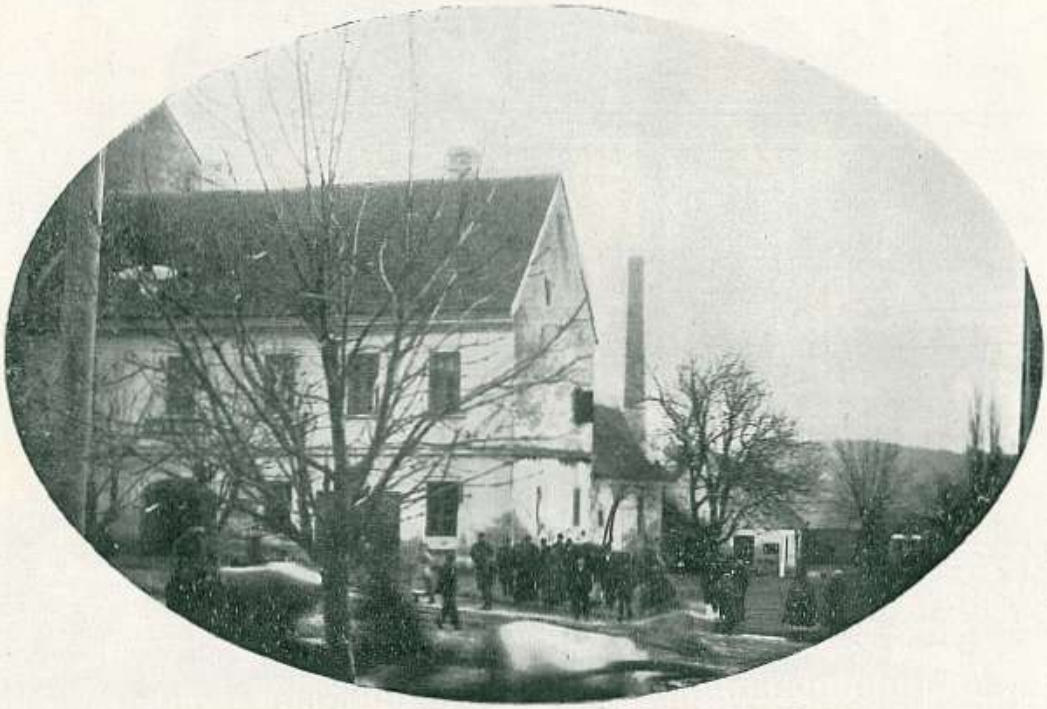
4. Az országos függetlenségi 48-as Kossuth-párt Kossuth Lajos halhatatlan emlékének.

5. Nagyatád község közönsége a haza atyjának.

6. Az országos függetlenségi és 48-as párt Kossuth Lajos emlékének.

7. Kossuth Lajos, hazánk nagy fiának Gige község.

8. Az országos 48-as és függetlenségi kisgazdapárt és a kaposvári 48-as kisgazdák és iparosok a haza atyjának.



3. kép. Bárány-vendéglő a mellette levő kerítésfal kapu lebontása évében, 1900-ban.

A bizottság nyilvános pályázat útján a szoborra terveket kért be és az elkészítéssel az első pályadíjat nyert Kopits János budapesti szobrászművészt, városunk szülöttét bízta meg.

A képviselőtestület 1910. május 25-én tartott ülésében a bizottság javaslatát elfogadta és a polgármestert megbízta, hogy a szerződést Kopits Jánossal kösse meg. A szobor elkészítéséről 1911. julius 6-án a bizottság jelentést tesz, mire a közgyűlés elhatározza, hogy a szobrot országos ünnep keretében leplezi le. Ez 1911. szeptember 2-án, az új színház megnyitása napján meg is történt. A szobor felállítási költsége 35.000 korona, a leleplezési költsége 2235 korona 76 fillér volt.

A szobor felállítására következők helyeztek koszorút:

1. Kaposvár rdt. város Kossuth Lajos emlékének.

9. A pécsi függetlenségi 48-as pártkör Kossuth Lajos emlékének.

10. Kaposvári iparoskör Kossuth Lajos emlékének.

11. Pécs szab. kir. város közönsége Kossuth Lajosnak.

12. Budapest székesfőváros Kossuth Lajos emlékének.

13. Csököly község közönsége Kossuth Lajos emlékének.

14. A kaposvári donnervárosi polgári kör a nemzet apostolának.

15. A lengyeltóti 48-as függetlenségi párt Kossuth Lajos emlékének.

16. Baranya vármegye törvényhatósága hazafias kegyelettel.

17. A kaposvári demokrata kör a népjogok halhatatlan harcosának.

18. Kaposvári kereskedők egyesülete Kossuth Lajosnak.

19. Felsősegesd község a szabadság és függetlenség legnagyobb harcosának.

25. Somogy vármegye közönsége Kossuth Lajos áldásos emlékének.

26. Somogy vármegye megyei függetlenségi párt Kossuth Lajos emlékének.

27. Kiliti község közönsége Kossuth Lajos emlékének.



4. kép. Régi városház a mellette álló Bárány-vendéglő lebontása évében, 1902-ben.

20. A nemzeti munkapárt országos köre Kossuth Lajos emlékének.

21. Berzsenyi sz. k. páholy a népjogok harcosának.

22. A kaposvári Katholikus Kör Kossuth Lajosnak.

23. A kaposvári Nemzeti Casinó Kossuth Lajosnak, a magyar nemzeti állam és polgári szabadság apostolának.

24. A magyar országgyűlés képviselőháza Kossuth Lajos dicső emlékének.

28. Bács-Bodrog vármegye közönsége halhatatlan nevű nagy hazánkfiának.

29. A kaposvári Hivatalnokok Társaskőre Kossuth Lajos emlékének.

30. Kutas, Kisbajom, Beleg Kossuth Lajos halhatatlan emlékének.

31. Marcali község közönsége Kossuth Lajosnak.

32. Erdőcsokonya község.

33. A gigei kisgazdák köre Kossuth Lajosnak, hazánk legnagyobb jóltevőjének.

A Kossuth-szobor mögött áll a *m. kir. pénzügyigazgatóság* kétemeletes épülete (13. kép). Ezen épület helyén állott az 1810-ben alapított gimnázium földszintes épülete (14., 14/*a* és 14/*b* kép), amely helyett 1864. évben egyemeletes épületet emeltek (15. és 16. kép). Ezen épületben helyezték el a kir. törvényszéket és ügyészséget, míg végre 1906-ban az Esterházy-utcában épült palotába vonult.

A megyeház nyugati oldalán állt egy *kisebb emeletes épület* (20. kép), amely a herceg gazdatiszteinek lakása volt. Ezen épületet 1904-ben adták el és bontották le, mely után a vármegye hozzájárulásával a megye-



5. kép. Kossuth-téren (előbb Széchenyi-téren) levő herceg Esterházytól megvett épületek, lebontattak 1900. évben.

Ez 1864. október 3-tól 1898. junius végéig a gimnázium céljait szolgálta s azután a pénzügyigazgatóságot helyezték bele, végre 1915-ben a második emeletet építették rá.

A Kossuth-téren van a *polgári fiúiskola* épülete, mely eredetileg elemi iskola volt a „Haza kis polgárainak" felirattal (17. kép).

A Kossuth-térről keleti irányban haladva, Fő-utca 1. szám alatt látjuk *herceg Esterházy központi épületét* (18. kép), amely azon időben, amidőn a gazdaságot a herceg saját kezelése alatt vezette, az uradalom tisztartójának lakása volt. Ezen épület száz évnél is idősebb. Történelmi jelentőségű, mert Csokonai Vitéz Mihály is megfordult benne és „Dorottya" című verses regényében megörökítette. Mikor Csokonai Vitéz Mihály Komáromból Kaposvárra jött gróf Széchenyi Ferenc Somogy vármegye főispáni székébe iktatása alkalmakor, 1798. julius 4-én írta „Dorottya" című munkáját.

A Fő-utca déli során találjuk a *Megyeházát* (19. kép) „A közjónak" felirattal. Somssich Pongrác alispánsága idején, 1825-ben kezdték építeni, gróf Schmidegg és Bogyay Péter idejében, 1831-ben fejezték be. ház melletti szűk közt kiszélesítették és „Csokonai-köz" elnevezést nyert.



6. kép. Villanytelep.

A Fő- és Irányi Dániel-utca keleti sarkán levő telek herceg Esterházy tulajdona volt, melyen egy hatszögű kis épület (19. kép), mészárszék és a sarkon, az Irányi Dániel-utca felé tűzfallal egy szalmával fedett épület

állott. Ezen telket a Somogymegyei Takarékpénztár vette meg s oda 1885-ben első épületét emelte.

A megyeháztól keletre, a Fő- és Irányi Dániel-utca

tól pedig a Somogymegyei Takarékpénztár vette meg 180.000 koronáért és oda építette 1915-ben *kétemeletes székházát* (22. és 22/*a* kép). A régi épület Fő-utcai olda-



7. kép. Boldizsár Imre, régebben Menyhárt Gáspár-féle ház a Teleki-utcában. Kisajátították 1912. évben 53.878 korona 36 fillérért. Lebontották 1913-ban. Az épülettől jobbra eső emeletes polgári leányiskola épült 1887-ben. Ezen utóbbi épület helyén állott Márlovics Döme úgynevezett rácboltos háza, amely a városban első vegyeskereskedés volt, nevezettől a város ovoda céljára megvette 1878. május 30 án.



8. kép. Római kath. templom.

nyugati sarkán levő nagyobb telek a rajta levő földszintes épülettel (21. kép) szintén herceg Esterházy tulajdona volt, melyet a város vásárolt meg. A város-



9. kép. Római kath. plebánia.

lán volt az úgynevezett „Központi vendéglő" (21. kép), a sarkon üzlet, az Irányi Dániel-utcai oldalán lakások. Eredetileg ezen földszintes épület is gazdatisztek lakása volt, 1864-ben a Kossuth-téri gimnázium építése idejére herceg Esterházy átengedte a gimnázium tantermei részére. Később pedig, 1868-ban, a régi városház építése idején a város hivatalos helyiségei nyertek benne elhelyezést.

Ezen épülettel átellenben van a Kaposvári Taka-

rékpénztár, mely 1896-ban épült; a telek szintén hercegi telek volt (23. kép).

Tovább haladva, a Fő-utca 23. szám alatt találjuk a Dunántúli Bank és Takrékpénztár r.-t. épületét (24. kép). Ennek helyén az 1850-es években egy földszintes ház állott, amely Hönig József tulajdona volt, aki első postamestere volt Kaposvárnak és a postahivatal az udvarban egy kis szobában kapott helyiséget.

lettel szemben, a Somssich Pál- és Esterházy-utca sarkán áll a *Magyar Nemzeti Bank* épülete (28. kép).

A Fő- és gróf Tisza István-utca keleti sarkán van a *Gazdasági és Ipari Takarékpénztár* épülete (29. kép). Ezelőtt e helyen a Lőbl-féle földszintes vendéglő állott (30. kép), melyet 1914-ben bontottak le és helyére a nevezett pénzintézeti ház épült.

A Gróf Tisza István-, azelőtt János-utcát dr.



10. kép. Régi „Korona"-szálloda, lebontatott 1912-ben.

A Fő- és Somssich Pál-utca keleti sarkán áll a *„Turul"-szálloda*, mely 1910-ben épült (25. kép). A Kisgazda és Kisiparos Takarékpénztár r.-t. tulajdona.

A Somssich Pál-utca Fő-utca felőli bejáratánál volt egy emeletes épület (26. kép), mely Szokolay Dániel hercegi uradalmi ügyvéd, később Csorba Ede



11. kép. Uj „Korona"-szálloda.

ügyvéd, a Somogymegyei Takarékpénztár igazgatójának tulajdona volt. Ezen házat utcanyitás miatt és hogy az utca végén, az Esterházy-utcában az *állami főgimnázium* felépíthető legyen, eladta.

A Csorba-féle házat 1897-ben bontották le. A főgimnázium 1907-ben épült (27. kép). Ezen utóbbi épü-

Vaszary János ügyvéd kezdeményezése és fáradozása folytán 1901-ben nyitották meg, hogy a vasúti állomás könnyebben megközelíthető legyen.



12. kép. Kossuth Lajos szobra.

A Fő- és Tallián Gyula-utca nyugati sarkán áll Somogy vármegye tulajdonában levő *„Főorvosi lak"* (31. kép); épült 1892-ben. A Tallián Gyula-utca útteste szintén a régi főorvosi telekhez tartozott; ezen

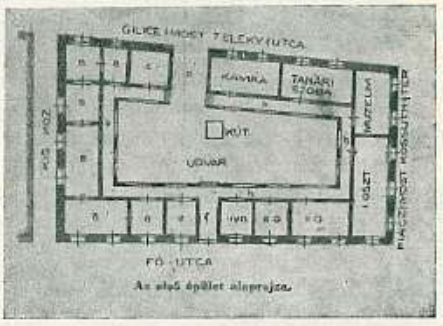


13. kép. Pénzügyigazgatóság 1915-ben.

utcát Somogy vármegye nyitotta és az akkori főispán nevéről nevezte el.

A Fő- és Anna-utca nyugati sarkán áll a *központi állami elemi iskola* (32. kép). E helyen volt a Winkler József gödrei plebános által 1800-ban alapított *aggápolda* (33. kép), amelyet 1899-ben bontottak le és helyén 1904-ben az iskola épült.

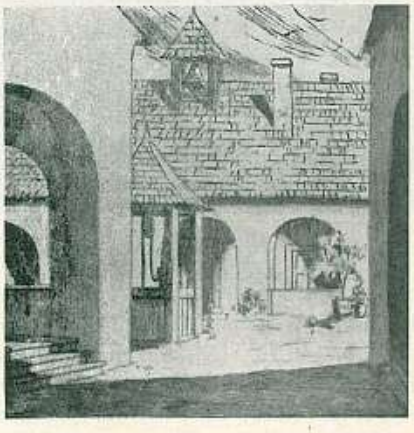
Tovább haladva a Fő-utcán, annak északi során látjuk a Somogy vármegye tulajdonában levő *közkórházat* (34. kép). Fő-utcára eső része 1840—1846-ban épült. A tervet Windisch pécsi építőmester készítette és az építést Czindery László alispán ellenőrzése mellett vezette. Czindery később is, amidőn a vármegye főispánja lett, mindig buzgó pártolója volt a kórháznak.



14. a. kép.



14. kép.



14. b. kép. Régi gimnázium udvara.



15. kép. Régi gimnázium, épült 1864-ben, ezen év október 3-tól 1898. juliusig tanintézet, később pénzügyigazgatóság.



16. kép. Régi gimnázium 1887.

A telket, melyen a kórház épült, herceg Esterházy Pál engedte át.

Az 1870-es években a kórház szűknek bizonyult. Kibővítését sürgették s így elsősorban 1876-ban a kórházzal átellenes telket megvették és oda a főorvosnak lakást építettek.

Az elmebetegek száma különösen nagy mértékben szaporodott, miért is az igazgató-főorvos indokolt felterjesztésére 1879-ben új épület emelését határozták el. 1886-ban a szomszédos telket megvették és a régi épülethez derékszögben egy szárnyat építettek.

1894-ben a vármegye tiszti főorvosa a kórház túlzsúfoltságáról tesz jelentést és sürgeti a kibővítést, ami 1897-ben meg is történt.



17. kép. „Haza kis polgárainak 1832" felirattal ellátott elemi iskola a Kossuth-téren.



18. kép. Herceg Esterházy központi épülete.

A Fő- és Virág-utca sarkán áll az úgynevezett *Czigli-iskola* (35. kép).

A Fő-utca végén túl, a Malom-utcában látjuk a *Mezőgazdasági Ipar R.-T. gőzmalmát* (36. kép). A Pécsi-úton a *cukorgyárat* (37. és 37/*a* kép), a Schlesinger Károly-féle *téglagyárat*, Heigl Jenő gőzmalmát (37/*b* kép), tovább a Desedapatak és Kaposfolyó összeágazásánál a *szennyvíztisztító telepet* (38. kép), a Pécsi-utca végén a *közvágóhidat* (39. kép) és a szükséglakásokat. A Mező-utca, illetve Toponári-út végén, a Desedapatak mellett van a *vízmütelep* (40. kép).

A Teleki-utcában, a Csokonai-köz sarkán áll az *ágostai hitv. evang. templom* (41. kép), mely eredetileg tűzoltóépület volt, földszinten a szertár, emeleten a laktanya. Mellette volt egy istálló, amelyet 1907-ben bontottak le. A város nevezett felekezetnek átengedte.

A Teleki-utcában levő szabad téren volt a vármegye *börtön-épülete* (42. kép), melyet 1907-ben lebontottak és a teret a város megvásárolta.



19. kép. Megyeház 1873-ban. Az épülettől jobbra és balra eső házak herceg Esterházy tulajdonai. Balra látható hatszögü kis épület (mészárszék) a Somogymegyei Takarékpénztár régi épülete helyén állott, előtte a Rókus-szoborral. Megyeháztól balra az ugynevezett Központi-épület telket a Somogymegyei Takarékpénztár vette meg és bontotta le a rajta levő épületet 1913. évben. A kis épületet lebontották 1881-ben.



20. kép. A vármegyeház melletti emeletes, valamint az e mellett 1885-ben épült földszintes házat 1904-ben lebontották. A földszintes épülettől jobbra eső emeletes, valamint ez utóbbi és a pénzügyigazgatósági épület közt levő földszintes ház 1902-ben épültek. Az utóbbi földszintes épületet 1908-ban emeletre vették.

Tovább haladva a Teleki-utcán, elérjük a Deák-teret, azután a Baross-utcába jutunk a *Magyar Államvasútak felvételi épületéhez* (43. kép). Ezzel szemben, látjuk (45. kép). Ezzel szemben van a Budapesti Terménykereskedelmi R.-T. kaposvári tejgyűjtőtelepe.

A Kossuth-tértől északi irányban van a Zárda-



21. kép. Fő- és Irányi Dániel-utca sarkán levő ugynevezett „Központi"-vendéglő-épületét lebontották 1913-ban és helyére a Somogymegyei Takarékpénztár kétemeletes épületét emelték. A telek eladási ára épületekkel 180 ezer korona. Ezen épület hajdan hercseg Esterházy tulajdona volt és pedig gazdatiszti lakás, 1864-ben a Kossuth-téren levő gimnázium építési ideje alatt a gimnázium tantermei, később 1868-ban a régi városház építési ideje alatt pedig a városház hivatalos helyiségei itt nyertek elhelyezést. Lebontás előtt vendéglő volt.



22. kép. Somogymegyei Takarékpénztár székháza.

a Rákóczi-téren a *városi szinház* (44. kép), előtte a Szépitőegyesület által felállított eczin kútmedence áll. A vasúttal párhuzamosan halad a Baross-utca, melyben a vármegye tulajdonában levő *katonai laktanyát* utca, melyben az 1873-ban Ranolder János veszprémi püspök által alapitott, Paulai Szent Vincéről nevezett *apáca-zárda* (46. kép) tűnik szemeink elé.

A Zárda-utcából nyugatra ágazik ki a Kontrássy-

utca. Zárda-utca felőli bejáratánál állott az 1904-ben lebontott Kuhl Tamás-féle ház (47. kép), melyben Kovácsich Őszinte ügyvéd által 1871-ben alapított és Tar Csatár igazgatása alatt állott első *ovoda* volt.



22. a. kép. Somogymegyei Takarékpénztár pénztárhelyisége.

Ezen épülettől balra állt a Scholz Erik-, később Németh István-féle ház, jobbra pedig a Szobovich Nándor-, később Matolcsy József-féle ház. Ezen utóbbi



23. kép. Kaposvári Takarékpénztár székháza.

helyére épült a *Kaposvári Segélyszövetkezet* épülete (48. kép).

A Kontrássy-utca Berzsenyi-utca felőli bejáratánál állott Kontrássy Ferenc ügyvéd földszintes háza nagy telekkel (49. kép), melyet a városnak hagyományozott. A város ezen telket az épülettel együtt 1899-ben eladta azon kikötéssel, hogy a nyitandó utcához eső területet



24. kép. Dunántúli Bank és Takarékpénztár Részvénytársaság székháza.

vevő átengedni tartozott. Így 1904-ben az épület egy részét lebontották és az utcát kinyitották, amely a hagyományozó nevéről Kontrássy-utca elnevezést nyert.

A Zárda-utca keleti oldalán nyílik az Esterházy-utca. A bejáratnál állott az 1905-ben lebontott Szolgahegyi-ház (50. és 51. kép). Ezen épületben kapott ideiglenesen helyet a város egy-két hivatalos helyisége részére a városház építésekor az 1903—1904. években. A Zárda-utca nyugati során van bérházban a *felső kereskedelmi iskola* (52. kép).



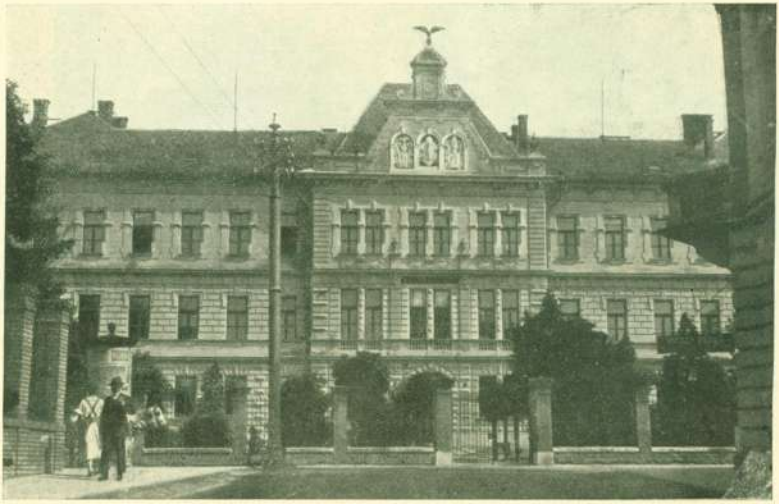
25. kép. Turul-szálloda.

Tovább haladva a Zárda-utcán, a Bethlen-térre érünk, ahol a Petőfi- és Honvéd-utca sarkán levő telken állott a régi ref. templom (53. kép), amely épült 1887-ben és lebontották 1908-ban. A Bethlen-tér nyugati oldalán van az István-utca bejárata (54. kép). A Petőfi-utcában a Petőfi-utcai állami elemi iskolát (55. kép), a Honvéd-utcában pedig a *honvéd laktanyát* találjuk (56. kép).

Az Esterházy-utca északi során látjuk a *Nemzeti*



26. kép. Somssich Pál-utca — Fő-utca felőli — bejáratánál levő Csorba Ede, előbb Szokolay Dániel-féle házat lebontották 1897-ben.



27. kép. M. kir. állami főgimnázium épülete.

Kaszinó épületét (57. kép) és mellette az *igazságügyi palotát* (58. kép), amely 1906-ban épült.

Az Esterházy-utca déli során van a *leánygimnázium* épülete (59. kép), az Esterházy- és Szent Imre-utca sarkán a *m. kir. posta és távirda* épülete (60. kép).

A Széchenyi-tértől nyugati irányban van a Vár-utca, melynek végén herceg Esterházy cselédségének lakásai vannak, ahol a kisebb magtár és pince a *régi vár* maradványaira épült. Itt egy kisebb kimagasló



28. kép. Magyar Nemzeti Bank épülete.

dombon állott a vár. Az ide vezető utcát a város keletkezése óta *Vár-utcá*-nak nevezik.

A Vár-utcából kifelé menve, a Kaposcsatornán túl látható a vasgyár (61. és 61/*a* kép), a sörgyár (62. kép), a Hungária Orsz. Magyar Vajkiviteli R.-T. gyára (63. kép), a cseri áll. elemi népiskola, a II-ik vízmű, továbbá a Cseri-út végén találjuk a *katonai lövöldét* és a Kecelhegyen a víztartányt, a hegy lábánál pedig a *városi aggápoldát* (64. kép).

A Széchenyi-térről északnak, a Berzsenyi-utca keleti során van a Haidekker Pál-féle gőzszappangyár (65. kép) és az 1861-ben épült és ezen évben felavatott *zsidó templom* (66. kép), továbbá a nyugati oldalon a város egyetlen gőzfürdője. A Berzsenyi-utca keleti során, az István-utca bejáratánál állott házat (67. kép) 1907-ben bontották le.



29. kép. Gazdasági és Ipari Takarékpénztár épülete.

A Kanizsai-utca elején, az úgynevezett vöröskeresztnél van a szalámigyár, a Kanizsai-utca végén, a „papsárában" a Hazai Malomipar R.-T. gőzmalma. Mellette Schlesinger Albert és József göztéglagyára található. A nyugati temetővel szemben áll a Freistädtler Antal által alapított *árvaleányház* (68. kép).



30. kép. Fő- és János-utca sarkán levő Löbl-féle ház épült 1901-ben, lebontották 1914-ben és helyére ugyanezen évben a Gazdasági és Ipari Takarékpénztár épületét emelték.

Az Esterházy-utcából északi irányba ágazik ki az Árpád-utca, melyben találjuk az 1905-ben alapított Katholikus Kör épületét (69. kép), az Árpád- és Németh István-utca sarkán a *ref. templomot* (70. kép) és lelkészlakot. 1889-ben épült és ugyanezen évben avatták fel. A 10.000 forintot meghaladó építési költséget az 1881. március 6-án megalakult misszióegyház, a dunántúli egyházi kerület és egyetemes konvent adományaiból, valamint országos, megyei és helyi gyűjtés útján befolyt adományokból fedezték.



31. kép. Főorvosi lak.

A Németh István-utcában látjuk a *siketnéma-intézetet* (71.kép) és a városi tűzoltóság épületét, amely a régi időben gabonamagtár volt (71/*a* kép).

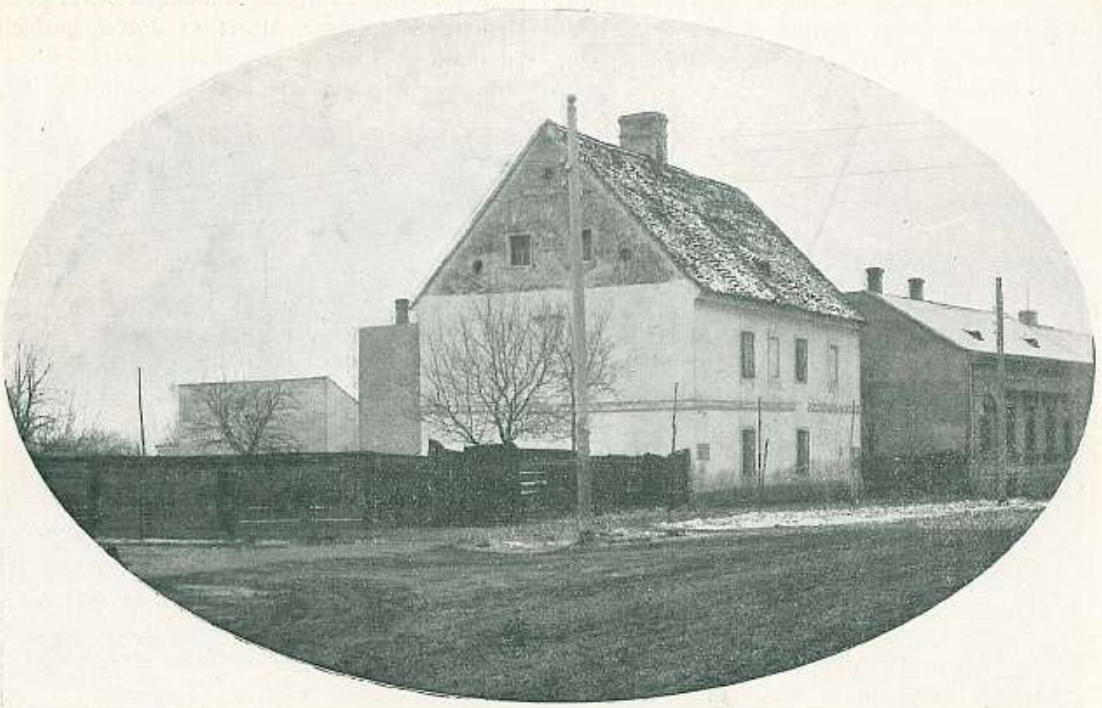
Az Ezredév-utcával szemben, a Németh István-utcában a Magyar Államvasutak nevelő- és tápintézete áll (72. kép). Tőle jobbra átellenben a Hivatalnokok Társaskörének épülete, balra átellenben pedig az iparosok székháza látható. A Németh István- és Szent Imre-utca sarkán a *Szent Imre templom* magaslik ki (73. kép), melyet 1912. november 5-én szenteltek fel.



32. kép. Központi állami elemi iskola.

Az Esterházy-utcában Somogy vármegye *elmegyógyintézete,* a Németh István-utcában a *tüdőbetegek pavillonja* egészítik ki a közkórházat.

Az Erzsébet-úton és a vasúti felüljárón át a Donnervárosba jutunk, ahol mindjárt a *sétateret* találjuk. Ennek közepén állott a nyári színkör (74. kép). A Kaposcsatorna jobb partján Tankovics János gőzmalma áll (74/*a* kép). A Sétatér-utcában az áll. elemi iskola (75. kép) és az ovoda található, a Kálvária-



33. kép. Winkler József gödrei plebános által 1800 ban alapitott aggépolda épület a Fő- és Anna-utca sarkán. Lebontották 1899-ben és helyére az elemi iskola épült.

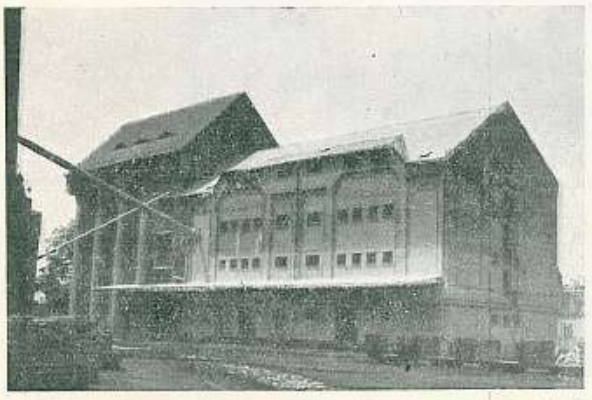
utcában pedig a *Kálvária* (76. kép). A Kálvária és kápolnája Ujváry Ferenc apátplebánosnak köszöni létét, a hívek adakozásából épült 1892—1894-ig 11.000 forint költséggel. A telket a város adta. A Kálvária



34. kép. Somogy vármegye közkórháza.



35. kép. Czigli iskola.

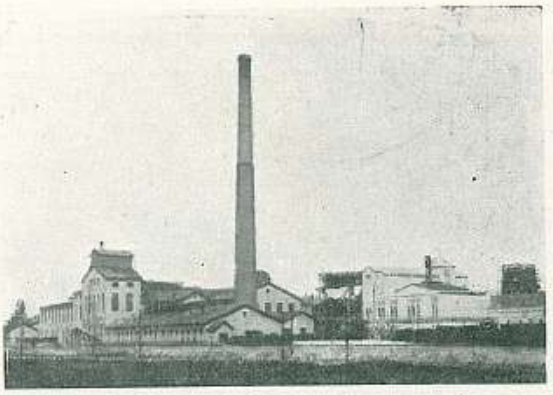


36. kép. Mezőgazdasági Ipar R.-T. gőzmalma.

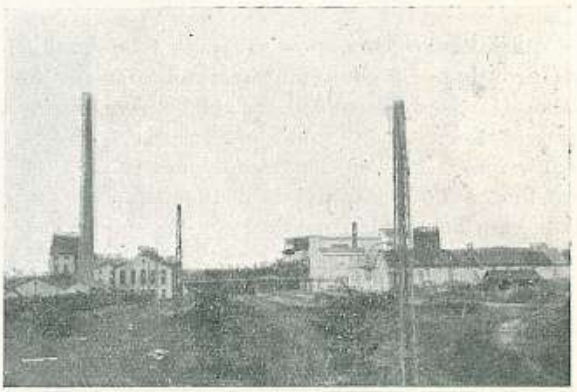
egyike a város legszebb látványosságainak. Képei faragott művészi reliefszobrok, bástyával bekerítve, fásítva.

A Sétatér-utcai elemi iskola felett van az „Iszákdomb", melyen 1907-ben tisztviselőtelep létesítését kezdték el. Ezen dombon volt az úgynevezett „Töröklyuk", amelyről az a monda él a köztudatban, hogy a hajdani várral földalatti összeköttetésben állott.

A Szigetvári-utca végén Schlesinger Albert és József második göztéglagyárát találjuk. A sétatér mel-



37. kép. Mezőgazdasági Ipar R.-T. cukorgyára.



37. a. kép. Mezőgazdasági Ipar R.-T. cukorgyára.

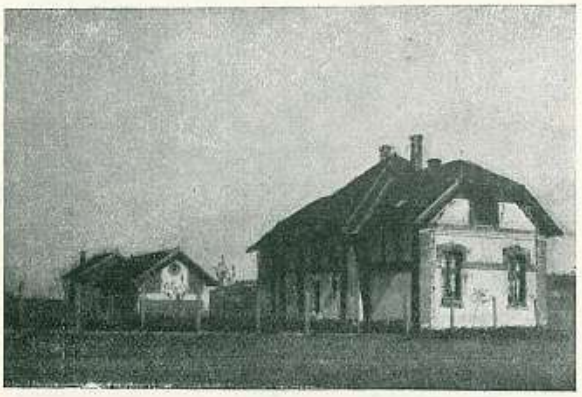


37. b. kép. Heigl Jenő gőzmalma.

lett van az Építőipari R.-T. cementárúgyára (77. és 77/*a* kép), azon túl a *strandfürdő*.

A város északi részén, a Meggyes-telken túl van a régi honvéd gyakorlótér, most Hunyadi János-tér, melyen a háború alatt barakkok épültek a háborúban

megsebesült és megbetegedett katonák elhelyezésére (78. kép). A háború után, 1922-ben a város ezen téren építtetett, egy szoba és konyhából álló *szükséglakásokat*, valamint ezen téren nyert elhelyezést a „Turul"-sportpálya.



38. kép. Szennyvíztisztító-telep.

Műemlékeket, szobrokat városunk felmutatni sajnos nem tud. Egyedüli művészi szobra a Kossuth-szobor (12. kép). Ezenkívül régi időből fenmaradt az egyszerű Szent János-szobor a Széchenyi-téren és a Rókus-szobor (79. kép) az Arany János-téren. Utóbbi eredetileg a Fő- és Irányi Dániel-utca keleti sarkán állott, ezen helyről 1881-ben a Deák-térre, innét pedig 1913-ban az Arany János-térre helyezték át. Ezen szobrot valamikor a régi időben a cserepesek állíttatták fel. A vasúti felvételi épülettel szemben, a színházkertben áll a cs. kir. 44. gyalogezred emlékoszlopa. Ezeken kívül az Erzsébet-út és Kossuth-tér sarkán álló



39. kép. Közvágóhíd.

épület falára 1924-ben elhelyezett emléktáblán az 1842-ben városunkban született Kónyi Manó országgyűlési gyorsírófőnök nevét örökítették meg.

A róm. kath. templom mellett látjuk a „Szépítőegyesület" által 1913-ban felállított csinos időjelző oszlopot.



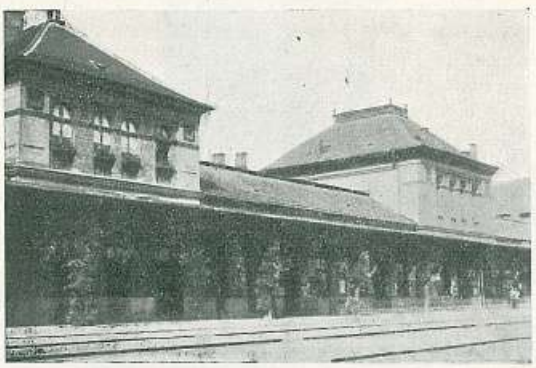
40. kép. Vízműtelep.



41. kép. Régi tűzoltószertár és istálló. (Az istállót lebontották 1908-ban.)
Most ágost. hitvalláxu templom.



42. kép. Somogy vármegye börtön-épülete a Teleki-utcában. Lebontották 1907-ben.



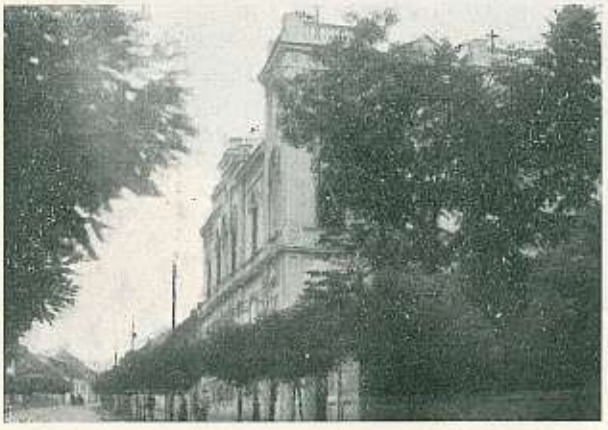
43. kép. Magyar államvasút felvételi épülete.



44. kép. Városi színház. Épült 1910—1911. évben, Németh István polgármestersége idején. Építési költsége 450.000 korona. Megnyitotta 1911. szeptember 2-án Polgár Károly pozsonyi színigazgató a „Cigánybáró" operettel.



45. kép. Baross-utcai katonai laktanya.



46. kép. Zárda.



48. kép. Kaposvári Segélyszövetkezet épülete.



47. kép. Kontrássy-utca — Zárda-utca felőli — bejáratánál állott a Kuhl Tamás-féle ház. Lebontották 1904-ben. Ezen épületben volt a Kovácsich Őszinte ügyvéd által 1871-ben alapított és Tar Csatár igazgatása alatt álló ovoda. Ezen épülettől balra Scholcz Erik-, később Németh István-féle ház, jobbra Szobovics Nándor-, később Matolcsy József-féle ház látható. Ez utóbbi helyére épült a „Kaposvári Segélyszövetkezet" épülete.



49. kép. Kontrássy Ferenc-féle épületek a Berzsenyi-utcában. (A magasabb földszintes épülettől balra eső két épület.) Az alacsonyabb épületet utcanyitás céljából 1904-ben lebontották. A megmaradt épületet telekkel együtt még 1899-ben eladták és ugyanezen évben a telek belső részén építették fel a Szántó-féle laktanyát.



50. kép. Esterházy-utca (Zárda-utca felőli) bejáratánál levő Szolgahegyi-féle ház, északi oldalról nézve. Lebontották 1905-ben.



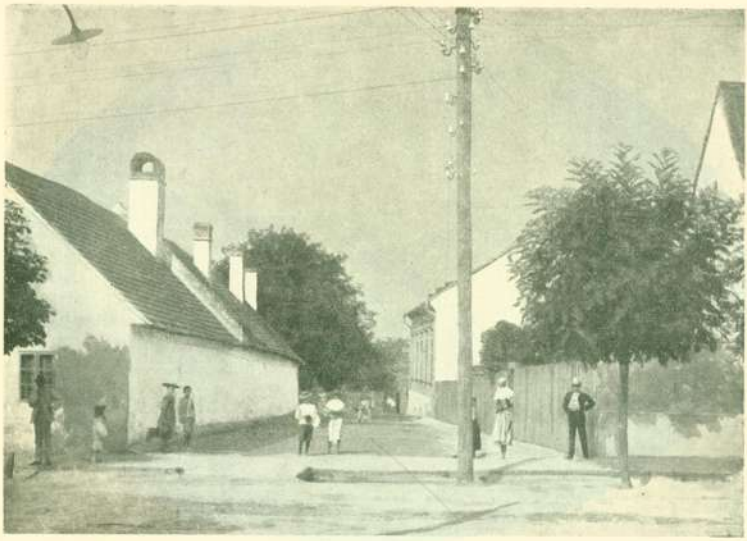
51. kép. Esterházy-utca (Zárda-utca felőli) bejáratánál levő Szolgahegyi-féle ház, déli oldalról nézve. A városház építése idején 1903—1904. évben a hivatalos helyiségek egyrészét itt helyezték el. Lebontották 1905-ben.



52. kép. Felső kereskedelmi iskola.



53. kép. Régi ev. ref. templom a Bethlen-téren, épült 1887-ben. Lebontották 1908-ban.



54. kép. István-utca — Zárda-utca felőli — bejáratánál Kövér Péter-féle ház. Lebontották 1913-ban.



55. kép. Petőfi-utcai elemi iskola épület 1910-ben. Ezen épület az 1868. évet megelőzőleg városi pásztorok lakásául szolgált.



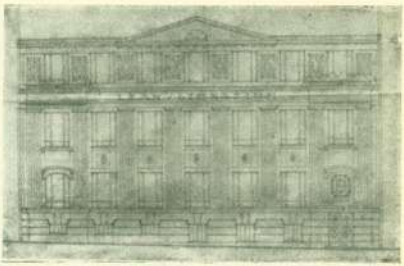
56. kép.
Honvéd-laktanya.



57. kép.
Nemzeti Kaszinó.



58. kép. Igazságügyi palota.



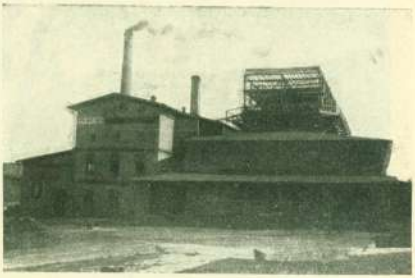
59. kép. Leánygimnázium épülete.



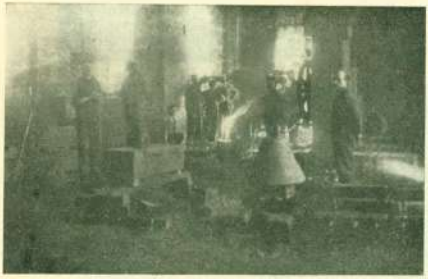
60. kep. M. kir. posta és távirda épülete.



61. kép. Kaposvári vasöntőde és gépgyár.



62. kép. Sörgyár.



61. a. kép. Kaposvári vasöntőde és gépgyár.



63. kép. Hungária orsz. magyar vajkiviteli rt. gyára.



61. b. kép. Kaposvári vasöntőde és gépgyár.



63. a. kép. Régi czeri iskola.



64. kép. Városi aggápolda.



65. kép. Haidekker Pál-féle gőzszappangyár.



66. kép. Zsidó-templom.



68. kép. Mária Valeria árvaleányház.



69. kép. Katholikus Kör épülete.



67. kép. István-utca — Berzsenyi-utca felőli — bejáratánál levő Polgár Ármin-féle ház. Lebontották 1907-ben.



70. kép. Református templom és lelkészlak.



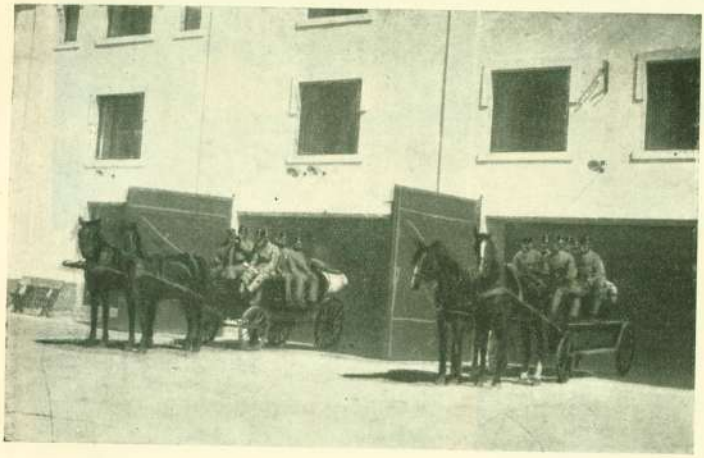
73. kép. Szent Imre templom.



71. kép. Siketnéma intézet épülete.



72. kép. Magy. kir. államvasutak nevelő- és tápintézete.



71. a. kép. Városi tűzoltóság épülete.

76. kép. Kálvária.





74. kép. Nyári színkör a sétatéren. Épült 1883-ban. Leégett 1912. április hóban.



75. kép. Donnervárosi állami elemi iskola a Sétatér-utcában.



74. a. kép. Tankovics János gőzmalma.



77. kép. Építőipar rt. cementárugyára.



77. a. kép. Építőipar rt. cementárugyára.



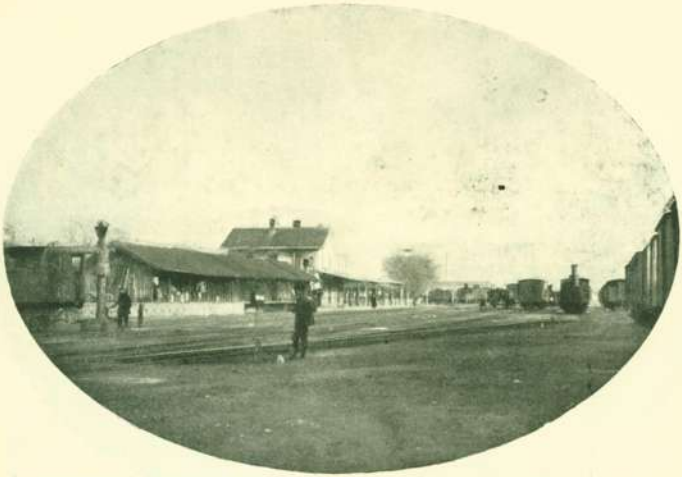
78. kép. A világháború tartama alatt 1915-től 1920-ig használt katonai barakk-kórház.
Épült 1915. évben a Hunyadi János-téren (régi katonai gyakorlótéren).



79. kép. Rókus-szobor a Deák-téren. Régebben a Fő- és Irányi Dániel-utca sarkán levő Somogymegyei Takarékpénztár régi épülete telkének sarkán, a honnét a Deák-térre 1881-ben, innét pedig az Arany János térre 1913-ban helyezték át.



80. kép. Magyar kir. államvasút régi felvételi épülete az előtte levő térről nézve, a lebontás évében, 1898-ban.



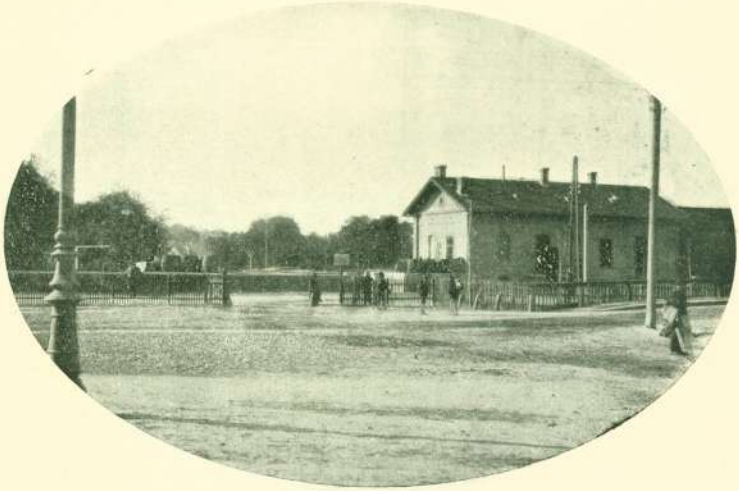
81. kép. Magyar kir. államvasút régi felvételi épülete a pályaudvarról nézve, a lebontás évében, 1898-ban.



82. kép. Donnervárosi régi átjáró a Deák-tér felől, a vasúti feljáró hidnak forgalomba adása, 1899. augusztus 28-át megelőző időben.



83. kép. Donnervárosi régi átjáró a Zrinyi-utca felől.



84. kép. Magyar kir. államvasutak raktár-épülete 1898-ban.



85. kép. Zrinyi-vendéglő a Zrinyi- és Sétatér-utca sarkán. Lebontották 1912-ben.



86. kép. Gilice-utca (most Teleki-utca) 1873-ban.



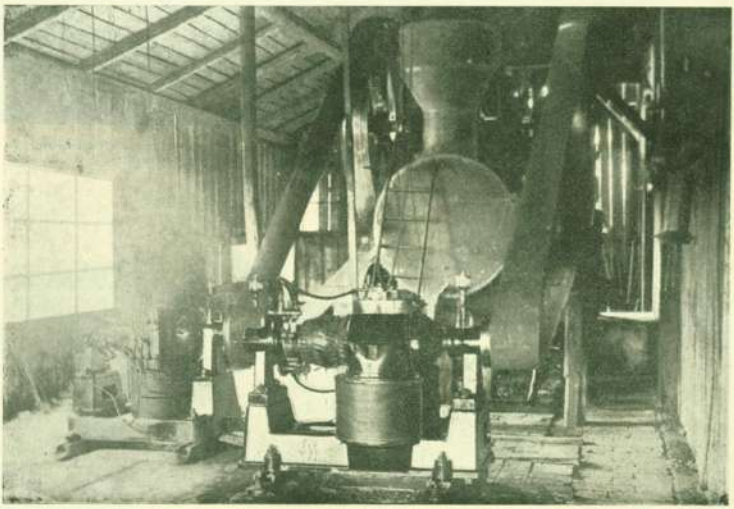
87. kép. Sétatér-utca (jelenleg Irányi Dániel-utca) 1873-ban.



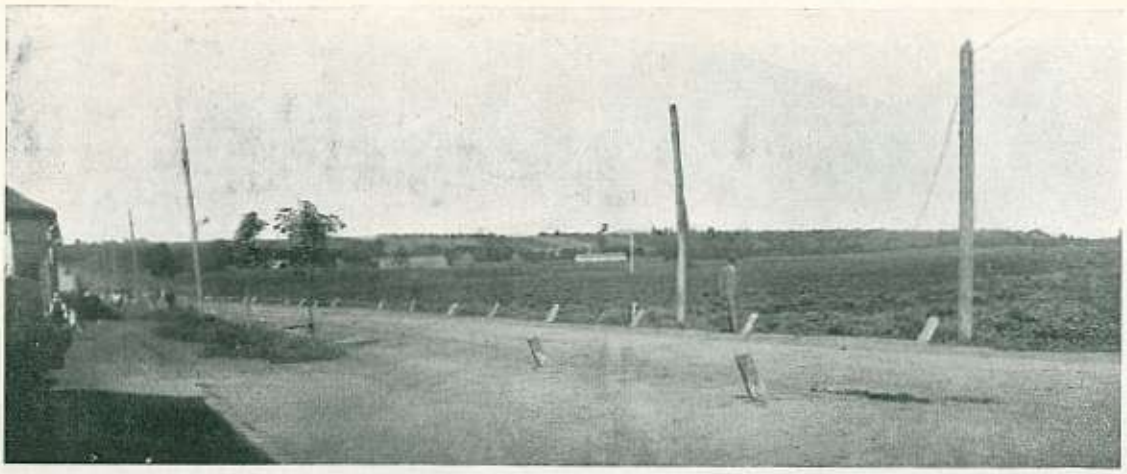
88. kép. A vármegyeházzal szemben uteanyitás céljából megvett Eibenitz Ede-féle ház 1910-ben.



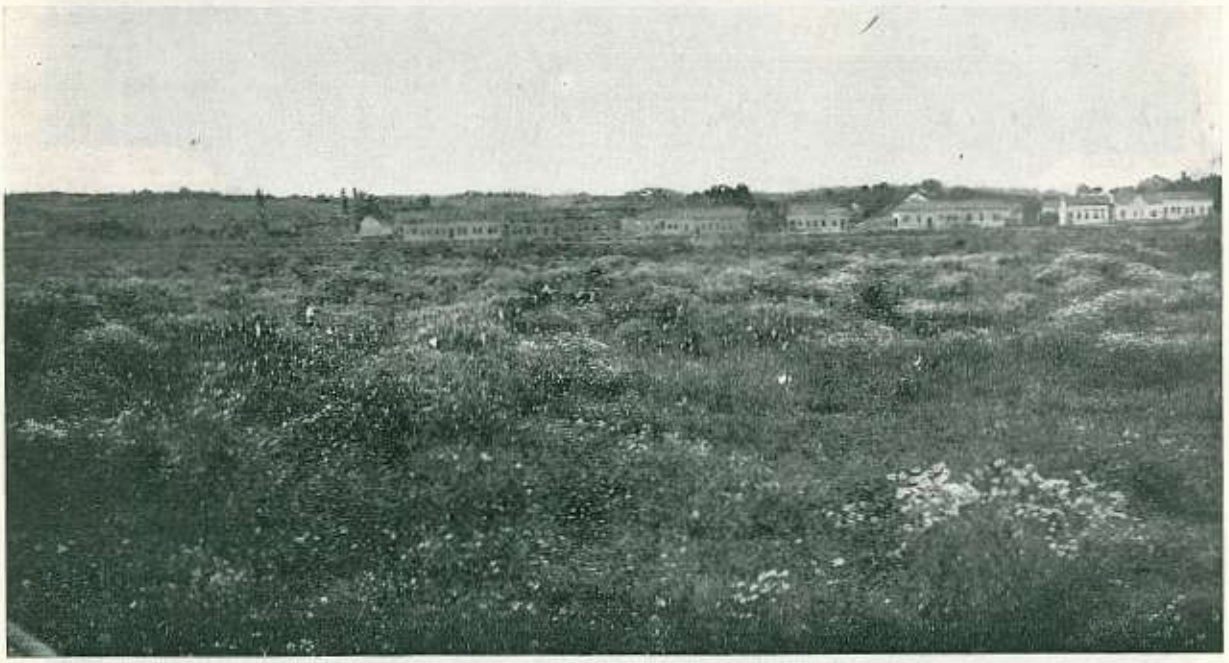
89. kép. Villanytelep első épülete a villanyvilágitás megkezdése napján, 1893. december 27-én.



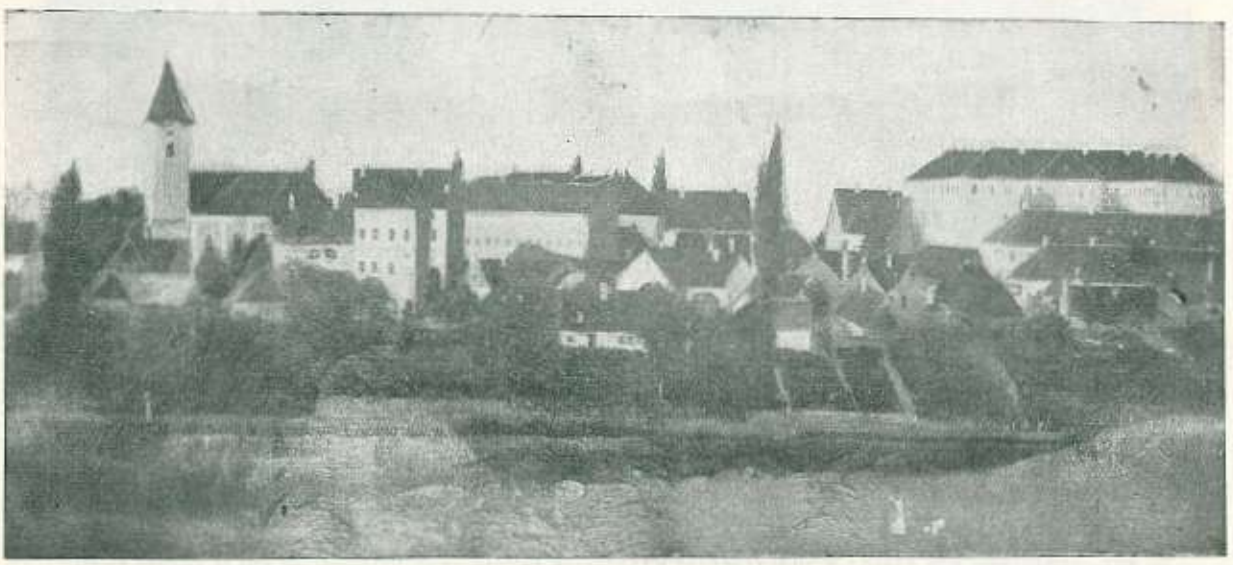
90. kép. Villanytelep első épülete a villanyvilágitás megkezdése napján, 1893. december 27-én. A gépház belseje.



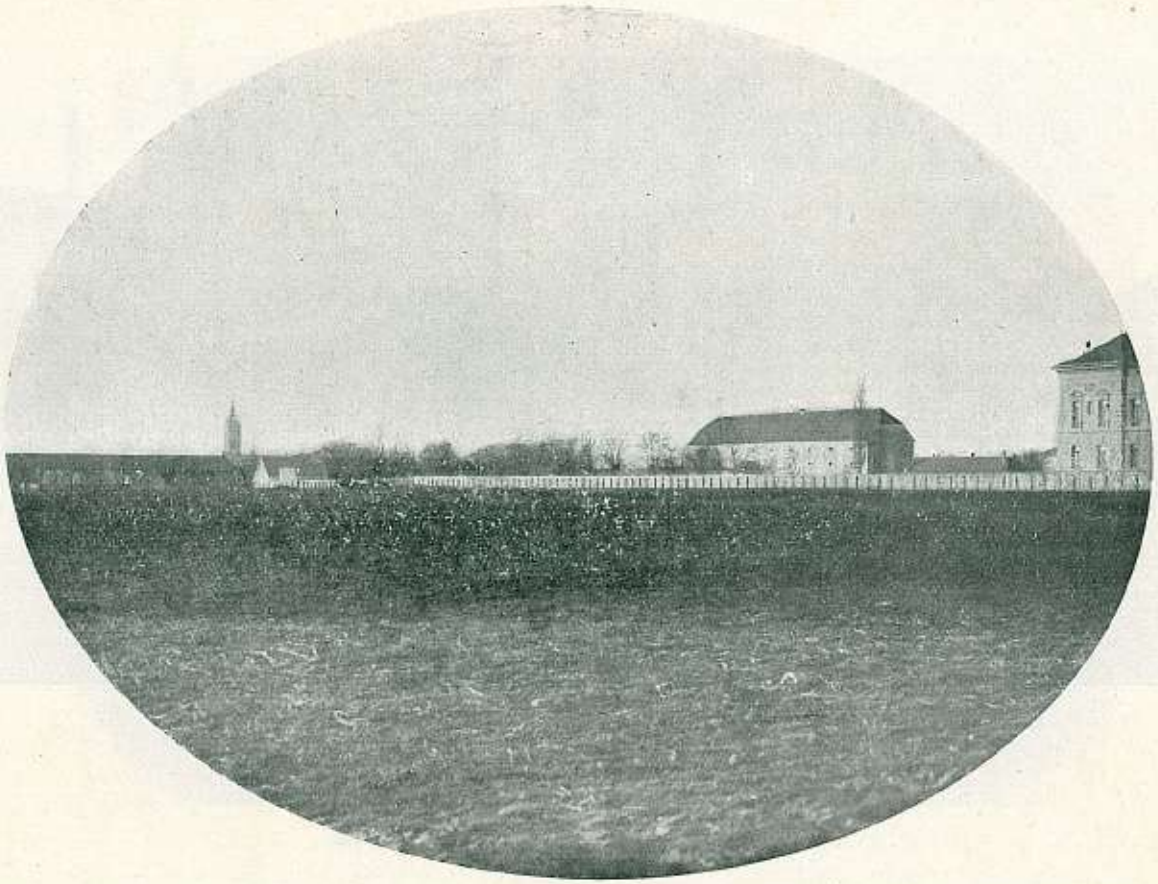
91. kép. Vasúti főműhely építése céljából herceg Esterházy nevében a Cseri-úton megvásárolt területet 1914. július 6-án az államvasútaknak átadták. Ezen napon a földmunkát megkezdték.



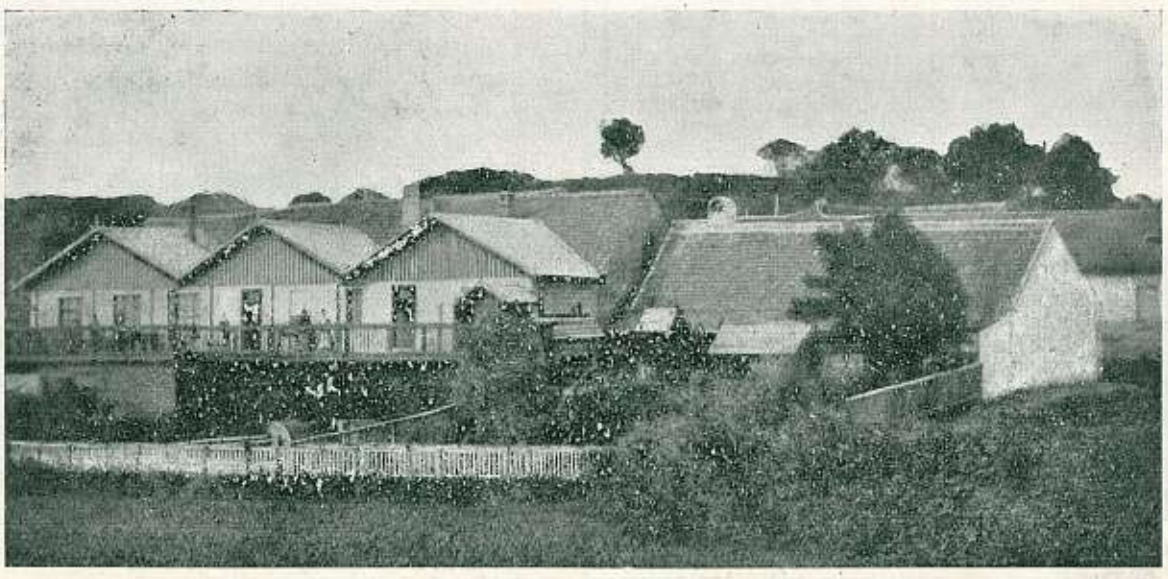
92. kép. Vasúti főműhely építése céljából herceg Esterházy nevében a Cseri-út mellett megvásárolt területet 1914. július 6-án az államvasútaknak átadták. Ezen napon a földmunkát megkezdték.



93. kép. Kaposvár. Részlet 1868-ból. Galimberti-féle festményről.



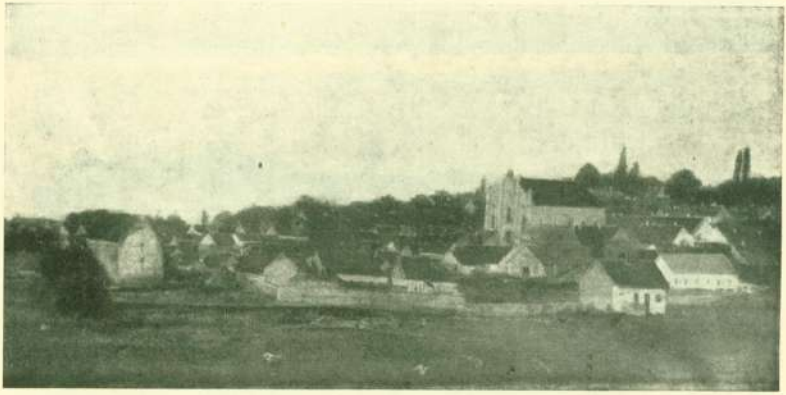
94. kép. Meggyes-telek — Esterházy-, Szt. Imre-, Damjanich-utca és a Zárda-utcai házhelyekkel határolt — herceg Esterházy-féle birtokrészt megvették 1896. évben 100 ezer forintért, Németh István polgármestersége idején. Középen a magtárépület, ettől balra az ev. ref. régi templom, jobbra a magy. államvasút 1896—1897-ben épült tápintézete látható.



95. kép. Donner-ház 1873-ban. Az oromfallal látható épület a jelenlegi Rimanóczy Kálmán- és Zrinyi-utca sarkán állott. Utcarendezés céljából megvették 1910-ben.



96. kép. Vöröskereszt-vendéglő. Lebontották 1912-ben.



97. kép. Kaposvár. Részlet 1868-ból. Galimberti-féle festményről.



98. kép. Kaposvár 1868-ból. (Egykoru festményről.)

A város leírása.

Kaposvár rendezett tanácsú város Somogy vármegye székhelye, a dunántúli dombvidék közepe táján a Kaposcsatorna völgyében, 135 méter tengerszín fölötti magasságban fekszik. Lankásan emelkedő hegyek övezik. Lakóssága körülbelül 30 ezer.

A Budapest—Gyékényes—Fiume vasútvonal mentén a legforgalmasabb gócpont. Innét ágazik ki a Kaposvár—Szigetvár, Kaposvár—Barcs, Kaposvár—Fonyód és Kaposvár—Siófok helyiérdekű vasútvonal. Területe 7325 kat. hold.

Kaposvár szőllőhegyei: Somhegy, Hangyásmál, Ivánfa, Rómahegy, Kaposhegy és Kecel. Ezek közül a régi feljegyzések szerint Ivánfa és Kecel mint községek szerepelnek; utóbbi helyen plebánia is volt. Mindegyik szőllőhegyen kápolna épült. Ezek közt legrégibb az Ivánfán levő, melynek építési ideje meg nem állapítható, a többi újabb építmény.

Házak száma 1777-ben 319, 1780-ban 348, 1815-ben 351, 1852-ben 421, 1857-ben 425, 1869-ben 624, 1880-ban 918, 1890-ben 1443, 1900-ban 2297, 1910-ben 2576, 1924-ben a számozott ház a szőllőkben levő házakon kivül 2100. Van 74 utcája és 7 tere.

A város lakósságának szaporulatát a következő táblázat tünteti fel:

Év	Lakósság száma	Év	Lakósság száma
1692.	120 családfő	1852.	4554 lakós
1720.	48 jobbágy	1857.	5212 lakós
1756.	179 családfő	1869.	6649 lakós
1780.	188 családfő	1880.	9571 lakós
1782.	192 családfő	1890.	13417 lakós
1787.	2126 lakós	1900.	18218 lakós
1830.	3583 lakós	1910.	24124 lakós
1850.	4638 lakós	1920.	29470 lakós

Az 1910-ben megejtett népszámlálás szerint 24124 lakósból 23528 a polgári és 696 a katonai lakósság. 23528 lélekből a belterületen lakik 22110, a külterületen 1418.

A belterületen lakók kerületenkénti megoszlása: I. kerületben 8489, II. kerületben 6534, III. kerületben 1579, IV. kerületben 1107, V. kerületben 3142, VI. kerületben 1259.

A külterületen lakók közül a II. ker. külterületén 239, III. ker. külterületén 127, IV. ker. külterületén 214, V. ker. külterületén 460, VI. ker. külterületén 378.

Kaposvár lakósainak valamikor őstermelés volt a

főfoglalkozása. Emellett voltak kisebb iparosok. A legszükségesebb kézművesség nyomát már a régibb korban is megtaláljuk Kaposvárott.

Midőn az országban a céhek megalakultak, az itteni iparosok is korán céhekbe tömörültek. Az egyes iparágak a következő években kapták céhszabadalmaikat: szabók 1568., 1613., 1690-ben, fazekasok (a dombóváriakkal és ozoraiakkal együtt) 1747-ben, takácsok 1735-ben, kéményseprők 1819-ben.

Később, a vasútak kiépítésével az ipar és kereskedelem is kezdett fejlődni.

A város ipara ma virágzónak mondható. A kisiparnak minden ágával találkozunk itt, azonban a gyáripart is tekintélyes telepek képviselik.

Hivatalok.

Főispáni hivatal.

Sárközy György főispán. dr. Angyal Ernő főispáni titkár.



Nadasdi Sárközy György,
Somogy vármegye főispánja.

Nadasdi Sárközy György, Somogy vármegye főispánja, született 1863. december 23-án, Kisasszondon, Somogy vármegyében, régi nemesi szülőktől. Atyja nadasdi Sárközy Titusz, anyja szentgyörgyvölgyi Zsoldos Ida, mindketten református vallásúak voltak és mint buzgó, istenfélő, nemes szívű és páratlan jó lelkű gondos szülők, fiúk nevelését már zsenge korában olyan irányban indították meg, hogy a gyakorlati életben boldogulhasson és soha senkinek terhére, annál kevésbbé pedig szándékosan kárára ne legyen.

Elemi iskoláit Kisasszondon, a szülői házban végezte Novottni Alajos ref. lelkész gondos oktatása mellett. Gimnáziumi tanulmányait Kaposvárott 1874-ben kezdte meg. Az I. és II. osztályt itt végezte, a III. és IV. osztályt pedig Csurgón, a többi osztályt a pápai ref. collegiumban, ahol 1882-ben dr. Antal Gézával, a dunántúli ref. egyházkerület jelenlegi püspökével együtt érettségit tett. Érettségi vizsgálata után édesatyja, mint Somogy vármegyének volt főjegyzője és mint a vármegyei közéletben mindig tevékeny részt vett ősi családnak sarja, fiából is hasonlót óhajtván nevelni, a jogi pályára adta. A budapesti tudományegyetemen szerezte meg az absolutoriumot és az államtudományi vizsgálattal képesítését a közigazgatási pályára. Mint végzett jogász Grácba ment, hogy egyévi önkéntesi szolgálatával katonai kötelezettségének is eleget tegyen. Az egy év leteltével sikeres tiszti vizsgálatának általános minősítése folytán katonai felsőbbsége írt édesatyjának, hogy katona maradjon. Ez azon időben nagy szó volt az osztrák-magyar hadseregben uralkodott szellem miatt olyan ifjúra nézve, aki emellett jó magyar is szeretett volna maradni. De atyja a családi hagyományok alapján a vármegyei szolgálat mellett döntött és nem adta beleegyezését. Így került azután 1889. márciusban Somogy vármegye szolgálatába mint közig. gyakornok, néhai Csépán Antal alispánsága idején. Mint közig. gyakornok hat és fél évig, majd pedig mint szolgabíró hat és egynegyed évig a vármegye majdnem minden egyes járásában teljesített szolgálatot, mígnem az 1901. évi májusi rendes évnegyedes közgyűlésen a barcsi járás főszolgabírájává választották meg egyhangúlag.

Barcs abban az időben nemcsak a vármegyének, de a Dunántúlnak erős fejlődésben levő kereskedelmi és ipari vidéki empóriuma volt. Gyárai és ipari vállalatainál alkalmazott több ezerre menő munkásfejnek és kéznek emberbaráti, közegészségügyi és főleg szociális szempont szerint való mérlegelése, a haladó kor követelményeinek megfelelő igazgatása Barcsot már a béke éveiben is a sablonos közigazgatás fölé emelte. Itt érte meg 1914-ben szolgálati idejének 25 éves jubileumát, amit járása közönsége fényes ünnepéllyé avatott, példaadásul az ifjú nemzedéknek. Az ünnepély után azonban pár hétre reá következett a serajevói végzetes gyilkosság, majd az ezt követő előbb diplomáciai, majd pedig katonai fegyveres beavatkozás, a háború kitört. Barcs stratégiai szempontból, mint átkelési szakasz a háború alatt egyike lett a fontosabb pontoknak. A háború első éveiben a felvonuló katonaság, az utánpótlások, a tengernyi hadianyag és élelmicikk helyes és célirányos elraktározása, elszállítása, habár katonai vezetés alatt történt is, mégis közigazgatási segédkezés nélkül fennakadt volna.

A háború elhúzódása folytán bekövetkezett részben katonai, de túlnyomólag közélelmezési zavarok Barcsot ismét előtérbe nyomták. A közraktárakban és

a nagy gőzmalmokban elhelyezett rengeteg gabonának és lisztnek kezelése és igazán a szélrózsa minden irányába való továbbítása nem minden nehézség nélküli, de annál felelősségteljesebb éjjel-nappali munkát kivánt a közigazgatási hatóságoktól. És a járás főszolgabírájának, Sárközy György körültekintő és tapintatos gondoskodásának sikerült közmegelégedésre a mozgósítással kapcsolatos teendőket irányítani.

De jött a katasztrófa, elvesztettük a háborút, hadseregünk felbomlott, elzüllött és 1918. november 16-án bevonult Barcsra a szerb. Nem mondható hadseregnek, mert az egy Krsztic nevű őrnagyon kivül a többi szamár és öszvér hátán ülő bocskoros, sőt rongyokba burkolt lábú, szedett-vedett, ágról szakadt, de viharvert, marcona arcú, a legkülönbözőbb tipusú és korú lőfegyverekkel, vágó és szúró szerszámokkal ellátott gyülevész népség volt az, amely a Dráva hídján átlépte hazánk szent határát. Ezzel kezdetét vette az a szomorúan fájdalmas korszak, melyet csak ezzel a kevés szóval lehet igazán kifejezésre juttatni: „Vae victis."

Elbeszélése szerint, nincs toll, mellyel le lehetne irni, nincs szó, mellyel ki lehetne fejezni azt az érzést, amit azon a szomorú, ködös novemberi napon a sorstól osztályrészül nyert, mikor Kacskovics Lajos alispán és gróf Széchenyi Aladár főispán uraktól kapott felsőbb rendeletre a Dráva hídjának közepén, eszményileg a szorosan vett Magyarország határvonalán megállva, a győző lábai elé kellett letennie legszentebb kincsünknek, édes magyar hazánknak egy részét. A győzőtől csak azt kérte, hogy közölje vele kivánságait, a lehetőség szerint teljesíteni fogja azokat. A túlkapásoktól, erőszakoskodásoktól kimélje meg a békés polgárságot, akkor biztosítja, hogy semmiféle megtámadtatásban, bántalmazásban nem lesz részük. Így is történt, még csak nem is rekviráltak. A kezdetben csak katonai megszállást átvitték politikai térre és így a szolgabírói hivatalt elszakították a vármegye központjától. Ekkor a vármegye vezetőségétől a főszolgabíró rendeletet kapott, hogy maradjon székhelyén és a barcsi járás önálló vezetését a végsőkig tartsa kezében. Az események rohamosan követték egymást, mígnem 1919. márciusban egyik napon megjelent hivatalában magát dr. Scheidel Józsefnek bemutató és Krsztic őrnagy által ilyenül igazolt baranyamegyei tanítónak fia. Egy Belgrádból kiadott rendeletre támaszkodva, felszólította, hogy mint rájuk nézve kellemetlen idegen, a főszolgabírói hivatalt azonnal hagyja el, mert a mai naptól kezdve ő lesz a barcsi járás főszolgabírája. A jelenet nem lepte meg, mert ezt besugói már előtte való napon jelezték. Íróasztala mellől felállt, hol annyi időn át tisztelve és becsülve működött a köz érdekében és elfogultsága által megengedett erős hangnyomatékkal azt felelte: „Tiltakozom a főszolgabírói név bitorlásáért, mert uraságod lehet a barcsi járás főnöke, de nem főszolgabírája, mert a főszolgabíró kizárólag magyar közjogi szerv, uraságod pedig Jugoszlávia nevében tette itt előttem kijelentését. De tiltakozom a főszolgabírói hivatalból való kitiltás ellen is, mert Barcs, habár katonailag meg is van szállva, tételes törvényeink és a nemzetközi jog szerint is még mindig Magyarország, amiért is csak a fegyveres erőszaknak fogok engedni."

Erre Krsztic őrnagy, a fegyveres erő parancsnoka felszólította a távozásra. Mielőtt hivatalos helyiségét elhagyta volna, felkérte hivatali személyzetét, hogy a magyarság érdekében maradjanak helyeiken, miután csak az ő személyének eltávolításáról van szó. Dr. Scheidel József a lakásában benthagyta és a községben szabad mozgást biztosított neki. Megtiltotta azonban a községnek elhagyását az ő tudta és beleegyezése nélkül, valamint bárkivel is a hivatalos érintkezést.

Lelki világa olyan erőknek hatása alatt állott, hogy a szellemi elfoglaltság nem tudta lekötni és így testileg volt kénytelen magát foglalkoztatni. Ezért kezdetben kerti munkálatokra adta magát, majd pedig elment Zumi István becsületes asztalosmesterhez és ott az asztalos iparban tökéletesítette magát, két jóravaló asztalossegéddel együtt. Itt kedvelte meg a méhészetet is.

1920. március havában jóbarátai titkos úton felszólították, hogy jöjjön be Kaposvárra, mert a már akkor működő magyar kormánynál bizalmi állásra szemelték ki. Dr. Scheidel tudtával és beleegyezésével be is jött. Felkereste barátait, akiktől megtudta, hogy Somogy vármegye kormánybiztosi állásáról van szó. Igenlő válaszának megadása után visszament családjához Barcsra.

Május 7-én délután azután azt a rövid értesítést kapta, hogy jöjjön be azonnal Kaposvárra. Másnap, május 8-án délelőtt kis méhesében éppen egy raj belakoltatásával volt elfoglalva, mikor odaizent hozzá dr. Scheidel, hogy készüljön azonnal, kikiséri a járásból, miután kinevezték Somogy vármegye kormánybiztosává. Barcson tovább nem maradhat, mert különben Valjevóba viszik. Scheidel biztosította, családjának mind személyi, mind vagyonbiztonságát és egy óra mulva kocsikkal állott elő, hogy személyesen kisérje át a demarkációnális vonalon. Nem akarta, hogy a szerb járőrök részéről legcsekélyebb kellemetlenség is érje. Erre bucsút vett feleségétől (leányai Sopronban voltak iskolában, fia pedig a nemzeti hadseregben szolgált), magához vette a legszükségesebbeket és felült a szuronyos szerb csendőr mellé az egyik kocsira. A másikon dr. Scheidel kisérte. Szerencsésen átjött a határvonalon és május 9-én Kaposváron, 10-én Budapesten jelentkezett. 1920. augusztusában Somogy vármegye főispánja lett s ezen állásában a vármegye és Kaposvár r. t. város közönségének őszinte szeretetét és ragaszkodását vívta ki magának.

Alispáni hivatal.

Tallián Andor alispán, Krieger Ödön főjegyző, dr. Kiss Emil tb. főjegyző, Mocsy Zsolt II-od főjegyző, Bujkovszky Gusztáv aljegyző, dr. Bálványossy Tibor aljegyző, dr. Halmos Árpád aljegyző, dr. Páska Zoltán közig. gyakornok, dr. Obetkó Károly tiszti főügyész, dr. Molnár István főlevéltárnok, dr. Gáspár Imre tiszti főorvos.



Vizeki Tallián Andor,
Somogy vármegye alispánja.

Vizeki Tallián Andor, Somogy vármegye alispánja, született Pécsett, 1864. évi november 29-én. Összes iskoláit, valamint jogi tanulmányait is Pécsett végezte. 1887. november 3-án Somogy vármegyéhez közigazgatási gyakornokká nevezték ki. 1894-ben a tabi járáshoz szolgabírónak, majd 1902-ben a nagyatádi járás főszolgabírójának választották meg. 1919. évi november hó 4-én pedig érdemeinek és különösen a háború alatt kifejtett buzgó szolgálatának elismeréséül a vármegye törvényhatósági bizottsága nagy lelkesedéssel alispánjává választotta meg.

Nagyatád nagyközség és az egész járás osztatlan bizalommal viseltetett kedvelt főszolgabírája iránt, mert az ő érdeme, hogy az a széthúzás és egyenetlenség, amely előzőleg mind Nagyatádon, mind a járás több nagyobb községében is uralkodott, az ő nyájas modora, békeszeretete által teljesen megszünt. Egész főszolgabírói működése idején Nagyatádon a társadalom minden osztályát a hazafias, közös célokért való együttes törekvés érzése hatotta át és forrasztotta egybe. Tíz évi főszolgabírói jubileuma alkalmával Nagyatád nagyközség képviselőtestülete az 1913. évi január 2-án tartott díszközgyülésén a község díszpolgárává választotta meg.

Általánosságban kedvelt tagja Kaposvár város társadalmának, mert óriási elfoglaltsága mellett, ami alispáni állásával vele jár, részt vesz minden társadalmi mozgalomban. Érzéke van minden kulturintézmény létesítése és fentartása iránt. Irányítója az összes kulturintézményeknek és egyesületeknek. Elnöke az ifjúsági testnevelési bizottságnak, az iskolánkivüli népmüvelési bizottságnak, a vármegyei tüdőbeteggondozó egyesületnek, a Közalkalmazottak Nemzeti Szövetsége somogymegyei választmányának, a kaposvári Katholikus Körnek, a somogymegyei tisztviselők egyesületének, az állami elemi iskolai gondnokságnak, II-od elnöke a Somogymegyei Közművelődési Egyesületnek, választmányi tagja a Nemzeti Kaszinónak stb.

Végtelen jóindulattal viseltetik Kaposvár város iránt, melynek képviselőtestületi tagja és a közgyüléseknek szorgalmas látogatója. Így alkalma van a város fontosabb ügyeiről már előzőleg kellő tájékozást szerezni, minek folytán a város fontos határozatainak a törvényhatósági bizottságban teljes tájékozottsága alapján áll módjában érvényt szerezni.



Krieger Ödön,
Somogy vármegye főjegyzője.

Vármegyei árvaszék.

Bogyay Jenő árvaszéki elnök, Svastits Elek h. elnök, ülnök, Kiss Kálmán h. elnök, ülnök, dr. Krieger Pál ülnök, dr. Stecz László ülnök, Orf Győző ülnök, Siposs Géza ülnök, Kovács Pál tb. ülnök, jegyző.

Kaposvári járás szolgabírói hivatala.

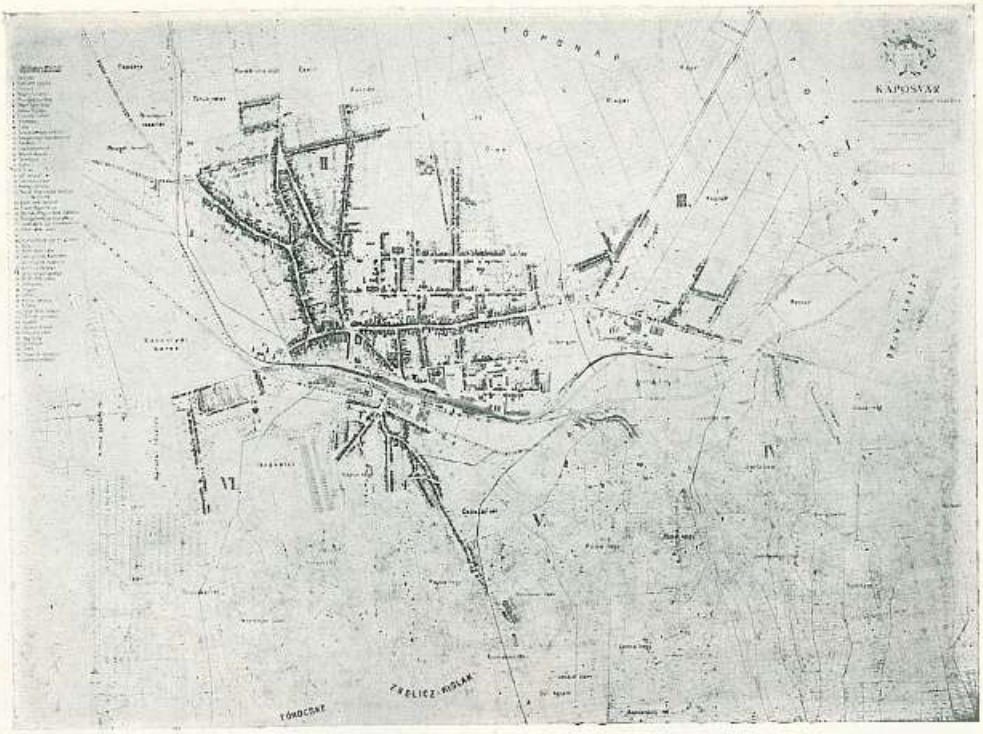
Stephaich Pál főszolgabíró, dr. Kovács Dénes szolgabíró, dr. Bernáth Lajos szolgabíró, Vermes Rezső közig. gyakornok, dr. Ittzés Zsigmond járásorvos.



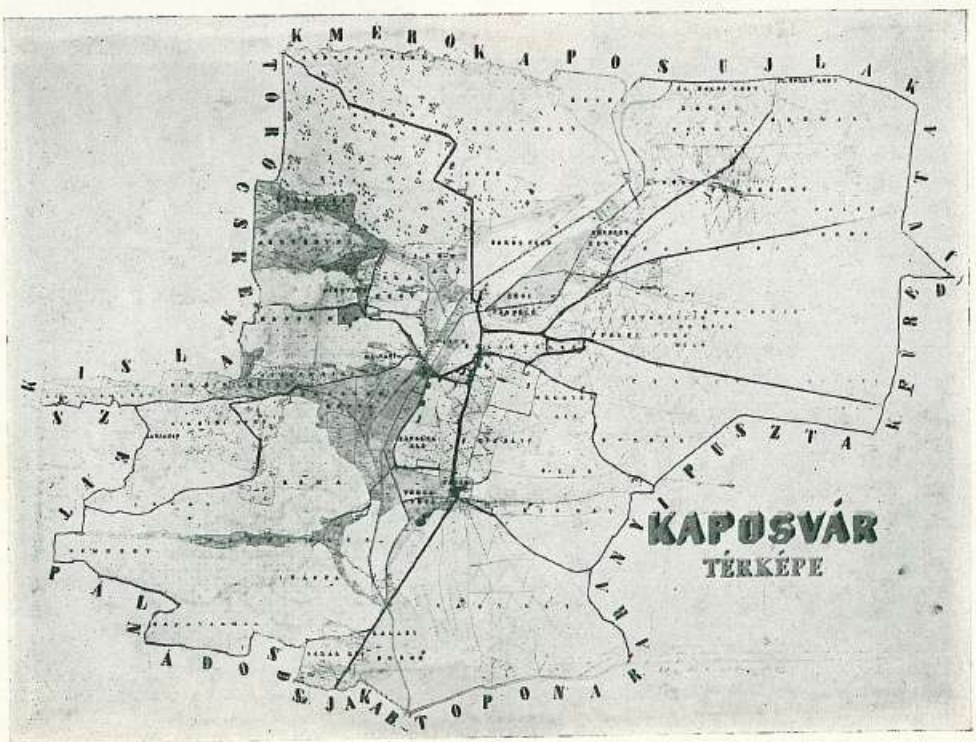
Somogy vármegye tisztikara.



Somogy vármegye számvevősége.



Kaposvár r. t. város 1925-ben.



Kaposvár határa 1852-ben.

Kaposvár r. t. város tisztviselői.

Polgármester: Dr. Vétek György.
Polgármester-helyettes: Dr. Kovács Soma.
Főjegyző: Dr. Lehoczky Brunó.
Aljegyzők: Trabalka Imre és dr. Tóth Géza.
Tanácsnokok: Dr. Nemes István, dr. Gelencsér Ödön, Izsák Lajos, Siposs Kálmán.
Főszámvevő: Horváth László.
Pénztáros: Szaflárszky Andor.

Dr. Vétek György, Kaposvár r. t. város polgármestere, 1886. évi január 11-én Kaposvárott született, régi kaposvári iparos családból. Atyja, nagyatyja, sőt dédapja is Kaposvárott molnármesterek voltak. Az elemi iskoláit Kaposvárott, a középiskolát részben a csurgói református, részben a pécsi ciszterci, részben a debreceni kegyes tanítórendi főgimnáziumban, jogi tanulmányait a pécsi jogakadémián végezte és az államtudományi doktori oklevelet a budapesti tudományegyetemen szerezte meg. 1908-ban lépett köztisztviselői pályára. Először Pécs szab. kir. városnál mint számtiszt, majd később mint számvevő működött a szerb megszállásig. Ekkor Pécset elhagyta és rövidesen Budapestre, a m. kir. legfőbb állami számvevőszékhez nevezték ki számvevőnek, majd pedig segédtitkárnak, hol 1922. évi február hó 1-ig működött. Ezen a napon választották meg Kaposvár város polgármesterévé.

Mint a legfőbb állami számvevőszék kiküldöttje, a román megszállás után Karcag városnál és a környékbeli községeknél a háztartási alapokat vizsgálta



Dr. Vétek György, polgármester.

Orvosok: Dr. Weisz Albert ügyvezető orvos, kerületi orvosok: dr. Ungár Géza, dr. Török Lajos.
Főügyész: Ifj. dr. Kovács József.
Műszaki tanácsos: Fleischhakker Gyula.
Állatorvos: Dr. Kádár Károly.
Városi árvaszéki ülnökök: Dr. Rónai János, dr. Babocsai Gyula.
Kültanácsosok: Bereczk Sándor, dr. Berger Samu, Gáspár Gyula, dr. Hegyi Árpád, Kacskovics Lajos, Ring Vilmos, Sámik József, dr. Szigethy Gyula Sándor, dr. Oszman Aurél.

felül, melynek eredményes lefolytatásáért az akkori m. kir. közélelmezési miniszter részéről elismerésben részesült. Karcag város közönsége ott tartózkodása alatt tapintatos magatartásáért és rokonszenves modoráért annyira megkedvelte, hogy az üresedésben volt polgármesteri állásra hívta meg. Ő azonban ezen megtiszteltetés elől más tervei miatt kitért. Az 1920-ban lefolyt nemzetgyűlési képviselőválasztáskor a dombóvári választókerületben kisgazdapárti programmal jelölték, s bár egyes községekben többsége volt, a választáson kisebbségben maradt. Amikor Kaposvár r. t. városnál elhalálozás folytán üresedésben volt polgármesteri és kapcsolatosan több újonnan szervezett tisztviselői állás betöltését a m. kir. minisztertanács engedélyezte, a város közönsége nagy részének bizalma a városunkban már előzőleg előnyösen ismert dr. Vétek György felé fordult. A közönség ugyanis itt tartózkodása alatt a vele történt érintkezés folyamán meggyőződött liberális gondolkozásáról és szociális érzékéről. Felismerte a modern városigazgatás és városfejlesztés iránti kiváló érzékét és alkotó készségét, miért is a választás kiírásakor a társadalom különböző osztályainak vezető férfiai a polgármesteri állás megpályázására kérték fel. Ő a megnyilvánult óhajnak eleget tett és 1922. évi február hó 1-én nagy lelkesedéssel a város polgármesterének választották meg.

Fiatalos hévvel, a köztisztviselői pálya iránti kedvvel és szeretettel foglalta el hivatalát, miért is azonnal teljes igyekezettel fogott hozzá munkájához és terveinek megvalósításához. Felelősségteljes feladatainak tudatában az a magasztos cél lebegett szeme előtt, hogy Kaposvárt az ő és tisztviselőtársainak vele karöltve kifejtendő munkájával naggyá és széppé tegye. A választáskor kifejtett programmjához következetes maradt, annak minden tekintetben megfelelt, mert a modern városi igazgatásnak minden kellékét megteremtette. A város ügyeinek vezetésébe teljesen új szellemet, új életet vitt bele. Főtörekvése volt, hogy a tisztikarral minden szándékát, minden tervét megbeszélje és megértesse. Így gondolta megvalósíthatónak azt, hogy egyrészről a becsületes és lelkiismeretes munkával a közönség teljes megelégedését érdemelje ki, másrészről pedig a megfelelő színvonalra emelt tisztikarral a város élén erős gárdát szervezzen meg. Célja volt e gárdával tekintélyt szerezni a közönség előtt, hogy így a város érdekében kifejtett minden ténykedésével a város lakósságának általános bizalmát és elismerését érdemelje ki.

Súlyos gazdasági és pénzügyi viszonyok mellett vette át hivatalának vezetését, mert minden tervének megvalósítása előtt számolnia kellett a közönség teherviselő képességével, számolnia kellett pénzünknek folytonos ingadozásával. A város pénzügyi egyensúlyának megteremtése után gondos előrelátásával és óvatosságával kétségtelenné tudta tenni a város képviselőtestülete előtt, hogy a nehéz viszonyok mellett is előnyös lesz a város érdekében, ha a városfejlesztésre beterjesztett konkrét javaslatait a képviselőtestület elfogadja és azoknak haladéktalan végrehajtását elrendeli.

A háborús évek alatt az utcák rendezése, járdák és úttestek építése elmaradt. Első feladatának tartotta tehát a megrongált és a közegészség és köztisztaság követelményeinek meg nem felelő úttesteknek részben modernebb burkolattal való ellátását, részben pedig kijavítását. A belvárosnak már közlekedésre nem alkalmas járdáit aszfalttal burkoltatta, a csapadékvíz levezetésére csatornákat építtetett azon utcákban, amelyek azt eddig nélkülözték és ami miatt azok eddig nagyobb esőzések alkalmával a közlekedésre alkalmatlanok voltak. De szükségesnek tartotta ezen munkálatoknak mielőbbi foganatosítását azért is, hogy a mindinkább mutatkozó munkanélküliséget csökkentse és ez által a munkások a nehéz megélhetési viszonyok mellett keresethez jussanak.

A Zárda-utca úttestét kockakőburkolattal, a Kontrássy-utca úttestét és mindkét utca járdáit aszfalttal látták el.

Állandóan kifogásolták azt, hogy az állami útnak városunkon átvonuló szakaszát az úttest egész szélességében nem követték ki, minek következtében ezen útvonalon a kívánatos tisztaságot fentartani nem lehetett. Ezért a m. kir. kereskedelemügyi miniszteriumhoz többször intézett felterjesztést, hogy legalább a Fő-utcát egész szélességében kőburkolattal lássák el. Minthogy azonban a felterjesztések eredményre nem vezettek, a polgármester előterjesztésére elhatározta a képviselőtestület, hogy a Kossuth-térnek és a Fő-utcának az Anna-utca torkolatáig terjedő szakaszát egész szélességben kockakővel burkoltatja. Ez meg is történt és egyidejűleg ugyanazon vonalon az egyik oldalon még hiányzó földalatti csapadéklevezető csatornát is elkészítették, a járdákat aszfalttal burkolták. Ugyancsak földalatti csapadékcsatornával látták el a Tallián Gyula-utca egy részét, az Anna-utcát, a Rákóczi-tér északi oldalát, a gróf Tisza István-utca mindkét oldalát és a vasúti állomás épülete előtti teret. Így most már nem történik meg az, hogy nagyobb esőzések alkalmával az esővíz ezen utcákat elöntse, vagy esetleg a házak pincéibe behatolhasson. Aszfaltburkolatot kapott ezenkívül az Esterházy-utcának a Tallián Gyula-utcáig terjedő szakasza, a Tallián Gyula-utca első szakasza, az Anna-utca és a Rákóczi-tér északi oldala, végül a vasúti állomás előtti tér, a Gróf Tisza István-utca útteste pedig kockakőburkolást.

Minden tekintetben széppé akarván tenni Kaposvár város utcáit, a Kontrássy-, Zárda- és Esterházy-utcákat gömbakácfákkal fásíttatta, a fasorok közötti burkolatlan területeket zöld pázsittal látta el és a jövő tavasszal a többi rendezett utcák fásítására kerül a sor. Mihelyt pedig a gabona- és fapiacot a Rákóczi-térről áthelyezik, ezen tér fásítása és parkirozása kerül sorra, miáltal a város közönségének régi óhaja teljesül.

De mindezen munkálatok foganatosítása előtt, hogy a nagyfokú lakáshiány csökkenjen, különösen pedig, hogy a közegészség követelményeinek meg nem felelő barakkokból a lakókat egyszer már kitelepítsék, 24 szoba és ugyanannyi konyhából álló szükséglakást építtetett a város a Nádasdi-utca elején levő városi telken. Rövidesen másik hasonló terjedelmű épület építésébe kezdenek. Megvalósította a város közönségének ama régi óhaját, hogy a Szigetvári-utcai aggápoldából, hol az épület különben sem felelt meg az egészségügyi követelményeknek, de már nem is volt elégséges az aggok befogadására, az aggokat lehetőleg a város külső részén helyezzék el. Így határozták el az aggápoldának a cseri városi ingatlanon való megépítését, hol most az aggok minden humánus követelménynek megfelelő elhelyezést nyertek. Már rég szükségét látta a közönség annak, hogy a Pécsi-utcában elemi iskola állíttassék fel, mert a pécsi külvárosból, valamint a szőllőhegyekből még a Cigli-iskola is oly távol van, hogy a kis gyermekek különösen télvíz idején nehezen közelíthették meg. Habár az elemi iskolák államosítása folytán újabb iskolák felállítása már az állam feladata, mégis, miután a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az állam súlyos pénzügyi helyzetére hivatkozással az iskolák további fejlesztésétől elzárkózott, a város közönségének áldozatkészségéből még 1923-ban megépült a Pécsi-utcai 4 tantermes elemi iskola és az ovoda. 1925. őszén felépült a 6 tantermes cseri városrészi elemi iskola. Az egyesületi úton létesített és felállított leánygimnázium, a reálgimnáziumban és a kir. törvényszéki épületben engedélyezett elhelyezkedésével nem felelt meg a modern pedagógia követelményeinek. Ezért a város 1924-ben megvásárolta ezen intézet céljaira 150 millió koronáért a m. kir. államrendőrség által bérelt Irányi Dániel-utca 10. számú emeletes épületet. Mivel azonban a rendőrséget még ezidőszerint onnan kihelyezni és másutt elhelyezni nem lehet, az egyesület választmánya mozgalmat indított önálló iskola építése iránt. Ám az iskolaépítés költségeinek gyűjtésére megindított társadalmi mozgalom a kellő eredménnyel nem járt, s így a város képviselőtestülete az építés költségeinek fedezéséhez felsőbb jóváhagyással egymilliárd koronával járult hozzá. Az épület a fiú-polgári iskolának Esterházy-utcai telkén, Kappéter István mérnök tervei szerint felépült.

Tűzoltóságunknak kellő szervezete, a legmodernebb felszerelése van, de nem volt megfelelő elhelyezése sem a személyzetnek, sem a nagy értékű felszerelésnek. Emiatt a polgármester 1924-ben előterjesztést tett a képviselőtestületnek, hogy a város tulajdonában levő nagy „Granárium" épületet a tűzoltóság és a gazdasági lovak és felszerelések kellő elhelyezése céljára, valamint 4 lakás létesítésére átalakísák. A képviselőtestület az indokolt előterjesztésnek helyt adott, az átalakítást a folyó évben nagy költséggel befejezték.

A m. kir. postahivatal a városház megépítése, vagyis 1902. év óta a városház épületben nyert elhelyezést. E bérelt helyiségek azonban már a háború előtt is elégtelennek bizonyultak a megnövekedett postai forgalom lebonyolítására. A m. kir. postakincstár tehát megvette postapalota építésére az Esterházy- és Szent Imre-utca sarkán levő üres telket. Az épület tervét is elkészítette a m. kir. keresk. miniszterium, de az építkezés a háború folytán elmaradt. Minthogy azonban most már a városi hivatalok sem tudtak elhelyezkedni a városház épületében, a polgármester többször eljárt a keresk. miniszter úrnál, valamint a m. kir. posta elnökigazgatójánál és sürgette a postapalota megépítését. Hosszú utánjárása folytán sikerült az építést 1924-ben megkezdetni. Az építés annyira előrehaladt, hogy a tél folyamán a belső berendezés is elkészül és legkésőbb 1926. év tavaszán a posta és távirda hivatal saját székházába költözhetik be.

A polgármester lelkesedése minden szépért és nemesért minden alkalmat megragad, amivel a város kulturájának fejlődését előmozdíthatja. Belátta azt, hogy egy város zenei élete fokmérője a város kulturájának. Ezért a Zenekedvelők Egyesülete kebelében megalakult és már 1924. év óta működő 35 tagú szimfonikus zenekar hathatós támogatása után 1925-ben megalakította a városi dalárdát. Ez rövid működése alatt oly szép eredményt ért el, hogy az 1925. augusztus hónapban megtartott soproni dalosversenyen kitüntetést nyert.

Az összes magyar városok 1924-ben megmozdultak, hogy a rossz gazdasági és pénzviszonyok miatt abban maradt városfejlesztési programmjukat most már folytathassák és megvalósíthassák. Minthogy pedig a hazai pénzintézetek nem voltak és még most sincsenek abban a helyzetben, hogy a városoknak előnyös hosszú lejáratú törlesztéses kölcsönöket nyújthassanak, külföldi pénzcsoportokhoz fordultak a városok. Azonban az egyes bankcsoportokkal való tárgyalásokat abba kellett hagyni, mivel a kormány a kölcsönöknek ilyen egyenkint való felvételét megtiltotta és kezébe vette a városoknak külföldi kölcsönnel való ellátását. Hosszú tárgyalás után megállapodott Speyer & Comp. newyorki bankházzal a magyar városok részére 10 millió dolláros törlesztéses kölcsön folyósítására.

A város képviselőtestülete a polgármester programmjának megvalósításához 22 milliárd papirkorona kölcsönt igényelt. Azonban a nevezett bankcsoport összesen csak tízmillió dollár, azaz ötvenmillió aranykorona kölcsönt folyósít. Így a város igényeit is le kellett szállítani és a kormány által egyelőre csak a villanytelep átépítésére, illetve új telep létesítésére, a szennyvíztelep szűrőmedencéinek helyreállítására, a vízmű kibővítésére és a polgári fiúiskola megépítésére ezen külföldi kölcsönből 13 milliárd és 100 millió koronát engedélyeztek és folyósítottak.

A jelenlegi egyenáramú villanytelep ugyanis a már megszaporodott magánfogyasztók és a kiterjesz-

tett közvilágítás áramszolgáltatását kielégíteni nem képes. Új forgóáramtelep megépítése nemcsak szükséges, hanem már elodázhatatlan. Egyelőre még bizonytalan, hogy a város teljesen önálló új telepet létesít-e, vagy pedig belekapcsolódik valamelyik távol fekvő, nagy villamos energiatelepbe. A tárgyalások és tervezések ez iránt még folynak.

A toponári vízműtelep a város vízfogyasztását a nyári hónapokban kielégíteni nem képes. Emiatt már 1923-ban megkezdték a második vízműnek létesítését a cseri városrészben ártézi kút fúrásával. 1925. nyarán ugyanazon részen fúrtak még egy ártézi kutat; egyik képviselőtestületi közgyűlés pedig elfogadta egy harmadik ártézi kútnak fúrását ugyanazon körzetben. A teljes vízműnek megépítését a felveendő külföldi kölcsönből fogják fedezni.

A világháborúban elesett hősök emlékének méltó megörökítésére a képviselőtestület még 1924-ben 100 millió koronát szavazott meg, hogy abból és a 44-ik gyalogezred Bajtársi Szövetsége által gyűjtött összegből a színház előtti téren, a vasúti állomás átellenében monumentális emlékoszlop emeltessék. Az emékoszlop tervezése folyamatban van.

A sok reményekre feljogosító fiatal polgármester városfejlesztési programmját a város közönsége előszerettel fogadja és tisztán csak pénzkérdés, hogy ez a programm teljes egészében megvalósuljon. De már eddig is oly nagy változást hozott létre önzetlen munkásságával városunkban, hogy méltán irigyelve tekintenek reánk a dunántúli szomszédos városok. Meggyőződésünk, hogy fiatal polgármesterünk törekvése, munkakedve csökkenni nem fog. A város képviselőtestülete nem gördít elébe akadályokat, hogy a város érdekében megfogamzott szép tervei megvalósulhassanak. A városi képviselőtestület áldozatkészsége minden esetben megnyilvánul, mert feltétlen bizalommal viseltetik polgármestere iránt, kiben nem csalatkozott, látja annak önzetlen munkásságát. Most legutóbb is kiküldte Párisba, a Városok Nemzetközi Kongresszusára, hogy ott, valamint több német és svájci városban is megtekintse a közüzemeket, közintézményeket, ismerje meg a modern városfejlesztési terveket, tapasztalatokat gyűjtsön, hogy azokat fejlődő városunk javára értékesíthesse.

Adja Isten, hogy tevékeny polgármesterünk teljes erőben és egészségben még soká működhessék városunk élén, hogy Kaposvár város méltó helyet foglaljon majd el Nagymagyarország nagy városai között. (Dr. K. S.)

Dr. Kovács Soma polgármesterhelyettes Csurgón, Somogy megyében, 1865. noveember 12-én született. Az ottani ref. főgimnáziumban végezte középiskolai tanulmányait, a jogot pedig a budapesti tudományegyetemen. Mint ügyvédjelölt működött Nagykanizsán, Kaposvárott, Budapesten és Csáktornyán, majd az akkor Kaposvár városnál megüresedett első tanácsos, h. polgármesteri állásra az 1894. évi junius hó 22-én megtartott részleges tisztújításon egyhangulag választották meg. Működéséről a „Magyarország és a nagyvilág" című képes folyóirat az 1897. évi december 15-iki számában írja: „A polgármester nagy missziójának teljesítésében buzgó munkatársa a helyettes polgármester. Rendkivül sokoldalú, óriási munkaerő. Nagy munkaköre mellett ellátja az árvaszék ügyeit és a községi bíráskodást is, pedig még fiatal ember. Már mint magánember is megtudta nyerni polgártársai bizalmát és becsülését olyannyira, hogy egyhangúlag választották meg első tanácsos, helyettes polgármesternek; az



Dr. Kovács Soma, polgármester-helyettes.

1897. évi általános tisztújításon pedig ismét egyhangúlag választották meg, ami legszebb elismerése érdemeinek." A későbbi tisztújításokon is mindig egyhangúlag választották meg.

Működését a polgármesterhelyettes Németh Ignác polgármester idején kezdte, amikor még a város a fejlődés kezdetleges állapotában volt. Tágabb tere volt működésére és nemes törekvéseinek érvényesítésére Németh István polgármestersége idején, amikor a város már kezdett kiemelkedni a kis vidéki városok színvonalából. Tizenhat éven át működött Németh István mellett, mint annak munkatársa, kinek halála után folytatta működését a 4 hónap mulva egyhangúlag megválasztott nagy alkotó erejű polgármester, dr. Kovács-Sebestény Gyula mellett, míg annak hosszabb betegeskedése alatt és 1917. évi március hó 15-én bekövetkezett halála után 1920. évi március hó 1-ig állandó vezetője volt a város közigazgatásának.

Dr. Kovács-Sebestény Gyula halála után a polgármesteri állásra a város közönségének bizalma a polgármesterhelyettes felé fordult. Az akkori alispán többször is leírt az állás betöltése végett, de a polgármesterhelyettes a választás kiirását elhalasztotta. Azzal okolta meg, hogy a város szervezési szabályrendeletének módosításával több kisebb állást szerveztek a városnál és kivánatos volna ezen új állásokat a polgármesteri állással egy időben betölteni, ha a módosított szervezési szabályrendelet belügyminiszteri jóváhagyása leérkezik. Ez azonban oly sokáig késett, hogy a szabályrendelet jóváhagyásakor a viszonyok változása következtében a polgármesterhelyettes a polgármesteri állás elnyerésére már nem törekedett.

A háború alatt a szükségessé vált bevonulások folytán megcsappant tisztviselői létszámmal dolgozott. Mégis képes volt a legsúlyosabb időben a város közigazgatását minden fennakadás nélkül ellátni, a nehéz viszonyok mellett a város háztartásában az egyensúlyt fentartani. Buzgó szolgálatai elismeréséül Ő cs. és kir. apost. Felsége az 1918. évi január hó 26-án kelt legfelsőbb elhatározásával a II. osztályú polgári hadi érdemkeresztet adományozta neki, a Vöröskereszt-Egylet pedig Elismerő Okirattal tüntette ki. Az 1922. évi február hó 1-én megtartott részleges tisztújításon, amikor polgármesterré a jelenlegi tevékeny polgármestert, dr. Vétek Györgyöt választották meg, az újonnan rendszeresített polgármesterhelyettesi állásra egyhangúlag dr. Kovács Somát választották meg.

Mint az árvaszéki ügyeknek hosszú időn át egyedüli referense, mindig szívén viselte a kiskorúak, árvák és gondnokoltak érdekeit. Különösen 1903-tól kezdve, amikor az elhagyott gyermekek ügyében való intézkedést a gyámhatóságok hatáskörébe utalták, a legnagyobb előszeretettel foglalkozik a gyermekvédelmi ügyekkel. Az elhagyottnak nyilvánított gyermekek gyorsabb és lehetőleg ismerősebb nevelőszülőknél és így kedvezőbb elhelyezése érdekében kifejtett utánjárásával Kaposvárott gyermektelepet létesített.

Külön felemlítendő érdeme a polgármesterhelyettesnek, hogy 1910-ben eredményesen szállt síkra a színház építése mellett. Utánjárásával az építéshez államsegélyt eszközölt ki. Mint a színházépítő bizottság és a színügyi bizottság elnöke, a legtevékenyebben vett részt az építés vezetésében. Az építés folyama alatt hosszas utánjárásával megszerezte a vallás- és közoktatásügyi minisztertől a m. kir. operaház világítási szabályozóját (regulator), mely a m. kir. operaházi után a legértékesebb regulator az országban, maga a színház pedig egyike a legszebb vidéki színházaknak. A színház építésének befejezése után a város képviselőtestülete elismerésben részesítette a polgármesterhelyettest.

1925. évi február hó 18-án a város képviselőtestülete a polgármesterhelyettest szolgálatának 30 éves jubileuma alkalmából nagyszabású társasvacsorán ünnepelte, tisztviselőtársai pedig értékes ajándékokkal lepték meg és egy héttel később az összes alkalmazottakkal együtt külön banketten ünnepelték.

Siposs Géza, Kaposvár r. t. város volt főjegyzője, született 1866. évi március hó 17-én, Kaposvárott. Tanulmányait szülővárosában folytatta. Húsz éves korában állt a város szolgálatába. Eleinte napidíjas, később aljegyző. Nem volt még 24 éves, amidőn Németh Ignác akkori polgármester közbenjárása folytán 1890. év elején főjegyzőnek választották. Szolgálatának úgyszólván első évtizedében nem volt tere, hogy vele született tehetségét érvényesíthette volna, de az első tíz év után, amikor a város kezdett kiemelkedni a vidéki kis városok soraiból, akkor már lépten-nyomon alkalom és mód kinálkozott arra, hogy a közigazgatás terén szerzett tapasztalatait és gyakorlatát a város érdekében érvényesítse.



Siposs Géza, volt főjegyző.

Ekkor indul a város igazi, rohamos fejlődésnek és Siposs Géza volt az, aki mondhatni a város minden intézményének megteremtésében a maga hatalmas és szervező erejével tevékeny részt vett. Ő volt az, aki a változó polgármesterek és tisztviselők között valósággal a folytonosságot képviselte.

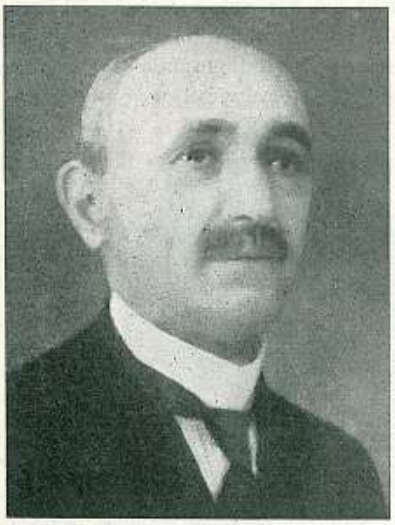
1911-ben, Németh István polgármestersége idején, tisztelői és barátai kezdeményezésére szép házi jubileum keretében ünnepelték meg 25 éves városi szolgálatát az előljáróság tagjai, mikor értékes emléktárgy átnyújtásával is kifejezték iránta nagyrabecsülésüket és szeretetüket.

Hosszú, 40 évi szolgálata alatt nagy érdemeket szerzett, melyeket felettes hatóságai mindenkor a legteljesebb elismeréssel méltattak.

Amikor tehát megemlékezem a város elhúnyt érdemes főjegyzőjéről, csak kedves kötelességet teljesítek, ha e helyen is elismerem az ő érdemeit, mert ha semmi érdeme sem lett volna, magában véve az a nagy fizikai és szellemi munka, amit közel 40 éven át kifejtett, elismerést érdemel. Meghalt 1925. évi január hó 27-én.

A város képviselőtestülete egyhangúlag kimondotta, hogy érdemdús közéleti munkásságáért a város halottjának tekinti. Temetése 1925. január 29-én volt. A halottat Geiszler István bucsúztatta el a képviselőtestület nevében, a temetőben pedig dr. Vétek György polgármester mondott megható bucsúztatót.

Kaposvár r. t. város tisztviselői:



Dr. Nemes István, tanácsnok.



Dr. Lehoczky Brunó, főjegyző.



Trabalka Imre, aljegyző.



Izsák Lajos, tanácsnok.



Siposs Kálmán, tanácsnok.



Dr. Gelencsér Ödön, tanácsnok.



ifj. Dr. Kovács József, főügyész.



Szaflárszky Andor, pénztáros.



Dr. Török Lajos, orvos.



Dr. Weisz Albert, ügyvezető orvos.



Dr. Ungár Géza, orvos.



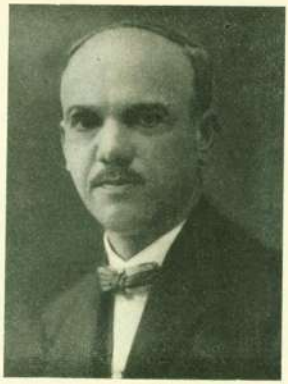
Horváth László, főszámvevő.



Fleischhakker Gyula, műszaki tanácsos.



Kacskovics Lajos.



Dr. Hegyi Árpád.



Dr. Szigethy Gyula Sándor.



Dr. Berger Samu.



Gáspár Gyula.



Ring Vilmos.



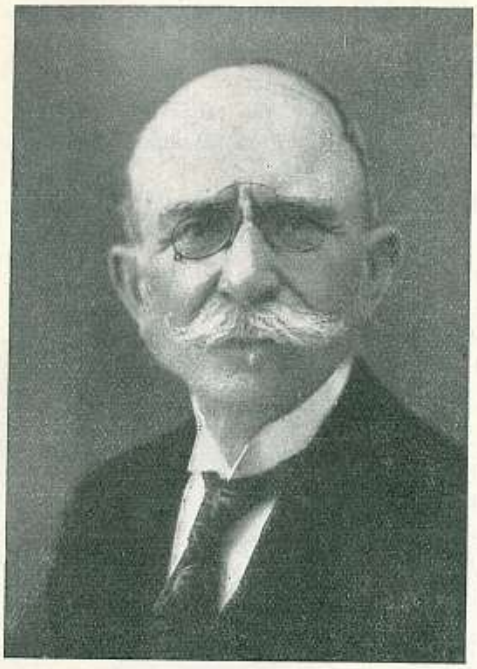
Dr. Oszman Aurél.



Sámik József.



Dr. Rónai János.



Bereczk Sándor, kültanácsos.



Bőhle János.



Marton Géza.

Városi közművek tisztviselői.

Igazgató, műszaki tanácsos: Czanyó László.
Főkönyvelő: Bőhle János.
Pénztáros: Marton Géza.
Üzemvezető: Nitsch Ottó.



Czanyó László.



Nitsch Ottó.

Kaposvár r. t. város bizottságai.

ISKOLASZÉKI TAGOK:

Dr. Vétek György, polgármester, elnök.

1. Bereczk Sándor, alelnök.
2. Bien Dávid.
3. Helischauer József.
4. Mayer Bertalan.
5. Dr. Lehoczky Brunó.
6. Tankovits János.
7. Orgel János.
8. Szarka János.
9. Dr. Rónai János.
10. Csertán Márton.
11. Gálos Ferenc.
12. Dr. Herzog Manó.
13. Dr. Hoss József.
14. Oravecz Károly.
15. Dr. Rezsek Gyula.
16. Takács Béla.
17. Izsák Lajos.

ÁLLAMI ELEMI ISKOLÁK GONDNOKSÁGA.

Kinevezettek:	*Választottak:*
Tallián Andor, elnök.	
1. Orel Géza, alelnök.	1. Bereczk Sándor.
2. Dr. Berger Samu.	2. Dr. Biró Lajos.
3. Dr. Biró Lajos.	3. Dr. Cságoly József.
4. Kellauer Gábor.	4. Dr. Hegyi Árpád.
5. Kertész Lajos.	5. Izsák Lajos.
6. Krieger Ödön.	6. Kertész Lajos.
7. Kladnigg Alajos.	7. Mayer Bertalan.
8. Péter József.	8. Dr. Májay Dezső.
9. Dr. Pongrácz Károly.	9. Dr. Oszmann Aurél.
10. Nicsovics Sándor.	10. Dr. Thury Zsigmond.
11. Rózsa János.	11. Sipos Kálmán.
12. Tankovics János.	12. Vidor Ferenc.

PÉNZÜGYI BIZOTTSÁG:

1. Dr. Berger Samu.
2. Geiszler István.
3. Kótzián Emil.
4. Lamping József.
5. Mayer Bertalan.
6. Sámik József.

Hivatalból tagok: Izsák Lajos, pénzügyi tanácsnok. Horváth László, főszámvevő.

JOGÜGYI BIZOTTSÁG:

1. Dr. Babocsai Gyula.
2. Dr. Berger Samu.
3. Dr. Korponay Sándor.
4. Dr. Kovács József.
5. Dr. Rónai János.

MŰSZAKI BIZOTTSÁG:

1. Dr. Berger Samu.
2. Darnay Kajetán.
3. Gáspár Gyula.
4. Kotzián Emil.
5. Lamping József.

Hivatalból tagok: Izsák Lajos, Fleischhakker Gyula.

FELSŐ KERESKEDELMI ISKOLA FELÜGYELŐ BIZOTTSÁGA:

1. Geiszler István.
2. Grünwald Lipót
3. Zsadonyi Imre.
4. Dr. Biró Lajos.
5. Soós János.
6. Dr. Gauser Rezső.
7. Bársony János.
8. Merényi Oszkár.

Hivatalból tagok:

1. Dr. Lehoczky Brunó, v. főjegyző.
2. Ifj. dr. Kovács József, v. t. főügyész.
3. Izsák Lajos, v. pü. tanácsnok.
4. Horváth László, v. főszámvevő.

IPAROS ÉS KERESKEDŐ TANONCISKOLA BIZOTTSÁGA:

1. Kertész Lajos.
2. Dr. Lehoczky Brunó.
3. Mayer Bertalan.
4. Petre Ernő.
5. Rózsa Ignác.
6. Zsadonyi Imre.

Hivatalból tagja: Izsák Lajos.

KÖZEGÉSZSÉGÜGYI BIZOTTSÁG:

1. Babochay Kálmán.
2. Bársony János.
3. Bereczk Sándor.
4. Dr. Biró Lajos.
5. Bokor Ferenc.
6. Csertán Márton.
7. Dr. Cséry Bálint.
8. Fodor Gyula.
9. Gálos Ferenc.
10. Dr. Gáspár Imre.
11. Gyulai István.
12. Dr. Hegyi Árpád.
13. Dr. Herzog Manó.
14. Dr. Hoos József.
15. Horváth Péter.
16. Huber Ferenc.
17. Dr. Kádár Károly.
18. Kellauer Gábor.
19. Oravecz Károly.
20. Plauder Kálmán.
21. Dr. Pongrácz Károly.
22. Piatsek Gyula.
23. Dr. Szigethy-Gy. Sándor
24. Takáts Béla.
25. Tankovics János.
26. Dr. Török Lajos.
27. 27. Dr. Ungár Géza.
28. Vértessi Adolf.
29. Dr. Weisz Albert.

VÁROSI NYUGDÍJVÁLASZTMÁNY TAGJAI:

1. Dr. Berger Samu.
2. Kladnigg Alajos.
3. Dr. Rónai János.
4. Mayer Bertalan.

Hivatalból tagok:

1. Dr. Lehoczky Brunó, v. főjegyző.
2. Izsák Lajos, v. pü. tanácsnok.
3. Horváth László, v. főszámvevő.
4. Szaflárszky Andor, v. pénztáros.
5. Trabalka Imre, II. o. aljegyző.

KISDEDOVODÁK FELÜGYELŐBIZOTTSÁGA:

1. Kacskovics Lajos.
2. Kladnigg Alajos.
3. Tankovics János.
4. Dr. Berger Samu.
5. Dr. Neubauer Ferenc.
6. Dr. Hoss József.
7. Csertán Márton.
8. Dr. Herzog Manó.
9. Takács Béla.
10. Sámik József.
11. Mayer Bertalan.
12. Cságoly József.
13. Dr. Weisz Albert.

SZÍNÜGYI BIZOTTSÁG:

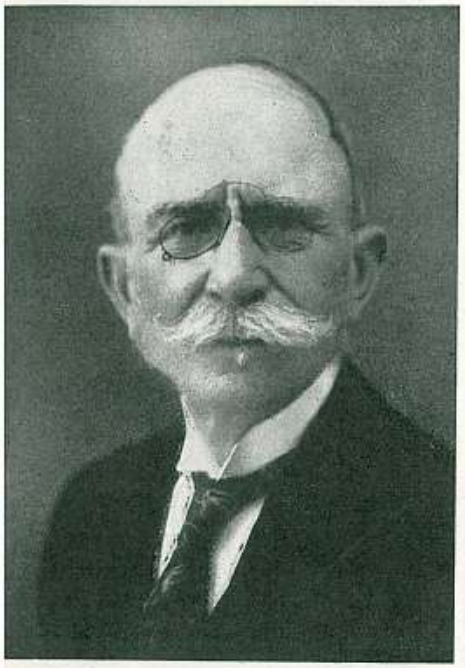
1. Bereczk Sándor.
2. Dr. Biró Lajos.
3. Geiszler István.
4. Dr. Hegyi Árpád.
5. Dr. Hoss József.
6. Kotzián Emil.

7. Mayer Bertalan.
8. Dr. Oszman Aurél.
9. Dr. Pongrácz Károly.
10. Rózsa János.
11. Zsadonyi Imre.
12. Vidor Ferenc.

Hivatalból tagok:

Dr. Kovács Soma, h. polgármester, előadó.
Izsák Lajos, tanácsos.
Czanyó László, közüzemek igazgatója.
Fleischhakker Gyula, műszaki tanácsos.
Dr. Cséry Bálint, rendőrfőtanácsos.

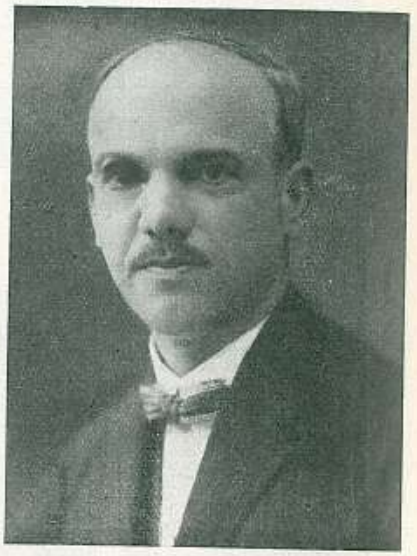
Színügyi bizottság tagjai:



Bereczk Sándor.



Dr. Hoss József.



Dr. Hegyi Árpád.



Dr. Biró Lajos.



Geiszler István.



Dr. Oszman Aurél.

Színügyi bizottság tagjai:



Kotzián Emil.



Mayer Bertalan.



Dr. Pongrácz Károly.



Rózsa János.



Vidor Ferenc.



Zsadonyi Imre.

GYERMEKVÉDŐ-TELEP BIZOTTSÁGA:

Dr. Hoss József, elnök.

Dr. Pongrácz Károly, alelnök.
Vidor Ferencné, alelnök.

1. Dr. Bók Zalán Lajos.
2. Cságoly József.
3. Dr. Gross Viktor.
4. Dr. Krammer József.
5. Lengyel József.
6. Dr. Nicsovits Sándor.
7. Dr. Szigethy-Gy. Sándor.
8. Margius Józsefné.
9. Rieger Józsefné.
10. Dr. Pogány Jenőné.
11. Vincze Istvánné.
12. Gálos Ferencné.

1. Bódossy Antalné.
2. Heigl Jenőné.
3. Horváth Józsefné.
4. Hertelendy Józsefné.
5. Dr. Gelencsér Ödönné.
6. Hribik Aladárné.
7. Kasza Dezsőné.
8. Margius Józsefné.

A KAPOSVÁRI VÁLASZTÓKERÜLET KÖZPONTI VÁLASZTMÁNYÁNAK TAGJAI:

1. Kacskovics Lajos.
2. Dr. Korponay Sándor.
3. Dr. Berger Samu.
4. Kladnigg Alajos.
5. Mayer Bertalan.
6. Cságoly József.
7. Kiss István.
8. Sámik József.
9. Rózsa Ignác.
10. Geiszler István.
11. Ring Vilmos.
12. Dr. Neubauer Ferenc.
13. Zsadonyi Imre.
14. Dr. Oszmann Aurél.

TESTNEVELÉSI BIZOTTSÁG TAGJAI:

Dr. Vétek György, polgármester, elnök.

Választottak:	*Főispán által kinevezettek:*
1. Kellauer Gábor.	1. Dr. Hoss József.
2. Dr. Bertalan Zsigmond.	2. Mayer Bertalan.
3. Haidekker Pál.	3. Kótzián Emil.

KÖZÜZEMEK IGAZGATÓSÁGA:

Dr. Vétek György, polgármester, elnök.

1. Dr. Berger Samu.	6. Lamping József.
2. Bien Dávid.	7. Mayer Bertalan.
3. Büki János.	8. Rózsa János.
4. Izsák Lajos.	9. Rózsa Ignác.
5. Dr. Kovács József.	10. Zsadonyi Imre.

Hivatalból tagok:

Czanyó László, igazgató. Böhle János, főkönyvelő.

Kaposvári kir. törvényszék.

Huszár Aladár, kir. kuriai bíró, törvényszéki elnök.

Dohmann Miklós, tanácselnök.
Dr. Babochay Jenő, tanácselnök.
Szigethy Antal, tanácselnök.
Kelemen János, tanácselnök.
Zefferovics János, tanácselnök.
Fajth Gáspár, tanácselnök.
Dr. Barabás Ernő, tanácselnök.
Kormos József, törvényszéki bíró.
Boda Géza, törvényszéki bíró.
Dr. Horváth Andor, törvényszéki bíró.
Dr. Horváth Arthur, törvényszéki bíró.
Dr. Haám Ernő, törvényszéki bíró.
Dr. Magay Ferenc, törvényszéki bíró.
Dr. Fábián László, törvényszéki bíró.
Dr. Trimmer Elek, törvényszéki bíró.
Dr. Homonnay Zoltán, törvényszéki bíró.
Dr. Patonai László, törvényszéki bíró.
Dr. Páva István, törvényszéki bíró.

Deresikai Huszár Aladár, kir. kuriai bíró, törvényszéki elnök született 1868. május 9-én, Sárbogárdon, Fehér megyében. Atyja, Huszár Ágost, hosszú időn át Fehér vármegye volt alispánja, aranysarkantyús vitéz, a Ferenc József- és Vaskorona-rend lovagja. Anyja nadasdi Sárközy Vilma. Tanulmányait Székesfehérvárott, a cistercita-rend főgimnáziumában, felsőbb tanulmányait a budapesti tudományegyetemen végezte. 1895-ben tette le a bírói vizsgálatot, 1896-ban a marcali kir. járásbírósághoz albírónak nevezték ki. 1900-ban ugyancsak Marcaliban vezető járásbíró lett. Innét 1910-ben a pécsi kir. ítélőtábla elnöki titkára, majd 1911-ben a kaposvári kir. törvényszék elnökévé s 1917-ben mint ilyent, kir. kuriai bíróvá nevezték ki. 1914-ben a belsősomogyi ref. egyházmegye gondnokává választották meg. Ezt a tisztséget azóta is viseli. Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár város képviselőtestületének tagja.



Deresikai Huszár Aladár,
kir. kuriai bíró, törvényszéki elnök.

Kaposvári kir. ügyészség.

Dr. Révy László, kir. ügyészségi elnök.
Dr. Polgár Kálmán, kir. ügyészségi alelnök.
Dr. Kring Jenő, kir. ügyészségi alelnök.
Dr. Máthé Endre, kir. ügyész.
Dr. ThurzayKároly, kir. ügyész.



Svarcz Lajos,
kir. járásbirósági elnök.

Kaposvári kir. járásbíróság.

Svarcz Lajos, kir. járásbírósági elnök.
Szathmáry Béla, kir. járásbírósági alelnök.
Tormássy Géza, kir. járásbíró.
Dr. Halvax Ödön, kir. járásbíró.
Cziráki János, kir. járásbíró.
Dr. Halász Vilmos, kir. járásbíró.
Dr. Hajnal Endre, kir. járásbíró.
Ecsedy József, kir. járásbíró.

Kaposvári kir. pénzügyigazgatóság.

Nagy Ferenc, m. kir. pénzügyigazgató.
Dr. Radeczky Ágost, m. kir. pü.-ig. helyettes.
Gyenge Ferenc, m. kir. pü.-ig. helyettes.
Dr. Scheidl Sándor, m. kir. pü.-ig. főtanácsos.
Sövér Ferenc, m. kir. pü.-ig. tanácsos.
Szenkoszky István, m. kir. pü.-ig. tanácsos.
Csók József, m. kir. pü.-ig. tanácsos.
Brey Jenő, m. kir. pü.-ig. titkár.
Felszeghy Béla, m. kir. pü.-ig. titkár.
Kroitor Antal, m. kir. pü.-ig. titkár.
Dr. Staub János, m. kir. pü.-ig. titkár.
Dr. Keresztessy Ernő, m. kir. pü.-ig. s.-titkár.
Dr. Hajdu Imre, m. kir. pü.-ig. s.-titkár.
Vitéz dr. Málnássy István, m. kir. pü.-ig. s.-titkár.
Dr. Ruisz József, m. kir. pü.-ig. s.-titkár.
Vitéz dr. Reszegey Rudolf, m. k. pü.-ig. s.-titkár.
Dr. Németh Vince, m. kir. pü.-ig. s.-titkár.
Dr. Kovách Iván, m. kir. pü.-ig. s.-titkár.
Dr. Nagy Sándor, m. kir. pü.-ig. fogalmazó.
Dr. Tereh Kálmán, m. kir. pü.-ig. fogalmazó.
Dr. Virág Imre, m. kir. pü.ig. fogalmazó.
Dr. Horváth József, m. kir. pü.-ig. fogalmazó.
Dr. Sántha István, m. kir. pü.-ig. fogalmazó.
Hant Zoltán, m. kir. pü.-ig. fogalmazó.
Balogh Pál, m. kir. pü.-ig. fogalmazó.



Nagy Ferenc,
m. kir. pénzügyigazgató.



Pénzügyigazgatóság mellé rendelt számvevőség.



Kontskó Andor,
számvevőségi főtanácsos.

Kaposvári kir. adóhivatal.

Zakál Vilmos, állampénztári főigazgató.
Csegezy László, állampénztári főtanácsos.
Németh Zoltán, állampénztári tanácsos.
Szilli Aladár, állampénztári tanácsos.
Vas Adolf, állampénztári tanácsos.
Cserei Gyula, állampénztári tanácsos.
Revicky Rudolf, állampénztári tanácsos.
Vágó László, állampénztári főtiszt.
Fejes Gyula, állampénztári I. o. tiszt.
Ujvári Ferdinánd, állampénztári I. o. tiszt.
Eck László, állampénztári II. o. tiszt.
Györffy Elemér, állampénztári II. o. tiszt.
Cseke Bálint, állampénztári II. o. tiszt.
Szalay Anna, állampénztári irodatiszt.

Kaposvári kir. pü.-ig. mellé rendelt számvevőség.

Kontskó Andor, számvevőségi főtanácsos.
Fliegl Pál, számvevőségi tanácsos.
Szmekál János, számvevőségi számvizsgáló.
Haránth János, számvevőségi számvizsgáló.
Doby István, számtiszt.
Berecz István, számtiszt.
Horváth Vendel, számtiszt.
Cismesija Dénes, számtiszt.
Pánczél János, számtiszt.
Csegezy Ferenc, számtiszt.
Zuzmann Zoltán, számtiszt.
Zsobrák Lajos, számtiszt.
Kalábyos Sándor, számtiszt.
Désy Gábor, számtiszt.
Varga József, számtiszt.
Szabó János, számtiszt.
Csermák Ernő, számtiszt.
Pete György, számtiszt.

M. kir. államépítészeti hivatal.

1773-ban a helytartótanács Somogy, Veszprém és Zala vármegyékre kiterjedő „mérnöki hivatalt" állított fel. 1851-ben pedig az „építészeti hivatalt" állították fel, amelynek főnöke Scholz Erik volt. Az államépíté-



Pénzügyi fogalmazói kar.

szeti hivatalokat az 1877. évi XXIV. tc. alapján a régi mérnöki, illetve építészeti hivatalokból szervezték át. Somogy vármegyében is 1878. január 1-én állították fel, melynek első főnöke Scholz Erik főmérnök lett, aki már 1851-ben lépett a vármegye szolgálatába. Szolgált mint főnök 1885-ig. Őt követte Brenner Vilmos,



Nádasdy Dezső,
kir. műszaki tanácsos.

aki 1885-től 1888-ig volt a hivatal főnöke. Az utóbbit Scholz Gyula (Scholz Erik fia) követte, aki 1888-tól 1905. novemberig töltötte be e hivatalt és mint műszaki főtanácsos ment nyugalomba. Scholz Gyula után Dépold Béla vette át a hivatal vezetését és 1905. novembertől 1925. május 4-ig volt a hivatal főnöke. 1925. május 5-ike óta pedig Nádasdy Dezső, kir. műszaki tanácsos a hivatal főnöke.

M. kir. államrendőrség.

Közvetlen a rendőrség államosítása előtt a rendőrség létszáma 1 főkapitány, 1 kapitány, 1 fogalmazó, 3 rendőrbiztos, 1 rendőrségi iktató és 24 fő legénység volt. A magyar minisztertanács 1919. évi szeptember hó 22-én tartott ülésében elhatározta, hogy elfogadja a Wekerle-kormány által a rendőrség államosításáról szóló kidolgozott törvényjavaslatot, törvény erejével bírónak jelenti ki és a „Hivatalos Közlöny" Szombathelyen megjelent 1919. évi november 4-iki számában Beniczky Ödön belügyminiszter aláírásával, 5047/1919. M. E. szám alatt kiadta. Az állami rendőrséget 7 vidéki főkapitányságra osztották fel, melyek keretein belül állították fel az egyes kapitányságokat és kirendeltségeket, így a pécsi ker. főkapitányságot 1919. december 17-én, mely a megszállás miatt 1922. évi szeptember hóig Kaposvárott székelt.

A pécsi ker. főkapitányság megszervezésére Váczy József, volt kassai főkapitány kapott megbízást, ki Budapesten szervezte meg tisztikarát és osztotta be az egyes kapitányságok vezetőit a megfelelő, volt rendőrségi tisztviselők közül. A kaposvári rendőrkapitányság vezetését dr. Cséry Bálint tb. főkapitányra bízták, ki a városi rendőrkapitányságot 1919. évi december hóban vette át és a szervezés nehéz munkáját kezdette meg és fejezte be. Vele együtt jöttek Vajda Kálmán



Dr. Cséry Bálint,
rendőrfőtanácsos.

rendőrkapitány és dr. Lehoczky Brunó. A kapitányság tisztviselői a mai vezető rendőrfőtanácsoson kívül többször változtak, mert a kerület további szervezése miatt szükségesek voltak a további változtatások. Jelenleg a következő tisztviselőkből áll: dr. Cséry Bálint, rendőrfőtanácsos, a kapitányság vezetője, Vajda Kálmán, r.-tanácsos, dr. Zsiray József, r.-fogalmazó, dr. Májay Ferenc, r.-fogalmazó, vitéz dr. Lengyel István, r.-fogalmazó, Szabó Zoltán, r.-fogalmazó, dr. Fazakas Péter, r.-fogalmazó, Kusnyér Elemér, r.-felügyelő, őrszemélyzeti parancsnok, vitéz Molnár János, r.-felügyelő. Azonkívül van a segédhivatal, a detektivtestület és jelenleg 80 főnyi rendőrlegénység.

A kaposvári állami rendőrkapitányság feladata teljes magaslatán áll s ez kiváló érdeme dr. Cséry Bálint rendőrfőtanácsosnak, ki folytonos, szakadatlan munkásságával a kapitányságot a jelenlegi színvonalra emelte.

Kir. tanfelügyelőség.

Somogy vármegye kir. tanfelügyelője dr. Szabó Béla. A kir. tanfelügyelőség tisztikara: Ódor Gyula, dr. Gauser Rezső, dr. Serényi Antal kir. s.-tanfelügyelők, s azonkívül Kacskovics Rózsi irodatiszt. Bodosi Antal, Fóris Géza és Fonyó Margit berendelt áll. el. iskolai tanítók teljesítenek szolgálatot.

Somogy vármegye Iskolánkívüli Népművelési Bizottsága elnöke: Tallián Andor alispán, ügyvezető elnöke: dr. Szabó Béla kir. tanfelügyelő, titkára: Felczán József áll. el. isk. tanító.



Dr. Szabó Béla,
kir. tanfelügyelő.

Magyar Államvasútak tisztviselői.

Fővonali osztálymérnökség: Ländler Dezső felügyelő, Brill Dezső főmérnök.

Hév. osztálymérnökség: Kemény Arthur felügyelő, Vásárhelyi Pál mérnök.

Állomásfőnökség: Dr. Molnár János felügyelő, állomásfőnök, Király József főellenőr, állomásfőnök-helyettes, Magyar László főellenőr, raktárfőnök.



Ländler Dezső,
felügyelő.

Műhelyfőnökség: Radványi Dezső főmérnök, Kürti Imre főmérnök.

Fűtőház-főnökség: Major Kálmán főmérnök.

Vonalfőnökség I.: Halácsy Miklós felügyelő.

Vonalfőnökség II.: Dr. Barna György ellenőr.

Szertárfőnökség: Jusztin József ellenőr.

M. kir. posta- és távirdahivatal.

1850-ben állították fel a postahivatalt, melynek vezetője Hőnig József volt. A kaposvári postahivatalt 1879. november 1-én vették kincstári kezelésbe, a hivatal további vezetésével Hőnig József tisztet bízták meg. Mint tisztviselők Simon, Bilicky, Takács és Vándor József, mint altisztek Weibl János, Káplár János, Varga Márton, Fidler József és Bacsa Gyula voltak 46 évvel ezelőtt az első kincstári postahivatal alkalmazottai.

Először a távirdahivatal külön kezelés alatt állott. Első főnöke volt Dsida. A postát a távirdával 1888. év augusztus havában egyesítették. Ekkor az első főnök



Muzikár Ferenc,
posta- és távirdaigazgató.

Rimanóczy Géza főtiszt volt, mellette beosztott tisztviselők voltak Fazekas Kálmán, Szmodis Ödön, Szabó Árpád tisztek, Lázár István, Hajós Gábor segédtisztek, Rimanóczy Gézáné, Szabó Árpádné kezelők.

Rimanóczy Géza főtiszt 18 éven át volt a hivatal vezetője és 1906. január havában bekövetkezett halála után, 1906. március havában Szabó Árpád postafelügyelőt bízták meg a hivatal vezetésével, aki 1918. január havában hunyt el. Ugyanezen év április 1-től a hivatal vezető nélkül maradt, a helyettesítéssel Hajós Gyula felügyelőt bízták meg, aki pár hónapi működése után állásától megvált. 1919. augusztus 6-án a postahivatal vezetőjének, a szerb megszállás alatt hazafias érzése miatt Csáktornyáról kiküldött Muzikár Ferenc posta- és távirdaigazgatót nevezték ki, aki jelenleg is a hivatal vezetője.

A hivatalnál jelenleg működő idősebb tisztviselők: Stocker Lajos felügyelő, 32 év óta, Steiner Vilmos főellenőr, 32 éve, Wehowszky Béla felügyelő 30 éve, Mozsgay Gyula felügyelő 24 éve, Latka Frigyes ellenőr 19 éve, Kattauer Jenő főtiszt 18 év óta működnek a

hivatalnál. Idősebb menekült tisztviselők: Nagy Géza felügyelő, Szabadkáról, Ágh Árpád felügyelő, Bártfáról és Czeha Jenő főellenőr Kassáról.

Az altisztek közül régebb idő óta Palatinus János vonalmester 30 éve, Héher Gyula szakaltiszt 28 éve, Horváth József altiszt 29 éve, Ispánki József vonalmester 28 éve szolgálnak a hivatalnál.

Somogyvármegyei m. kir. gazdasági felügyelőség.

Az 1907. év folyamán a somogyvármegyei gazdasági egyesület felterjesztésére a m. kir. földmívelésügyi miniszter úr a pécsi felügyelőségtől elszakítva, Kaposvár székhellyel külön állattenyésztési felügyelőséget létesített, amely a kaposvári m. kir. állattenyésztési felügyelőség címet viselte. Működési köre Somogy vármegyére terjedt ki és a községek állattenyésztésének irányítása és fejlesztése volt a főfeladata.

A felügyelőség első vezetőjévé Brokés Rezsőt nevezték ki, aki már 1898. óta állami szolgálatot teljesített az állami ménes birtokokon és ezen állását 1907. december 15-én foglalta el.

Az 1912. évi XXIII. tc. az állattenyésztési felügyelőségeket átszervezte és minden vármegye területére különállólag, új elnevezéssel m. kir. vármegyei gazdasági felügyelőségeket létesített. Így a kaposvári m. kir. gazdasági felügyelőségből somogyvármegyei m. kir. gazdasági felügyelőség lett. A vezetéssel továbbra is Brokés Rezső m. kir. gazdasági felügyelőt bízták meg és mellé fizetéstelen gyakornokul 1913. év januárjában Balla Sándort osztották be.

A m. kir. gazdasági felügyelőség az állattenyésztési felügyelőség hatáskörén kivül új megbízatást is kapott s a vármegyei hatóságokkal szorosabb kapcsolatba hozták. A fenti tc. alapján ugyanis az összes mezőgazdasági és állattenyésztési ügyekben mint véleményező szerv szakvéleményeket ad és a statisztikai hírszolgálatnak fő irányítója. A vármegyei közigazgatási, törvényhatósági és apaállat vizsgáló bizottságoknak hivatalból szavazattal bíró tagja. A közigazgatási és törvényhatósági bizottságokban indítványokat tehet és azokat nevezett bizottságok tárgyalni kötelesek. Mint a m. kir. földmívelésügyi miniszterium külső szerve, a felügyelőség az összes, földmíveléssel összefüggő ügyek felett felügyeletet gyakorol, irányít és közvetlen előterjesztéssel élhet a m. kir. földmívelésügyi miniszter úrhoz.

A somogyvármegyei m. kir. gazdasági felügyelőség a fent felsorolt működési körben és tisztviselőkkel dolgozott 1914. évi julius hó végéig, amikor is Balla Sándornak be kellett vonulnia katonának. Többszöri sebesülés és hosszabb orosz fogság után csak 1919. év folyamán került vissza végleg a felügyelőséghez.

A felügyelőség a háború folyamán újabb működési kört kapott. A felügyelőség vezetője ugyanis mint h.-kormánybiztos irányította és ellenőrizte a különféle termény- és állatrequirálásokat. A felügyelőség hatáskörébe tartozott továbbá a különféle erőtakarmányok szétosztása, valamint a vármegye gazdáinak ellátása kedvezményes szesszel.

A háború folyamán, 1916. szeptemberében került a felügyelőséghez Biró Sándor segédfelügyelőnek, akit mint rokkantat a katonaságtól elbocsájtottak és Temesvárról, ahol 1913. óta hasonló minőségben működött, Kaposvárra helyezték át.

Az összeomlás után, 1918. év végén került a felügyelőséghez Pavlicsek Adorján segédfelügyelő, akit Szolnok-Doboka megyéből, mint menekültet helyeztek Kaposvárra és a somogyvármegyei felügyelőségnél 1921. decemberéig működött. Innen járási felügyelőnek Dombóvárra helyezték.

Az összeomlást követő kommun beálltakor a felügyelőség vezetőjét, Brokés Rezsőt, rövidesen tuszként akarták elvinni. Ezt idejében megtudva, szerb megszállott területre menekült, hova nemsokára két beosztottja is követte. Ekkor a felügyelőség működésében szünetelt és névlegesen a vármegyei gazdasági egyesület vezette a felügyelőség ügyeit.

A kommun bukása után a felügyelőség tisztviselői újra visszatértek, a vezetést átvették és működési körük az 1920. év folyamán alkotott házhely- és földreformtörvény végrehajtásával lényegesen megnagyobbodott. A fenti törvény végrehajtása kapcsán előállott nagy munkakör elvégzésére újabb állásokat szerveztek. Így jutott Somogy vármegye területére 1921. év végén és 1922. év elején 8 járási felügyelői állás. Minden járási székhelyre egy-egy felügyelőt neveztek ki. A tabi és igali járást egy járási felügyelőség hatáskörébe vonták össze.

Amint a földreformtörvény végrehajtása előbbrehaladt, úgy a járási felügyelőségeket is részben megszüntették. Ennek folytán most már csak 6 járási felügyelő működik a vármegye területén.

A felügyelőség tisztikara jelenleg a következő:

Központ: Brokés Rezső, vármegyei m. kir. gazdasági főfelügyelő, vezető. Helyettese: Biró Sándor, vármegyei m. kir. gazdasági s.-felügyelő. Beosztott: Pilc Iván, vármegyei m. kir. gazdasági s.-felügyelő. Stefanovics Ferenc, irodatiszt.

Járásiak: Balla Sándor, járási m. kir. gazdasági felügyelő, Kaposvár város és a járás, Paál Dezső, járási m. kir. gazdasági felügyelő, a tabi és igali járás, Farkas József, járási m. kir. gazdasági felügyelő, a szigetvári és barcsi járás, Schaffer Imre, járási m. kir. gazdasági s.-felügyelő, a lengyeltóti járás, Percze Rókus, járási m. kir. gazdasági s.-felügyelő, a marcali járás, Piacsek Károly, járási m. kir. gazdasági s.-felügyelő, a nagyatádi és csurgói járás területére.

A somogyvármegyei erdők állami kezeléséről és felügyeletéről.

Somogy vármegye területén az 1898. évi XIX. tc. életbe lépése idejéig a volt úrbéres birtokosságok, községek és közbirtokosságok stb. erdei az államerdészet és a törvényhatóság által kötött és a m. kir. földmívelésügyi miniszterium által jóváhagyott szerződéses viszony alapján állottak állami kezelés alatt.

A vármegye területén az állami kezelés teendőinek ellátására 1888-ig állami erdészeti hatóság nem volt. Az 1888. évben állítottak fel erre a célra három m. kir. járási erdőgondnokságot: a kaposvári m. kir. járási központi erdőgondnokságot Kaposvár székhellyel, a nagyatádi m. kir. járási erdőgondnokságot Nagyatád székhellyel és az igali m. kir. járási erdőgondnokságot Igal székhellyel. Az utóbbi két erdőgondnokságot a kaposvári központi erdőgondnokságnak rendelték alá, melynek vezetője ebben az időben Bartha Gyula kir. alerdőfelügyelő, majd 1890-ben Fás Gyula m. kir. főerdész volt.

Az 1898 : XIX. tc. életbe lépése után, a m. kir. földmívelésügyi miniszter 1899. évi január hó 21-én 690/eln. szám alatt kiadott rendeletével, 1899-ben állították fel a kaposvári m. kir. állami erdőhivatalt Kaposvár székhellyel és ennek rendelték alá a kaposvári, nagyatádi és igali m. kir. járási erdőgondnokságokat.

A vasúti összeköttetés miatt, mivel mind az erdőhivatal és az erdőgondnokságok, mind az állami ellátás alatt álló erdőbirtokok legkönnyebben Kaposvárról voltak megközelíthetők, az erdőgondnokságokat eredeti székhelyükről bevonták és mind a három erdőgondnokság székhelyéül fenti miniszteri rendelet alapján Kaposvárt jelölték ki.

Az 1879. évi XXXI. tc. 30. §-ában előírt erdőfelügyelői teendőket az 1919. évig Somogy vármegye területén is a pécsi kerületi kir. erdőfelügyelőség látta el.

Az 1919. évtől ezen teendőket a m. kir. földmívelésügyi miniszter úr 54688/1919. F. M. számú rendeletével létesített kaposvári kir. erdőfelügyelőség vette át, melynek vezetője ebben az időben Fás Gyula m. kir. miniszteri tanácsos volt.

Az erdészeti igazgatásról szóló 1923. évi XVIII. tc. 1. §-ában megnevezett erdőgazdasági teendők intézésére ezen törvény 3. §-a értelmében az ország egész területét m. kir. erdőhivatali kerületekre osztották fel. Ezen törvény végrehajtása tárgyában a m. kir. földmívelésügyi miniszter úr által kiadott 13.800/1924. F. M. számú rendelettel Zala, Somogy, Tolna, Baranya vármegyék és Pécs szab. kir. város területére a kaposvári m. kir. erdőigazgatóságot állították fel Kaposvár székhellyel.

Kaposvári m. kir. erdőigazgatóság.

a) *Központi tisztviselők:*

Erdőigazgató: Konczvald Ferenc, főerdőtanácsos.

Erdőigazgatóhelyettes: Pöschl Ferenc, főerdőtan. Erdőrendező: Becker Róbert, erdőtanácsos.

Beosztott erdőmérnökök: Kelecsényi Mihály, főerdőmérnök, Budapest, Kőrösi János, főerdőmérnök, Ajtay Viktor erdőmérnök és Apáti László segéderdőmérnök.

b) *Erdőfelügyelők:*

Zala vármegyében: Vigh József, erdőtanácsos.

Somogy vármegyében: Vető Gyula, főerdőmérnök, Kaposvár.

Baranya vármegyében: Zsombory Ignác, főerdőmérnök, Pécs.

Tolna vármegyében: Létai Gyula, erdőmérnök, Szekszárd.

c) *Erdőhivatalok:*

1. Zalaegerszegi kerületet ellátja: Szecskay Dezső, erdőtanácsos, Zalaegerszeg.

2. Tapolcai kerületet ellátja: Kiss Lajos erdőmérnök, Tapolca; beosztva: Kósa Gyula, segéderdőmérnök, Tapolca.

3. Lenti kerületet ellátja: Ihrig Vilmos, erdőtanácsos, Zalalövő.

4. Nagykanizsai kerületet ellátja: Hohoss János, erdőtanácsos.

5. Kaposvári kerületet ellátja: Kelemen Jenő, erdőmérnök, Kaposvár.

6. Lengyeltóti kerületet ellátja: Szőke Győző erdőmérnök, Kaposvár.

7. Csurgói kerületet ellátja: Egry Károly, segéderdőmérnök, Csurgó.

8. Barcsi kerületet ellátja: Szeles István, segéderdőmérnök, Barcs.

9. Pécsi kerületet ellátja: Seh Jenő, főerdőtanácsos, Pécs; beosztva: Schwanczer Gusztán, főerdőmérnök, Pécs.

10. Sásdi kerületet ellátja: Holtz János, főerdőmérnök, Pécs.

11. Siklósi kreületet ellátja: Hrobáts József, erdőmérnök, Pécs.

12. Szekszárdi kerületet ellátja: Létai Gyula, erdőtanácsos, Szekszárd; beosztva: Szpiska Mihály, erdőmérnök.

Kaposvár város házjogbirtokosainak erdeje.

Kaposvár város házjogbirtokosainak osztatlan állapotban levő, közösen használt erdeje a Kaposvár városi 853. számú telekjegyzőkönyvben 2235/129., 2236/1. helyrajzi szám alatt felvett és 6309-től 6334-ig terjedő számok alatt 967.2 kat. hold területtel bíró közös legelő és erdő illetőségből áll. Ezt az erdőterületet az 54573/1884. szám alatt a m. kir. földmívelésügyi miniszterium által jóváhagyott rendszeres gazdasági üzemterv szerint kezelik és tényleg 967.2 kat. hold területtel szerepel a nyilvántartásokban. A legutolsó területnyilvántartási adatok szerint fenti erdőterület állománya a következő:

Erdőterület	917.1 kat. hold.
Ház és kert	1 kat. hold.
Rét	35.7 kat. hold.
Terméketlen	13.4 kat. hold.
Összesen:	967.2 kat. hold.

Ezen összes területet, mint úrbéri erdő és legelő illetőségből álló ingatlant, a kaposvári házjogbirtokosoknak az 1861. évi március hó 17-én kötött és Somogy vármegye törvényszéke, mint úrbéri bírósága által 1862. évi junius hó 26-án kelt 562/1861. szám alatt jóváhagyott úrbéri egyezség szerint a r. kath. mesterrel együtt összesen 355 házjogbirtokosnak egyenlő házjogjárandóságaképen adták ki a herceg Esterházy-féle uradalomból szorgalom megváltása címén.

Kaposvár város házjogbirtokosainak osztatlan állapotában lévő és közösen használt erdejéről az első rendszeres gazdasági üzemterv az 1884. évben készült és pedig Ihrig Vilmos, m. kir. közalapítványi erdőmester munkálatai alapján 40 éves vágásforduló mellett sarjerdő üzemben.

Ezen 40 éves vágásfordulót a m. kir. földmívelésügyi miniszterium 1905. évi 7795. számú rendelete értelmében 80 évre emelték fel szálerdő üzem alkalmazásával.

A 14500/1920. F. M. számú rendelet értelmében ezen erdőbirtokról az 1924. évben új rendszeres gazdasági üzemterv összeállítása vált esedékessé. A főbb gazdasági elveket tárgyaló jegyzőkönyv a m. kir. földmívelésügyi miniszter úr 19986/1924. számú rendeletével már jóváhagyást nyert. Ennek értelmében az erdő üzemmódja addig, amíg az állományok magtermőképes korukat el nem érik, előzetes tölgymakk aláépítés alkalmazása mellett tarvágásos szálerdő, azon túl pedig fokozatos felújító vágásos szálerdő.

Az erdő kezelését, illetve felügyeletét először Fuhrmann Antal bérleti uradalmi főerdész, utánna az állami kezelésbe való vételig Szarkási János főkáptalani főerdész teljesítette. Az erdő őrzésével pedig egy szakvizsgázott erdőőrt és három erdőlegényt bíztak meg. Az 1898. évi XIX. tc. értelmében az erdőbirtokot állami kezelésbe vették és az erdő kezelését a kaposvári m. kir. állami erdőhivatal alá rendelt kaposvári m. kir. járási erdőgondnokság látta el. Az erdészeti igazgatásról szóló 1923. évi XVIII. tc. és ennek végrehajtása tárgyában kiadott 13800/1924. F. M. számú rendelet életbe lépése óta az erdő kezelését a kaposvári m. kir. erdőigazgatóság alá rendelt kaposvári m. kir. erdőhivatal, az őrzését pedig egy a házjogbirtokosok által külön alkalmazott szakvizsgázott erdőőr és három erdőlegény látja el.

A házjogbirtokosság tulajdonában levő elől felsorolt 967.2 kat. hold területből a 1944/1912. sz. erd. alb. véghatározattal katonai lőtér céljaira 49.2 kat. hold területnek kihasítását engedélyezték, melyből 23.6 kat. hold erdő, 25 kat. hold. rét és 0.6 kat. hold terméketlen terület. Ezen területet a katonai kincstár haszonbéri szerződés alapján kapja a házjogbirtokosságtól és ezen területet, mint csatolt részt, a rendes üzemtervi kezelés alatt álló hozamterületbe nem számítják be.

A házjogbirtokosság 1899. évi október hó 8-án megtartott alakuló gyűlésekor a jogosultak neveit és arányrészeit összeállította és ezen névjegyzéket a Somogy vármegye közig. biz. erd. alb. 2654/1905. Kb. szám alatt változatlanul hagyta.

Herceg Esterházy-féle hitb. uradalom bérbe adott erdőbirtoka.

A herceg Esterházy-féle hitbizományi uradalom erdejéből Kaposvár város és az azt körülfekvő községek területére 15.500 kat. hold erdő esik.

Ezen erdőbirtok kezelését az 1850-es évek elején Löszl József uradalmi főerdész látta el, majd 1860-ban bérbe adták Freystädtler nevű bérlőnek. Ezután 1890. év november hó 1-én a Mezőgazdasági Ipar Részvénytársaság vette bérbe oly értelemben, hogy a bérlet tartama 1939. évben jár le.

Az erdő kezelését 1890. év november hó 1. óta Fuhrmann Antal erdőigazgató látja el.

A 15.500 kat. hold erdőterületből csupán 151 kat. hold esik Kaposvár város határába, a többé rész Szentgáloskér, Somogyaszaló, Toponár, Kaposfüred, Magyaregres, Csoknya, Sántos, Szentbalázs, Cserényfa, Gyarmat, Zselicszentpál, Zselickislak, Zselickisfalud, Gige, Töröcske, Szenna és Kiskovácsi községek határában van. A várostól délre eső rész három csoportban, az északra eső rész pedig szétdaraboltan, kisebb foltokban fekszik.

Ezen erdőbirtok, mint hitbizományi erdő, az 1879. évi XXXI. tc. 17. §-a alá tartozik, rendszeres gazdasági üzemterv szerint kezelik és pedig szálerdő üzemmódban, 100 éves vágásfordulóval.

Az erdőgazdaság célja elsősorban az uradalom, másodsorban Kaposvár város faszükségletének a fedezése. Műfát csak kisebb mennyiségben termelnek és ez csupán az uradalom szükségletének kielégítésére szolgál. A termelt tűzifa mennyiség békeidőben a város szükségletének is mintegy 50%-át kielégítette, jelenleg azonban a % alacsonyabb, a lakósság szaporodása miatt. Ezen erdő üzeméhez tartozik a Kaposvár város határában fekvő faraktár és fűrésztelep.

Somogyvármegyei nemzeti munkavédelmi hivatal. Vezetője: Mikovich László.

M. kir. iparfelügyelőség. Felügyelő: Kocsis István.

M. kir. közjegyzőség. Közjegyzők: Dr. Májai Dezső és dr. Mártonfy Bogdán.

Somogy vármegye vitézi széke.

Székhely: Kaposvár.

A vitézi rend keletkezése és céljai közismertek. Szeretett kormányzónk, nagybányai Horthy Miklós, a vitézi rend első megválasztott főkapitánya lélekemelő gondolata. Célja a vitézekben és utódaikban jutalmazni s az ország hűségében megtartani mindazokat, kik a világháborúban és forradalmak alatt egyéni vitézségükkel s nemzeti érzésükkel kitüntek; érdemeik méltánylásával ápolni a hazafiúi erényeket s egyuttal állandó értékü nemzetvédelmi szervezetet teremteni, mind a kivülről jövő, mind a belső romboló erők újbóli forradalmi kisérleteivel szemben.

Célja a vitézi rend tagjait különleges állásuknál és tekintélyüknél fogva példaként állítani a nép elé, mint annak polgári és nemzetvédelmi vonatkozású dolgokban természetes vezetőit.

A vitézi rend tagjaiból, családjuk leszármazóival erős, hatalmas, fajmagyar, keresztény erkölcsü, békében bölcs és dolgos, háborúban erős és a hazához mindenkor és minden körülmények között hü, nemzetfentartó, a magyar társadalmat erősítő szervezetet alkotni.

A vitézi rend keretében, a 8. számú vitézi törzsszékben Somogy vármegye vitézi széke 1921. julius hó 22-én alakult meg vitéz Igmándy Hegyessy Géza testőrőrnagy, vitézi törzskapitány jelenlétében. A megalakuló székgyülésen jelen voltak: fonyódi vitéz Markóczy Antal altábornagy, ideiglenes székkapitány, mint elnök, Igmándy-Hegyessy Iván ny. huszárfőhadnagy, földbirtokos, mint a kaposvári járás ideiglenesen megbizott vitézi hadnagya, nadasdi Sárközy György, Somogy vármegye főispánja, vizeki Tallián Andor, Somogy vármegye alispánja, Kacskovics Lajos, a Somogy-vármegyei Gazdasági Egyesület helyettes elnöke, Bacsy József ezredes, Somogy vármegye katonai parancsnoka.



vitéz fonyódi Markóczy Antal altábornagy,
a somogymegyei vitézi szék kapitánya.

Azóta a vitézi rend hatalmasan fejlődött, úgy annyira, hogy jelenleg összesen 461 vitéze van a megyének.



Vitézi szék.

Ezekből kaposvári lakósok a következők:

vitéz fonyódi Markóczy Antal, Somogy vármegye vitézi székkapitánya,
vitéz Bakay Zsigmond, vitézi széktartó,
vitéz Adorján József,
vitéz Barakonyi Gusztáv,
vitéz Bükkhely Gábor,
vitéz dikhavay Bobest Mátyás,
vitéz Bartha Balázs,
vitéz szakácsi Csorba József,
vitéz Csizi Lajos,
vitéz Dobó Sándor,
vitéz özv. Galateo Antalné,
vitéz dr. Gimesy Ferenc,
vitéz Hansághy Gyula,
vitéz Holényi János,
vitéz Kristóffy Géza,
vitéz dr. Kovács Dénes,
vitéz dr. Lengyel István,
vitéz Magyar Károly,
vitéz dr. Málnásy István,
vitéz Pulay Rezső,
vitéz özv. Reichardt Béláné,
vitéz dr. Reszeghey Rudolf,
vitéz Szabó Gergely,
vitéz Balogh Zsigmond,
vitéz Babák Ferenc,
vitéz Csóri Mihály,
vitéz Csobod József,
vitéz Domonkos Simon,
vitéz Dósa János,
vitéz Esküdt János,
vitéz Fonyó György,
vitéz Gálosi Antal,
vitéz Gáspár Imre,
vitéz Hodosi Vince,
vitéz Hunyor Ferenc,
vitéz Igali György,
vitéz Katona József,
vitéz Kovács Imre,
vitéz özv. Kőmüves Jánosné,
vitéz Kovács Sándor,
vitéz Molnár György,
vitéz Magai Gyula,
vitéz Mihály Lajos,
vitéz Nagy Mihály,
vitéz Nagy József,
vitéz Öss István,
vitéz Péter Imre,
vitéz Péterfy Károly,
vitéz Rónai Imre,
vitéz Rónai Oszkár,
vitéz Rozsos István,
vitéz Somlai Imre,
vitéz Szabó Boldizsár,
vitéz Török György,
vitéz Varga Sándor,
vitéz Varga István,
vitéz Verhás Jenő.

Jelenleg Somogy vármegye vitézi székének összeállítása a következő:

Vitézi törzskapitány: vitéz Igmándy-Hegyessy Géza testőralezredes, Budapest,

vitézi székkapitány: vitéz fonyódi Markóczy Antal ny. altábornagy, mint elnök,

nadasdi Sárközy György, Somogy vármegye főispánja,

vizeki Tallián Andor, Somogy vármegye alispánja,

saárdi Somssich Miklós, a Somogyvármegyei Gazdasági Egyesület elnöke,

Brokés Rezső, Somogy vármegye gazdasági főfelügyelője,

gróf Hoyos Miksa, az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara elnöke,

Kacskovics Lajos, a Somogyvármegyei Gazdasági Albizottság elnöke,

Fonyó László csendőrőrnagy, Észak-somogyvármegyei csendőrosztály parancsnoka,

Parrag Jenő csendőrőrnagy, Dél-somogyvármegyei csendőrosztály parancsnoka.

Továbbá a Somogy vármegyében lakó összes tiszti telkes vitézek.

Adja a magyarok Istene, hogy a vitézi rend a hazafiasan gondolkodó honpolgárokkal vállvetve tehessen eleget kitűzött feladatának. Tartsa szem előtt mindig a szent, nagy célt: „Magyarország feltámadását!"

Iskolák.

Kaposvár bővelkedik különféle tanintézetekben. Van itt 6 állami elemi iskola, izr. elemi iskola, Paulai szent Vincéről nevezett zárda-iskola, 4 óvóiskola, iparostanonciskola, polgári fiú-, polgári leányiskola, felső kereskedelmi iskola, leánygimnázium, siketnémák kaposvári államilag segélyezett intézete, állami reálgimnázium.

Ezeknek részletes ismertetése a következő:

Kaposvári elemi iskolák története.

Mária Terézia uralkodásának vége felé Ürményi József és Tersztyánszky Dániel külön tanulmányi rendszert dolgoztak ki a magyarországi összes iskolák számára, az u. n. „Ratio Educationis"-t, amelyet a királyné 1777. augusztus 22-én rendeletképen ki is bocsátott.

A „Ratio Educationis" új tárgyakat, új módszereket hozott az iskolákba. Az országot kilenc tankerületre osztotta s mindegyiket egy-egy *királyi tanulmányi főigazgató* kormányzása alá rendelte.

Somogy vármegye a pécsi tankerülethez tartozott. Meghagyta a „Ratio Educationis", hogy faluhelyeken

egy, vagy két tanítós, városokban három tanítós, u. n. *nemzeti*, vagy *normális* iskolák állítandók fel s ott már a német nyelven és fogalmazáson kivül a latin nyelv elemzését is tanítani kell.

A „Ratio Educationis" rendelkezésére Kaposvárott is fel kellett állítani a nemzeti, vagy normális iskolát. Az anyagilag erre képtelen város helyett a megyegyűlés 1779-ben Mitterpacher Dániel pécsi kir. főigazgató tanácsára a patrónushoz, herceg Esterházy Miklóshoz fordult gyámolításért.

Esterházy ugyanezen év december havában latin szövegü levélben felelt a kérésre: „Amennyiben más szükségleteim engedik, figyelembe fogom venni és nevezett polgáraiminak segélyezését el nem mulasztom", — irta kitérőleg.

Esterházy hercegnek bizonytalan igérete és a város szegénysége miatt a kaposvári nemzeti iskola ügye hét évig szunnyadozott. Végre 1787-ben szánta rá magát a város arra, hogy szerződéses kötelezettséget vállaljon a normális iskolák tanítóinak fizetésére.

Kaposvár polgársága azonban hamar betelt az új iskolával, főképen a német nyelv túlságos erőszakolása miatt, amelyet nemzetellenes merényletnek ítéltek s már az első évtizedben tiltakoztak ellene. Az 1790. január 10-én tartott megyegyűlés jegyzőkönyvében e panaszos tiltakozásnak nyoma fenmaradt, amelyben a „rájok kényszerített, túlságosan fizetett tanárok" ellen való elégedetlenségük is súlyos szavakkal tünik ki.

A polgárságnak a normális iskola iránt táplált gyülöletét még József császár rövid idő alatt (1790. február 20.) bekövetkezett halála és az ezt megelőző minden újítást visszavonó rendelete sem oszlatta el. Csupán csak akkor nyugodtak meg, amikor részint azért, mert a helytartótanács 1791-ben megtagadta a nemzeti iskola támogatását, részint pedig azért, mert úgyis sok panasz merült fel ellene, a megyegyűlés beleegyezett, hogy a város a normális iskolát beszüntesse. Ez meg is történt.

Még a normális iskola megszüntetése előtt megindult a mozgalom, hogy Kaposvárott gimnáziumot állítsanak fel, mivel ennek előfeltétele a rendszeres normális iskola volt. A helytartótanács 1792. augusztus 3-án kelt leiratában felszólította a vármegyét, hogy a földesurat kérjék fel a normális iskola fentartására. A megye ugyanaz év októher havában tartott közgyűléséből másolatban közölte herceg Esterházy Antallal a helytartótanács leiratát, egyuttal három tanár fizetésére 260 forintot kért tőle, ki e kérés teljesítését a leghatározottabban megtagadta. Ezután tizenegy évig vajúdott a normális iskola ügyével a gimnázium létkérdése is, míg végre gyűjtések útján sikerült annyit összeszedniök, hogy 1802-ben újra megnyílhatott.

A nemeslelkű adakozók megérdemlik, hogy neveiket e helyen megörökítsük: Bedegovics 848 forinttal, Szalai Veronika 40, Szecsődiné 200, Kollarits 50, Kéglinné 500, Ivantsits 42, Kovács János 150, Stefanovits 32, Tomala 50, özv. Füstfaragóné 400, Farkas Trézsi 8 és Kapronczai Éva 50 forinttal, összesen 2370 forinttal áldoztak a kaposvári nemzeti, vagyis normális iskolára. Az újra felállított kaposvári normális iskola, noha kimondottan nem is volt összekötve tanítóképzővel, Mária Teréziának egy 1779. február 12-én kibocsátott rendelete értelmében mégis képeztetett ki tanítókat, sőt érvényes képesítő bizonyítványokat adott kiképzett tanítóinak. A kaposvári normális iskola mesterei éltek is ezzel a jogukkal. Az 1822—1854. évek közt Orbán Gábor vezetésével a tanítóképzés terén is kiváló volt a kaposvári iskola.

1844-ben a kormány gróf Apponyi korlátnokkal új népiskolai szabályzatot készíttetett, amely a következő 1845. évben lépett életbe. Az 1845-iki szabályzatnak volt egy kétségtelenül jó hatása Somogyban, még pedig a népiskolák gyorsabb menetű szaporítása. A kaposvári elemi iskolát viszont alsó elemi iskolává, azaz u. n. alelemivé fokozta le, mert a városnak akkor valószínűleg nem volt módjában a felső osztályokat felállítani.

1856-ban újra rendezte a kormány a tanítóképzés ügyét, osztályozta a tanítói okleveleket. Ettől az időtől kezdve főelemi, alelemi és altanítói okievelet adtak ki.

Kaposvárott a nemzeti iskolán kivül már 1841. óta fennállott az izr. iskola. 1847-ben meg volt a három osztály, sőt 1851-ben egy külön leányosztály. Azonban a kaposvári elemi iskola csak akkor kapta meg az „elemi főtanoda" címet és jelleget, amikor 1856-ban a negyedik osztályt is felállították.*

Midőn 1770. május 2-án II. József császár Kaposvárt is meglátogatta, meghagyta a város elöljáróságának azt is, hogy a templom mellé egy díszesebb iskolát építtessen és elegendő számú tanítókat alkalmazzon. Mennyire teljesítette a város a fejedelem intézkedését, biztos adataink nincsenek, azonban a levéltárban feltalálható régi iratokból kitűnik, hogy tíz év múlva minő intézkedéseket tettek az oktatás terén. Az egykorú okirat szószerinti szövege:

„Mi alább irottak Tettes, nemes Somogy vármegyében helyezett Kapos mezővárosának Bírája, Eskütje és az egész egyedül üdvözítő katholika hiten levő község megismerjük, hogy minek utánna a Pécsi Oskola megyei királyi Inspector úr által bővebben megértettük volna őfelségének a nemzeti oskolák és a megnagyobbított Tanítás módjának közönséges bé-vétetése iránt való kegyes Atyai szándékát, minthogy nevezett Városunknak Nemes Somogy vármegyében levő Elsősége és a tanulandó gyermekeknek száma magával hozza, hogy oskolánk nálunk három classisra terjedjenek, a beállítandó három Tanító Mesternek jobb élelmekre nézve önként tehetségünkhöz léptünk e következendő contraktusra, úgymint:

* Magyarország vármegyéi és városai, dr. Csánky.

1. Minthogy a mostani oskola Házunk a számosabb gyermekek tanításához és a Tanító Mesternek lakásához képest nem elegendő, szükségképpen, hogy mind a tanulóknak alkalmatossága, mint a Tanítóknak szabad lakása megszereztessék, újjat építtenünk kelletik; melynek mind kézi, mind szekeres munkájára, úgy utóbbi épségben való tartására magunkat és maradékunkat kötelezzük.

2. Az Oskolák fűtésére elegendő fának megszerzését magunkra vállalván, az Három Tanító Mesterek számára No. 18 öll kész vágott fát igérünk úgy mindazon által, hogy városunknak különös erdeje nem lévén, a Miltgos Uraságnak erdejében kimutattatván, azoknak vágása megengedtessék.

3. Azon három Tanító Mesternek No. 337 adózó házból álló Városunk szegénysége miatt nagyobbra nem terjedhetvén, összveséggel 300, azaz egynek-egynek 100 forintokat resolválunk. Mely minthogy azoknak élelményekre nem elégséges, erre nyerendő segedelemért a Felségnél és földesuraságnál alázatosan könyörgünk.

Végre mi a kántori hivatalt illeti; annak viselésére különös személyt, hogy annál is inkább a Tanitásban valami hátráltatás ne támadjon, fogadni és béhelyeztetni fogunk. Melynek nagyobb valóságára nézve ezen contractust subscripcionkal, a városnak Pöcsétjével erősitjük.

Sign. Kaposvár, die 8-a Febr. 1780.

Golits József s. k., város Birája, Farkas József s. k., jegyző, Szablás József s. k., Szijártó Antal s. k., Száraz Samu s. k., Barhman János m. k., a Pécsi Oskola megyének királyi Inspectora, Coram me Ladislaus Szücs."

Ezen szerződésből kitűnik, hogy a város közönsége teljes akarattal azon volt, hogy elemi iskoláit jobb rendbe hozza, sőt nem riadt vissza az akkor kényes újitástól sem, hogy a kántorságot a tanítói hivataltól elválassza. Hihetőleg azért nem foganatositották a szerződésben kitett idézetet, hogy a földesúrtól a város semmi segitséget nem kapott.

Néhai Csukly Károly elemi iskolai igazgató „történelmi visszapillantásai"-ban a város levéltárára hivatkozik, mely szerint 1745-ben Pozsgay Pál volt az iskolamester. Nem lehetetlen, hogy Pozsgay Pál volt az első kaposvári tanító. Ugyanott van felemlítve az is, hogy a XVIII. század vége felé Sipos nevű iskolamester működött itt, ki 20 évig viselte hivatalát.

A XIX. század elejéről, a második „nemzeti iskola" idejéből Császár, Ortics, Hefling, Nagy György és Zsohár nevű iskolamestereket említi fel. Ezek közül Zsohár, helyesebben Sohár Ferenc 1812. szeptember 3-án a gimnázium ügyeinek rendezése érdekében tartott gyűlés résztvevői közt szerepel s vele együtt Gruzling János és Ambrus Imre normális iskolai tanár is.

Ambrus Imre tanította akkor az u. n. „norma osztály"-t, amely az elemi iskolától ugyanakkor elválasztott gimnáziumnak egyszersmind első grammatikai osztálya is volt.

Ettől az időtől Ambrus a gimnáziumi tanárok közé számítható s a kaposvári főgimnáziumnak ő az egyik legrégibb tanára. 1800-ban került az elemi iskolához s 1824-ben halt meg.

Gruzling János kitünő zenész volt, 18 éves korában már Pécsett hangversenyzett. Kaposvárott 50 évig működött. Érdemeinek elismeréséül 1856-ban a királytól érdemkeresztet, a kormánytól elismerő oklevelet kapott.

Gruzlinggal hosszú ideig (1822—1854.) együtt működött Orbán Gábor, aki egyszersmind a kántori hivatalt is viselte. Utóbbit 1823-ban választották meg. Vezetése alatt emelkedett nagy hírnévre a kaposvári normális iskola, ahonnét a kikerült segédtanítókat távolabbi vidékeken is szívesen választották meg rendes tanítóknak.

Az 1824. április 25-én tartott városi gyűlésen nemzetes Szabó József volt kanizsai tanítót a kaposvári nemzeti iskolához tanítónak vették fel. Évi fizetését 200 forint v. cz.-ban és 6 öl fajárandóságban állapították meg, később még 50 forint lakáspénzt is kapott. 1827. március 5-én a helytartótanács a tanítók fizetését 400—400 forintban állapította meg.

1847-ben Czompó György került az iskolához tanítónak. Ugyanezen évben Nyul Gábort 100 forint fizetéssel alkalmazták. 1852-ben kéri a város tanácsát, hogy neki is adjanak annyi tüzelőfát, mint amennyit Gruzling és Czompó tanítók kapnak.

1851-ben bízzák meg Nyul Gábort az első elkülönített leányosztály vezetésével.

Voltak ugyan már előbb is a városban magán elemi iskolák a leányok részére, de ezek nem voltak rendszeresek.

Az első népiskolát a plebánia szervezése után két évre, 1717-ben nyitották meg s a mostani Kossuth-téren levő iskola helyén álló épületben nyert elhelyezést. 1806. október 30-án Winkler Mihály pécsi kanonok, gödrei plebános 4000 forintot adott a város elöljáróságának azzal, hogy ennek kamatait a deák iskola tanítóinak fizetésére, ha pedig a deák iskola megszűnnék, akkor az elemi iskolára fordítsák.

1817-ben elkészítették az új iskola tervét, melyet azonban csak 1826-ban vettek tárgyalás alá. A város tanácsa 1826. november 18-án tartott ülésében tekintettel arra, hogy a normális iskola termei a gyermekek befogadására már nem elegendők, elhatározta, hogy a városháznál egy szobát átalakít és az iskola céljára átengedi. Ugyancsak 1826. november 21-én a város tanácsa, tekintettel a nagyméltóságú kir. helytartótanács azon rendeletére, mely szerint a normális iskola, vagyis nemzeti iskola felépítése egyedül a város kötelessége, elhatározta, hogy küldöttséget meneszt a herceghez a szükséges anyagok beszerzése végett. Kiküld-

ték Virág Imre bírót és Somogyi György esküdtet, kiknek meghagyták, hogy az esetben, ha a herceget Kismartonban nem találnák, Bécsben, Pozsonyban, vagy bárhol is felkeressék. Kiküldetésük eredményéről nincs adat. Napidíj és egyéb költségeik 146 forint 14 krajcárt tettek ki.

Az iskolaépítés ügye mindig sürgősebbé válván, 1827. március 11-én az iskola építéséhez szükséges fa beszerzése és ára tanulmányozására a város tanácsa Kovács Ignác esküdtet küldi ki, hogy Barcson Sonnenfeld András kereskedővel lépjen érintkezésbe és az ács terve szerint kössön a fa, deszka, léc és vas szállítására írásbeli egyezséget.

1827. április 8-án megegyeznek Schuszter Pállal 700 forintban az iskolaépület tetőfájának vágására, faragására és behordására.

Ugyanezen évben a március 5-én tartott megyegyűlés 1611. szám alatt a kaposvári normális iskola építésére 20 ezer téglát adományoz. 1827. november 18-án bejelentik, hogy Szalay József főszolgabíró a vármegye küldöttsége mellett megvizsgálván, hogy Kaposvár minő intézkedéseket tett a normális iskola építésére, ráparancsolt a városra, hogy az iskola építését jövő tavasszal kezdje meg.

Abban állapodtak meg, hogy a két tanító lakását, a mester lakását is a róm. kath. templom mellett építsék fel, mellette leánygyermekek részére külön osztályt állítsanak fel. Ezek tanítójának lakását, rajztermet és a zene tanítására alkalmas szobát építtesse fel.

1827. december 9-én a város tanácsa ismét foglalkozik az iskola építésével, amennyiben bejelentik, hogy Tomola József kőművesmester kéri a tanácsot, állapítsák meg az új iskola nagyságát, a szobák számát és engedjék meg, hogy ennek alapján az iskola tervét elkészíthesse.

Elhatározzák, hogy két terv készíttessék, egyikben a taítói lakás is benn legyen, a másikban pedig csak az iskolatermek. Ezek elkészítése után fognak csak az iskola építése felől határozni.

1827. december 22-én Gottlieb Gertl mosdósi téglásmesterrel egyezséget köt a város az iskolához szükséges 380 ezer tégla és 21 ezer cserépzsindely készítésére, összerakására és égetésére. A téglának ezréért 4 forint 30 krajcárt, a cserépnek ezréért 6 forintot fizetnek. Ezen kivül kap két akó vörös bort és minden kemencéhez segítségül egy-egy embert.

1828. február 9-én elhatározták, hogy az iskolaépület fáját a városi lakósokkal levágatják és nagyjában megfaragtatják, az igavonó állatok tulajdonosaival pedig hazahozatják.

1829. február 28-án az építendő iskolához felvigyázónak László Józsefet és Latzkó Imrét választották meg, együttesen évi 50 forint fizetéssel. Erre meg is hiteltettek.

Sok vajudás után az iskola tervét 1829. március 22-én elfogadják és kiadják költségvetés készítése végett a mesteremberekneknek.

A tervet a plebánosnak, mint a nemzeti iskola direktorának, jóváhagyás végett bemutatták. 1829. május 11-én elhatározzák, hogy, mivel a régi iskolaépület lebontását május 12-én megkezdik, a nemzeti iskola első osztályát a városházi korcsmaépületbe helyezik. Ezért a vendégszobát Farkas Antal korcsmárostól elveszik. Kárpótlásul a gimnázium alatt levő pincét a direktor beleegyezésével kitisztíttatják, kimeszeltetik és úgy adják át neki.

Ugyanezen év május 14-én a városházi korcsma bérlőjének, a várostól elvont szobáért, az évi bérösszegből 40 váltó forintot elengednek.

1829. julius 1-én a városi tanácsnál bejelentik Spitzer Antal üveghbányász és városi lakós igéretét arról, hogy a mostan építendő nemzeti iskolák számára önkéntes hazafiúi indulatból minden ablakra megkívántató üveget a fenti napon az iskolák részére ki fog szolgáltatni. Erre neve aláírásával is kötelezi magát.

Végre sok huzavona után az iskola 1832-ben felépült és „A haza kis polgárainak 1832." felirattal ma a polgári fiúiskola céljaira használják.

1853. március 12-én Conti József bíró előterjeszti, hogy Orbán Gábor tanító, aki 30 éve szolgál, nyugdíjazását kéri. 160 p. forint évi nyugdíjat szavaznak meg részére. Helyettese Kovács József lett.

Ugyanezen év junius 7-én Harray Ignác kéthelyi mestert választották meg a város mesterének.

1853. december 17-én 35. szám alatt a soproni cs. kir. kormányszék rendelete folytán a községekben vasárnapi iskolák felállítása szükséges inasgyermekek, cselédek és azok részére, kik már az iskolából kimaradtak. Nemcsak hittanban, hanem gazdasági kérdésekben is tanítani kell őket. Ezen iskolák felállítása azért is szükséges, hogy ott az ifjúság a fatenyésztést tanulja. Faiskolának a városháznál levő kert felső részét jelölték ki.

Elrendelték az 12—16 éves gyermekek összeírását.

1854. január 6-án a cs. kir. főbíró felszólítja a várost, hogy leányiskolát állítson fel. Lukinits Józsefnét 250 p. forint fizetéssel alkalmazta.

1869. junius 6-án a város nagy bizottmánya a r. kath. jellegű elemi főtanodát *községi iskolának* nyilvánította s a kántorságot a tanítói hivataltól elválasztotta. 1871-ben a bérelt helyiségben felállított III. leányosztály vezetésére választották meg Rullyné Horváth Ilkát, az első tanítónőt.

1886-ban nyilt meg a Petőfi-utcai iskola két tanerővel, 1892-ben a Fő-utcai Cigli-iskola szintén két tanerővel, 1894-ben ugyanitt egy harmadik osztály, 1897-ben a Sétatér-utcai iskola négy és a magyar államvasúti tápintézeti iskola két osztálya, 1902-ben a Baross-utcában bérelt helyiségben négy tanerővel (megszünt 1904-ben). A kaposvári elemi iskolákat 1898-ban államosították.

1897-ben a Sétatér-utcában épült négy osztályú iskolát nyolc osztályúvá bővítik ki és ugyanott építik meg a belső négy osztályú épületet. 1906-ban osztották az iskolákat négy igazgatói körzetre.

Az 1910. február 3-án tartott közgyűlés a Cseri városrészben iskolatelek vételét határozza el, ami azonban nem történt meg, hanem bérelt helyiségekben nyert három osztály elhelyezést.

Báró Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter 1868. április 12-én nevezte ki Somogy vármegye tanfelügyelőjéül Kovács-Sebestény Gyula kir. tanácsost, ki 1892-ben vonult nyugalomba. Utánna Kubányi Károly lépett a tanfelügyelői állásba, aki falusi tanítóságból emelkedett a tanfelügyelőségig. 1897-ben áthelyezték. Ugyanezen évben követte a tanfelügyelőségben Beksits Ignác kaposvári gimn. tanár, kinek 1899-ben bekövetkezett halála után dr. Gulyás Ferenc került a tanfelügyelőség élére. Szintén tanítóból lett tanfelügyelő. 1912-ben történt áthelyezése után Gönczi Ferenc lett tanfelügyelő, ki 1923-ban ment nyugdíjba. Őt követte dr. Szabó Béla.

Az állami elemi iskola legérdekesebb statisztikai adatai a következők:

Az	1872—1873.	iskolai évben	7	tanító	tanított	571	tanulót.
„	1882—1883.	„	8	„	„	538	„
„	1892—1893.	„	13	„	„	818	„
„	1902—1903.	„	29	„	„	1710	„
„	1912—1913.	„	37	„	„	2282	„
„	1923—1924.	„	50	„	„	2047	„
„	1924—1925.	„	48	„	„	1785	„

Az állami elemi iskola igazgatói:



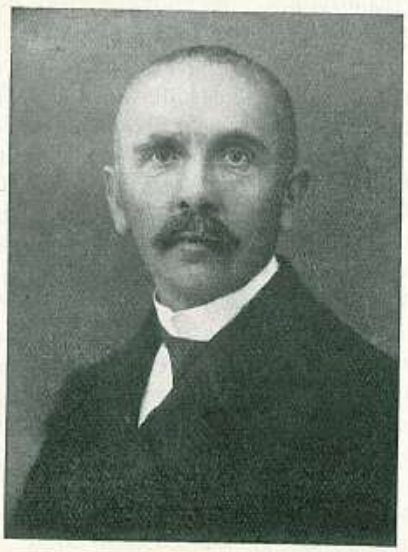
Gyulai István.



Huber Ferenc.



Plauder Kálmán.



Fodor Gyula.



Horváth Péter.

A kaposvári elemi iskola ma is kiváló helyet foglal el a vármegyei iskolák között. A testület több tagja foglalkozik a tanügyön kivül zenével és szépirodalommal. Társadalmi téren is nagy tevékenységet fejtenek ki. Résztvesznek a város csaknem minden egyesületének alapításában, vezetésében s általában minden kulturális mozgalmában.

Az ő kezdeményezésükre alakult 1901-ben a „Kaposvári szegény tanulókat felruházó egyesület". Legszebb alapítása a testületnek a „Kaposvári Tanítói Segítő-alap".

Kaposvárott az izr. elemi iskolát 1841-ben nyitották meg, ma négy tanítója van négy osztályban. Egyik legrégibb, talán épen a legelső tanítója volt Frankl Henrik, aki 1850. körül működött.

Paulai Szent Vincéről nevezett zárda.

(Lásd 46. képet.)

Alapította 1873-ban néhai Ranolder János veszprémi megyéspüspök. E célra már 1871-ben megvásárolta néhai alsószilvágyi Gaál Alajostól a Zárda-utcában (akkor Pap-utca) fekvő, 814. számú telekjegyzőkönyvben foglalt telket a rajta levő épületekkel 24500 forintért.

Az épület azon időben földszintes volt. Az irgalmas nővérek az intézetet 1873. szeptember 29-én vették át. A ház felszentelését a megyéspüspök megbízásából Pribék István veszprémegyházmegyei felszentelt püspök végezte nagy papi segédlettel. Az ünnepségen résztvettek a városi és megyei hatóságok.

A házszentelést ünnepélyes szentmise előzte meg a plebánia templomban, melyet a püspök végzett el.

Mise után a közönség körmenetileg kisérte a nővéreket, számszerint hetet, a zárdába. Mindegyiket külön-külön karonfogva egy-egy úrinő vezette.

A rend részéről nagyon tisztelendő Brandisz Mária Josefa Leopoldina grófnő, az Osztrák-Magyar egyesített tartomány főnöknője volt jelen.

A ház első főnöknője, ki az intézetet átvette, boldg. Fries Zoé Cherubina grófnő volt.

Az intézetben eleinte 4 osztály, munkaosztály és 24 benlakó növendék részére internátus volt.

1879-ben nyitották meg az V. és a rákövetkező évben a VI. osztályt. A nővérek számát tízre, a benlakókét harmincra emelték.

1885—1886-ban a plebánia templom építése alatt vasár- és ünnepnapokon a mise a zárda udvarán volt.

A helyet, ahol az oltár állott, egy nagy kőkereszt emléktáblával jelzi.

1898. szeptember 29-én ünnepelte meg az intézet 25 éves fennállását. Csendben, esti homályban, a kivilágított szép emlékkeresztnél tartották szavalatokból és énekszámokból álló kis ünnepélyüket, boldogult Ujváry Ferenc akkori apátplebános részvételével.

Így folyt le csendben áldásos munkálkodásuk 1906. év tavaszáig, amikor a földszintes, egészségtelen udvari iskolaépület újjáépítése vált szükségessé. Ehhez báró Hornig Károly bibornok, megyéspüspök 27.503 koronával járult hozzá saját pénztárából és 20.000 koronát a zárda alapítványából engedélyezett felhasználni. Így lehetségessé vált az új emeletes iskola felépítése.

Sok érdeme volt az építkezés körül Bécsy Márton veszprémi apátkanonoknak, aki ezen időben az intézet igazgatója volt. Ő küzdött meg a nehézségekkel, vállalta az ügyek lebonyolítását, ami nem egy könnyen ment. Már azon ponton volt az intézet, hogy a nővéreket a rendi előljáróság visszavonja, ha segélyt az építkezéshez sehonnan sem nyújtanak. Ezt azonban a megyéspüspök nem engedte és az építkezéshez a fentemlített módon nyújtott segélyt. Ez alkalommal bővült ki az intézet kisdedóvóval, mely ma is nagyon látogatott, miután az ovoda valláskülönbség nélkül veszi fel a gyermekeket. Kaposvár r. t. város polgármesterének előterjesztésére már 1906-ban, a képviselőtestület az újonnan szervezett ovoda fentartására 2000 korona segélyt szavazott meg. Ezt a segélyt 1920-ban 6000 koronára, 1924. szeptember havában 2,000.000 koronára emelte.

1923. óta az ovodadajka is a város pénztárából kapja fizetését. Segíti a város a zárdát évente 40 köbméter tüzelőfával is.

1923. szeptember 29-én tartotta a Zárda fennállásának 50 éves jubileumát. Reggeli órákban a plebánia templomban szentmise volt, mert a kis házikápolna a megjelenteket befogadni nem tudta. Itt a nővérek az akkori, valamint a volt növendékek, a zárda jótevői együttesen adtak Istennek hálát a lefolyt 50 év alatt kapott kegyelemért. Délután díszelőadást rendeztek az ovoda termében, ahol megjelentek Sárközy György főispán, dr. Vétek György polgármester, a város és vármegye tisztikarának több tagja, a zárda jótevői, jóbarátai és volt növendékei. A megyéspüspök leiratban üdvözölte a nővéreket.

Dr. Császik István pápai kamarás, reálgimn. hittanár magasan szárnyaló ünnepi beszédben méltatta a zárda célját és működését. Utánna alkalmi színdarabot adtak az intézet benlakó növendékei. Melodráma és énekszámokkal végződött az ünnepély.

Hogy az intézet külsőleg is mutassa, hogy bent ünnepre készülnek a nővérek, elhatározták az épület külső homlokzatának kijavítását, melyhez a megyéspüspök, a káptalan, a jószívű emberbarátok segítsége volt szükséges. Az adakozások útján 2,657.837 korona jött össze. Ezenfelül a város a szükséges anyagokat díjtalanúl nyújtotta a javításokhoz.

Jelenleg Krizsán Aloizia főnöknő gondos és áldásos vezetése alatt kilenc nővér lelkiismeretes szorgalommal és fáradsággal végzi a növendékek tanítását és erkölcsös nevelését.

Óvóiskola.

Az első óvóiskolát 1871-ben Kovácsich Őszinte kaposvári ügyvéd kezdeményezésére állították fel, aki a Somogymegyei Takarékpénztárt is alapította. Tar Csatár és neje igazgatása és felügyelete alatt állott ezen



Kovácsich Őszinte, ügyvéd.

első ovoda, amely a Zárda-utcában a Kontrássy-utca beágazásánál, Kuhl Tamás asztalosmester házában kapott helyet. Ezen épületet 1904-ben lebontották és az ovodát a Deák-téren álló, Hagelman Károly tulajdonában levő épületbe helyezték át. A házat nevezett



Tar Csatár, az óvoda első igazgatója.

tulajdonos a városnak felajánlotta megvételre és a város 1909-ben 30 ezer koronáért meg is vásárolta az ovoda céljára.

A második óvóiskolát 1883-ban a Cigli-iskolánál, a harmadikat pedig 1902-ben a Sétatér-utcában állították fel. Ezenkívül egy negyedik óvóiskolát is állítottak fel 1906-ban a zárdában, melyet a város évente segélyez.

Iparostanonciskola.

Kaposvár intéző körei már ezelőtt 40 évvel felette fontosnak tartották az iparostanoncok alapos kiképzését és ezt semmisem bizonyítja jobban, mint az a gyors intézkedés, mely az iskolai hatóság részéről megnyilvánult 1884-ben, midőn a vallás- és közoktatásügyi miniszter 27.496. számú leiratában elrendeli a tanoncok külön oktatását.

Az iskolaszék akkori elnöke, dr. Szigethy János kórházi főorvos azonnal összehívta az iskolaszéket és a következő ipartársulati tagokat: Lajpczig Antalt, Székely Ármint, Rangl Ferencet, Schäffer Mártont, Weisz Márkuszt és Czekly Erázmust. Gönczy Pál min. tanácsos aláírásával ellátott miniszteri leirat felolvasása után határozatba ment, hogy elkülönítik az iparos- és kereskedőinasokat az ismétlő iskolás tanulóktól és 1884/85. tanévre már megszervezik az iparostanonciskolát. A költségelőirányzatot összeállították, megválasztották a tantestületet, melynek tagjai lettek: igazgató: Rippl József, közismereti tanítók: Csukly Károly, Szigethy Alajos és Kovács Lajos, rajztanítók: Liebenwein Alajos és Pfeffer József.

Németh Ignác polgármester, iparhatósági elnök külön nyomtatott meghívót bocsátott ki az iskola ünnepélyes megnyitásakor.

A régi írások szerint abban az időben a tanoncok száma 136 volt. Legnagyobb volt a lakatos- (28), kőműves- (23), cipész-, csizmadia- (29) és az asztalos- (18) tanulók száma.

A kormány ezen figyelmes intézkedése, mely az ipari pályán levő tanoncok alaposabb képzését célozta, nem kis mértékben szolgált az ipar fellendülésének javára. Ez időtől kezdve mind az ipari műhelyek, mind a tanoncok száma évről-évre gyarapodott, úgy hogy ma Kaposvárt iparos városnak nevezhetjük.

Az iparosiskola felügyelő bizottságának elnökei voltak: 1892-től 1914-ig Hagelmann Károly könyvkereskedő és nyomdatulajdonos, 1914-től 1925. év januárig Siposs Géza v. főjegyző, 1925. február 1-től dr. Lehoczky Brunó jelenlegi v. főjegyző.

Rippl-Rónai József igazgató a tanonciskola alapozó, érdemes munkájának befejezése után, ezen tisztéről lemondott. Utódjául Csukly Gyula iparosiskolai tanítót választották meg, ki az 1896/97. tanévtől kezdődőleg az iskola fejlesztésében a legnagyobb tevékenységet fejti ki. Minden zökkenés nélkül, mind az iparosok és kereskedők, mind a fiatal nemzedék érdekeinek megfelelőleg fejleszti fokról-fokra a reábízott intézetet. 1900/901-ben a kereskedőtanonciskolát, majd 1923/24. tanévben a női tanonciskolát szervezte meg.

A növendékek száma az 1924/25. tanév végén volt:

428 iparos fiú-, 132 iparos leány- és 59 kereskedőtanonc.

A fiú iparostanulók 10 közismereti, 10 rajzosztályban, a leány iparostanulók 3 közismereti és 3 rajzosztályban, a kereskedőtanoncok pedig 2 osztályban nyertek oktatást.



Rippl-Rónai József,
az iparostanonciskola első igazgatója.

A tanerők száma az igazgatóval együtt húsz. Legrégibb tanerők: Tarján Antal (36 év), Csukly Gyula (35 év), Lonkay József (34 év). Ezeken kívül az iparos



Csukly Gyula,
az iparostanonciskola jelenlegi igazgatója.

fiúiskolánál tanítanak: Czermann Ferenc, Fenyvesi József, Hribik Aladár, Huber Ferenc, Plauder Kálmán, Radosits István, Rédey Gyula és Sokoray Gyula közismereti tárgyakat; Felczán József, Lengyák György és Törzsök Géza mértani és szabadkézi rajzot; a leány ipariskolánál Csondor Eleonóra, Plauder Kálmán, Simonné Lonkay Irén és Ugrósdy Jenőné közismereti tárgyakat, Lonkay József pedig a mértani és szabadkézi rajzot. A kereskedőtanonciskolában Kollárovits Jenő, Tóth Dezső és Tormássy István polgári iskolai tanárok tanítanak.

Jelenleg legtöbb a cipész- (98), asztalos- (70), szabó- (53), lakatos- (39), mészáros- és hentes- (21), kőműves- (20) tanonc.

Az 1924/25. tanévben rendezett rajzkiállítás leginkább mutatja az iskola fejlődését, mely a legszebb reményekre jogosít.

Polgári fiúiskola.

A polgári fiúiskola (lásd 17. képet) Kaposvár kulturintézményei között immár majdnem negyedszázad óta végzi építő munkáját. 1903. szeptember 1-én nyilt meg társulati jelleggel, azon épületben, amely egykor a Zárda-utcában a mai Esterházy-utca betorkolási



Gálos Ferenc,
a polgári fiúiskola igazgatója.

helyén állott. Az intézet 1905. január hó 1-én mostani helyére, a Kossuth-téri iskolaépületbe költözött. 1907. szeptember 1-én Kaposvár r. t. város községi kezelésbe vette. Az iskolaszervezés munkáit néhai Szabó Kálmán ügyvéd elnöklete alatt álló egyesület kebelében néhai Endrei Ákos főgimnáziumi tanár végezte, akitől az igazgatást már a megnyitás második hónapjában az iskola mai igazgatója, Gálos Ferenc vette át. Ma az iskolának az igazgatón kivül hét rendes, egy beosztott s egy óraadó tanára és hat osztálya van. Növendékeinek száma: 324 rendes és 180 magántanuló.

Fennállása óta a folyó évig 6128 rendes és 1690 magántanulója volt. Végzett növendékeinek nagy része a város termelő osztályában helyezkedett el s így ezen

iskola az igazi városfentartó elem előkészítő iskolájának tekinthető.

Polgári leányiskola.

A polgári iskolákról Somogyban 1882-ig szó sem volt. Azok a családok, melyek súlyt fektettek a leánynevelésre, zárdába küldték, vagy idegen nevelőnőkkel taníttatták leányaikat, a többieknek a nevelése pedig a varróiskolába való járatással befejeződött.

A miniszteriumból indult ki az ösztönzés 1882-ben az első somogymegyei polgári leányiskola felállítására. Ugyanis ekkor a kaposvári gimnázium ügyében küldöttség járt Trefort miniszternél s a miniszter kedvező válaszát ahhoz a feltételhez kötötte, hogy a város állítson fel államsegélyes polgári leányiskolát. Az intézet Szabó Kálmán akkori polgármester buzgólkodásával még abban az évben meg is nyílott. Az intézet első igazgatónője és szervezője Nagyné Csorba Mária volt,



Oravecz Károly,
a polgári leányiskola igazgatója.

aki lelkes munkatársaival 38 éven keresztül nagy szakértelemmel, fáradtságot nem ismerő odaadással emelte az iskolát arra a színvonalra, amelyiken ma áll. Érdemei elismeréséül arany érdemkereszttel tüntették ki. A kezdetben gyér népességű intézet növendékei évről-évre szaporodtak ugyannyira, hogy jelenleg minden osztály párhuzamos s a tanulók száma 374.

Az iskolát eleinte magánházaknál helyezték el, míg végre 1887-ben a város által emelt jelenlegi épületbe került (lásd 7. kép).

Az intézet 30 éves fennállását 1912. október 20-án ünnepelték meg.

Az épület, mely kezdetben megfelelt, ma annyira szűk, hogy a jelentkező növendékek közül már két éven keresztül 20—25-öt vissza kell utasítani. Emellett az iskolának torna-, rajz-, ének-, női munkaterme nincsen, sőt szertárhelyiségei is hiányoznak, mert az összes helyiségek osztályok részére szükségesek.

A város jelenlegi polgármesterének, dr. Vétek Györgynek és a város vezetőségének a kulturintézmények iránt való jóindulata és áldozatkészsége folytán remény van arra, hogy a közel jövőben a fentebb említett nehézségek megoldást nyernek s az iskola a mainál is fokozottabb mértékben szolgálhatja majd azt a nemes célt, melynek érdekében a város és az állam azt létesítette.

Az iskola jelenlegi igazgatója Oravecz Károly, a tanári testület tagjai: özv. Alleraminé Domaniczky Etelka, Bódisné Csekme Róza, Csizmadia Jolán, Hillierné Ujváry Ida, Könige Frühwirt Erzsébet, Molnár Györgyi, Oraveczné Skultéty Matild, Ruisz Márta és Seidl Anna. A vallástant Babics Endre és Kozma György róm. kath., Takács Béla ág. ev., Darab Ferenc ref., dr. Vass Miklós unitárius, Klein Simon izr. hitoktatók tanítják.

Felső kereskedelmi iskola.

(Lásd 52. kép.)

Az utóbbi évtizedben feltűnő módon megszaporodott a hazai felső kereskedelmi iskolák száma. Míg előzően majd egy félszázadon át alig létesült itt-ott pár kereskedelmi iskola, addig 1895. óta egyik a másikat érte. Az ország minden részén, néhol egész sűrűen egymás mellett nyílt meg egy-egy ily szakiskola. Kaposvár kereskedői karának nagy érdeme, hogy már a



Bársony János,
a felső kereskedelmi iskola igazgatója.

mult század utolsó évtizedeiben szervezkedett és lépéseket tett felső kereskedelmi iskola létesítésére. Sokáig nem tudták a kormányt meggyőzni kérésük jogosságáról. Pedig valami kezdetre már hivatkozhattak is. A nyolcvanas évek vége felé létesített Kaposvárott Meszlényi György és Kardos Ignác magán polgári és kereskedelmi iskolát, mely egy évtizeden át fennállt, s csak a tulajdonosok betegsége, illetve pályaváltoztatása miatt szűnt meg.

1909-ben a Kaposvári Kereskedők Egyesülete Szabó Kálmán elnök és Vései Sándor alelnök vezetésével újból mozgalmat indított az iskola érdekében. E mozgalmat Makfalvai Géza, Somogy vármegye alispánja, Nagy Ferenc, a kerület országgy. képviselője, Márffy Emil főrendiházi tag, dr. Gulyás Ferenc, kir. tanfelügyelő is támogatták. Végre 1911. év elején a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszter a városnak azon határozatára, hogy helyiségről ő fog gondoskodni, megadta az engedélyt a Kaposvári Kereskedők Egyesületének a felső kereskedelmi iskola megnyitására.

Megindult most a szervezés munkája. Az egyesület elnöke, Szabó Kálmán visszavonult ezen állásából s helyébe Vései Sándort ültették. Az ő buzgósága mellett részt vett a nagy feladat megoldásában a kaposvári kereskedelmi körök legtöbb vezető egyénisége, az egyesületnek minden egyes tagja. Első feladat volt: pénzt szerezni. A társadalomhoz fordult e célból az egyesület és nem hiába. Rövid pár hónap alatt 34.545 korona gyűlt egybe. E gyűjtés mutatja legjobban a társadalom áldozatkészségét. Mihelyt a helyiség kérdése megoldódott s valamelyes tőke állott rendelkezésre, kiírták az igazgatói és tanári állásokra a pályázatokat, megválasztották az iskola igazgató-választmányát. A munka, az iskola tevékenysége minden vonalon megindult. A felső kereskedelmi iskola 1911. szeptember hó 1-én nyílt meg Ráday Gyula igazgató vezetése alatt.

Némely intézménynek meg van az a különös sorsa, hogy rövid idő alatt sikerül multat szereznie. A felső kereskedelmi iskola alig két éve állott fenn s máris határjelzőhöz ért. A miniszteri engedély egyik döntő oka az volt, hogy a város képviselőtestülete késznek nyilatkozott az iskola részére helyiséget adni. E helyiséget meg is adta a város, egy három esztendőre kibérelt magán lakóházban. Az iskola fejlődésével beállott annak szüksége, hogy önálló iskolaépület emeltessék. A város polgármestere, dr. Kovács-Sebestény Gyula rájött arra, hogy a teher kevesebb lesz, ha a város saját kezelésbe veszi át az iskolát. Az egyesület örömmel fogadta a polgármester ajánlatát. A város képviselőtestülete 1912. október 21-i közgyűlésén egyhanguan elfogadta, hogy a felső kereskedelmi iskola községi legyen és részére megfelelő iskolaépületet emeljenek. A város e határozatát a vármegyei törvényhatósági bizottság 1913. február 3-án tartott közgyűlésén jóváhagyta s így az jogerőssé vált.

Az iskola fennállásának harmadik esztendejében, 1913. szeptember 1-ével az új iskolafentartó kezelésébe került. Az eddigi iskolafentartó Kaposvári Kereskedők Egyesülete e nappal átadta Kaposvár r. t. város kezelésébe. Az átadás megtörténtekor a tanári kar az igazgató vezetésével tisztelgett a Kaposvári Kereskedők Egyesületének elnökségénél és megköszönte azt a fáradságos, erkölcsi és anyagi áldozatot nem kimélő, szép munkát, mellyel Kaposvár kereskedő világa ezt az iskolát megteremtette és két éven át fentartotta. Majd a polgármesternél tisztelgett, kérve jóakaratát és az iskola iránti érdeklődésének fentartását a jövőre is.

A legválságosabb viszonyok között kezdődött az 1914—1915. tanév. A világháború, melyben hazánk a létért küzd, éreztette hatását. A beíratás megvolt, de az előadásokat csak szeptember közepén kezdhették meg, mert az intézet a tanév kezdetének idején tömve volt beszállásolt katonákkal. Az intézet épületét a tanév folyamán katonai célokra többé nem foglalták le, s így az előadás egész éven át folyhatott.

1915-től 1918-ig tartanak a háborús évek. Az 1918—19. iskolai évben az első évfolyam párhuzamos.

1919—20. iskolai évben az intézet négy évfolyamú lett. Miután a növendékek száma megcsappant, párhuzamos osztályra szükség nem volt. 1920. augusztus 28-án Kaposvár r. t. város tanácsa Bársony Jánost választotta meg a megüresedett igazgatói állásra.

1924—25. iskolai évben az első évfolyam ismét párhuzamos.

1911—12. évben az alsó osztálynak 59,

1912—13. évben az alsó és középosztálynak 83,

1913—14. évben az alsó, közép- és felső osztálynak 125,

1924—25. évben az I—IV. évfolyamnak 227 hallgatója volt.

A tanintézet igazgatója Bársony János, kinek vezetése alatt 10 tanár működik a tanintézetben.

Kaposvári m. kir. áll. Somssich Pál reálgimnázium.

(Lásd 27. képet.)

A kaposvári gimnázium megalapításának terve a XIX. század végén vetődött fel. De mert a szükséges anyagi feltételek hiányoztak, a terv nemcsak hogy terv maradt,hanem még a meglevő három osztályú normális, azaz nemzeti iskolát is kénytelenek voltak megszüntetni. 1799-ben adakozásra szólították fel a megye földbirtokosait s ugyanakkor herceg Esterházy Miklós a város közepén fekvő vendéglőjét ajándékozta oda az iskola céljaira; az anyagiak előteremtésén pedig Vály János, a hercegi uradalom fiskálisa fáradozott lankadatlan buzgalommal. A kitartó, nemes munkát siker koronázta, amennyiben 1806-ban megnyílott a három osztályból álló „paedagogium", 1810-ben pedig a negyedik osztály Varga István megyei főorvos igazgatásával. A hat osztályra való kiegészítés végett tárgyaltak a piaristákkal, majd a bencésekkel az intézet átvétele ügyében, de eredménytelenül. Az 1811-i devalváció súlyos helyzetet teremtett, melyből herceg Esterházy Miklós és Kurbély György 10.000—10.000 forintos adománya mentette ki az intézetet, egyben a herceg építkezési anyag adománya vetette meg a további fejlődés alapját. Az 1812. év meghozta a gimnázium nyilvánossági jogát is Pajtner Mihály főigazgató buzgó

támogatásának eredményeként, az 1817. év pedig az V. és VI. osztályok megnyitásának engedélyét. Az 1818. év nagy kárt és veszteséget jelentett az intézetre. Áldozatra kész, nemes atyja, Vály János elköltözött az élők sorából. Bőségesen gondoskodott azonban szeretett gyermekéről, a gimnáziumról. Ráhagyta ugyanis 20.000 forintnyi vagyonán kivül könyvtárát is, mely a mai értékes könyvtárnak teszi alapját.

Vály halála által a társat vesztett Szabó Ferenc igazgató erejét csak növelték az egyre tornyosuló anyagi nehézségek, s mikor ugyanezen ok miatt az intézetnek V. és VI. osztályát megszüntetni akarták, páratlan erőfeszítéssel előteremtett 100.000 forintnyi tőkével átsegítette az intézetet a bezárás fenyegető veszedelmén e kiváló férfiú, „ki tanító és nevelő volt a szó



Dr. Pongrácz Károly,
a m. kir. állami Somssich Pál reálgimnázium igazgatója.

teljes értelmében; célja, törekvése, büszkesége, öröme: intézetének virágzása, tanítványainak haladása, művelődése volt", amint oly szépen jellemzte őt lelkes tanítványa, Somssich Pál.

Horváth Elek és Fatér Mihály igazgatók alatt 1848-ig kiemelkedőbb események nem találhatók az intézet történetében. Az 1848—49. szabadságharc után a bécsi kormány a nemzeti eszme biztos fészke, az iskolák ellen is kemény támadást intézett. Az anyagi okok folytán négyosztályúvá zsugorodott gimnáziumtól 1850-ben, mikor már az intézet ügyeit választott állandó választmány intézte, megvonta a nyilvánossági jogot azért, hogy teljesen megszüntethesse; a gimnáziumi alapokat állami kezelésbe vette 1858-ig. Ekkor küldte a gondviselés a súlyos bajok elhárítására Somogy vármegye nagy fiát, Somssich Pált, ki mint az állandó választmány elnöke, bátor és kitartó munkával 1861-ben visszaszerezte a gimnáziumi alapokat, másrészt az építendő új intézet költségeinek előteremtésére felhívást bocsájtott ki oly sikerrel, hogy 1864. október 3-án, Németh Ignác igazgató idején, már készen állott az új épület, melynek felavató ünnepén Somssich Pál mondott felejthetetlenül nagy hatású beszédet.

1867-ben, az önkényuralom megszüntével nyugodalmas szebb napok virradtak az intézetre. Még ez évben Eötvös József báró, vallás- és közoktatásügyi miniszter a kaposvári kath. gimnáziumot hatosztályúvá egészítette ki s államsegélyt utalt ki számára. Somssich Pál közbenjárására a kormány az intézet régi jellegének fentartása mellett az 1869—70. évben az állami gimnáziumok sorába emelte, Trefort Ágoston pedig főgimnáziummá egészítette ki 1884-ben. A választmány a maga és Somogy vármegye hálájának kifejezéséül egykori elnökének képét életnagyságban Vastagh György festőművésszel 1884-ben megfestette. 1887-ben bekövetkezett halála után elmúlhatatlan érdemeit az intézet falába erősített márvány emléktáblán örökítette meg: „Saárdi Somssich Pálnak, a gimnázium megalapítójának, az épület létesítőjének, a gimnáziumi választmány felejthetetlen díszelnökének örök emlékül MDCCCLXXXVIII."

Idővel elkerülhetetlenné vált, hogy a gimnázium nagyobb épületben nyerjen elhelyezést s ez Danilovics János igazgató idejében valósult meg, amikor a nemes vármegye kibővítés helyett 150.000 forint költségen új épület emelését határozta el ifjúsági templommal egyetemben. Danilovics János az intézetet 18 éven át vezette nagy szorgalommal. 1907-ben Dsida Ottó, a nagy tudású, széles látókörű és sokoldalú igazgató váltotta fel, kinek az intézet regenerálása után dr. Pongrácz Károly, az intézetnek jelenlegi s hasonló képességű igazgatója lett utóda. Az ő igazgatása alatt érte az intézetet a világháború s a kommunizmus, amellyel járó hihetetlen nehézségeket sikerült neki tiszteletreméltó buzgalmával és szívós kitartásával leküzdeni. Az immár országos hírű intézet, mely méltó régi nevéhez, kitűnő igazgatójának irányítása mellett csendben, de annál eredményesebben dolgozik az erejét vesztett, csonka haza javára.

A jelenleg működő tanárok: Pongrácz Károly dr., igazgató, Kuzmics Ferenc, beosztott ig., Róder Pál, Antoni Rezső, Bódis Ferenc, Császik István dr., Eicher Jakab, Faragó Lajos, Fáy Károly, Geszti Ágost, Kengyel Miklós, Kocsis Vince, Krebsz Ernő, Lázár József, Léday Sándor, Majunke József, Molnár István dr. (óraadó tanár), Páti Ferenc, Pintér Lajos, Sas Ferenc, Szabó Alajos, Szirtes Henrik és Vass Miklós dr. r. tanárok.

Kaposvári leánygimnázium.

A kaposvári leánygimnázium (lásd 59. képet), illetve leányközépiskola felállításának szükséges voltát először a „Somogyi Hírlap"-nak 1917. október 6., 14., 21. és 28-ik számaiban, valamint a „Somogyvármegye" című napilapnak 1917. október 14 és 20-iki számaiban

dr. Biró Lajos, akkori felsőkereskedelmi iskolai tanár tollából megjelent hírlapi cikkek fejtegették. Nevezett e tárgyban 1917. november 4-én a Turul-szálló díszermében nyilvános szülői nagyértekezletet hívott össze, ahol javaslatára a szép számban megjelent közönség az értekezlet elnökévé megválasztotta Orel Géza miniszteri tanácsost, akkori pénzügyigazgatót, aki a legteljesebb megértéssel karolta föl az eszmét. Neki köszönhető első sorban, hogy a kaposvári leányközépiskolának, illetve leánygimnáziumnak dr. Biró Lajos által kidolgozott terve anyagilag is testet öltött. 1918. május 20-án megalakult a Somogymegyei Leányközépiskola-egyesület Orel Géza elnöklete és dr. Biró Lajos titkársága alatt. Ez az egyesület, melynek áldozatkész tagjául a város és vármegye minden kulturérzékű férfia belépett, 1918. szeptember 1-én meg is nyitotta



Dr. Biró Lajos,
a leánygimnázium igazgatója.

a kaposvári leányközépiskola I. osztályát 67 növendékkel. Az iskola igazgatójává dr. Biró Lajost és tanárnőjévé Barabás Erzsébetet választották meg. Az I. osztályt a kaposvári fiúgimnázium diákköztartásának ebédlőjében helyezték el. 1919-ben átköltözködött a kaposvári törvényszéki palotába, ahol hét szűk helyiségben szorongott 1925. nyaráig. Itt nyílott az I. után a többi osztály is, egészen a VIII-ig. Közben állandó erőfeszítésekkel iparkodott az intézet vezetősége, névszerint: Orel Géza, dr. Korponay Sándor elnökök és dr. Biró Lajos igazgató az iskolának önálló épületet szerezni. Az iskola nagy látogatottsága elsőrendű városi közüggyé tette fentartását. Ezért az intézet vezetősége ismételten azzal a kéréssel fordult Kaposvár r. t. városához, hogy a leánygimnázium megfelelő elhelyezéséről sürgősen gondoskodjék. A város széleslátókörű polgármestere, dr. Vétek György, szívén viselve a város kulturális fejlődését, előbb megvett a leánygimnázium céljaira egy Irányi Dániel-utcai épületet. De abból, bár mindenképen megkísérelték, annak ezidőszerinti bérlője, az államrendőrség, kitelepíthető nem volt. Minthogy a leánygimnázium helyzete a 279 beírt növendék miatt a törvényszéki palotában már tovább tarthatatlan volt, a kir. főigazgató és az iskolafentartó sürgetésére, dr. Vétek György polgármester javaslatára a város tanácsa és képviselőtestülete az Irányi Dániel-utcai épület ellenértékeképp, megszavazott 1000 millió korona építési költséget és telket jelölt ki egy új leánygimnáziumi épület emelésére. Kikötötte, hogy az 1000 millión felüli építési költség az iskolát magát terheli; az épület a város tulajdona lesz, ellenben haszonélvezeti jogát a leánygimnázium javára telekkönyvileg biztosítják. Az építkezés 1925. tavaszán meg is kezdődött és ugyanaz év őszén be is fejeződött.

Az intézetnek nyolc osztálya, közel 300 növendéke, 12 tanára és egy igazgatója van.

Siketnémák kaposvári államilag segélyezett intézete.

(Lásd 71. képet.)

A magyar kir. kormány, Somogy vármegye, Kaposvár r. t. város és a nemeslelkű társadalom áldozatkészsége létesítette az intézetet 1897-ben. Kezdetben a Sétatér-utcában levő régi erdőmesteri lakban talált ideiglenes elhelyezést, 1902-ben pedig a Kaposvár város által az akkori Meggyes- (mai Németh István-) utcában adományozott telken jutott az állam hathatós támogatásával végleges hajlékhoz. Az intézet jelenleg externátus, de a közel jövőben internátussal fog kibővülni.

Az intézet célja Somogy, Zala, Baranya és Tolna vármegyék szerencsétlen siketnémáinak a megmentése, a hazának s a társadalomnak hasznos polgáraivá való nevelése. A siketnémákat nemre és vallásra való tekintet nélkül, 7—10 éves korukban veszik fel és 8 évi képzés alatt megtanulnak itt hangosan beszélni és megtanulják mindazokat az ismereteket, amelyeket az épérzékű gyermekeknek az elemi iskola hat osztálya nyújt. Az intézet fennállása óta 265 siketnéma gyermek nyert itt kiképzést, jelenleg pedig 62 sorssújtotta gyermek élvezi az intézetben a nevelés és oktatás áldását.

Tanulmányi és kezelési ügyeiben az intézet a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium fenhatósága alá tartozik. Az állam fedezi az intézet dologi kiadásait, valamint a tanárok illetményeit. A közvetlen vezetés s a növendékek segélyezése és támogatása az intézet igazgató-tanácsának a feladata. A növendékek segélyezésére szolgálnak a körzetbeli községek és vármegyék évi hozzájárulásai, a körzetbeli r. kath. plebániák Szent Antal-segélyei, valamint a magánosok adományai.

Az igazgató-tanács elnöke Sárközy György, Somogy vármegye főispánja. Tagjai: Somogy vármegye alispánja, Zala, Baranya és Tolna vármegyék fő- és

alispánjai, Kaposvár város polgármestere és a kaposvári hitfelekezetek egy-egy vezető lelkésze.

Az intézet első igazgatója Klinda Kálmán volt. Ennek nyugdíjba vonulása óta Deschensky Ferenc igazgató vezeti az intézetet. A tanári testület jelenlegi



Deschensky Ferenc,
a siketnéma intézet igazgatója.

tagjai: Deschensky Nándor, Horváth Pál, Hribik Aladár, Rieger György, Schnellbach Ferenc tanárok, Hribikné Schröder Gizella kézimunka tanítónő, továbbá Gubicza Antal r. k., Csertán Márton ref. és Takáts Béla ev. hitoktató. Az intézet orvosa dr. Cságoly Sándor gyermekorvos.

A m. kir. államvasútak fiúnevelő intézete.

Kaposvár egyik legtekintélyesebb épülete a Németh István-utca 15. szám alatt lévő m. kir. államvasútak fiúnevelő intézete. Alapításának története a következő: A vasúti szolgálat érdeke a vasúti alkalmazottak százait állította oly helyre, hol a közelben még az 1868. évi XXXVIII. tc. és az 1921. évi XXX. tc. által előírt kötelező elemi iskolai oktatást sem tudja gyermekének biztosítani. A volt horvát-szlavonországi vonalakon szolgálatot teljesített száz és száz magyar vasútas szülő előtt pedig teljesen el volt zárva a lehetőség, hogy gyermekét magyar elemi és középiskolában, magyar nemzeti szellemben taníttathassa s így fiait a magyar nemzetnek megtarthassa.

Szükséges volt tehát oly intézmény létesítése, ahol az ily szolgálati helyekre beosztott vasútasok gyermekei otthont nyernek s magyar nemzeti szellemben nevelkednek.

Átérezték ennek a kérdésnek kulturális és nemzetvédelmi szempontból nagy fontosságát az akkori kereskedelemügyi m. kir. miniszter, Lukács Béla és a máv. elnökigazgató, Ludwigh Gyula. Rendelkezéseik kiadása után egy évre, 1896. szeptember hó 7-én megnyitották a szegedi, 1897. szeptember havában pedig a kaposvári internátust.

A m. kir. államvasútak igazgatóságának kiküldötte, Nagy Józsa máv. titkár és Kaposvár város akkori polgármestere, Németh István között 1895. elején indultak meg a tárgyalások. A város közönségének és vezetőségének megértő áldozatkészsége és előzékenysége azt eredményezték, hogy a sokféle hivatalos fórum megjárása mellett is 1897. szeptember végén beköltözhetett gyönyörű, meleg otthonába 200 tudományra szomjas, magyar nemzeti érzésben nevelkedni óhajtó vasútasgyermek.

A város nagy áldozatkészséggel felajánlotta ingyen a 3300 négyszögölnyi nagyságú Esterházy-féle úgynevezett Granárium-kertet, melyet azután még a mellette lévő 1021 négyszögölnyi területtel megtoldott, úgy hogy az internátus területe 4321 négyszögölet tesz ki. Adott ezen kívül 50 évi 5.5%-os amortizációra 200 ezer forint építési kölcsönt a m. kir. államvasútak igazgatóságának.

Az 1896. augusztus 24-iki helyszíni szemlén a máv. igazgatóság és a kaposvári osztálymérnökség képviselői, a Mezőgazdasági Ipar Részvénytársaság vezetője, továbbá Bereczk Sándor városi mérnök, Sury Ferenc városi gazdasági tanácsos, Németh János kőművesmester, Polányi Lajos dr. városi főorvos, Leposits Ignác városi rendőrkapitány, Gyarmathy János tűzoltótiszt és Lencz Sándor építőmester vettek részt.

A kedvező eredményű szemle után a városi közgyűlés a javaslatot egyhangúlag elfogadta s a máv. igazgatóság még a szerződés jóváhagyása előtt, 1896. szeptemberében megkezdi az építkezést. Az építkezést Lencz Sándor, a Braun Ede és Társai cég 151,356 forint 20 krajcárért vállalták.

A gyönyörű parkkal körülvett emeletes palota homlokzatával délre néz. A szobák 5½ m. magasak, a folyosók 3½ m. szélesek. A hálószobákban 20 m^3, a tantermekben 12 m^3 levegő jut egy-egy növendékre. Az emeleten van nyolc nagy hálószoba, két mosdó-, egy fürdő-, két betegszoba, egy betegfürdőszoba és egy orvosi rendelőszoba. A földszinten van egy vendégszoba, egy zeneterem, öt tanterem, az igazgató, gondnok, a két főnevelő lakása, az igazgatói és gondnoki iroda és egy raktárhelyiség.

Az udvar felőli oldalon van az óriási, emeletes ebédlőterem a színpaddal (ünnepélyek alkalmával ezen teremben háromszázötven ülő- és kétszáz állóhely áll rendelkezésre), a cselédszobák, az éléskamra, a konyha, a mosogató- és a tálalószoba.

A szuterrénban van a mosókonyha, a férfi személyzet lakása, itt vannak a raktárak és pincék.

Az épület mögött van a növendékek árnyas fákkal bekerített játszótere, a gazdasági udvar, istálló és kocsiszín és a kertészet a virágházakkal.

Az intézet 1922. november 25-ikén ünnepelte fennállásának 25 éves évfordulóját. Ez ünnepségen a máv. igazgatóságát képviselő Tasnádi Szüts András elnökhelyettes, h. államtitkáron, a Somogy vármegyét képviselő Sárközy György főispánon és Tallián Andor alispánon, valamint a város képviseletében megjelent dr. Vétek György polgármesteren kívül a város és a vármegye igen nagy számú előkelősége jelent meg.

Huszonöt év alatt 1526 növendéke volt az intézetnek, több közülök 12 esztendeig is. Az 1925/26. tanévben pedig a növendékek száma 2000-re szaporodott.



Dr. Balthazár Farkas,
máv. felügyelő, a m. kir. államvasútak fiúnevelő intézetének igazgatója.

1914-ig az internátus zavartalanúl folytatta működését. A nagy világháború alatt az intézetet katonai kórházzá kellett átalakítani, s ekkor a növendékeket részben a Katholikus Körben, részben pedig magánházaknál helyezték el. 1919-ben a kommunisták garázdálkodó hordái ütöttek tanyát a pompás kulturházban és túszokat helyeztek el benne, míg végre 1919. ősz óta ismét rendeltetésének adták át.

Az intézet első igazgatója Török Albert nyugalmazott százados volt, utódai Kalós Sándor máv. hivatalnok, Nagy Ödön máv. főellenőr, Morándini Győző máv. segédtitkár, Ujlaky Péter máv. felügyelő, Szczerbovszky László máv. főellenőr, dr. Langer Aurél máv. felügyelő és dr. Balthazár Farkas máv. felügyelő.

Az első intézeti orvos dr. Halassy Zdenkó kórházi orvos, 1898. áprilistól pedig dr. Gáspár Imre vármegyei tiszti főorvos az intézet orvosa.

Trianon és a kegyetlen szanálási rendelet 1925. junius havában az elé a keserű feladat elé állította az államvasútak igazgatóságát, hogy a 28 éve eredményesen működő nevelőintézetet megszüntesse. Tasnády Szüts András elnökhelyettes és lelkes munkatársai, Puskás Tivadar főfelügyelő, dr. Györkössy Endre titkár és Heeger Árpád főmérnök azonban módot találtak arra, hogy a kegyetlen parancsnak is eleget tegyenek s emellett a vasútas gyermekek ezen kedves, meleg otthona is megmaradjon. 1925. augusztus havában a KANSz. államvasúti csoportja vállalta magára az internátus további fentartását.

Hogy mennyire szükség volt az internátus fentartására s hogy a nemes lelkű vezetőség önzetlen munkálkodását és áldozatkészségét mily nagy siker kisérte, annak legszebb bizonyítéka az, hogy az intézetben ma 220 magyar ifjú talál otthont s készül nemes lelkesedéssel a boldog, nagy Magyarország megteremtésére.

Színészet.

Hazai színészetünk első tűzhelyei közé számítja Debrecent, melynek színészi multja 1798—1799-ig vihető vissza.

A XVIII. században az ország több városában német színészet volt.

Az 1790-iki országgyűlés minden lelkesedése sem tudta létrehozni a magyar játékszínt.

Egyes hazafiak áldozatkészsége és az első magyar színigazgató, Kelemen László fáradozásai folytán 1796-ig változó szerencsével, de sok nyomor között ugyan játszottak a nemzeti „theátristák" hazánk fővárosában, de mivel veszedelmes versenytársuk volt a folyton emelkedő és pártolt német színészet, teljesen elpusztultak.

A szalmatűz lobbant, senki sem törődött a hazai nyelv apostolaival, s egy akkori előkelő úrnő, Sturmann Mártonné, Sembery Anna Mária levele szerint az emberek inkább a váci kapu előtti „Hetztheater"-be jártak.

1796-ban a fővárosban a magyar színészetnek még gyökerét is kitépték, a theátristák Erdélybe mentek, ahol báró Wesselényi Miklósban találtak hatalmas pártfogóra.

Noha a nemes báró és az erdélyi urak sokat áldoztak a magyar Thaliának, az 1797—1798-iki téli évad oly rosszul ütött ki, hogy mecénásuk kénytelen volt őket Magyarországra küldeni.

1798. augusztus 11-én érkeztek meg a magyar színjátszók Debrecenbe, ahol a „Fehérló" vendégfogadó udvarán külön alkalmatos és csinos deszkaszínt, 8 öl széles és 16 öl hosszút, építtetett a város.

Debrecenben az első állandó színházat, amelyet Nánássy Gábor városi tanácsnok építtetett, 1835. aug. 1-én Kovács Pálnak „A féltés gyötrelmei" című eredeti vígjátékával nyitották meg.

A darabban Baranyai, Chiabai, Dávidházy, Éder, Fancsi, Kiss, László, Nagy, Parázsóné, Udvarhelyiné, Éder Alojzia, Chiabainé játszottak, akik legnagyobb részben a budai és a megnyiló nemzeti színház tagjai lettek.*

* Gróf Vay Sándor „Régi theátristák" című munkájából.

Debrecenből indult ki tehát a magyar színművészet s a felsorolt színészek közül 1857. május 30-án Chiabai Pál mint színigazgató Kaposvárott lép fel és „Skott király" 5 felvonásos vígjátékot adja, melyben Szöllősi, Benedek, Szuper, Hetényi, Biró, Chiabainé, Szuperné és Szabóné szerepeltek.

Ezt megelőzőleg, már 1843-ban is volt Kaposvárott színtársulat és pedig Hevesy Imre igazgatása alatt. Egy akkori színlap másolata:

ARENA.

A T. N. Megye sétatéren.

Pénteken aug. 4-én 1843. Hevessy Imre igazgatása alatt adatik

MIVELTSÉG ÉS TERMÉSZET.

Társalkodó vigjáték 4 felv., németből fordította: Balog István.

Liliomvölgyi grófnő	Hevesyné.
Aurora leánya	Szilágyiné.
gróf Tüzes huszárkapitány	Bir.
Szikra közvitéz	Szilágyi.
Pontos Mercurius házgondnok	Hevesy.
Áspásia leánya	Berzevitzyné.
Báró Hegyi	Berzevitzy.
Hector, Agrippa } inasok	Palotai. Almási.

Ellenkező esetben, ha az idő kellemetlen lesz, a darab bent a Nagyteremben fog adatni.

Bemeneti díj: első hely 50 kr., második hely 25 kr., harmadik hely 15 kr. v. cz.

Kezdete pontban 8 órakor.

Régi időben nyáron a színtársulatok egyes színekben, pajtákban tartották előadásaikat, így többek között a Fő-utca 5. sz. ház (Bereczk-ház) udvarán is, szalmával fedett pajtában játszottak.

1828. január 5-én tartott városi ülésen megengedték a „Magyar játszó társaság"-nak, hogy a városházán, a nagy „sessionális szobában" játszhassék egyszer a normális iskola, egyszer pedig a város javára. A városnak pedig külön 2 forintot fizessen.

Később a színtársulat nagyobb fogadtatásban részesült. Az 1860-as években nyári időben a Deák-tér és Baross-utca sarkán álló „Szarvas" vendéglő udvarán játszottak; a deszkákkal elkerített színpad és az ülőhelyek tetőzet nélkül állottak. Később ugyanezen helyen tetővel ellátott faépületben játszottak.

1883-ban a Sétatéren állandóbb színkört építettek, de ez is csak fából volt és 1911. szeptemberében leégett. (Lásd 74. számú képet.)

Az 1860—1870-es években télen a színtársulat a „Korona" szálloda nagytermében nyert elhelyezést.

A város növekedése folytán a kulturigények is emelkedtek s ennek következtében a város hatósága hiányát érezte a színháznak.

Az 1902. április 3-án tartott közgyűlés a következő határozatot hozta:

„Kaposvárott egy oly színháznak, mely az év minden időszakában előadásra alkalmas, hiánya érezhető, ennélfogva alkalmas helyen, megfelelő színház építése tárgyában, úgy a hely megválasztása, mint az építés és fedezet tekintetében tüzetes javaslat tételére a képviselőtestület saját kebeléből a város polgármesterének elnöklete alatt Bakonyi Ferenc, Bereczk Sándor, dr. Berger Samu, Csondor János, Darnay Béla, Hagelmann Károly, Gáspár Gyula, Kovács Soma, Kapotsffy Jenő, Márffy Emil, Poór Sándor, Roboz István, dr. Rimanóczy Ferenc, dr. Szaplonczay Manó, Szabados Imre, Szalay Károly, Szarka János és dr. Zimmert József képviselőkből álló bizottságot azzal küldi ki, hogy ezen a nagyközönséget oly közelről érintő ügyben szabadságában áll a bizottságnak magát a közönség köréből kiegészíteni."

A közgyűlés az állomással szemben levő terület rendezését már 1905-ben kimondotta és a szépítési bizottság meghallgatásával a rendezésre tervet kért.

1906. április 26-án beterjesztették a tér vázlatos tervét és műszaki leírását. Majd kiadták Lencz Sándor, Darnay Béla, Koczián Emil, Gáspár Gyula és Szalay Károly bizottsági tagoknak, hogy a szépítési bizottság közbevonásával adjanak véleményt.

1909. julius 3-án a város képviselőtestülete a katonai emléknek a Kossuth-térről a vasúti állomás előtti térre való áthelyezését is kimondotta. Megbízták a városi főmérnököt, hogy a Magyar Mérnök- és Építészegylet kaposvári fiókjával együttesen részletes javaslatot adjon. Ekkor a város egyidejűleg a színháznak ezen térre leendő elhelyezését is kimondotta; alkalmas vasbeton színház terveinek és költségvetésének elkészítésére 1908. március 4-én nyilvános pályázatot hirdetett. Az építési költséget 120 ezer koronára irányozták elő. A nézőtér és színpad berendezési költségeinek pályadíjai a központi fűtés és vízvezetéki berendezések nélkül a következők voltak: I. pályadíj 800 kor., II. pályadíj 500 kor., III. pályadíj 200 korona.

A bíráló bizottság tagjai voltak: Bereczk Sándor v. főmérnök, dr. Berger Samu, Gáspár Gyula és Lencz Sándor v. tanácsosok és a Kaposvári Mérnök- és Építészegylet három tagja.

Az 1910. január 19-én tartott közgyűlés már régebben hozott határozatát fentartotta és az új színház felépítési helyéül a Rákóczi-teret jelölte ki.

A színház építése céljára a képviselőtestület összesen csak 120 ezer koronát szavazott meg. Mivel azonban kitünt, hogy ezen összeg keretén belül megfelelő színházat felépíteni nem lehet, megbízta a képviselőtestület a város polgármesterét, hogy a színkör építési ügyének állásáról a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez tájékoztató felterjesztést intézzen. Egyben kérje a 60 ezer korona államsegélynek felemelését legalább 80 ezer koronára. Később a 120 ezer korona építési költséget 230 ezer koronára emelték.

A színkör felépítésére a képviselőtestület héttagú bizottságot küldött ki, melynek tagjaiként Kovács Somát, mint elnököt, Szabados Imrét, Bereczk Sándort, Lencz Sándort, Gáspár Gyulát, dr. Gulyás Ferencet, Nemes Manót és Koczián Emilt választotta meg.

A beérkezett pályatervek közül Magyar Ede és Stahl József szegedi építészek terveit fogadták el. Építési vállakozó Melocco Péter budapesti cég volt. A színház vasbeton szerkezetének próbaterhelése 1911. ápr. 27-én történt meg.

A Rákóczi-tér színház körüli részének parkirozását az építéssel egyidejűleg rendelték el.

A színházépítő bizottság végjelentését 1912. okt. 17-én mutatta be, mely szerint az építés 450 ezer koronába került. A színházépítő bizottság tagjai voltak: Kovács Soma v. tanácsos, bizottsági elnök, Szabados Imre, bizottsági jegyző, Bereczk Sándor v. főmérnök, Lencz Sándor, Gáspár Gyula, Koczián Emil, dr. Gulyás Ferenc, Baló Gyula kiküldött bizottsági tagok, Dépold Béla kir. műszaki tanácsos, felkért bizottsági tag.

Az első színügyi bizottság tagjai voltak: Baló Gyula, Gáspár Gyula, dr. Gulyás Ferenc, Koczián Emil, Lencz Sándor, Szabados Imre képviselőtestületi tagok, Bereczk Sándor v. főmérnök, Kovács Soma v. tanácsos és Dépold Béla kir. műszaki tanácsos. Később kiegészítették Kemény Samu, Kertész Béla, dr. Krisanich József és dr. Bakonyi Lajos képviselőtestületi tagokkal.

A színházat 1911. szeptember 2-án Polgár Károly pozsonyi színtársulata a „Cigánybáró" operettel nyitotta meg.

A nagy világháború alatt a színház épületét 1915. február 15-én a Vöröskereszt-kórház céljaira engedték át és csak az 1918. január 24-én tartott közgyűlésen tettek előterjesztést arra, hogy a színház épületét eredeti rendeltetésének adják vissza, ami hamarosan meg is történt.

Kaposvárott eddig sokféle színtársulat szerepelt. Chiabiai Pál, Részler, Hevessy Imre, Szuper Károly, Bakodi, Miklósi Gyula, Gerőfi, Bengei, Völgyi, Aradi, Somogyi Károly aradi színtársulata éveken át augusztus—szeptember hónapokban a sétatéri arénában játszott. Utánna ugyanott szerepeltek Andorfi Péter pozsonyi, Nádasy József pozsonyi színtársulata, végre Balla Kálmán a színház megnyitásáig. 1910. telén a Korona-szállodában Szilágyi színigazgató társulata játszott. 1911. szeptemberben, 1912. májusban és szeptemberben Polgár Kálmán a színházban, 1911. decemberben két héten át Hídvégi Ernő Staggione drámai társulata szintén a színházban, 1913. szeptember—októberben dr. Patek Béla, 1913. november közepétől december végéig dr. Márfi Károly és 1914. április végétől junius végéig ismét dr. Patek Béla működött. A háború alatt, mikor a színházat a Vöröskereszt-kórház céljára engedték át, 1917. telén Szabó Ferenc nyitrai színtársulata a Turul-szállodában, 1918. nyarán Fodor Oszkár székesfehérvári társulata szintén a Turulban játszott. Háború után, 1919. október 25-től 1920. junius 1-ig Bethlen-Brukner László és utánna 1920—1924. években Mariházy Miklós színtársulatai már a városi színházban játszottak.

A felsorolt igazgatók közül Miklósi Gyula 1839-ben Kaposvárott született, 1859-ben a szabadkai színtársulatba lépett. 1863-ban színigazgató lett és Székesfehérváron, majd Budán működött. 1872-ben Budapesten, az István-téren, később a városligetben saját költségén színházat épített, de vállakozása nem sikerült, ismét vándorszínész lett. Több színtársulatnál működött, meghalt 1872. junius 23-án Kézdivásárhelyen.

Az új színház felépítése után a körül levő teret parkirozták, ami a jól elhelyezett épületnek nagy előnyére szolgál s a vasútról bejövő idegenekben kellemes benyomást kelt.

A Kaposvári Zenekedvelők Egyesülete által rendezett előadásokat, valamint más kulturelőadásokat szintén a városi színházban szokták tartani.

Nem hagyható szó nélkül, hogy meg ne emlékezzünk dr. Kovács Soma h. polgármesterről, aki a színház felépítése után is az azzal összefüggő ügyeket a legnagyobb gondossággal, körültekintéssel intézi és mint a színügyi bizottság előadója, a színügyi kérdéseket nagy szeretettel és szakértelemmel intézi.

Hadsereg.

A volt cs. és kir. 44-ik gyalogezred rövid története.

Az ezredet 1744-ben gróf Clerici György Antal Mailandban állította fel, Mária Terézia királynő engedélye alapján, ki Clerici grófot az ezred parancsnokává és nemsokára 1745-ben ezredtulajdonossá is nevezte ki.

Gróf Clerici mint gyalogsági tábornok halt meg 1768-ban.

Az ezred felállítása után hamarosan a spanyol örökösödési háborúban dicsőségesen vesz részt.

1745-ben gróf Clerici ezredtulajdonossá történt kinevezése után ezredparancsnokká gróf Cicogno Ascario alezredest nevezték ki.

1751-ben báró Valentiani Ferenc András alezredes lesz az ezredparancsnok. Az ezred a Frigyes porosz király elleni hétéves háborúban (1756—1763.) vesz részt. Nevezetesebb ütközetei: 1757-ben junius 18-án Kolinnál, szeptember 7-én Moyisbergnél, október 27-én Schwidnicznél, november 22-én Breslaunál, december 5-én Leuthennél; 1758-ban junius 30-án Domstadtnál, október 14-én Hochkirchnél voltak.

Ezen ütközet után de Feretti Francesco alezredes lesz az ezredparancsnok.

1759-ben nevezetesebb ütközete november 20-án Maxennél volt.

1760-ban részt vett julius 13-tól 28-ig Dresda ostrománál. Hosszabb ide-oda menetelés, táborozás s kisebb feladatok elvégzése után ismét 1762-ben május 12-én került nagyobb ütközetbe Doebelnnél, majd okt. 14-én és 15-én Konradsdorfnál és Brandnál.

1769-ben julius 8-án gróf Gaisruk Rudolf táborszernagy lesz az ezredtulajdonos.

1771-ben gróf Bossi János ezredes lesz az ezredparancsnok, az ezred Paviában, Cremonában és Pizzigettoniban van.

1778. október 21-én gróf Barbiaot és Belgiojoso Lajos Károlyt nevezték ki ezredtulajdonosokká, majd ugyanazon évben lovag Henrici József Károly alezredest ezredparancsnokká. Az ezred ekkor Cremonában, Lodiban és Pizzigrettoniban állomásozott.

1788—1791-ig rész vesz a török háborúban.

1789-ben Raimondo Cantu ezredes lesz az ezredparancsnok, az ezred Romániába kerül.

1790. junius 2-től 8-ig részt vesz Gyurgyevo ostromában. A török háború befejezése után szeptember 19-én Lugosra és Temesvárra helyezik.

1792—1797-ig a francia első koaliciós háborúban vesz részt.

1793-ban nevezetesebb ütközetek: szept. 14-én Sospellonál, junius 21-én Argenteranál, junius 26-án Archenál.

Casati de Berna Károly ezredes lesz az ezredparancsnok.

1794. április 16-án az ormeai ütközetben vesz részt. Május 8-án Col di Tendanál, november 23. és 24-én a Loanoi csatában.

1796. április 1-én Brentano Fülöp ezredes lesz ezredparancsnok, ütközetben vesz részt április 13-án és 14-én Cossarianál, április hó 20-án Mondovi és San Michelenál s Mantua védelmében nov. 15., 16. és 17-én.

1797-ben a békekötés után az ezred Triesztbe és Gradiskába kerül.

Az 1799—1800-iki második francia koaliciós háborúban nagyobb ütközetei: 1799. március 26-án Veronánál, április 5-én Magnannál, november 6-án Novinál. 1800. január havában gróf Strassoldo János alezredes lesz az ezredparancsnok. Nevezetesebb ütközetek: ápr. 12-én a Monte San Giacomonál, junius 14-én Marengonál, december 25. és 26-án a Mincio folyónál.

A békekötés után 1801-ben Velencébe kerül az ezred. Április 15-én Bellegarde Frigyes altábornagy lesz az ezredtulajdonos és báró de Baut Ferenc ezredes az ezredparancsnok.

1803-ban az ezredet Vincensaba helyezik át.

1805-ben a harmadik francia koaliciós háborúban vesz részt; nevezetesebb ütközete október 30-án Goldieronál. A békekötés után 1806-ban, junius 18-án az ezred Fiuméba. Buccariba és Portoreba kerül.

1807. február 17-én Da Bois de Fiennes alezredes lesz az ezredparancsnok, ez évben az ezredet Graz és környékére helyezik.

1808. májusában pedig Budapestre kerül.

1809-ben részt vesz a franciák elleni háborúban. Nevezetesebb ütközetek: április 19-én Dinzlingnél, ápr. 21-én Laichlingnél, 22-én Eggumtelnél, május 21. és 22-én Aspernnél; május 27-én Ogée ezredes lesz az ezredparancsnok s ennek vezetése alatt részt vesz jul. 5-én és 6-án a Deutsch-Wagrami ütközetben. A békekötés után az ezred Littauba és Mährisch-Ostrauba kerül. Szeptember 1-én nemes Jakardowsky Károly ezredes lesz az ezredparancsnok.

1810-ben az ezred Székesfehérvárra és környékére kerül, ahonnan 1812. január 9-én Pestre helyezik át, október hóban pedig Lembergbe és Drohobiczba kerül.

1813-ban részt vesz a francia háborúban, augusztus 26. és 27-én a Dresdánál, október 16., 17. és 18-án pedig a Leipzignál vívott csatában.

1813. október 20-án báró Portner Lipót alezredes lesz az ezredparancsnok s ennek vezetése alatt november 9-én részt vesz a Hochheimnál vívott ütközetben.

1814. január 9-én Besancon francia vár ostrománál vesz részt. A békekötés után az ezred Galiciába Jaslo-, Krosno-Duklába kerül.

1815-ben az újra kitört francia háborúban az ezredet a Rajnához irányítják s részt vesz a junius 28-án Strassburgnál, julius 3-án Belfortnál, augusztus 16-án Hüningennél vívott csatákban. Békekötés után az ezred ismét Galiciába Drohobycba és Stryba kerül, hová 1816. január 17-én érkezik.

1817. julius 6-án Olaszországba az új helyőrségbe indul, ahová október hóban Paviába és Lodiba érkezik. Ezeket a területeket az ezred kiegészítésére utalták ki.

1821. március 20-án a Paviában fekvő részeket Mantuaba és Piacenzába helyezik át. Junius 16-án Hugelmann Antal ezredes lesz az ezredparancsnok. Julius 22-én az ezred Alessandria várba kerül, ahonnan szeptember hóban ismét Paviába és Mailandba helyezik át.

1823. április havában az egész ezred Paviába kerül helyőrségbe, ahonnan október hó 3-án Csehországba, Prágába, Kuttenberg és Königgrätz városokba helyezték át.

1826-ban a Königgrätzben fekvő zászlóalj Theresienstadtba kerül.

1830. január 4-én az ezredtulajdonos gróf Bellegarde Frigyes altábornagy 74 éves korában Grátzban meghalt. Január 11-én Őfelsége Albrecht főherceget ezredtulajdonossá, míg második tulajdonossá báró Lauer József altábornagyot nevezi ki. Szeptember 27-én az ezred Klagenfurt és környékére kerül Steyerországba, ahonnan 1831. márc. 30-án Galiciába, Wadowicebe és Oswiecimbe helyezik át. Ezredparancsnokká ugyanakkor báró Piret de Bihain Antal ezredest nevezték ki. Az akkor kitört kolera és tifusz járványnak több mint 700 ember esett áldozatul, amely után orvosi javaslatra az ezredet Neutitscheinba, Csehországba 1832. május 20-án helyezték át. 1835. február 17-én Olmützbe kerül. 1837. február 13-án báró Pöck János alezredest nevezték ki ezredparancsnokká.

1839. május 3-án az ezred második zászlóalját Dalmáciába (Cattaro, Castelnuovo és Budnába) helyezik át, míg a többi részei Udinebe, Olaszországba kerülnek.

1841. november 18-án a második zászlóalj Dalmáciából Olaszországba, Palmanovába kerül vissza az ezredhez.

1843. május 26-án gróf Wimpfen Gusztáv alezredes lesz az ezredparancsnok, julius 28-án az egész ezredet Palmanovában egyesítik, ahonnan augusztus 13-án új végleges helyőrségbe 2 zászlóalj Cremonába, egy pedig Mailandba vonul.

1848-ban részt vesz az olaszországi hadjáratban a piemonti csapatok ellen, amelyben nevezetesebb ütközetei Santa Luciánál, julius 23-án a Sona és Santa Giustinánál, julius 24-én Somma Compagnanál, julius 25-én pedig Custozzánál voltak. Október 15-én Plietz Ferenc ezredes lesz az ezredparancsnok s az ezred okt. 21-én ismét Mailandba kerül.

1849. március 21-én részt vesz a San Sironál és Gambolonál vívott ütközetekben. Ezen évben az elhalt Lauer báró helyett gróf Nobili János altábornagy lesz a második ezredtulajdonos.

1850. junius 15-én Bittermann János ezredes lesz az ezredparancsnok. November 24-én az ezredet Donauwörthbe és Biberbachba helyezik át, ahonnan december 30-án az egész ezred Königshofenba jön. Majd február 4-én Lübeck városba, március 11-én ismét Csehországba, Pilsenbe és környékére kerül.

1851. szeptember 28-án az ezredet Pilsenből Theresienstadtba helyezték át. 1852. szeptember 19-én az eddigi helyőrségből Krumau, Budweis és Pilsenbe kerül.

1853. február 3-án az ezred három zászlóalját Prágába, egy zászlóaljat Budweisba, míg az ujonnan felállított depotzászlóaljat junius 8-án Mailandba helyezték.

1855. junius 29-én a negyedik zászlóalj Prágából Mailandba kerül, míg a többi zászlóaljak Insbruckba, Trientbe és Franzensfestebe.

1857. április 16-án nemes Kain Károly ezredes lesz az ezredparancsnok.

1859. szeptember 2-án az ezredet Prágába helyezik át. December 27-én Őfelsége a gyalogság átszervezése folytán az eddigi ezredekből 80 sorgyalogezred felállítását rendeli el.

A 44-ik gyalogezred részére a kaposvári kiegészitő kerületet (egész Somogy vármegye és Tolna vármegye $^4/_{10}$ része) utalták ki. Az új ezredet a volt saját I. zászlóaljból és az Ernő főherceg nevét viselő 48-ik gyalogezred II. és III. zászlóaljából állitották össze. Az eddigi sárga gombok, buzavörös hajtóka megmarad és a magyar ezredeket megillető medvekörmöket (Litzen) kapják.

Helyőrsége: I. zászlóalj: Pádua és Battaglia, II. zászlóalj: Ponte di Brenta, Noventa és Villa Morburgo, III. zászlóalj: Kaposvár.

1860. január 17-én Őfelsége az eddigi második ezredtulajdonost, gróf Nobili János altábornagyot a 74. gyalogezred tulajdonosává s helyette második ezredtulajdonossá gróf Braida Móric altábornagyot nevezi ki. Március 25-én a III. zászlóalj és az első kiegészítő parancsnok Szvoboda János őrnagy lesz. Május 28-án az I. zászlóalj az ezredparancsnoksággal együtt Velencébe kerül. Október 4-én az ezred létszámának felemelését rendelték el. A III. zászlóalj Olaszországba indul s a felállitott tartalékzászlóalj marad Kaposvárott.

1861. március 30-án az ezredet Rovignoba és környékére helyezték át, november 1-én a tartalékzászlóaljból a IV. zászlóalj felállítását rendelték el, melynek állomáshelye Károlyváros lesz. 1862. november 6-án a IV. zászlóaljat Károlyvárosból ismét Kaposvárra helyezik vissza.

1863. junius 29-én az I. és III. zászlóalj Paduába, míg a II. zászlóalj a III. helyére Velencébe kerül. Aug. 27-én volt a IV. zászlóalj zászlószentelése Kaposvárott, amely ünnepélyen az összes hatóságok, mint meghívott vendégek résztvettek. A zászlószentelést a város plebánosa végzi. Augusztus 30-án az I. zászlóalj Velencébe, a III. zászlóalj Kaposvárra kerül, ahová szept. 7-én érkezik. 1864. március 17-én a III. zászlóalj ismét Olaszországba kerül és az egész ezred Velencében egyesül.

1865. március 10-én Herritz Henrik ezredes lesz az ezredparancsnok.

1866. április 24-én a hadügyminiszterium a IV. zászlóalj azonnal hadilétszámra emelését és a depot- (Káder) zászlóalj felállítását rendeli el. A IV. zászlóalj május 1-én kapja a parancsot, hogy az ezredhez, mely időközben a hadilétszámra való emelési parancsot megkapta, induljon Olaszországba. Május 8-án parancsot kap az ezred indulásra Krainba, ahol a kiegészítő szállítmányokat megvárja, onnan május 24-én Wienen keresztül Brünnbe és környékére, ahová május 31-én érkeznek. Junius 24-én liliei gróf Vetter Gusztáv ezredes lesz az ezredparancsnok. Az ezred részt vesz julius 3-án a Königgrätznél vívott ütközetben. A békekötés után, augusztus 25-én az ezred Klagenfurtba és környékére kerül. A kiegészitő parancsnok Eiberg Vilmos őrnagy lesz. A depotzászlóalj szeptember 5-én vonul be Kaposvárra, míg a IV. zászlóalj november 10-én ér oda. A többi zászlóaljak s az ezredparancsnokság végleges helyőrsége Trient lesz.

1868. szeptember 25-én a kiegészítő parancsnokság a budai generalis parancsnokságtól rendeletet kap, hogy az elharapódzott rablások és fosztogatások elnyomására egy úgynevezett „Rabló“ parancsnokságot állitson fel és azt a királyi kommissáriusnak, gróf Forgách Móric ezredesnek rendelkezésére bocsássa. Ezen osztálynak, mely 4 tisztből és 644 emberből állott őrmestertől lefelé, parancsnoka Szüts József kapitány volt s Nagybajomban székelt. December 5-én Őfelsége elrendeli az általános védkötelezettség keresztülvitelére a törvény életbeléptetését.

1869. április 9-én az ezred Trientből Cattaróba kerül helyőrségbe. A IV. zászlóalj parancsnoka báró Geramb József őrnagy, pótkeret és kiegészítő parancs-

nok Dekleva József kapitány, beosztottak Fischer Károly főhadnagy, Herált János és Strehn Károly hadnagy. Május 4-én Albrecht főherceg tábornagy, ezredtulajdonos Kaposvárra érkezik szemlére. A Cattaróban, illetőleg Dalmáciában levő részei az ezrednek a krivoscei lázadás leverésében október 7-től november 23-ig vesznek részt, amelyben a hősiesség, önfeláldozás és hazaszeretet tündöklő példáit találjuk.

1870. március 11-én az ezred Cattaróból Zára és Sebenico helyőrségbe kerül.

1871. december 26-án nemes Radványi Móric ezredes lesz az ezredparancsnok.

1872. augusztus 12-én az 1866-ban és 1869-ben elesett hős bajtársak emlékére az ezred Kaposváron szürke steier márványból emlékoszlopot emel és a megyei és városi hatóságok és a közönség óriási részvétele mellett leplezi le. Az ezred története megemlékezik azokról, akik ezen emlékoszlop felállításában részt vettek és az ezred tisztikarának háláját kiérdemelték, különösen pribérdi és vuchini Jankovich László, Somogy vármegye főispánja, győrfalvi Csépán Antal alispán, Kaposvár város, a szükséges hely készséges átengedése által. Lang Alajos mérnök a rajzok és építési tervezet, valamint a felállítás felügyelete által, Freistädtler bérlő és Szouheitl építész néhány ezer téglának ingyenes átengedése, utóbbi azonkivül az alapnak felépítése által.

1872. szeptember 11-én az ezredet Zárából Wienbe helyezték át.

1878. augusztus 10-én az ezred Wienből Triestbe indul, ahonnan Metkovicon Domanovicba, szeptember 1-én Mostárba megy.

A tart. ezred augusztus 30-án és 31-én indul el Kaposvárról és Slavonián keresztül Bosznia északkeleti részébe megy egész a Drina folyóig, október 18-án Bjelinába ér, ahol a parancsot kapja a hazatérésre Kaposvárra.

1879. ugusztus 16-án az ezred Mostárból Gorazda, Cajnica környékére kerül, ahonnan szeptember 15-ig Sandzák-Novibazár megszállását végzi s Plevljeben marad helyőrségben.

1880. április 26-án Plevljéből Triestbe indul, ahonnan 1883-ban Budapestre kerül helyőrségbe.

1883-ban Weikard Frigyes ezredes lesz az ezredparancsnok.

1887-ben lovag Schrott Ignác ezredes lesz ezredparancsnok.

1888-ban nagyváradi Baranyai Sándor ezredes lesz az ezredparancsnok.

1889. augusztus 14-én új zászló szentelése Piliscsabán.

1890. október 7-én az ezred Budapestről Plevljebe az új helyőrségbe indul.

1892. április 1-én Jvinger Károly ezredes lesz az ezredparancsnok.

1893. október 30-án az ezred Plevljéből Pécsre kerül, helyőrségbe.

1896. november 1-én Stenzl Alajos ezredes lesz az ezredparancsnok.

1899. szeptember 12-én az ezredparancsnokság II. és III. zászlóalja Budapestre, az I. zászlóalj Stolácra kerül helyőrségbe.

1901. szeptember 24-én Seibt Gottfried ezredes lesz az ezredparancsnok.

1902. április 3-án a Stolacban levő I. zászlóalj Budapestre, míg a III. Kaposvárra, az ott levő IV. zászlóaljhoz kerül.

1905. szeptember Hauska Ottó ezredes lesz az ezredparancsnok.

1907. szeptember 12-én a IV. zászlóalj Kaposvárról Bilekbe kerül.

1909. május 1-én Launingen Vilmos ezredes lesz az ezredparancsnok.

1913. őszén Mihanovic Károly ezredes lesz az ezredparancsnok.

1914. április 30-án az ezredparancsnokság I., II. és IV. zászlóalja Wienbe kerül helyőrségbe.

1914. julius 28-án kitör a háború.

1915. junius 11-én az ezredet Reichenberghe helyezték át, honnét 1918. augusztus 8-án jött vissza Kaposvárra Reichardt Béla százados parancsnok vezetése alatt és az Erzsébet-út bejáratánál a városház előtt felállított diadalkapu alatt a város hatósága hivatalosan fogadta az ezredet.

A világháborúban mindenütt hősiesen harcolt az ezred s mindenfelé nagy hírnevet és dicsőséget szerzett.

M. kir. honvédség.

Az osztrák-magyar monarchiának 1867-ben alkotmányos alapon bekövetkezett belső újjáalakítása a haderőnek teljes újjászervezésére vezetett.

A magyar honvédség is ezen katonai reformoknak köszöni keletkezését.

Mikor 1867. évi február hó 17-én a felelős magyar miniszteriumot az 1848. évi III. tc. értelmében kinevezték, a magyar honvédség létesítéséhez az első alaki lépést is megtették.

1868-ban Magyarországon az időközben szentesített kiegyezési törvény (1867. évi XII. tc.) alapján a kormány által benyújtott védtörvény-javaslatokat alkotmányosan tárgyalták és 1868. december 5-én ezen javaslatok mint a „véderőről szóló 1868. évi XL. tc." és mint a „honvédségről szóló 1868. évi XLI. tc." legfelsőbb szentesítést nyertek.

Az 1868. évi XLI. tc. értelmében a honvédség gyalog- és lovascsapatokból volt alakítandó és pedig a gyalogcsapatok számára a „zászlóalj", a lovascsapatok számára a „huszár-", illetve a „dzsidás-század" elnevezéseket állapították meg szervezési csapategység gyanánt.

Több gyalogzászlóalj és lovas-század elhelyezésük szerint egy-egy főhatóság, a honvéd kerületi parancsnokság alá volt rendelendő és az egész honvédség számára, mint központi főhatóság, a honvéd főparancsnokság, mint legfelsőbb honvéd hatóság pedig a honvédelmi miniszterium volt hivatva.

1869-ben, vagyis a szervezés alkalmával Somogy vármegye területén a 69-ik balaton-somogyi gyalogzászlóaljat Szigetvárott, a 70-ik délsomogyi gyalogzászlóaljat Karádon, a 26-ik lovas-századot Szigetvárott állították fel; utóbbit 1871-ben Pécsre helyezték át.

1874-ben három-négy gyalogzászlóaljat egy-egy féldandárba osztottak be.

1886. julius 1-én a féldandár rendszert véglegesen rendszeresítették, mikor is a vármegye területéről kiegészített gyalogzászlóaljak tagozása, illetve elhelyezése a következő volt:

69. délsomogyi zászlóalj (3.) és 70. északsomogyi zászlóalj (4.) Kaposvárott (a zászlóaljak a féldandáron belül 1—4. folyószámot viseltek).

Az 1890. évi V. tc. alapján a honvédségnél lényeges újítások történtek, így az is, hogy a féldandár-rendszer helyébe az ezred-rendszer lépett életbe. Ez alapon a Somogy vármegyéből kiegészített gyalog-zászlóaljak, illetve ezred elhelyezése és tagozása a következő volt:

19. honvéd gyalogezred parancsnokság, Pécs.

1. és 2. zászlóalj Pécsett, Baranya és Tolna vármegyékből kiegészítve;

3. és 4. zászlóalj Kaposvárott, Somogy és Tolna vármegyékből kiegészítve.

1912-ben az eddigi 28 honvéd gyalogezredet 4 új ezreddel 32-re emelték fel, minek következtében a pécsi 19. honvéd gyalogezred 4. zászlóalját a székesfehérvári 17. honvéd gyalogezredhez, mint 3. zászlóaljat osztották be, míg a fiumei századot, mely eddig a nagykanizsai 20. gyalogezredhez tartozott, zászlóaljjá alakították és beosztották a pécsi 19. honvéd gyalogezredhez, 4. zászlóaljként.

Az 1914-ben kitört világháborúban a 19. honvéd gyalogezred egészen az összeomlásig vitézül küzdött és pedig 1914-ben a szerb, majd az orosz és a román harcterületeken.

A kommunizmus megdőlte után felállították Kaposvárott a „kaposvári" gyalogezredet, mely jelenleg mint 7-ik honvéd gyalogezred áll fenn és Somogy vármegye területéről nyeri kiegészítését, azonban a trianoni békekötés alapján csakis önként jelentkezőkből eszközölt toborzás útján. Ezen ezred egyik (2-ik) zászlóalja Baján van elhelyezve.

A régi „honvéd" laktanya 1876-ban épült és akkor helyezték be Kaposvárra Szigetvárról, illetve Karádról a 69. és 70. honvéd gyalogzászlóaljakat.

Ipartelepek.

Mezőgazdasági Ipar-Részvénytársaság cukorgyára.

Kaposvár legnagyobb gyártelepe a Mezőgazdasági Ipar-Részvénytársaság cukorgyára (lásd 37. és 37/a. képeket). A részvénytársaság 1890-ben alakult s kibérelte a kaposvári hercegi uradalmat azon célból, hogy mezőgazdasági ipart fog meghonosítani. 1893-ban megvette báró Stummer Ágostontól a mezőhegyesi cukorgyárat és megrendelte a kaposvári cukorgyár berendezését napi 50 vagon cukor feldolgozására prágai gépgyáraknál.

1893. őszén kezdődött meg az építkezés és 1894. őszére elkészült. A gyár területe 98 kat. hold. A terület nagyobb részét a hercegi hitbizománytól csere útján szerezte meg. A gyártelepen 46 különálló épület van. Eredetileg a gyár csak a saját bérlete répáját dolgozta fel s később idegen termelők répatermésének feldolgozását is tervbe vette.

Az első üzemben csak nyers cukrot, a rákövetkező tavasszal kristálycukrot gyártottak. Hazánkban a kristálycukorgyártás úttörője volt.

A cukorgyár 1917-ben felépítette a M. I. R. malmot (lásd alább). Keresztül vitte egy 100 km.-es gazdasági vasút megépítését. Kieszközölte, hogy a M. I. R. gazdaságának Kaposvárott központi javítóműhelyt építsenek.

1923-ban a gyártelepen egy összesen 3000 központi lóerős villanyos erőtelepet rendeztek be, ahonnét a közelben levő gazdaságokat is villanyos árammal látják el. 1924-ben létesítették a cukorfinomitót, melyben napi 8 vagon finomított árút állítanak elő. A hajtóerő gőz és villany, 1500 lóerővel. Van külön 1600 km. hosszú iparvágánya. Az állandó munkások száma 400, az üzem tartama alatt 1400. Évente 1.250.000 mm. répa kerül feldolgozásra és az így nyert cukor kiviteli piaca: Levante, Anglia és India.

A gyár számos munkásjóléti intézményt tart fenn. Vannak tisztviselőlakásai, munkásfürdői, van 120 munkáslakása, fűtéssel, villanyvilágítással, kerttel. A cukorgyári alkalmazottak és munkások fogyasztási szövetkezetének van fűszerárúsítása, mészárszéke és italmérése. Van sporttelepe, könyvtára, munkásdalárdája. 220 méter mély artézi kútja percenkint 50 liter vizet szolgáltat.

A gyár Kladnigg Alajos főigazgató vezetése alatt van, aki a gyár keletkezése óta megszakítás nélkül annak élén áll, a gyár építésének kezdete óta annak fejlődését előmozdította s most is kitartó munkásságával a gyár továbbfejlesztésére törekszik.

Mezőgazdasági Ipar-Részvénytársaság gőzmalma.

A Mezőgazdasági Ipar-Részvénytársaság (Georgia) ezen legifjabb, nagy jövőjű ipartelepét (lásd 36. kép)

1916/17. évben építette fel, az 1914. évben leégett, közel 80 év óta fennálló, Haberle-Hirschmann-féle malom helyébe.

E vállalat megteremtése a háborús évek nehéz viszonyai közt csak nagy nehézségek leküzdése árán sikerült. A vállalat létrehozása és felépítése Kladnigg Alajos főigazgató, m. kir. kormányfőtanácsos és Weimann Géza vezérigazgató érdeme.

Üzemét 1917. juliusában 360 q-ás napi teljesítmény mellett „hadi" őrléssel kezdte meg.

Az 1917/18. évek az iparvállalatok közös háborús jegyében folytak le. A kötött forgalom a vállalat fejlődési lehetőségét egyelőre kizárta.

Ily viszonyok közt vette át Antal József, a malom mostani helyettes-igazgatója 1918. évben a malom vezetését.

Az 1919. évi kommun és az azt követő évek zilált gazdasági viszonyai közt csak lassú fejlődés volt lehetséges.

1920-ban felszerelték a malmot a „Sprinkler"-féle önműködő tűzoltó berendezéssel, amilyen hazánkban csupán három malomban volt. Ezzel a malmok örök nagy veszedelmének, a leégésnek elejét vették.

A közel nyolc évig tartó kötött forgalom után az 1921. év végre meghozta a malmok szabad forgalmát. Ekkor kezdett kibontakozni e vállalat jövő fejlődésének perspektivája. A társaság ezt azonnal felismerve, már az 1922. évben megkezdte az üzem fokozatos fejlesztését. Még ez évben átszereltette a malom „hadi-őrlés" berendezését „félmagas" kiőrlésű kereskedelmi őrlésre és fokozta a malom teljesítőképességét napi 450 q őrlésre.

A következő 1923. évben ismét nagy átalakításokat eszközölt. Áttért a mai legmodernebb „magas" kiőrlésű kereskedelmi őrlésre, egyúttal ismételten fokozta a malom teljesítőképességét napi 630 q őrlésre. Ugyanakkor berendezte a malmot külön rozsőrlésre is, napi 100 q teljesítőképességgel. Ezenfelül felszerelte a malmot minden tipusú henger rovátkolására a legmodernebb hengerrovátkoló géppel oly módon, hogy ma nemcsak a saját üzeme részére, hanem a környék malmai részére is végez szakszerű rovátkolást.

Az 1924. évben további nagy léptekkel haladt a fejlődés útján. Az eddigi gőzüzem helyébe a villanyos erővel való hajtás lépett. Az áramot a M. I. R. cukorgyár telepén létesített új erőtelepről kapja, ami ismét nagy újításokat tett szükségessé. Felszerelték ezenkivül a malmot mosó és szárító berendezéssel. Ugyanez év tavaszán kezdetét vette egy 300 vagón befogadó képességű gabona sylos építése is, amit 1925-ben már üzembe is helyeztek. Ezen hatalmas építkezés a vállalat további fejlődésében új határkövet jelent.

A malom ma a modern malomtechnika minden vívmányával felszerelve, a békeidők összes liszttipusának előállítására képes. Őrlésének márkája mind a budapesti, mind a bécsi és megszállott területek piacain elismert; a helyi piacot pedig irányítja és uralja.

Kladnigg Alajos cukorgyári főigazgató, m. kir. kormányfőtanácsos, született 1867. junius 21-én Franzban, Steierországban. Középiskoláinak bevégzése után 1884-től 1889-ig a grátzi műegyetemet hallgatta, ahol a szigorlatot kitüntetéssel tette le és megkapta a vegyészmérnöki oklevelet. Tanulmányainak befejezése után a Sopron melletti cinkfalvai cukorgyárnál kap alkalmazást, ahol az 1889-től 1894-ig terjedő időt töltötte.



Kladnigg Alajos,
cukorgyári főigazgató, m. kir. kormányfőtanácsos.

1894. február 1-én került a Mezőgazdasági Ipar-Részvénytársaság kaposvári cukorgyárához, mint a gyár igazgatója. Részt vett felállításában, építésében, berendezésében. A gyár fejlődése az ő szakértelmének és kitartó munkásságának gyümölcse.

1921-ben a Mezőgazdasági Ipar-Részvénytársaság igazgatósági tagja és 1922-ben a kaposvári cukorgyár főigazgatója lesz.

A Somogymegyei Takarékpénztár R.-T. igazgatósági tagja és pedig annak egyik alelnöke. Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának, Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja, a Magyar Mérnök- és Építészegylet helyi osztályának elnöke. Magyarország kormányzója a közgazdaság terén kifejtett közhasznú tevékenységéért 1924. február 9-én m. kir. kormányfőtanácsosi méltósággal tüntette ki.

Élénk részt vesz minden, közállapotainknak és az ország sorsának javítását célzó, valamint minden jótékony célt szolgáló társadalmi mozgalomban. A Pécsi-utcai Hősök templomának építésénél legnagyobb érdeme Kladnigg Alajosnak van, mert míg egyrészt nagyban hozzájárult az építés költségeihez, ő indította meg a mozgalmat az irányban, hogy a pécsi külváros katho-

likus hivői számára templom építtessék. A templom építése folyamatban van és az ő áldozatkészségének és buzgó fáradozásának köszönhető, hogy rövidesen megvalósul a pécsi külváros régi óhaja.

Rokonszenves egyéniségénél fogva közszeretetben részesül városunkban. A város képviselőtestületének közgyűlésein, bizottsági ülésein és a különféle egyesületek ülésein mindig súlya van nagy szakértelmet és közgazdasági tudást igazoló felszólalásainak.

Kaposvári Vasöntőde és Gépgyár R.-T.

(Lásd 61. és 61/a. képeket.)

Kaposvár város rohamos fejlődésének ismertetése során meg kell emlékeznünk a Kaposvári Vasöntőde és Gépgyár létesítéséről. Ezen vállalat 1906. juliusában Kaposvár város akkori polgármesterének, Németh Istvánnak kezdeményezésére alakult 200.000 korona alaptőkével.

A gyár vezetésével Szemző Pál igazgatót bizták meg. Az ő nevéhez füződik a gyár fellendülése.



Szemző Pál,
a kaposvári vasöntőde és gépgyár igazgatója.

Igazgatóságának bizalma és áldozatkészsége folytán Szemző igazgató a szerény keretek között megindult vállalatot az egész országban ismert nevű gyárrá emelte, berendezését az idők folyamán a legmodernebb gépekkel kibővítette és az üzemet fejlesztette, úgy hogy ma a vidéki gépgyárak sorában az elsők között foglal helyet.

A gyár 4800 négyszögöl területen fekszik, közvetlen a Kaposcsatorna mellett; épületei a legmodernebbek.

A gyár hajtóereje egy 80 lóerejű gőzgép; munkásainak száma 100—150 között váltakozik.

A Kaposvári Vasöntőde és Gépgyár R.-T. gyártmányai: mezőgazdasági gépek, transmissió berendezések, malomberendezési gépek és eszközök, comp. gatter fürészek, kazán- és kovácsmunkák, vasöntvények. Azonkivül minden néven nevezendő gépek javításával is foglalkozik. Gyártmányai az egész országban ismertek és keresettek.

A gyár igazgatósága: dr. Goszthonyi Mihály elnök, Ring Samu alelnök, Geiszler Nep. János, saárdi Somssich Miklós, dr. Vétek György, Kacskovics Lajos, Sándor Gusztáv, Szemző Pál vezérigazgató, Sohr Pál, Nyitrai Andor, Boczán Károly és Szántó Pál.

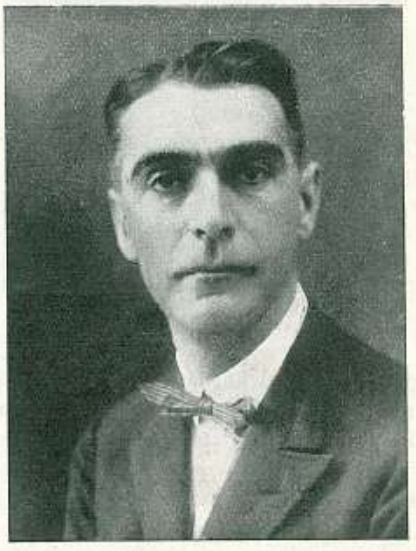
A gyár felügyelőbizottsága: Ring Vilmos elnök, Vidor Ferenc, Kasza Dezső, Petőcz Elemér és Beck Ignácz. Ügyész: dr. Androsits István, ügyvéd.

A gyár tisztikara: Morbitzer Alajos üzemvezető, Nagy Miklós főkönyvelő, Verdőssy Rezső, Hrabe Albert, Morbitzer Ferenc, Kárlin Ferenc művezetők, Lándor Ilona segédkönyvelő és Kulcsár Irma.

Első Kaposvári Sörgyár R.-T.

1908-ban alakult, mint magánvállalat. Alapítói: Krausz Mór és Kasza Dezső voltak. A vállalat 1921-ben Krausz Mór kiválásával részvénytársasággá alakult át 1,500.250 korona alaptőkével.

A részvénytársaság igazgatósági elnöke gróf Széchenyi Frigyes nagybirtokos, ügyvezető igazgatója Kasza Dezső, aki szakszerű tanulmányait Németországban végezte és a gyárat szakértelemmel vezeti.



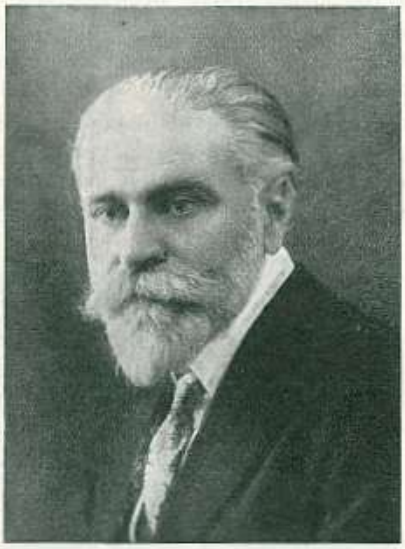
Kasza Dezső,
az első kaposvári sörgyár igazgatója.

A gyártelep kb. 11 kat. hold területen fekszik (lásd 62. képet). 1920—1922. években a legmodernebb berendezésekkel átalakították. Évi termelési képessége 12000 hektoliter sör; van műjéggyára napi 60 métermázsa termeléssel. Melléküzeme a szikvízgyártás és 8 holdas kertészet. A gyár nyáron mintegy 50 munkást foglalkoztat.

A gyár terményei Somogy és a szomszédos megyékben nyernek elhelyezést. Van két ártézi kútja, egyenként és percenként 20 liter vízszolgáltatással, vize sörgyártásra kiválóan alkalmas. A gyár olyan elsőrendű minőségű söröket állít elő, amelyek hírnevet szereztek városunknak és életképes vállalatának.

Rózsa János műfestő- és vegytisztító-gyára.

1902-ben alapította a tulajdonos, ki tanuló éveit Magyarországon töltötte, ismeretei kibővítésére Svájcban, Német- és Franciaországban volt és 12 éven át gyűjtött tapasztalatait itthon érvényesítette. Gyártási ágak: fonál- és selyemfestés, gőzműfestés, tolltisztítás és vegyészeti ruhatisztítás. Kiváló munkája által jó hírnévre tett szert s ezért üzemét már 1905-ben ki kellett bővítenie. Így került a gyárak sorába. A gyár területe 2500 négyszögöl. Hajtóerő 50 Hp. gőzgép és villanygenerator.



Rózsa János.

A gyár a háború kezdetéig oly nagy arányokban fejlődött, hogy már két nagy gőzkazánnal működött. Saját gőz- és villanyfejlesztéssel, a legmodernebb vegytisztító- és festőgépekkel szerelte fel tulajdonosa. Hazai piaca az egész ország. A háború alatt nem fejlődhetett tovább, hanem mint sok más gyár, a hadsereget szolgálta. A katonaruhák tisztításához szükséges drága gépeket saját költségén szerezte be, melyek a háború befejezése után teljesen hasznavehetetlenekké váltak. A háború, az utána következő kommunizmus, a városunkban történt fosztogatás a gyárnak nagy anyagi károkat okozott és valósággal újból kellett a sok nehézséget leküzdenie és a közönség bizalmát megnyernie. Örömmel állapítható meg, hogy a törekvés és kifogástalan munka nem maradt hatás nélkül s a gyár a városban is, a Dunántúl is jó hírnévnek örvend.

Építőipari Részvénytársaság, Kaposvár.

Alapították 1912-ben Kaposvári Pala- és Cementárúgyár Részvénytársaság néven, mely átvette a már két évtizeddel ezelőtt alapított Borovitz Manó-féle cementárú- és műkőgyárat és kibővítette palagyártással (lásd 77. és 77/a. képet). A várostól vett 4000 négyszögöl területen, közvetlen a Sétatér mellett felépítette nagyszabású gyárát, melyet állandóan üzemben tart.

Műkőgyára állandóan szállítja a legszebb kivitelü műkőlépcsőket, műkődísztárgyakat az ország minden részébe.

1924-ben helybeli és pécsi érdekeltség szerezte meg a részvénytöbbséget, s a cementárú- és műkőgyárat beolvasztotta az építőipar minden ágával foglalkozó, újonnan alakult Építőipari Részvénytársaság vállalatba.

A vállalat alakulása óta, bár az építőipar pangása mindenfelé észlelhető, máris több építkezést hajtott végre.

Haidekker Pál Gőzszappangyár R.-T.

Hazánk legrégibb szappangyára. (Lásd 65. képet.) Alapítója 1851-ben néhai Haidekker Pál volt, később Kaposvár nagyközség érdemes bírája. A vállalatot hasonnevű fia, Pál tette országos jelentőségüvé, ki annak vezetését 1894-ben vette át. Lankadatlan szorgalommal és kitartó munkával a kis iparüzemet 1908-ban modern villamos és gőzgépekkel felszerelt gyárrá fejlesztette, melynek gyártmányai egész Dunántúlon, főleg pedig Horvát- és Szlavonországban voltak közkedveltek és keresettek.

Nagy küzdelmet vívott akkor a kis gyár, a Magyarországot már gyarmatának tekintő hatalmas cseh ipar „Szarvas" szappanával. A szabad versenyben azonban nem tudta a cseh versenytárs a gyár elsőrendű gyártmányait kiszorítani.

A világháború a szépen fejlődő vállalatra is súlyos csapást mért. Érdemekben dús és közszeretetben álló főnöke, férfikora delén, közvetlen a háború kitörése előtt hirtelen elhunyt; fia és munkatársa, Pál, az alapító unokája a világégés fellobbanásakor a zászlók alá vonult és négy és fél éven át mint tiszt harcolt Hindenburg ezredében. Ezalatt a vállalatot, mely a háborús kötött gazdálkodás következtében a Magyar Olaj- és Zsíripari Központ rendelkezése alá került, özvegy édesanyja és Kertész Albert cégvezető vezette.

A forradalmak és Trianon nehéz megpróbáltatásoknak tették ki a vállalatot. A vezetést 1920-ban Haidekker Pál ismét átveszi, azt 1922-ben részvénytársasággá alakítja át és azóta, mint annak ügyvezető igazgatója vezeti.

A gyár készítményei a „Holló" védjegyű mosó- és „Házi" szappan, valamint kristályszóda, kenőszappan, borotvaszappan, egyszerűbb illatosított szappanok és nyers glycerin. Termelése évi 50 vagón szappan és 75

vagón kristályszóda. A gyár állandóan üzemben van és forgalma a rendkivül nehéz gazdasági viszonyok mellett is állandó emelkedést mutat.

Kardos Imre cementárú- és műkőgyára.

Ezen jóhírnevű vállalatot 1910-ben alapította Kardos Imre, a mai tulajdonos. Az alapítás után sokat küzdött a kezdet nehézségeivel, de ez munkakedvét semmiképen sem csökkentette. Nagy és kitartó munkakedve meg is hozta a maga gyümölcsét, vállalatának szilárd alapokra helyezését és naggyá fejlesztését. Gyára nagy lendülettel tört előre és ma már modern berendezésével, nagy munkateljesítményével az ország jobb nevü gyárai közé sorozható.

Heigl Jenő gőzmalma.

Épitette az előbbi tulajdonos, Ujváry István, 1893. évben. Heigl Jenő 1918-ban vette meg és azt modern



Heigl Jenő.

malommá alakította. A malom teljesítőképessége 150 métermázsa. Végez mindennemü őrlést. Kaposvár és vidékének egyik keresettebb hengermalma.

Tankovits János „Gizella"-malma.

(Lásd 74/a. képet.)

1900-ban keletkezett; alapította a tulajdonos. Területe 23.000 négyszögöl s egy épületből áll. A hajtóerő egy 72 Hp. félstabil gőzgép. Munkások száma 10. Évi termelés 1000 tonna liszt, ami a helyi piacon kerül fogyasztásra.

Kemény B. és Fiai gabonaüzlete.

Somogy megye legrégibb gabonaüzlete. Alapitotta Kemény Bernát. A cég alapításának ideje a negyvenes évekre esik vissza, legvalószinűbb 1845. 1875-ben, a kereskedelmi törvény megjelenésével és a cégbiróság felállításával a törvényszék cégjegyzékbe veszi. 1880-ban Kemény Bernát üzletét közkereseti társasággá alakítja fiainak, Kemény Samunak és Kemény Albertnek bevonásával. Ezen időpont óta a cég a Kemény B. és Fiai nevet viseli.

A hetvenes évektől a cég már jelentékeny forgalmat bonyolít le. Bogláron gyűjtőtelepet tart fenn, ahová tengelyen, onnan pedig vasúton szállítja az árút. Ezen telep fenmarad egészen a fiumei vonal kiépítéséig. A kiviteli tevékenység a fiumei fővonal forgalomba helyezése óta fokozódik és a volt Ausztria tartományai közül különösen Stájerországra, Karintiára, Tirolra és Dalmáciára terjed ki. Az utolsó tíz békeévben az üzleti forgalom mintegy évi 1400 vagón gabonára tehető. A háborúban és egészen 1921-ig, a gabona szabadforgalmának visszaállításáig a cég mint a Haditermény R.-T. bizományosa működik.

1911-ben, amidőn a régi cégtagok közül Kemény Samu is meghalt, Kemény Gyula vette át az üzletet, míg ezidőszerint a cég tagjai Bien Pál és az alapító unokája, Kemény Ernő.

Gruber József szalámigyára.

1911-ben keletkezett s a mai tulajdonos alapította. Gyárt szalámit és mindenféle hentesárút. A gyár területe 1400 négyszögöl s nagy épületekből áll. A hajtóerő két villanyos motor, összesen 13 lóerővel. Munkások száma 12—16. Az évi termelés 20.000 métermázsa, melynek piaca egész Somogy vármegye.

Mayer Vilmos kocsigyára.

1884-ben alapította a tulajdonos. Gyárt díszkocsikat. A gyár területe 1000 négyszögöl; négy épületből áll. A hajtóerő két villanyos motor, összesen 8½ lóerővel. Munkások száma 20—25. Hazai piaca az egész ország, kiviteli piaca Csehország, Bulgária, Románia, Szerbia és Olaszország. Gyártmányaival már számos kitüntetést nyert.

Ezeken kivül említésre érdemesek *Rumsauer Viktor* és *Kégl Lajos bőrgyárai, Schlesinger Albert és József*, továbbá *Schlesinger Károly, Hirschfeld Jakab téglagyárai.*

Iparegyesületek, intézmények.

Kaposvári Kerületi Munkásbiztosító Pénztár.

Somogy vármegye egyik legnagyobb közegészségügyi intézménye, mely a vármegye egész területére kiterjedő hatáskörrel látja el az ipari, kereskedelmi és háztartási alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztosítását. Az intézmény mai alakjában az 1907. évi

XIX. tc. alapján 1907. julius 1-től fogva áll fenn, míg ezt megelőzően az 1891. évi XIV. tc. által létesített Kaposvári Kerületi Betegsegélyző Pénztár és mellette a kaposvári és a nagyobb vidéki ipartestületek kebelében működő úgynevezett ipartestületi betegsegélyző pénztárak látták el a betegség esetére való biztosítás feladatát. Mindezek 1907. julius 1-én felszámoltak és a kerületi munkásbiztosító pénztárba olvadtak be.

A munkásbiztosító pénztár a törvény szerint autonóm intézmény, melynek ügyeit a paritásos alapon választott igazgatóság intézi s maga a pénztár a Budapesten székelő Országos Munkásbiztosító Pénztárnak helyi szerve. Az intézmény felett a felügyeletet a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter gyakorolja. A pénztár autonómiáját a proletárdiktatura bukása után felfüggesztették, mert az igazgatóság az intézmény céljától eltérő működést fejtett ki. Mivel a kormány még ma sem lát elegendő biztosítékot arra, hogy a pénztár önkormányzati szervei a biztosítás céljával összhangban fognak tevékenykedni, a felfüggesztés azóta is tart.

A pénztár élén ezidőszerint az önkormányzati jogkör gyakorlásával felruházott, a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter által kinevezett miniszteri biztos áll, aki mellett az ügyvezető igazgató s a 15 főből álló tisztviselői kar intézi az ügyeket.

A munkásbiztosító pénztár ma már saját székházában van, régebben bérházakban szorult meg. Saját hajlékot 1905-ben épített a Kaposvár város által kedvezményes áron átengedett telken. Ez az épület azonban az 1907. julius 1-én történt történt átalakulás óta szűknek bizonyult s ezért 1913-ban megvásárolta a szomszédos házat s azt céljának megfelelően átalakította. Az építkezés befejezte után a régi épületben orvosi rendelőt szerelt fel, míg az újonnan vásárolt épületben helyezték el az irodákat.

A pénztár taglétszámának a legutóbbi néhány évben észlelhető emelkedése és a tagok igényeinek növekedése folytán a jelenlegi orvosi rendelő szűknek mutatkozott, minélfogva a pénztár vezetősége egy tágasabb, az egészségügyi követelményeknek mindenben megfelelő, egészen modern orvosi rendelőintézet felépítését határozta el, mely előreláthatólag még az 1925. év folyamán tető alá fog kerülni. Az újonnan felépítendő rendelővel kapcsolatban vízgyógyintézet létesítését is tervbe vette a pénztár.

Az intézmény egészségügyi szolgálatát helyben a pénztári főorvos irányítása mellett 15 orvos látja el. Ezek között 6 szakorvosa van a pénztárnak, még pedig a tüdőbetegek, bőrbajosok, orr-, fül-, gégebetegek, a szembetegek, fogbetegek és a csecsemők számára. Vidéken kevés kivétellel a körorvosok végzik a pénztár tagjainak gyógykezelését.

A kerületi munkásbiztosító pénztár ügyeit 1920. óta Boda József miniszteri biztos felügyelete mellett Fodor Tamás igazgató 20 központi alkalmazottal vezeti.

Kaposvár r. t. város ipartestülete.

Az 1884. évi XVII. tc. keltette életre, bár ezen év május 25-től az ipartestületi ügyeket még Kaposvár r. t. város iparhatósága kezelte.

1897. julius 1-én azonban az ügyek vezetését hivatalosan az ipartestületnek adták át, mely a „Kaposvár R. T. Város Ipartestülete" címet viseli.



Mayer Berci, ipartestületi elnök.



Rózsa Ignác, ipartestületi alelnök.

Első elnöke Maurer Ármin lakatosmester volt, ezt követte Hudetz József kőfaragómester, utánna Pap Mihály lakatosmester, Hagelman Károly nyomdatulajdonos, Szilágyi Samu mészárosmester és végre 1913-tól Mayer Berci mészárosmester lett a testület elnöke, ki e tisztséget a legbuzgóbb igyekezettel közmegelégedésre mai nap is viseli.



Gundy László, ipartestületi jegyző.

Kaposvári Egyesült Ipartársulat.

A Kaposvárott régen fennállott egyesült cipész, szíjgyártó és kötélgyártó céhekből 1874. évben alakult a „Kaposvári Egyesült Ipartársulat". A társulat célja a társulati tagok közös érdekeit előmozdítani, nevezetesen a társulati tagokat, vagy hozzátartozóit, elaggott, vagy szerencsétlenség által munkaképtelenné vált tagokat, vagy azok özvegyeit segélyezni, a társulati tagokat munkahiányból eredő bajok ellen lehetőleg megvédeni, az ipar fejlődését előmozdítani és annak versenyképességét emelni.

A régi céhbeli mesterek és céhmesterek voltak: Zuzmann József asztalosmester, Légár József szíjgyártómester, Schäffer Márton kötélgyártómester, Szigethy István cipészmester, Tájger Károly és Tujner Ferenc bejárómesterek és jegyzők.

Már a régi céh, a tagjai között fennálló legnagyobb egyetértés és egymásközti tisztelet, példás összetartás által kivívta magának a nagyközönség elismerését. Emiatt mind a városnál, mind a vármegyénél befolyásuk volt. Összetartás, a törvények tisztelete volt a céhek alapelve. Iparuk fellendüléséért küzdöttek. Az iparostanoncokat oktatták, azok erkölcsi nevelésére is súlyt helyeztek, azokat családtagjaikmak tekintették. A tanoncévek 3—5 év között váltakoztak. A tanoncidő leteltével „remekelni" kellett. Az ehhez készítendő munkát a mester a céhmesternek 6 hónappal előbb bejelentette, hogy a céhmester a bejárómesterekkel a tanoncot munkája közben ellenőríztethesse, nehogy a tanonc a munkát mással készíttesse el. Erkölcsi magaviseletét, vallásosságát, szorgalmát és képzettségét a mestere és hitoktatója igazolta és ezután a céhmester és céhbeli mesterek, mint elöljárósági tagok gyülésükön a tanoncot felszabadították.

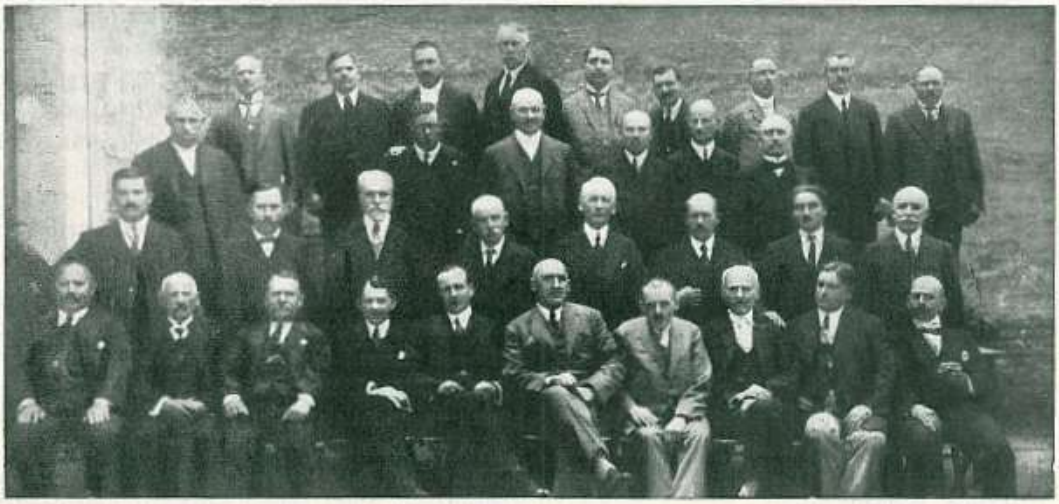
Így szerezték meg a segédek is a mesteri levelet, azzal a különbséggel, hogy a gyakorlati 6—12 év után remekelhettek.

Voltak akkor is már Kaposvárnak olyan iparosai, akik bárkivel szemben megállták a versenyt.

1885-ben Budapesten tartott v[illegible]állításon minden kézművesiparosunk kitüntetést kapott. Ugyancsak az akkori ipartársulati elnök, Légár János és Németh Ignác polgármester, mint iparhatósági biztos vezetése alatt a Budapesten tartott kiállítást 86 taggal megtekintették. Csatlakozott hozzájuk Roboz István kir. tanácsos, a „Somogy" című lap főszerkesztője, az egyesült ipartársulat volt dísztagja.

A kiállításról hazaérkezett társulati tagok elhatározták a Teleki-utca 8. számú zsuppal fedett társulati háznak felépítését, ezen elhatározásuk 1886-ban valóra is vált. A megépített épületben az ipartársulat oly helyiségeket nyert, ahol kulturális estélyeket, felolvasásokat és családias estélyeket rendezhetett. Így az ipartársulatnak vagyonát gyarapította.

A nyolcvanas években az ipartársulat minden év-



Ipartestület választmánya.

ben február 1-én helyiségeiben úgynevezett „Iparosbál"-t rendezett, melyet a vármegye és város magasrangú férfiai családjaikkal együtt meglátogattak. Később, 1886-ban Tallián Béla volt főispánt az ipartársulat dísztagjának választották, aki különösen érdeklődött az ipartársulat ügyei iránt.

1887. február 27-én Farkas Károly mészárosmestert választották meg az ipartársulat elnökének, ki ezt a tisztséget 1890. április 2-ig, haláláig viselte.



Szarka János, ipartársulati elnök.

1890. május 25-én Domján János kötélgyártót választották elnökké, akinek 1896. december 8-án történt lemondása után, 1897. január 27-én Hagelmann Károly könyvkereskedő lett az elnök. Az 1914. április 5-én tartott közgyűlés Szarka János asztalosmestert, volt ipartársulati jegyzőt emelte az elnöki székbe, aki ezen tisztséget mai napig is viseli. Az ő megválasztása egész más irányt adott a társulat vezetésének. Önzetlen munkásságával törekszik a munkásság érdekeit előmozdítani, az iparosságot egy táborba tömöríteni. Ez sikerült is neki, amennyiben az ipartestülettel karöltve keresztülvitte egy iparosotthonnak megépítését olyformán, hogy a Teleki-utcai ház vételárából és az ipartestület hozzájárulásával utóbbi testület tulajdonában levő Németh István-utcai telekre egy emeletes épületet emel, ahol mind az ipartársulat, mind az ipartestület elhelyezést nyer. Az építés előmunkálatait megkezdték.

Szarka János ezidei társulati elnök kezdeményezésére az alapszabályokat módosították és a társulat „Kaposvári Egyesült Iparosok Társaskőre" elnevezést nyert. Az alapszabályokat jóváhagyás végett felterjesztették. 1924. december 18-án megalakították az „Iparosdalárdát", amely már szépen, eredményesen működik. Szarka János nem kimél semmi fáradságot az iparosok minden érdekeinek kielégítésére.

Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjegylete kaposvári fiókja.

Tagok száma 2400. Elnöke Szarka János.

Kereskedelem.

Kaposvár ezidőszerint igen jelentékeny kereskedelmi hely. Noha a mult század elején alig volt négy kis boltja és még sokáig tartott azon állapot, hogy a lakósság nem tudta szükségleteit beszerezni, ma már szebbnél-szebb kirakatok és üzletek sorakoznak egymásmellé a főbb utcákban is, az ezekből kiágazó mellékutcákban is.

Legrégibb üzletei a Korona-utcában a *Lőw Divatház* és a *Somogymegyei Gazdák R.-T.*, a Fő-utcában a *Székely Ármin Fiai* és a *Geiszler János és Fia*, a Berzsenyi-utcában a *Königsberg Lipót és Fia* cégek.

Lőw Divatház.

A Korona-szálló épületében foglal helyet Kaposvár legrégibb üzlete, a Lőw Divatház, mely háromnegyed évszázados fennállása folytán szorosan egybeforrott a régi falusias Kaposvárnak tekintélyes várossá történt fejlődésével. A céget 1852-ben Lőw Mór alapította, ki városunknak úgyszólván első modern kereskedője volt. Kiváló egyéni tulajdonságai révén nemcsak társadalmi téren töltött be számottevő szerepet, hanem kitűnő kereskedelmi képzettségével üzletét is az akkori időkben szokatlanul magas színvonalra emelte. A cég régi könyveiből kitűnik, hogy a Bach-korszakban általános német nyelvű könyvvezetést már 1866-ban teljesen magyar nyelvű könyvvezetés váltotta fel. Az üzletet 1884-ben a cég megalapítójának családtagja és 1866. óta munkatársa, Grünwald Lipót vette át, ki az üzletet kiváló elődjének szellemében, hagyományos szolid alapokon és modern felfogással fejlesztette országos hírű árúházzá, melynek üzletköre a háborút megelőző években nemcsak a szomszédos vármegyékre, hanem Horvátországra és Boszniára is kiterjedt.

A nagyvárosi színvonalú árúház 1922-ben családi részvénytársasággá alakult át és továbbra is mint Somogy vármegye elismert vezető cége áll a közönség rendelkezésére.

Somogymegyei Gazdák R.-T.

Ezen alakulatban 1922. óta tulajdonosa a régi Darnay cégnek, amely 1884-ben nyilt meg és 26 éven át váltakozva három Darnay testvér vezetése alatt állt. 1910-ben Szombathy György mint cégtárs lépett e naggyá kifejlődött vasüzletbe, vállvetve dolgozván annak szakadatlan fejlesztésén.

A cég Szombathy György szakszerű vezetése alatt, különös súlyt fektet a mezőgazdaságok szükségleteinek kielégítésére. Nagyszabású gépjavító műhelyt létesített,

ahol szakszerű javításokat végeznek és tömegárút gyártanak. Az utolsó évtized viharaiban sziklaszilárdan állt meg és bizalommal tekint nyugodt, boldog jövője elé.

Székely Ármin Fiai.

Kaposvárott ezidőszerint fennálló ipari üzemek között a legrégibbek egyike a Székely szabócég, melyet 1862-ben Székely Ármin alapított. Kezdetben a Korona-utcai Hittaller (jelenleg Lengyel vaskereskedő) házban volt az üzlet és műhely, majd két évtizedes fennállása után Székely Ármin a Fő-utcában telket vásárolt és emeletes házat építtetett. Akkor ez nagy újítás, merész vállakozásszámba ment, mert üzletek csak a Korona-utcában voltak.

A vevőközönség azonban hű maradt az ügyes és szorgalmas iparoshoz, ki iparát az új helyiségben hatalmas méretekben fejlesztette. A közönségen kivül hivatalok és hatóságok: város, vármegye, katonaság, államvasút keresték fel nagyarányú rendeléseikkel, még messze vidékről, sőt Horvátországból és Fiuméből is.

Székely Ármin a szabóipart Kaposvárott virágzásra emelte. Keze alatt egész szabónemzedékek nőttek fel és akárhány kitünő szabóiparos Kaposvárott is, a fővárosban is büszkén emlegeti, hogy Székely Ármintól tanulta a mesterségét.

Szorgalmával, becsületességével és takarékosságával szép vagyont, embertársai részéről megbecsülést és ami mindennél többre értékelendő, alkalmazottai és munkásai részéről, szigorú, de igazságos bánásmódja által, őszinte szeretetet szerzett magának.

De jött a világpusztító nagy szerencsétlenség és bár kezdetben a katonai ruhák tömeges készítése átmeneti élénkséget hozott, később azonban a háború valódi következményei: a munkások jelentékeny részének hadbavonulása, a beállott anyaghiány, a közönség fogyasztóképességének csökkenése, az ország határainak összeszorulása, a kommunizmus alatt az üzlet teljes kirablása, megtépázták az üzlet előbbi nagyságát s a cég jelenlegi tulajdonosai, Székely Sándor és Mór nem közönséges szorgalmára és erőfeszítésére van szükség, hogy az üzletet a régi hagyományok szellemében fokozatosan közelebb hozzák ahhoz a színvonalhoz, melyet az üzlet fénykorának lehetett nevezni.

A cég ezidőszerinti készítményei: finom úriruhák, papi és egyenruhák, szőrmekabátok, angol női paletók.

Geiszler János és Fia.

Geiszler János és Fia cég vaskereskedése a legrégibb az összes kaposvári üzletek között. Az üzletet ugyanis a Korona- és Berzsenyi-utcák sarkán, a jelenlegi Vidor-palota helyén 1848-ban Weiler Salamon alapította, akinek fiától a cég jelenlegi szeniorfőnöke, Geiszler János az üzletet 1884-ben megvette s a saját neve alatt vezette tovább. Később Geiszler János még megvásárolta a régi, jóhírű Kopits János-féle vaskereskedést is, mely a Koronaszálloda épületének sarkán volt. A két üzletet egyesítve, azokat a régi Korona épületének sarkán megnagyobbított és átalakított Kopits-féle üzlethelyiségben vezette tovább. A Korona-szálló



Geiszler János, kereskedelmi tanácsos.

újjáépítését megelőző időben foglalta el a Geiszler-féle vaskereskedés jelenlegi igen szép és tágas helyiségét, ahol 15 év óta működik eredményesen. Az üzlet nagy fejlődése ezen időszakra esik, s a cég ma árúraktárának nagysága, forgalom és tőkeerő tekintetében egyike Kaposvár legelső vállalatainak.



Geiszler István.

Fő cikkei az üzletnek: a mezőgazdasági vasárúk, melyekből állandóan nagy raktárkészlettel rendelkezik, továbbá háztartási és konyhaberendezési cikkek, melyekben vezet a kaposvári piacon. Ezeken kivül állan-

dóan nagy választékban tartja raktáron a cég az összes egyéb vasárúkat, úgymint: szerszámokat, épület- és butorvasalásokat, valamint a kelendőbb műszaki és gépfelszerelési cikkeket is. Nagy raktárt tart a cég állandóan a híres Haidekker-féle „Hungária"-fonatokból, melyek igen kedveltek Somogy megyében, s amelyekből a cég nagy forgalmat bonyolít le. Azonkivül vadászati cikkekben a cég állandóan igen nagy raktárt tart. Ezen cikkekben kétségtelenül az első helyet foglalja el nemcsak Kaposvárott, hanem egész Somogy megyében is.

A régi, igen jó hírnevű és nagyforgalmú cégbe az ifjabb főnök, Geiszler István 1920. év elején lépett be, mint társ s a 77 év óta fennálló üzletet azóta apa és fia együtt vezetik a régi, becsületes kereskedői hagyományokat a modern üzleti elvekkel sikeresen egyeztetve össze.

A cég szeniorfőnökét hosszú és eredményes közgazdasági tevékenysége, valamint a törvényszéknél kereskedelmi ülnöki minőségben teljesített közérdekű működésének elismeréséül 1911-ben, még I. Ferenc József király kereskedelmi tanácsossá nevezte ki.

Königsberg Lipót és Fia.

Königsberg Lipót a mult század negyvenes éveiben belső Somogyban folytatott fakereskedést. A szabadságharcban a somogyi őrsereggel együtt vonult a Dráván átjövő „rácok" ellen. 1862-ben átvette a negyvenes években alapított Kadlburg-féle fakereskedést és azóta becsületes szellemben vezette és fejlesztette azt 1901-ben bekövetkezett haláláig.

Ezen idő óta fiai, Königsberg Viktor és Dezső vezetik az üzletet tovább és a majd évszázados üzlet a mai napig is a régi hagyományokat megőrizve, szilárdan ragaszkodik a régi jó idők óta fentartott szilárd kereskedői elvekhez.

* * *

A kereskedelemnek most már kevésbbé fontos szervei az országos vásárok. Városunknak van évente 10 országos vására, hetivására minden nap van, melyek mind igen népesek és forgalmasak.

Hitelügy.

A város ipari és kereskedelmi fejlettségével kapcsolatban a város hitelügyi élete is igen élénk és nagy forgalmú pénzintézetekkel rendelkezik. Ezek között legrégibb és legnagyobb a

Somogymegyei Takarékpénztár Kaposvárott.

Alakult 1864-ben 40 ezer forint alaptőkével. Az alapítói tervezetet az akkori m. kir. helytartótanács hagyta jóvá 1864. március hó 28-án. Üzletét 1864. junius hó 7-én nyitotta meg a megye házában. A megnyitáskor kiadott körözvény szerint célja volt az anyagi erők gyűjtésével betétek elfogadása és kölcsönök kihelyezése. Az intézet részvényesei sorában találjuk a vármegyei akkori elökelőségeit: Mérey Károly főispánt, gróf Széchenyi Gyulát, gróf Zichy Jánost és Antalt, Csépán Antalt, Somssich Pált, Miklóst és Ivánt, pribérdi Jankovich Lászlót, Kacskovics Károlyt, Ignácot és Sándort, Gaál Jánost, Tevely Eleket és Pongrácot, Gaál Alajost és Gusztávot, Laipczig Antalt, Hagelmann Károlyt, Königsberg Lipótot, Löw Mórt, Berger Antalt, Haidekker Pált, Bereczk Antalt, Vissy Pált stbt.



Kovácsics Őszinte,
a Somogymegyei Takarékpénztár alapitója.

Az első igazgatóság elnöke Mérey Károly főispán, titkára Kovácsics Őszinte ügyvéd volt, akinek az intézet alakulása körül hervadhatatlan érdemei vannak. Az első igazgatóság, illetve akkori választmány tagjai voltak: Kelemen Lajos, Freystädtler Antal, Vajda Pongrác, Tevely Elek, gróf Zichy János, Bárány Pál, Kozma Sándor, Gulyás János, Csépán Antal, Bükhel Miklós, Svoy Ferenc, Kriszt János, Rényi Rezső, Kacskovics Sándor, Spitzer Mór, Kohn Jakab, Grünhut Ábrahám, Márkusz Jónás, Rummel János, König Károly, Vutskits István, Rimanóczy József, Hittaller József, Folly Imre, Hönig József, Hagelmann Károly, Laipczig Antal, Bereczk Antal, Mericsnig Pál, Gundy János, Leposits Ignác és Szouheitl Ferenc. Az intézet vezetését kezdetben Bükhel Miklós igazgató, később dr. Németh Károly vármegyei főorvos, majd hosszabb időn át szakácsi ifj. Csorba Ede, adásztevely dr. Tevely Béla, Kacskovics Lajos látták el.

A takarékpénztár működését a megyeház épületében kezdte meg, majd átköltözött a régi gimnázium épületébe, amig saját székházát elfoglalhatta. Jelenleg

a Fő-utca 12. szám alatt (lásd 22. és 22/a. képeket) modern kétemeletes palotájában van igen szépen berendezett üzleti helyisége. Az üzlethelyiséghez tartozik egy acélrudakból készült páncélszoba, amelyben az intézet saját és idegen értékeit őrzi.

A kereskedelmi törvények megalkotása előtt a számadásokat a közgyűlés által megválasztott számvizsgálók vizsgálták át és írták alá. Az első számadásokat Stankovich József, Folly József és Berger Antal számvizsgálók láttamozták.

Az intézet ügykezelését állandóan alkalmazott tisztviselők látták el; és pedig Wanka Károly 1864-től 1893-ig mint pénztáros, Würth Adolf 1866-tól 1912-ig mint főkönyvelő, Kótzián Emil 1894-től mint főkönyvelő-titkár, később igazgatói címmel, Wénis Károly 1870-től 1895-ig, Scholz Lajos 1891-től 1906-ig mint könyvelők, Boda József 1895-től, Petőcz Elemér 1901-től, Taky József 1902-től jelenlegi cégvezetők, Gabsovits Károly 1907-től mint főpénztáros, jelenleg a dombóvári fiók vezetője. Az első női tisztviselőt Bereghszászy Irén személyében 1913-ban alkalmazták. Az intézetnek jelenleg 35 tisztviselője van.

A Somogymegyei Takarékpénztár tagja a Pénzintézeti Központnak és a Pénzintézetek Országos Szövetségének.

Érdekkörébe tartoznak a Pécsi, Somogycsurgói, Tabvidéki, Igali Járási és a Nagybajomi Takarékpénztárak. Alapította a Somogymegyei Gazdák Részvénytársaságát, az Építőipari Részvénytársaságot. Az intézet fennállása óta több vidéki intézet felszámolását bonyolította le.

Üzletköre kiterjed nemcsak a szorosan vett takarékpénztári üzletekre, hanem saját kebelében termény-, árú- és tőzsdeosztályokat tart fenn. Fiókokat alapított Dombóvárott és Siófokon. Jelenlegi 3,500.000.000 K saját tőkeerejénél fogva nemcsak a vidéki intézetek, hanem az országban levő pénzintézetek között is az elsők között áll. Betéti állománya 20 milliárd, kihelyezett tőkéi pedig a 40 milliárdot is meghaladják.

Amíg az intézet egyrészről az ipar és kereskedelem szolgálatában áll, másrészt mezőgazdasággal is foglalkozik, amennyiben Rádpusztán és Balatonlellén bérgazdaságot és tógazdaságot tart fenn.

Jelenleg vizeki Tallián Gyula ny. főispán közgyülési elnökén kivül 20 igazgatósági tag, 5 felügyelőbizottsági tag és 21 választmányi tag intézi a pénzintézet ügyeit. Igazgatósági elnöke saárdi Somssich Miklós, alelnökök: dr. Goszthonyi Mihály és Kladnigg Alajos. Az igazgatóság tagjai: Babóchay Kálmán, Bereczk Sándor, Boczán Károly, Bölöny Ödön, Darnay Kajetán, gyulai Gaál István, Grünwald Lipót, gróf Jankovich Bésán József, Kacskovics Lajos, Königsberg Viktor, dr. Krisanich József, Littke Kálmán, Mayer Bertalan, Oszman Albert, Rózsa János, Visnya Ernő, dr. Zsobrák János. A felügyelőbizottság tagjai: Hannig István, dr. Korponay Sándor, Kovács-Sebestény Tibor, Siptár Lajos és Szmodiss Tibor.



saárdi Somssich Miklós,
a Somogymegyei Takarékpénztár elnöke.

Saárdi Somssich Miklós. Somogymegyei (sárdi) nagybirtokos. Született 1876-ban Sörnyén, Somogy megyében. Középiskoláit részben Kaposvárott, részben Budapesten végezte s itt tett érettségit. A budapesti tud. egyetemen a jogot elvégezvén, Somogyba tért vissza. Jelenleg sárdi birtokán gazdálkodik. Mint megyebizottsági tag tevékeny részt vesz a megyei közügyek intézésében.

A Somogymegyei Takarékpénztár R.-T. igazgatóságának elnöke, Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának tagja, a Somogymegyei Gazdasági Egyesületnek elnöke.

A többi intézetek a következők:

Kaposvári Takarékpénztár R.-T.

A Kaposvári Takarékpénztár Részvénytársaságot (lásd 23. képet) 1884. április hó 6-án 100.000 forint alaptőkével Bakonyi Ferenc ügyvéd, Hónig Dávid bérlő és nagykereskedő, Lajpczig Antal nagykereskedő, Steinitz Adolf bérlő, Lajpczig Gyula kereskedő, Kemény Samu kereskedő, dr. Krizsanich József ügyvéd, Matolcsy József ügyvéd, Kunffy Adolf földbirtokos, Schön Kálmán kereskedő, Deutsch Albert kereskedő, Weisz Sámuel nagyiparos, Weisz Béla gazdálkodó és Herczfeld Mór földbirtokos alapították. Az intézet hivatalos helyiségei a városháza földszintjén voltak. Első vezérigazgatója Bakonyi Ferenc ügyvéd volt, ki ezen állását 1917. április hóban bekövetkezett haláláig töltötte be. Halála után Oláh Ödön dr. ügyvéd követte a vezérigazgatói tisztségben, majd ez utóbbinak 1922. tavaszán történt elhalálozása után az intézet a vezérigazgatói állás mellett elnökigazgatói állást is szervezett és vezérigazgatóul Sándor Gusztáv addigi ügyvezető igazgatót és elnökigazgatóul Steiner Samu földbirtokost választotta meg.

Az intézet első ügyésze és jogtanácsosa dr. Stein Mór volt, kit dr. Oláh Ödön követett, majd ez utóbbinak vezérigazgatóvá történt megválasztása óta ezen állást dr. Bakonyi Lajos ügyvéd tölti be.

Az intézet 1895-ben a saját céljaira épített Fő-utca 17. szám alatt levő házába költözött.

Az intézet első mérlegét 1885. január 10-én tette közzé. 1009 forint 07 krajcár tiszta nyereséggel zárult az első év.



Steiner Samu,
a Kaposvári Takarékpénztár elnökigazgatója.

A lefolyt negyven év alatt az intézet alaptőkéjét 200.000 koronáról 220 millió koronára emelte, míg tartaléktőkéje 2454 forintról 1924. december 31-vel 300 millió koronára emelkedett.



Sándor Gusztáv,
a Kaposvári Takarékpénztár vezérigazgatója.

1924-ben a Kaposvári Takarékpénztár Részvénytársaság 8,501,503.804 koronát helyezett ki a közönség körében, míg betétállománya 4,328,528.116 koronát tett ki.

Az első évi 1009 forint 07 krajcár nyereséggel szemben az 1924. évet 247,597.155 korona nyereséggel zárta be.

1921. év folyamán az intézet szorosabb együttműködést létesített a Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bankkal Budapesten, mely ezen idő óta hatalmas pénzforrásaival és tapasztalataival mindenben elősegíti a takarékpénztár fejlődését és biztosítja súlyát a pénzvilágban.

Jelenlegi igazgatósága: Steiner Samu elnökigazgató, Sándor Gusztáv vezérigazgató, dr. Bakonyi Lajos ügyvéd, Biró Arthur, a Magy. Lesz. és Pénzváltó Bank igazgatója, Eisner Sándor, a Magy. Lesz. és Pénzváltó Bank igazgatója, Fürst József kereskedő, Golobits Pál nagyiparos, dr. Háry Géza, a Magy. Lezs. és Pénzváltó Bank igazgatója, Krieger Ödön, Somogy vármegye főjegyzője, Sohr Pál nagykereskedő, Steinitz Imre nagybérlő, Szántó Pál magánzó, Székely Sándor nagyiparos, dr. Zánkay Jenő ügyvéd.

Magyar Nemzeti Bank kaposvári fiókintézete.

(Lásd 28. képet.)

Az Osztrák-Magyar monarchia első jegykibocsátó intézetének, az 1816-ban felállított Privilegierte Österreichische Nationalbanknak Kaposvár városában telepe nem volt. Csak 1895-ben kapcsolódott be a város az 1878-ban Osztrák-Magyar Bankká átalakult jegybankba, mint az Osztrák-Magyar Bank nagykanizsai fiókjának mellékhelye. Ezen mellékhely (Banknebenstelle) teendőit a Somogymegyei Takarékpénztár Kaposvárott végezte, míg 1900. szeptember havában végre felállították az Osztrák-Magyar Bank kaposvári fiókintézetét. Először a városház épületében nyert ideiglenes elhelyezést a mostani banképület elkészültéig, melyet Hubert József pozsonyi műépitész emelt. A fiókintézet működését négy alkalmazottal kedte meg. A fiókintézet főnöke beödi Balogh Frigyes, főnökhelyettese Mihájlovits Emil voltak. 1902-ben a fiókintézet Böhm Ferenc személyében új főnököt, 1909-ben steinloeweni Porzezinsky Vilmos személyében új főnökhelyettest és 1910-ben Stancz János személyében ismét új főnököt kapott.

A kaposvári fiókintézet a világháború alatt is fennakadás nélkül működött.

1919. márciusában a „Tanácskormány" teszi rá kezét a fiókintézet állományaira és bénítja meg tevékenységét. A „Tanácskormány" összeomlásával a kaposvári fiókintézet ismét felveszi rendes működését és folytatja mint az Osztrák-Magyar Bank „magyar üzletvitele" 1921. juliusáig, amikor átveszi a magyar kir. kincstár, mint a Magy. Kir. Állami Jegyintézet Kaposvári fiókintézete. Ezen cég alatt mindössze három évig állott fenn, mert 1924. junius 24-én az önálló Magyar Nemzeti Bank megalakulása után, mint ennek kaposvári fiókintézete minden átmeneti rázkódtatás nélkül folytatja tevékenységét a somogymegyei és kaposvári

közgazdasági élet javára. Az 1924. év végével a kaposvári fiókintézet úgynevezett bankkerülete megnövekedett a Tolna megyéhez tartozó dombóvári járásnak hozzácsatolásával. A fiókintézet tevékenységének fokozatos fejlődését bizonyítja, hogy személyzete az évek során át négyről kilenc személyre növekedett.

Gazdasági és Ipari Takarékpénztár Részvénytársaság.

(Lásd 29. képet.)

Dr. Berger Samu, dr. Szaplonczay Manó, dr. Szigethy-Gy. Sándor, dr. Fleiner Mór, dr. Weisz Henrik, Danilovics János, Szabados Imre, Fleiner Samu, Varga Lajos, Schlesinger Albert, Haidekker Pál, Kornis József, dr. Simon Dániel, dr. Csonka Ede, dr. Weisz Albert stb. 1904. junius hóban megalapították 400.000 korona alaptőkével a Gazdasági és Ipari Takarékpénztár Részvénytársaságot, mely csakhamar Kaposvár városának és Somogy vármegyének egyik oszlopos közgazdasági tényezőjévé vált. Dr. Berger Samu vezérigazgató és Németh István volt polgármester, társulati elnök céltudatos vezetése alatt fokról-fokra emelkedett az új intézet, úgy hogy alig félév alatt, december hó végéig 10 millió koronán felüli forgalmat bonyolított le és takarékbetétje több, mint egy millió koronát tett ki. Az intézetre jelentős erőgyarapodást jelentett Németh István csakhamar bekövetkezett elhalálozása után gróf Somssich Gézának 1907-ben elnökké történt megválasztása, aki állását nem külső dísznek tekintette, hanem nagy közgazdasági ismereteivel erőteljesen érvényesítette befolyását az intézet irányításánál mind a mai napig. 1913-ban az intézet magába olvasztotta a Kaposvári Kereskedelmi és Iparbankot. A nagy háborút megelőző év mérlege szerint az intézet alaptőkéje 1,833.400 koronát, tartaléktőkéje 357.796 koronát, betétállománya 1,944.544 koronát tett ki. Ezen évben megszerezte a takarékpénztár a Fő- és János-utcák sarkán levő Löbl-féle házat és a mellette levő Szerafin-féle házat; az előbbit lebonttatta és ide építtette kétemeletes, díszes székházát, mely építkezése a háború második évében, 1916. májusában nyert befejezést.

A nagy világégés ránehezedett a pénzintézetekre is. A pénz, mely a háború előtt a legsürgősebben keresett cikk volt, most az erős infláció következtében elvesztette termelő képességét. Az adósok siettek lefizetni tartozásaikat, úgy hogy a takarékpénztár számolva a szűk térre szorult pénzelhelyezési lehetőséggel, a gondjaira bízott tőkék másoldalú elhelyezéséről gondoskodott és megalapította 1916-ban árúosztályát és a Kaposvári Gyermekruha- és Munkásöltöny-gyárat, majd a Szűcsárúházat és a Látszerészeti és Fényképészeti Szaküzletet, mely vállalatok szépen virágoztak.

Az 1918. év december 11-ének éjszakáján végigdúlt általános fosztogatásnak a szűcsárúüzlet és a látszerészeti üzlet is áldozatul esett. Ezen üzleteknek nemcsak jövedelme enyészett el, hanem tetemes számbavehető kárt is szenvedett a takarékpénztár, ám e veszteséget a fellendült szűcsárúüzlet csakhamar kiheverte.

A takarékpénztár hazafias áldozatkészséggel több, mint négymillió korona értékű hadikölcsönt jegyzett.

Az 1919. év ránehezedett az intézetre, amidőn március hó 21-én fegyveres erővel kiragadta a proletárdiktatura az intézet vezetését az igazgatóság kezéből és négy és fél hónapig tartó pusztító rémuralom után augusztus 7-én vehette át újból az igazgatóság a vezetést.



Dr. Berger Samu,
a Gazdasági és Ipari Takarékpénztár vezérigazgatója.

1920-ban alaptőkéjét 5,000.000 koronára emelte az intézet és 1921. évben 3375. drb. részvényt 675.000 korona névértékben szolgáltatott be a kir. kincstárnak vagyonváltság fejében.

1922-ben alapította fűszer és gyarmatárú osztályát, mely 1923. január 1-én részvénytársasággá alakult át; a részvények 80%-a az intézet tárcájában maradt. Ugyanezen évben részvénytársasággá alakult át a szűcsárúüzlet és a gabonaüzlet is; a Szőrmekereskedelmi R.-T. részvényeit azonban a folyó évben értékesítette. A Fűszerkereskedelmi R.-T. és az árúosztály erősebb fejlesztése érdekében ezen üzletágak részére saját telkülön 1924-ben megfelelő üzlethelyiségeket építtetett.

Az 1924. március 9-én tartott közgyűlés elhatározta, hogy alaptőkéjét 140,000.000 koronáról 280 millió koronára emeli fel. Ez a művelet 1925. május havában befejezést nyert s így a takarékpénztár alaptőkéje 280,000.000 korona, tartaléktőkéje 1,229,332.000 kor., betétállománya 6 milliárd korona.

Mindezen nagymérvű fejlődés gróf Somssich Géza elnök az intézet ügyei iránt való meleg érdeklődésének, dr. Berger Samu vezérigazgató és az igazgatóság, vala-

mint a tisztviselői kar fáradhatatlan és körültekintő munkásságának és önfeláldozó buzgalmának köszönhető, akiknek sikerült a kis tőkével alakult pénzintézetet ma már alig 21 éves fennállása után Somogy vármegye egyik legnagyobb és számottevő pénzintézetévé fejleszteni.

Jelenleg az igazgatóság tagjai: gróf Somssich Géza elnök, dr. Berger Samu vezérigazgató, Geiszler N. János vezérigazgató-helyettes, Antal József, Berger József, Antl Ödön, dr. Bók Zalán Lajos, dr. Fleiner Mór, Fleiner Samu, Fuhrmann Antal, Geiszler István, Horváth Andor, Korniss József, Kunffy Adolf, dr. Májay Dezső, Ring Vilmos, Ring Samu, Ring Pál, Schlesinger Albert, Szatmári Mór, Tallián Andor, dr. Török Lajos, dr. Vétek György, Vidor Ferenc, dr. Weisz Albert, Weisz Henrik.

A felügyelőbizottság tagjai: dr. Szigethy-Gyula Sándor, dr. Androsits István, Biró Ákos, Hirschfeld Jakab, dr. Kocsis János, Mozsonyi Sándor, dr. Propper Ödön, Kardos Imre.

Az intézet ügyésze: dr. Fleiner Mór.

A tisztviselői kar élén az intézet alapítása óta alkalmazásban levő Antal Andor áll, aki ügyvezető igazgatója az intézetnek.

Dunántúli Bank és Takarékpénztár R.-T., Kaposvár.

(Lásd 24. képet.)

A Dunántúli Bank és Takarékpénztár R.-T. a Néptakarékpénztár R.-T. Kaposvárott és a Dunántúli Agrárbank R.-T. Kaposvár cégek egyesülése következtében állott elő. A Néptakarékpénztár R.-T. 1907-ben alakult, létrehozta a Kaposvári Segélyszövetkezet és annak ügybuzgó elnöke Kemény Samu volt. Az első igazgatóság tagjai: Kemény Samu igazgató, elnök, dr. Kuhn Mihály ügyv. igazgató, Simon Gyula igazg. alelnök, dr. Holló László ügyvéd, titkár; az első igazgatóválasztmány tagjai: Blau Sándor, Betnár Márton, Beck Henrik, Bien Dávid, Fischer Márk, Fleischmann Miksa, Hirschfeld Jakab, Krausz Manó, dr. Kovács József, Kohn Ignác, Láng Sándor, Lorschy Mór, Mautner Gusztáv, Neuwelt Simon, Papp Mihály, Polgár Ármin, Schlesinger Károly, Szarka János, Simon Károly, Schwarcz Miksa; az első felügyelőbizottság tagjai: Rónai Lajos elnök, Herczog Mór, Mérei Kálmán, Königsberger Béla, Schleining Jenő voltak. Az intézet alaptőkéje 200.000 koronára rúgott. Az 1909. január 27-én megtartott közgyűlés 400.000 koronára, az 1910. január 26-iki közgyűlés 600.000 koronára, az 1911. junius 21-én megtartott közgyűlés 1,000.000 koronára emelte. Az 1912. julius 2-án tartott közgyűlés a Magyar Bank és Kereskedelmi Részvénytársasággal való érdekközösséget határozta el és ugyanekkor 1,000.000 koronáról 1,500.000 koronára emelte alaptőkéjét. 1920. év folyamán az 1,500.000 koronát 3,000.000 koronára emelték. Az intézet jelentékeny fejlődése az 1919. évvel veszi kezdetét, amikor a kommun után az igazgatóságot teljesen átszervezték és az a következő igazgatósági tagokból alakult meg: Székely Ferenc elnök, dr. Matolcsy Sándor vezérigazgató, Baumöhl Leó, Biró István, Blau Sándor, Boronkay Lajos, Bőtei István, Fleissig Sándor, Fischer Márk, Fleischmann Miksa, Fonai Vilmos, Gerő Márk, Gyémánt József, Halápi Oszkár, dr. Kovács József, Kálmán Henrik, dr. Kammerer József, Krausz Jakab, Márkly Béla, Petracsek Béla, Schlesinger Károly, dr. Stecz László. Ekkor létesítette a részvénytársaság a Gyógynövény és Vegyipari Részvénytársaságot és az Általános Szállítási Vállalatot, felszámolta a vállalat csobokai gazdaságát, affiliálta a Somogykarádi Takarékpénztár Részvénytársaságot, fűszer-, termény- és géposztályokat állított fel.

A „Dunántúli Agrárbank Részvénytársaság Kaposvár" 1909-ben kezdte meg tevékenységét. Az igazgatóság elnöke Hoyos Miksa gróf, alelnöke Széchenyi Géza gróf, vezérigazgató Somssich Gyula gróf, igazgatósági tagok Bogyay Emil, Franz Rudolf dr., Marton Gyula dr., Politzer Géza, Sidlauer Aladár, saárdi Somssich Miklós, Szalay Gyula, a felügyelőbizottság elnöke Gyémánt József, tagjai pedig Andor L. Pál és Vasdényey Imre dr. voltak. Működését az első perctől kezdve az árúosztályok és tárházak működésére helyezte. Alaptőkéje 600.000 korona volt, amit 1912. május 29-én egymillió koronára, 1920-ban pedig hárommillió koronára emeltek fel. Ez az intézet 1911-ben a Magyar Általános Hitelbankkal létesített érdekközösségi megállapodást.

1921. junius 28-ikán a két intézet egyesült. Az egyesített intézetek alaptőkéje ötmillióra, tartalékalapja 2.5 millióra rúgott. Első igazgatóságának elnöke gróf Hoyos Miksa, társelnökei érdi Krausz Simon, Halápi Oszkár, alelnökei gróf Széchenyi Géza, gróf Somssich Gyula, Székely Ferenc. Vezérigazgató: dr. Matolcsy Sándor. Ügyvezető igazgató: dr. Kammerer Gusztáv. Igazgatósági tagok: Baumöhl Leó, báró Biedermann Imre, Biró István, Blau Sándor, Boronkay Lajos, Bőtei István, dr. Fekete Gyula, Fleissig Sándor, Fischer Márk, Fleischmann Miksa, Fonai Vilmos, dr. Franz Rudolf, Gerő Mór, Gyémánt József, Hencz Ferenc, dr. Kovács József, Kálmán Henrik, dr. Krammer József, Krausz Jakab, Petracsek Béla, Politzer Géza, Rappay Ignác, Schlesinger Károly, Stephaich Pál, dr. Stecz László, Szombathy György. Felügyelőbizottság elnöke: Szántó Jenő, tagjai: Déri Vilmos, dr. Gara Jenő, Kecskés Ernő, Kéry Elek, dr. Kohányi Zoltán, Radó Pál, dr. Révész Andor. Az alaptőkét 1922. február 14-én 5 millióról 7 millióra, 1922. október 28-án 15 millióra, 1923-ban 17, majd 60 és 150 millióra emelték fel. Azóta az intézet saját tőkéjét nem emelte fel. Ezidőszerint az intézet vállalatai a következők: Dunántúli Terménykereskedelmi R.-T., Coloniale Dunántúli Fűszerkereskedelmi R.-T., Flaskó Lajos Vaskereskedelmi R.-T., Tárházak,

Ált. Szállítási Vállalat R.-T. Affiliált intézetek: Merkur Bank R.-T., Kaposvár, Somogykarádi Takarékpénztár R.-T., Marcali Ált. Takarékpénztár R.-T., Délsomogyi Takarékpénztár R.-T., Szigetvár. Az intézetnek Lengyeltótiban fiókja van. Az intézet érdekközösségben van az Angol-Magyar Bank Részvénytársasággal, saját tőkéje mintegy 700 millió korona, latentiái főként ingatlanokban kb. 1,000.000 aranykoronára rúgnak.

Kisgazda és Kisiparos Takarékpénztár R.-T., Kaposvár.

(Lásd 25. képet.)

Alakult 1912. január 27-én Szabó István, a későbbi földmívelésügyi miniszter és Tankovits János, a későbbi nemzetgyűlési képviselő kezdeményezésére, 200.000 K alaptőkével. Alapításában a kisgazda eszmék vezető emberei, az alaptőke lejegyzésében pedig az egész vármegye kisgazdatársadalma részt vett. Az alapítók előtt az a cél lebegett, hogy a nemzet gerincének, a földmívesosztálynak és a vele rokon kisiparos társadalomnak olyan pénzintézete legyen, mely a kisemberek szétszórt tőkéit hivatott összegyűjteni és gyümölcsöztetni oly módon, hogy az összegyűlő tőkéből elsősorban eme dolgozó kisemberek jogos hiteligényei nyerjenek kielégítést.

E cél megvalósítása érdekében az alakuló közgyűlés 27 tagú, jórészt kisgazdákból és kisiparosokból álló igazgatóságot és 6 tagú felügyelőbizottságot választott. Az igazgatóság elnökévé Szabó István nagyatádi képviselőt, vezérigazgatóvá Tankovits Jánost, ügyésszé dr. Neubauer Ferencet és főkönyvelővé Soós Jánost, a jelenlegi ügyvezető igazgatót választották meg.

A takarékpénztár ugyanazon év március 1-én meg is kezdte működését a régi Korona-szálloda épületében bérelt irodahelyiségekben. Az intézet a kezdet nehézségein hamarosan átesett s a körültekintő, gondos és céltudatos vezetés mellett ügyforgalma rövid idő alatt tetemesen megnövekedett.

A megélénkült ügyforgalom s a fokozódó hiteligények kielégíthetése céljából az alaptőkét 1917-ben 400.000, 1918-ban 1 millió, 1920-ban 3 millió, 1922-ben 5 millió, 1923-ban pedig 200 millió koronára emelték fel. Az 1924. évi mérleg szerint az intézet kimutatott saját tőkéi 450 millió koronával szerepelnek. Az 1925. évi felértékelés szerint azonban az intézet saját tőkéi meghaladják a 4 milliárd koronát.

Saját tőkéin kívül több milliárd korona összegű betétet is kezel az intézet, ami lehetővé teszi a jogos hiteligények nagyobb mértékű kielégítését. Az intézet a bank- és takarékpénztári üzletek minden ágával foglalkozik. Folyósít váltó- és jelzálogkölcsönöket földbirtokokra és házakra, előleget ad értékpapirokra és árúkra, foglalkozik tőzsde-, árú- és terményüzletekkel. Betéteket elfogad betétkönyvekre és folyószámlákra, átutalásokat eszközöl a bel- és külföldi piacokra stb.

A forgalom megnövekedése szükségessé tette, hogy az intézet tágasabb helyiségekbe költözzék át. E célból 1917. májusában 640.000 koronáért megvásárolta a város egyik legnagyobb és legszebb épületét, a Turul-szállodát. Azóta ennek Fő-utcai I. emeletén helyezkedett el az intézet, míg az épület többi része, mint szálloda, kávéház, étterem és vendéglő bérbeadás útján hoz hasznot. Ezen ingatlan megszerzésével sikerült az intézet vezetőségének a részvények értékét az elértéktelenedéstől jórészt megóvni, ami a vezetőség előrelátását igazolja.



Tankovits János,
nemzetgyűlési képviselő, a Kisgazda és Kisiparos Takarékpénztár vezérigazgatója.

Az intézet 1918. óta foglalkozik árú- és terményüzlettel s e téren is szép eredményt ért el. Vásárol mindenféle gabonát és mezőgazdasági magvakat. Terményosztálya fejlesztésének érdekében 1924-ben megvásárolta a Rákóczi-tér 18. számú házat és gabonaraktárat.

Kivette részét az intézet a szegénysorsú földmívesosztály földhözjuttatásának munkájából is. E célból 1918-ban megszerezte a gróf Ráday-féle jutai birtok egy részét és 1922-ben a Rumbach-féle kötcsei birtokot. Ezeket olyan olcsó áron és annyira előnyös feltételek mellett osztotta fel, hogy a földhözjutottak rövid néhány hónap alatt kifizethették a vásárolt földrészeket s azóta boldog megelégedéssel művelik kis gazdaságukat.

Az intézet üzletágai minden téren örvendetesen fejlődnek és a vezetőség a maga elé tűzött célok megvalósítására irányuló munkájában sikeresen halad előre. Ezen céltudatos munka tette lehetővé, hogy a kisemberek tőkéivel alapított intézet ma már Somogy vármegye egyik legtekintélyesebb pénzintézete.

Nemzeti Hitelintézet R.-T. kaposvári fiókja.

1920-ban nyilt meg Kaposvárott, vezetését 1922-ben dr. Szopkó István, Kaposvár r. t. város volt helyettes-polgármestere vette át. Azóta erőteljesen megindult és a helyi piac számottevő intézete lett. A közönség, mióta a vallás- és tanulmányi alap szerezte meg az intézet részvényeinek többségét s ezzel döntő befolyást gyakorol a vezetésre, fokozott bizalommal van iránta. Az intézetnek magának alaptőkéje 6 milliárd, tartaléktőkéje 14 milliárd korona.

Kaposvári Kereskedők és Iparosok Takarékpénztára R.-T.

1923-ban alakult 8,000.000 korona alaptőkével. Jelenlegi alaptőkéje 200 millió korona. Az intézet a Kaposvári Segélyszövetkezettel szoros érdekközösségben van. Igazgatósága: Bien Dávid, elnök, dr. Balázs Ármin, Barta Sándor, dr. Bertalan Zsigmond, Bien Pál, Csukly Károly, Dietrich József, Fazekas Jenő, Falczer Gyula, Hirsch Zsigmond, dr. Jakobovits Ferenc, Kraut Jakab, dr. Lehoczky Brunó, Mittelmann Jenő, Nagy Viktor, Neumann Elek, Petre Ernő, Remete Gyula, Rózsa Ignác, Rosenberg Béla, Sámuel Ferenc, Schön Kálmán, Szabó Lipót, Szarka János, Varga Gyula, Vermes Gusztáv, dr. Waldmann Lajos, Wollák István, Zucker Ármin. Felügyelőbizottság: Bársony János, Horváth László, Kasza Dezső, Szász Dénes, Szén Vilmos. Tisztviselők: Ügyvezető igazgató: Remete Gyula, főkönyvelő: Dán Ferenc, főpénztáros: Kraut Jakab, könyvelő: Tormássy Jolán, tisztviselő: Novák Anna, ügyész: dr. Waldmann Lajos.

Kaposvári Segélyszövetkezet.

(Lásd 48. képet.)

1864-ben alakult. A város legrégibb pénzintézete, mely főleg a kisemberek hiteligényeit elégíti ki heti törlesztési módozatok mellett. Az első vezetőségben helyet foglalt Kopits Nep. János, mint vezérigazgató, Háj Ede pénztáros. 1906-ig a Berzsenyi-utcában, Weisz festő házában működött. 1906-ban foglalta el a Kontrássy- és Zárda-utcák sarkán épült székházát, néhai Keményy Samu vezérigazgatósága alatt. Tagjainak száma meghaladta a tízezret, a heti befizetések összege már 30.000 korona volt. A város gazdasági életében fontos tényezőként szerepelt, 1907-ben megalakította a Néptakarékpénztár Részvénytársaságot, mellyel közös helyiségben, közös vezetéssel és tisztikarral 1916-ig együtt működött. A korona romlása folytán gazdasági hivatásából nagyban veszített, és hogy a vezetőség ezen régi altruisztikus segélyszövetkezet fennállását biztosítsa, 1923-ban megalakította a Kaposvári Kereskedők és Iparosok Takarékpénztára Részvénytársaságot, melynek vezetősége a Szövetkezetével nagyban azonos. A megszilárdult korona mellett a Szövetkezet újból megkezdte régi működését és ez évben 500 új tag, heti 35 millió befizetéssel lépett be. Az intézet jelenlegi vezérigazgatója Bien Dávid, ügyvezető igazgatója Remete Gyula, főkönyvelője Dán Ferenc, ügyésze dr. Bertalan Zsigmond.

Kaposvári Hitelszövetkezet, mint az Orsz. Közp. Hitelszöv. tagja.

A Kaposvári Hitelszövetkezet, mint az Országos Központi Hitelszövetkezet tagja, megalakult 1905. jan. 15-én, 57 tag jelenlétében, akik 375 üzletrészt képviseltek. Az alakuló közgyűlést Németh István polgármester vezette. A Kaposvári Hitelszövetkezet korlátolt felelősséggel a bejegyzéstől számítva 25 évre alakult meg. Az Országos Központi Hitelszövetkezet az 1898. évi XXIII. tc. 56. §-a értelmében a szövetkezet igazgatóságába Bécsy Márton hittanárt, a felügyelőbizottságba pedig Faragó Lajos főgimn. tanárt nevezte ki.

A közgyűlés az igazgatóságba Hirschmann Mórt, Endrei Ákost, Keményy Samut, Szalay Károlyt, dr. Rusa Ernőt, dr. Kovács-Sebestény Gyulát, Kriszt Istvánt, Vörös Nándort, Gerő Zsigmondot, Légár Lajost, Vicze Lászlót, Kelemen Sándort, Peterka Józsefet, Papp Kálmánt, dr. Roboz Zoltánt, Csukly Károlyt, dr. Véniss Károlyt és Kertész Manót, a felügyelőbizottságba pedig dr. Bakonyi Lajost, dr. Fekete Gyulát, Maitinszky Gézát, Remete Gyulát és Meszlényi Györgyöt választotta be.

Az 1905. év végével a szövetkezetnek 559 tagja volt, 2030 üzletrésszel, az üzletrészekre be volt fizetve 15.228 K 40 f., takarékbetét volt 64.488 K 34 f., a kölcsönkihelyezés volt 145.267 K 55 f.

A Kaposvári Hitelszövetkezet, mint az Országos Központi Hitelszövetkezet tagja, 1925. március 1-én tartotta meg XX. évi rendes közgyűlését, melyen a következőket állapította meg: a tagok száma 1924. dec. 31-én 652, kik 1,858.667 üzletrészt jegyeztek; ezekre a jelzett időpontig 90,901.350 koronát fizettek be; takarékbetétállomány 90,274.091 korona; letétek 178.048 korona; váltókölcsön 362,500.000 korona; kötelezvény-kölcsön 34,022.760 korona; vetőmag-kölcsön 13,000.000 korona; központi üzletrész 10 millió kor.; Dunántúli Banknál elhelyezve 12,324.000 korona.

Elnök: Gálos Ferenc, helyettes elnök és ügyvezető igazgató: Braun János, igazgatósági tagok: Tarján Antal, Rauth György, Urbanek József, Somogyvári Ferenc, Simon István, Fenyvesi Béla, Horváth Imre, Légár Béla, Lengyel István, Mayer Bertalan, Neumayer Andor, Orgel János, Pojtner József, Roch Gyula, Sipos Gáspár, ifj. Varga János és Szabó Andor. A felügyelőbizottságban elnök: Tihanyi Péter, helyettes elnök: Törzsök Géza, tagok: Magyary Gyula, Metz Lajos és Jusztis József. Ügyész: dr. Boross István, ügyvéd. Könyvelő: Makay Gyula.

A Hitelszövetkezet helyisége Korona-utca 3. szám alatt van, ahol ma is lankadatlan szorgalommal hirdetik a szövetkezeti eszmét ugyanúgy, mint ezt azok tették, akik ezen szövetkezetet megalakították. Tagjaikat a legmesszebbmenő előzékenységgel szolgálják

Ezeken kívül van a *Magyar Általános Takarékpénztár Részvénytársaság Kaposvári Fiókja*, mely a rendelkezésére álló nagy tőkével (alap- és tartaléktőke több, mint 10,000.000 pengő, vagyis kb. 130 milliárd) a megye és város közgazdaságában előzékenységénél fogva elsőrangú helyet vívott ki magának, és a *Kaposvári Bank*.

Egyházi hivatalok, intézmények

Róm. kath. plebániahivatal.

A róm. kath. plebániahivatal vezetője: dr. Hoss József apátplebános, káplánok: Futó Dezső, Kozma György, Babics Endre és Gubicza Antal. Hitoktatók: Bujnovszky Tamás, Németh Árpád, Bugledich János, Novits István, Boldizsár Zoltán. Egyházi karnagy: Fleining Alajos. Templomatya: Bereczk Sándor.

Az első templomot 1718-ban a lakósság szegénysége miatt csak sövényből, később 1744-ben téglából építették meg, melynek építéséhez Vörös József és Rajki István plebánosok pénzadománnyal járultak, a földesúr az anyagot adta, a lakósság pedig a munkát szolgáltatta. Ezen templomot 1794-ben délfelől megnagyobbították és alája Vály János uradalmi ügyvéd sírboltot építtetett. A régi templom tornyában először csak két harang volt, egy „g" és egy „a" hangú. 1871-ben Zuzmann József bírósága alatt még egy „d" hangú harangot szereztek be, amely a koronával együtt 25 mázsa 52 font súlyú volt. Erre a város akkori képviselőinek neveit feljegyezték. A harang maga 2608 frt. 77 krajcárba került. A harangot egy ideig a templom előtt egy állványon helyezték el, később ünnepélyesen húzták fel a toronyba. Ezt a harangot, valamint az utánna következő kisebbet a világháború alatt, 1916-ban ágyúöntés céljából elvitték.

1924-ben a még megmaradt harangokat beöntötték s helyettük a hivek adakozásából négy új harang készült. A harangokat dr. Rott Nándor veszprémi megyéspüspök 1924. november 9-én szentelte fel. Ezen alkalommal az alábbi szöveggel emléklapot adtak ki:

„Emléklap a kaposvári plebániatemplom új harangjainak felszenteléséről 1924. pünkösd után XXII. vasárnapon, november hó 9-én. I. Nagyboldogasszonyról nevezett harang 1434 kgr., hangja: D. Felirása: Boldogságos asszony anyánk, óh add vissza régi hazánk! Körirata: Készült a kaposvári róm. kath plebániatemplom részére a világháborúba elvitt harangok helyett 1924-ben. II. Szt. József harang 855 kgr., hangja: F. Felirása: Ima, munka visz előre, hazánk boldog jövőjére! Körirata: Készült a kaposvári róm. kath. plebániatemplom részére a világháborúba elvitt harangok helyett 1924-ben. III. Szt. István harang 414 kgr., hangja: A. Felirása: Emlékezem hőseinkről, hirdetem a szebb jövőt! Körirata: Készült a kaposvári róm. kath. plebániatemplom részére a világháborúba elvitt harangok helyett 1924-ben. IV. Szt. László harang 253.30 kgr., hangja: C. Felirása: Hitbuzgóság, becsület, kard tette naggyá a hont s magyart! Körirata: Készült a kaposvári Máv. vasútasok adományaiból 1924-ben. A harangokat felszentelte dr. Rott Nándor veszprémi püspök; öntötte: Szlezák László Budapesten. Előállítási áruk 910 métermázsa buza. A felszereléssel kapcsolatos kiadásokat Kaposvár város fedezte. A harangok új vasállványai a toronyban Szombathy Györgynek, a kaposvári Kath. Kör alelnökének költségén készültek 12 millió korona értékben. Mindenható örök Isten, aki a világon mindent bölcsen elrendezesz s az emberek sorsát intézed, adj városunknak békességet, nyugalmat, áldást és virágzást. Amen. Kaposvár, 1924. november hó. Dr. Hoss József, apátplebános."



Tallián Lázár.



Komesz György.

A harangöntő által beöntés céljából elvitt harangok közül a nagyobbik felirata volt: Öntette Kaposvár mezővárosnak közönsége 1853-ik évben. Öntötte: Sandt Andor Pesten 1853. Boldogságos szűz képével és Péter.

Pál apostolokkal. Súlya 1135 font. A kisebb lélekharang felirata volt: Öntetett 1891-ben. 59 klg.

A jelenlegi templom 1886-ban épült Markovics János kaposvári születésű veszprémi kanonok régibb pénzbeli adománya és Ujvári Ferenc kaposvári apátplebános gyűjtésével hivek adományaiból.

A régi templomot a torony kivételével egészen lebontották és Tandor Ottó budapesti műegyetemi tanár tervei szerint 60 ezer forint költséggel épült a jelenlegi templom.

Ezen templomot dr. Kovács Zsigmond veszprémi püspök 1886. szeptember 8-án szentelte fel, amikor Kaposvár a törökjárom alól való felszabadulásának 200-ik évfordulóját ünnepelte. Ugyanakkor épült a plebánialak is.

Kaposvár volt plebánosai:

1. Vörös József Gábor 1718-tól, később somogyi esperes.
2. Rajki János Ignác 1738-tól, meghalt 1751-ben.
3. Grubanovits Zsigmond 1751-től, később veszprémi kanonok.
4. Győri István 1757. jun. 12-től, címz. kanonok.
5. Jankó János 1774. december 3-tól, meghalt Veszprémben.
6. Tulok Xav. Ferenc 1805. nov. 1-től, később murakereszturi apát lett.
7. Galamb György 1818. aug. 6-tól. A helybeli gimnázium szónoka volt.
8. Hosszu Márton 1822-től 1844-ig.
9. Tallián Lázár 1844-től 1859-ig. Mint veszprémi kanonok halt meg.
10. Komesz György 1860-tól 1881-ig.



Ujváry Ferenc.

11. Ujváry Ferenc apátplebános (1881-től 1900-ig) egyik legnépszerűbb ember volt nemcsak városunkban, de egész Somogy megyében. Született 1843-ban Devecserben (Veszprém megye). Iskoláit Veszprémben, Fehérvárt és Szegeden végezte. Pappá 1871-ben szentelték fel. Ezután káplánnak szülőhelyére ment, ahonnan Pápára, 1881-ben pedig Kaposvár város plebánosává nevezték ki. Már két év mulva kerületi esperes címet nyert és 1886-ban Őfelsége a király a Ferenc József-rend lovagkeresztjét adományozta neki. A következő év újabb kitüntetést hozott neki, apát lett. A közügyek terén lankadatlanul működött. Tevékeny tagja volt a megyei bizottságnak, a kaposvári gimnáziumi választmánynak és a város képviselőtestületének. Az ő nevéhez fűződik az új templom, az új Kálvária és a plebánialak építése. Egyházának filókközségében, Kaposfüreden iskolát emeltetett. Az egész megyében valláskülönbség nélkül közbecsülésben állott. E kiváló papnak egyik életelve volt: az ellentéteket kiegyenliteni. Később kanonok lett, meghalt Veszprémben.



Dr. Zimmert József.

12. Dr. Zimmert József 1900-tól 1922-ig volt kaposvári plebános. Született 1866. január 30-án Körtvélyesen, Vas megyében. 1890-ben szentelték fel. 1893-ig mint káplán működött Törökkoppányban, Márkón és Somlyóvásárhelyen. 1893-ban tábori pap, 1900-ban kaposvári plebános lesz. 1901-ben a koronás érdemkeresztet és ugyanezen évben a Boldogságos Szűzről nevezett turóci prépostságot kapta. 1911-ben a szent sír lovagja lett, 1915-ben a II-od osztályú vöröskeresztet, ugyanezen évben a Ferenc József-rend lovagkeresztjét és 1922-ben a murakeresztúri apátságot kapta. Utóbbi állását nem foglalhatta el, mert 1922-ben Budapesten meghalt. Eltemették Kaposvárott.

*

Kaposvár r. t. város jelenlegi plebánosa dr. Hoss József. Született 1881. szeptember 22-én Ujnépen, Zala megyében. Pappá 1906. junius 30-án szentelték. Tanulmányait Budapesten, a Pázmány Tud.-Egyetem teo-

lógiai fakultását végezte. A megyéspüspök a felszentelés után Zalaszántóra helyezte káplánnak, majd még ugyanazon évben Bécsbe a Szent Ágostonról nevezett felsőbb papnevelő intézetbe küldte. 1908-ban teológiai doktorrá avatják és ugyanezen évben Berzencére helyezik káplánnak. 1909-ben a megyéspüspök Veszprémbe hivja, ahol a teológusok lelki gondozását bízza rá.



Dr. Hoss József, róm. kath. apátplebános.

1915-ben Veszprémben a dogmatika tanára lesz és ezen minőségben szolgált 1923-ig, amidőn városunk plebánosává nevezték ki. Kinevezése után első dolga a világháború alatt elvitt harangok helyett újaknak beszerzése, ami az ő önfeláldozó fáradságának sikerült is. Plebánossága óta városunkban a katholikus hitélet egészen fellendül. Fáradságot nem kimélő gondos tevékenysége mindenre kiterjed, rövid idő alatt nemcsak hivei szeretetét és bizalmát nyerte meg, hanem más vallásfelekezetüek rokonszenvét és tiszteletét is kiérdemelte. Rövid ittléte alatt kifejtett tevékenységéért a megyéspüspök 1924. március 19-én apáttá nevezte ki.

Szent Imre templom.

(Lásd 73. képet.)

Rektora dr. Császik István pápai kamarás, a kaposvári m. kir. állami Somssich Pál reálgimnázium hittanára.

A város képviselőtestülete 1898. december 7-én tartott közgyűlésén Ujváry Ferenc kaposvári apátplebános fáradozására a gimnázium szomszédságában 405.1 négyszögöl nagyságú telket ajándékoz a kaposvári róm. kath. egyháznak és a tulajdonjog bekebelezését megengedi „Szent Imre kápolna" elnevezéssel. Az ajándékozási szerződést a vármegye közgyűlése és a veszprémi püspök helybenhagyta és a tulajdonjog bekebelezése a Szent Imre kápolna javára megtörtént. Pénz még nem volt együtt, így az építés ügye pár évig szünetelt. Bécsy Márton gimn. hittanár buzgólkodására 1902. január 6-án Danilovics János gimn. igazgató s a tanári kar katholikus tagjai az építőbizottság megalakulását kimondják s elnökül Danilovics János igazgatót, ügyvivő alelnökül Bécsy Márton hittanárt, jegyzőül Bohdaneczky Lajos tanárt választják meg. A megalakult építőbizottság felhatalmazást kér a megyéspüspöktől, hogy a város által adományozott telket s az eddig befolyt pénzösszeget a Szent Imre templom céljaira felhasználhassa és az építőalapot gyarapíthassa. Báró Hornig Károly akkori veszprémi püspök az építőbizottság megkeresésére az engedélyt erre megadta és az egyházmegyei alapítványi pénztárba elhelyezett 3700 korona összeg felhasználására is az engedélyt megadta, melyhez a maga részéről 3000 koronát ajánlott fel. Ez a két összeg csak a templom felépítése után mint utolsó építési részlet volt kifizethető.

Az építőbizottság kérvényt intéz a vármegye gimnáziumi választmányához segélynyujtás iránt. Mivel a gimn. alap építés folytán kimerült, a választmány Bécsy Márton alelnök beadványára felkéri a vármegye törvényhatóságát, irjon fel a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, hogy a kápolna építéséhez járuljon hozzá. Ugyanekkor a választmány a kápolnaépítő bizottságba Somssich Andor gimn. gondonokot, Melhárd Gyula és Tevely Béla dr. választmányi tagokat küldi ki. A vármegye kérelmére Wlassics Gyula dr. vallás- és közokt. miniszter 1902-ben 3000 koronát utalványozott ki a kápolna költségeire.

Az építőbizottság 1903. február havában tartott ülésén elfogadja Bécsy Márton alelnök előterjesztését, mely szerint a szükséges költség előteremtésére elsősorban az ország összes püspökeit és káptalanjait, továbbá a vármegye birtokos urait és plebánosait kéri fel adakozásra.

Ezen templom építését szükségessé tette azon körülmény, hogy a gimnázium épülete a plebánia templomtól nagyobb távolságra van, de azon körülmény is, hogy az egyetlen róm. kath. templom a rohamosan fejlődő város kath. hiveit is alig képes befogadni és a tanuló ifjuságot vasár- és ünnepnapokon a templomban sem lehet elhelyezni. A főgimnáziumi róm. kath. ifjúsági Szent Imre templom építőbizottsága a következő tagokból alakult: Danilovics János főgimn. igazgató, elnök, Bécsy Márton hittanár, alelnök, Melhárd Gyula, Somssich Andor és dr. Tevely Béla, a gimnáziumi megyei választmány megbízott tagjai, Bohdaneczky Lajos, Damka István, Faragó Lajos, Kocsis János dr., Kuzmics Ferenc, Pintér Ede, Prilisauer Adolf, Schwannauer Ferenc, Steller Ignác, Szántó János és Szőke Lőrinc főgimn. tanárok. 1904-ben az építőbizottságban változás történik. Új tagok lesznek: Németh István polgármester, Zimmert József dr. plebános, Scholz Gyula műszaki tanácsos, Siposs Géza

v. főjegyző, Bereczk Sándor v. mérnök és Psik Andor főispáni titkár, és Prilisauer Adolf lesz az eltávozott Bohdaneczky Lajos helyett jegyző.

Bécsy Márton alelnök felkéri Krisztinkovich Béla budapesti építészt, az intézet egykori növendékét, hogy a templom tervét készítse el. Ugyanezen évben az alelnök bejelenti, hogy a templom telke mellett fekvő házhelyet Ujváry Ferenc kanonok áldozatkészségéből hittanári lakás számára megszerezte.

1905-ben a költségvetés is elkészült, mely 65.072 korona 52 fillérre rúgott. Együtt volt már 38.000 kor., a hiányzó összeget sikerült Bécsy Márton tevékeny alelnöknek gyűjtés útján megszerezni.

1907-ben Danilovics János távozásával Dsida Ottó igazgatót választották elnöknek és Dépold Béla kir. műszaki tanácsost is felvették az építési bizottságba. Bécsy Márton javaslatára a bizottság a vármegyétől a gimnáziumi telek Németh István-utcai sarkán 30 méter széles és 91 méter hosszú területet kért, hogy az eddigi telket a templom építésére fordíthassa. A vármegye törvényhatósága a kérelmet teljesítette és a belügyminiszter nyolcrendbeli felebbezés elutasításával a vármegye határozatát jóváhagyta.

Így 1910. tavaszán a versenytárgyalást a Krisztinkovich-féle terv szerinti építésre kihirdették. A beérkezett négy ajánlat közül Domján Lajos vállalkozóét fogadták el 73.193 korona 50 fillér összegben és az építkezést meg is kezdték.

1911. tavaszán az építkezés megkezdődik, a templom azonban a kellő időre nem készül el. A vállalkozóval a bizottság leszámol, mert az építési alap elfogy. A legnagyobb szükségben jön herceg Esterházy Miklós 10.000 koronás adománya és így az építés befejezésével Lamping A. és Fia céget bízták meg 8750 korona átalányösszeggel. Az intézet százéves évfordulóján, november 5-én, Szent Imre napján Rédey Gyula dr. püspöki helynök, nagyprépost felszenteli a templomot.

Meg kell emlékeznünk Bécsy Márton veszprémi kanonokról, aki ezen templom létesítése körül fáradhatatlan munkásságával nagy érdemeket szerzett, békésen tűrt minden megtámadtatást, csak az volt egyedüli célja, hogy a templom minél előbb álljon. A templom büszkén áll, hirdesse Isten igéjét és buzdítsa ifjainkat és városunk kath. közönségét a vallásosságra.

Bécsy Márton veszprémi kanonok, a kaposvári főgimnázium volt tanára régi nemesi családból származik. Született 1858. március 12-én Lébenyszentmiklóson, Moson megyében. Érettségi vizsgálatot tett 1877-ben Győrött. Teológiai tanulmányait Veszprémben kezdte és Budapesten az egyetemen 1882-ben végezte. Ugyanezen évben felszentelték, egy évig Lesencetomajon (Zala megye), egy évig Devecserben (Veszprém megye) volt káplán. 1884. szeptemberétől 1887. október 1-ig Kaposvárott helyettes hittanár a gimnáziumban. 1884-től 1890-ig fizetés nélküli hitoktató a kaposvári polgári leányiskolában. 1884. elején a középiskolai hittanári vizsgálat letevése után Somogy vármegye a májusi közgyűlésen rendes hittanárnak választotta meg, mire a vallás- és közoktatásügyi minisztertől 1888. junius 18-án a kinevezést is megkapta. 1885-ben a „Somogy" című helyi lapban több ízben felszólalt, hogy Kaposvár visszafoglalásának kétszázéves évfordulóját a megye és város a megyei történelmi és régészeti társulat vezetésével ünnepelje meg. Ennek következtében a nevezett társulat titkárául választotta és mint ilyen 1886-ban részt vett a felszabadulás ünnepének és az ugyanezen alkalomból bemutatott történelmi kiállításnak rendezésében. 1891-ben négy tanítványával Rómában volt a Szent Alajos tiszteletére rendezett ifjúsági zarándoklattal.



Bécsy Márton

A kaposvári jótékony nőegylet estélyén 1894-ben és azután is több ízben tartott vallásos irányú felolvasásokat. Tőle különböző lapokban több egyházias irányú közlemény jelent meg. Hittanári ideje alatt a gimnáziumi ifjúságot segítő egyesületnek pénztárosa, később könyvtárosa, az intézeti köztartás felügyelője, a somogymegyei állandó vegyes tanítói nyugdíjbizottság egyházi képviselője, a kaposvári zárdaiskolák igazgatója, Somogy vármegye törvényhatóságának, a megyei gimn. választmánynak, Kaposvár r. t. város iskolaszékének tagja volt.

Ujváry Ferenc volt kaposvári apátplebánossal tevékeny részt vett a róm. kath. templom, a plebánialak és Kálvária építésében. Továbbá nevezett plebános halála után az ez által tervezett Katholikus Kör megszervezése és felállítása nagyrészben az ő fáradságos munkájának eredménye. Kaposvárott 36 évet eltöltött ideje alatt mind a kath. hivek bizalmát és szeretetét, mind pedig a más vallásfelekezetűek becsülését megnyerte, úgyannyira, hogy 1920. április hóban veszprémi kanonokká történt kinevezése és ennek következtében bekövetkezett távozása után is a kaposváriak őt mindenkor a legnagyobb szerettel fogadják.

Dr. Császik István pápai kamarás, a Somssich Pál reálgimnázium tanára, a Szent Imre templom igazgatója 1877. augusztus 16-án Budapesten született.

Középiskoláit Budapesten, teológiai tanulmányait mint besztercebányai papnövendék ugyancsak Budapesten, a Pázmány-egyetemen végezte. A teológiai tanulmányok elvégzése után Breznóbányán, majd Ujbányán volt máfsél évig segédlelkész. 1904-ben püspöki szertartó, majd mint titkár szolgált dr. Radnai Farkas érsek oldala mellett. Püspöke 1908-ban rendes teológiai tanárrá nevezte ki a besztercebányai püspöki lyceumhoz. Ez időben lett az egyházmegyei oltáregyesületek központi igazgatója, székesegyházi szónok és szentszéki ülnök. Fáradságos munkája és társadalmi tevékenysége jutalmául 1916-ban a Szentszék pápai kamarássá nevezte ki. 1918-ban a csehek bevonultak Besztercebányára, 1919-ig maradt ott, mikor is püspöke



Dr. Császik István, pápai kamarás.

kiutasítása után az Amerikai Egyesült Államokba ment az ottani magyarok lelki életének gondozása és a tótok felvilágosítása végett. Az akkor ott lefolytatott összes gyűjtési ténykedések érdekében több helyütt tartott gyűléseket. Bridgeportban, Neu Havenben, Buffalóban és Pittsburgban pedig missziók tartását vállalta. 1921-ben elhagyta detroiti állomását s miután belépett a veszprémi egyházmegyébe, átvette az itteni reálgimnáziumi ifjúság tanítását és nevelését. Mint hittanárt érte a kitüntetés, hogy a kath. hittanárok országos egyesülete választmányi tagjai közé választotta és a „Magyar Jövő" ifjúsági vállalat is választmányi tagjai közé sorozta. Mint tanár nagy gonddal fáradozik az ifjúság valláserkölcsi nevelésén; megalakította közöttük a Mária-kongregációt és az ifjúsági cserkészcsapatot, melynek megbízott parancsnoka.

* * *

Kaposvár róm. kath. közönségének vallásos gyakorlatai elvégzésére, a hívek nagy száma miatt a plebánia- és Szent Imre-templom nem elég. Belátta ezt már régebben a plebános és a város hatósága is. A kath. közönség nagy részének régi óhaja teljesült, mikor a város képviselőtestülete a felső városrész részére a Petőfi- és Füredi-utcák összeágazásánál levő üres telket, valamint a Pécsi-utcai városrész részére a Mező- és Pécsi-utcák sarkán levő felhagyott temetőrészt templom építés céljaira átengedte. Ennek megtörténte után a Pécsi-utcai városrészben a kath. hívek mozgalmat indítottak a templom megépítése ügyében.

Döbrössy Alajos kaposvári születésű pécsi prelátus kanonok nagyobb összeget hagyományozott egy Kaposvárott építendő templom céljaira. Ebből és a hívek adományaiból 1925. március 16-án a templom építését megkezdték. Az építési mozgalomban legnagyobb érdeme van Kladnigg Alajos cukorgyári főigazgatónak. Nemcsak anyagi támogatást adott, hanem fáradhatatlanul arra törekedett, hogy a templom minél előbb felépüljön. A falak már állanak, a munka folyamatban van. Az alapkő letétele 1925. julius 5-én történt. A főoltár alá helyezett okmány szövege így szól:

„A teljes szent Háromság nevében Amen!

A világháborúnak szomorú befejezése, két forradalom kártékony pusztítása után, országunk megcsonkított állapotában, az Úrnak egyezerkilencszázhuszonötödik évében, julius hó 5-én, Pünkösd után az ötödik vasárnapon, a XX. század második szent évében, a szent Háromság egy Isten dicsőségére, a szent hitben való megerősítésre, az Üdvözítő szentséges Szívének imádására, a különböző harctereken elesett hősöknek emlékére tette le dr. Rott Nándor veszprémi püspök a kaposvári „Hősök templomá"-nak alapkövét.

Letette pedig XI. Pius pápa szentséges Atyánk pápaságának negyedik esztendejében, Magyarország apostoli királyának távollétében, mikor nagybányai vitéz Horthy Miklós, Magyarország kormányzója vezeti szerencsétlen országunkat. Ugyanebben az időben a veszprémi egyházmegye püspöke dr. Rott Nándor, Somogy vármegye főispánja Sárközy György, Somogy vármegye alispánja Tallián Andor, Kaposvár rendezett tanácsú város polgármestere dr. Vétek György, Kaposvár rendezett tanácsú város apátplebánosa dr. Hoss József, a plebánia káplánjai: Futó Dezső, Kozma György, Babics Endre, Gubicza Antal, kántora Fleining Alajos. Megjelentek eme nevezetes ünnepségen Somogy vármegye és Kaposvár város vezetősége, a templomépítő bizottság, valamint igen nagyszámú hívő sereg.

A sorscsapások kemény súlya alatt megsanyargatott lelkek Isten után való erős vágyódásából, a nagy Magyarország feltámadásának reményében, Döbrössy Alajos kaposvári születésű pécsi prelátus kanonok nagylelkű hagyományából, Kaposvár r. t. város közönségének, különösen pedig a Pécsi-utcai városrész lakósainak, dr. Rott Nándor veszprémi püspöknek, a magy. kir. katholikus vallásalapnak, a Mezőgazdasági Ipar-Részvénytársaságnak, Kladnigg Alajos, a kaposvári

cukorgyár főigazgatója, m. kir. kormányfőtanácsosnak és Heigl Jenő malomtulajdonosnak adományaiból, továbbá Kladnigg Alajos önfeláldozó közreműködésével, a cukorgyári munkások és környékbeli hívek ingyenes munkájából, Boldizsár Zoltán hitoktató buzgólkodása mellett. Petrovácz Gyula budapesti építész tervei szerint épült e templom.

Áldjuk emlékét Döbrössy Alajosnak, a szülővárosát mind halálig meleg szívvel szerető főpapnak, kinek áldozatkész kezdeményezése indította meg a templomépítés gondolatát és nagyértékű hagyománya adta magvát a templom létrejöttének.

Hirdesse ez új Istenháza az Úr dicsőségét, vitéz katonáink hősies önfeláldozását, Kaposvár város közönségének megértő bőkezű áldozatkészségét.

Legyen egyúttal példakép az utódok számára, miként járjanak apáik nyomdokain inséges időkben.

Dr. Rott Nándor s. k.
püspök.

Sárközy György s. k
főispán.

Dr. Hoss József s. k.
apátplébános.

Tallián Andor s. k.
alispán.

Kladnigg Alajos s. k.
M. I. R. ig. tag.

Dr. Vétek György s. k.
polgármester.

Boldizsár Zoltán s. k.
hitoktató.

A templomépítő bizottság tagjai:

Bereczk Sándor s. k.
Heigl Jenő s. k.
Kossár Kálmán s. k.
Kiss István s. k.
Lengyel István s. k.
Horváth Péter s. k.
Teglovics Lajos s. k.
Kovács Mihály s. k.

* * *

A plebánia- és Szent Imre-templomon kívül van a Kálvária-kápolna és a keleti temető kápolnája, amelyekben minden nap van szentmise. Ezenkívül a Iványfa hegyen levő kápolna bucsúja napján, augusztus 7-én, Szent Donát napján, a Lonka és Kecel hegyi kápolnákban junius 13-án, Szent Antal napján és a Róma hegyi kápolnában augusztus 5-én, Havi boldogasszony napján minden évben tartanak szentmiséket. A hegyközségek e napokat ünnepnek tartják és e napon munkaszünetet tartanak.

Kaposvári Oltáregyesület.

Megalakult 1911-ben. Célja az Oltáriszentség tiszteletének terjesztése és a szegény templomok felruházása. Az egyesület első elnöknője dr. Huszár Aladárné volt; alelnökök: özv. Pogány Vilmosné és Krizsán Alojzia zárdafőnöknő; igazgató: dr. Zimmert József prépostplebános; aligazgató: Hegedüs Ferenc káplán; jegyző: dr. Csonka Edéné; titkárnő: Bendly Elvira; pénztáros: Török Annuska.

A mostani tisztikar: Bölöny Ödönné, elnöknő, alelnökök: Tallián Andorné, Boda Gézáné, Stephaich Pálné, igazgató: dr. Hoss József apátplebános, aligazgató: Gubicza Antal káplán, titkárnő: Wagner Béláné, pénztáros: Heigl Jenőné, jegyző: Seidl Anna, másodjegyző: Trabalka Mária.

Az egyesület a szegény templomok felruházásával felmerülő költségeket adományokból és tagdíjakból fedezi. A tagok által készített kézimunkákból kiállítást szokott rendezni, mely mindig a lehető legjobban sikerült.



Bölöny Ödönné.

Az Oltáregyesület volt Kaposvár első vallásos egyesülete, az első hely, hol a lelkek a több vallásosság utáni vágyódásukat kielégíthették. A tagok önmaguk megszentelésén kívül más lelkek megmentésén is dolgoznak. A vezetőség mindig az öntudatos vallásosság kialakításán fáradozott. Munkájuk nem volt hiábavaló, mert a város vallásos életét nagy lépéssel vitték előbbre.

Szociális Misszió.

A társadalmi megújhodás megteremtésében eléggé fel nem becsülhető érdemeket szerzett a Szociális Misszió, amelynek nyiltan hangoztatott célja az, hogy a társadalmi élet minden irányú megnyilatkozása katholikus erkölcsi alapra helyeződjék. Az állami, az össztársadalmi, a családi, a művészeti, az irodalmi és a nemzetgazdasági célok elérésére irányuló törekvések csak akkor szolgálhatják teljes biztonsággal a közjót, ha a katholikus morál szempontjai szerint igazodnak. Ebben az irányban fejt ki általánosan elismert ügybuzgalommal és elvitathatatlan sikerekkel nagymértékű tevékenységet a kaposvári Szociális Misszió szervezete. Az egyesület minden tekintetben fenkölt országos elnökének, Farkas Edith alapítványi hölgynek szellemében működik. Tagjai nemes lélekkel, lankadatlan buzgalommal teljesítik kötelességüket. Az 1919 október 1. óta fennálló szervezetnek lelke és fáradhatatlan elnöke dr. Hegyi Árpádné, a Szociális Misszió kültagja. Ő és nemes munkatársai a szegény-ügy lehető javításán, az

általános társadalmi nyomor enyhítésén és az erkölcsi felfogás nemesítésén oly eredményes tevékenységet fejtenek ki, hogy annak statisztikai feltüntetése ezen néhány sorra szabott ismertetésünk kereteit meghaladja. Csak annyit emelünk ki, hogy Kaposvár



Dr. Hegyi Árpádné, szül. Rimanóczy Marianna,
a Szociális Misszió elnöke.

városában mind a hatóságok, mind az egész társadalom osztatlan tisztelettel és elismeréssel adóznak nemes munkásságukért és a támogatásban részesültek áldó hálája kiséri minden lépésüket.

Kaposvári református egyház.

Alakult 1881-ben, 244 tizenkét éven felüli létszámmal, s ez év szeptember 18-án volt a városi iskola egyik tantermében az első isteni tisztelet, ezután is másfél éven át itt, később pedig bérelt helyiségben. 1886-ban a Petőfi- és Honvéd-utcák sarkán, a mai Deák-téren 3000 forintért telket vesznek s ide 1887. október havában 3000 forintba kerülő lelkészlakot építtetik, belső részét imaháznak berendezve. 1888. tavaszán a sarkon megkezdték az első templom építését mintegy 10.000 forint költséggel, amelyet 1889. aug. 18-án avattak fel. Kilenc év mulva, 1898. április 14-én érkezett meg Temesvárról három harang (427 kgr., 200 kgr. és 127 kgr. súlyú), melyek az állványokkal együtt 1493 forint 36 krajcárba kerültek; felavatásuk 1898. május 15-én történt. A harangok 9 éven át szóltak ezen templomban.

1906. november első felében kezdődött a város által, a Németh István- és Árpád-utcák sarkán adományozott telekre a mostani templom és lelkészlak építése, ami 1907. év végére nyert befejezést. A 20.000 koronába került lelkészlakba 1907. év november 11-én költöztek be, a 130.000 koronába került templomot azonban csak 1908. január hó 26-án avatták fel. (Lásd 70. képet.) Az 1907. év november második felében áthozott harangokból a nagyobbat és kisebbet 1916. november 6-án katonai célra 2216 koronáért elrekvirálták, tehát ugyancsak 9 évi szolgálatuk után.

Az 1925. április 5-én felavatott 791 kgr. és 467 kgr. súlyú új harangok az állványokkal együtt több, mint 130 millió koronába kerültek, ugyancsak a 9-ik esztendőben érkeztek.

Az 1920. évi népszámlálás szerint a reformátusok lélekszáma 2097 volt.

Helyettes-lelkészek voltak 1881. év szeptembertől 1882. szeptember végéig Szabó Ferenc, Nagy Lajos 1883. szeptemberig, Maár Károly 1884. márciusig, Bélaváry Ferenc 1886. szeptemberig, Buza József 1890. márciusig, Matolcsy István 1892. októberig, Sarkady Titusz 1894. szeptemberig, Csertán Márton 1899. decemberig mint helyettes, ezidőtől kezdve pedig mint az egyház rendes lelkésze működik.

Lorántffy Zsuzsanna Egyesület.

A Lorántffy Zsuzsanna Egyesület mint a budapesti Lorántffy Zsuzsanna Egyesület fiókja működik. Keletkezésének ideje 1918. március 14. Az egyesület célja: a keresztény erkölcs és hitélet fejlesztése elsősorban nők és gyermekek között, különösen a könyörülő és segítő szeretet által. Elnöknői: néhai özv. Szigethy-Gyula Jánosné 1918-tól 1923-ig, Zanathy Zsigmondné 1924-től a mai napig.



Zanathy Zsigmondné.

A Lorántffy Zsuzsanna Egyesület kebelében alakult „Leányegyesület" a leányok valláserkölcsi nevelését tűzti ki célul.

Kaposvári evangélikus egyház.

A XIX-ik század 30-as éveiben Kaposvárott 89 evangélikus lélek élt, amint ez a vármegyei történeti könyvből megállapítható. Azon időben az evangélikusok lélekszáma nagyobb volt, mint a reformátusoké, akik mintegy 35 lelket számláltak; később a reformátusok kerültek túlsúlyba.

Kaposvár Ecsenynek volt a fiókgyülekezete, de valójában, amikor a 80-as években megalakult a református egyház, az gondozta az evangélikusokat minden fizetés nélkül. Majd az 1901-ben megújított nagygerezsdi egyezség kényszerítő hatása alatt 1902. szeptember 28-án csatlakoztak a ref. egyházhoz, mégis azzal az eltéréssel, hogy az egyházi adó 50%-át nem kellett az evangélikusoknak Ecsenybe küldeni, hanem az esetleg bekövetkezendő külön szervezkedés esetére külön kezelték itt helyben az evangélikusok. Az adó másik 50%-a a reformátusokat illette. Több, mint tíz évi együttműködés után Gyurátz Ferenc püspök a kerületi gyüléseken mindig határozottabban szorgalmazta a kaposvári evangélikusoknak a reformátusoktól való különválását. Végre 1915-ben Celldömölkön tartott egyházkerületi közgyülés utasította az illetékes esperest, hogy a kaposvári evangélikus misszió-egyház megszervezésére tegye meg a kezdeményező lépéseket.

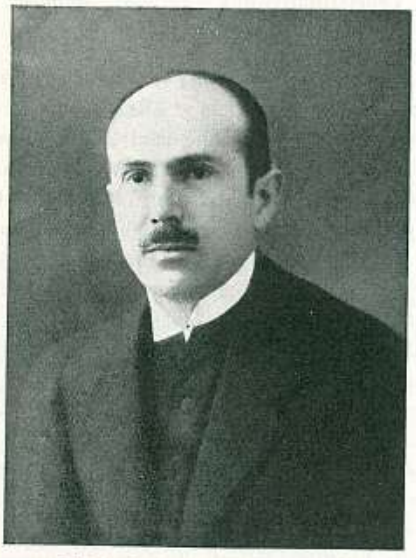


Evangélikus templom.

Ennek eredményeként 1915. év végén utasította Gyurátz Ferenc püspök Horváth Lajos volt dombóvári adminisztrátort, hogy a kaposvári iskolákban vegye át a hitoktatást. Azonban Csertán Márton ref. lelkész, hivatkozva a fennálló egyezségre, a hitoktatást előbb át nem adhatta, míg a kaposvári evangélikusok a szerződést fel nem mondták. Erre az evangélikusok kezdtek külön tanácskozni s dr. Andorka Elek, volt egyházközségi felügyelő indítványára az evangélikusok a fennálló szerződést 1916. julius 1-re felmondták s kérték Gyurátz Ferenc püspököt, hogy a gyülekezet szervezésére adminisztrátort küldjön. A püspök Takács Béla vései segédlelkész, nevelőt küldte Kaposvárra, aki 1916. julius 1-én itt meg is jelent s megkezdte a szervezés nehéz munkáját. Mindenekelőtt helyiségről kellett gondoskodni, ahol az istentiszteleteket tarthatják. Legalkalmasabbnak látszott, hogy a ref. templomot kérjék el e célra. Hosszú, nehézkes tanácskozások után a reformátusok csak 1916. december 31-ig engedték át templomukat, ahol az evangélikusok csak vasárnap délelőtt 11-től 12 óráig tarthatták istentiszteletüket, azon kikötéssel, hogy nagy ünnepeken nem tarthattak istentiszteleteket, mert akkor egész nap a reformátusok használták.

Most kezdődtek igazán a nehézségek. A világháború javában dúlt, minden épületet a katonaság szállott meg. Magánházban egy szoba, melyet egyébként sem lehetett kapni, nem lett volna elég a körülbelül már 500 lelket számláló evangélikusok számára. Az iskolákat is katonai célokra foglalták le. Egyetlen épület mutatkozott alkalmasnak, a Teleki-utcában a város tulajdonában levő régi tűzoltóépület, amelyben a földszinten egy nagyobb terem, az emeleten pedig egy nagyobb és egy kisebb szoba volt, amelyeket zeneiskolának használtak. A város vezetősége maga hívta fel az egyház figyelmét erre a helyre. A lelkész egyenlőre alkalmasnak találta az épületet s erre az egyház vezetősége kérvénnyel fordult a város képviselőtestületéhez, hogy az épületet használati díj ellenében adja át az evang. egyháznak. A képviselőtestület elutasította az ev. egyház kérelmét s ehelyett évi 500 korona lakbérsegélyt szavazott meg. A képviselőtestületnek az épület át nem engedése tárgyában hozott határozatát a vármegye megváltoztatta és a várost újabb határozat hozatalára utasította. Erre a város a zeneiskolának máshol bérelt helyiséget és a régi tűzoltóépületet három évre ingyen engedte át az evangélikusoknak. Erre az egyház hozzálátott az épület átalakításához. Alul a nagytermet ízlésesen berendezte, benne karzatot épített és így imaházzá alakította át. Az átalakításnál nagy érdemeket szerzett magának néhai Möhler János, a városi villanytelep volt igazgatója, az egyháznak volt hű tagja. Az emeletet paplakká alakították át. Az imaházat 1917. január 21-én avatta fel Kapi Béla püspök, ünnepélyes keretek közt. Miután így berendezkedett az egyház, a lelkész hozzálátott az egyház további kiépítéséhez. Az 1917. évi Sopronban tartott egyházkerületi közgyűléshez kérvénnyel fordult az egyház, hogy ismerje el Kaposvárnak anyagyülekezetté alakulását s csatolja hozzá, mint fiókegyház községet Toponárt és Antalszállást. A kerületi közgyűlés kimondta Kaposvár anyagyülekezetté alakulását s fentnevezett községeket hozzácsatolta Kaposvárhoz, egyúttal mintegy 38 km. körzetben meghatározta a szórványokat is. Majd felhívta az egyházat államsegélyért való folya-

modásra és lelkészválasztásra. Az állam 1918-ban megadta az államsegély kiegészítést, mire az egyház 1918. december 21-én Takács Béla adminisztrátort megválasztotta rendes lelkésznek, kit 1919. február 2-án beiktattak. Közben 1918-ban a kaposvári egyház kérte, hogy a tolna-baranya-somogyi egyházmegyéből csatolják át a somogyi egyházmegyébe, ami az 1918. évi kerületi gyülésen megtörtént. Majd 1921-ben újabb fiókgyülekezet csatlakozott Kaposvárhoz, Margitpuszta.



Takács Béla, evangélikus lelkész.

Antalszállás és Margitpuszta fiókgyülekezetek annyira megerősödtek, hogy a két gyülekezet 300-on felül számlált lelket, 40 tanköteles gyermekkel. Szükségessé vált tehát egy evang. iskola felállítása. Hosszas tárgyalások után Antalszállás fiókgyülekezet vállalta az iskola építését, miután Margitpuszta csatlakozott Antalszálláshoz, de azon kikötéssel, hogy az iskola építéséhez ők hozzá nem járulnak. Így is sikerült a kevesebb lélekszámot tevő Antalszállás gyülekezetnek a volt községházát, melyet az evang. egyháznak adományoztak, átalakítani iskolateremmé és tanítólakássá. Reidl Sebestyént kisegítő tanítóul alkalmazták és az 1921/22-iki iskolaévben már rendes tanítás folyt az iskolában. Az állam 1922-ben hozzájárult az iskola elismeréséhez és az államsegélyt is megadta.

A kaposvári gyülekezetnek lélekszáma erősödött, most már 752 lelket számlál, a filiákkal és szórványokkal együtt 1200 lelket. A lelkész 9 tanintézetben végez hitoktatást, ezek: állami reálgimnázium, leánygimnázium, felső kereskedelmi, polgári fiú-, polgári leány-, iparos- és kereskedőtanonc-, gazdasági ismétlő-, áll. elemi iskolák és a siketnéma intézet. A tanulók száma 120 körül van évről-évre. Azonkivül végzi a lelkész a raboktatást, kórházi betegek gondozását, katonai lelkészi teendőket. Van a gyülekezetnek nőegylete, mely a szegények segélyezése és a gyermekek ruházása körül fejt ki áldásos munkát. Van diákszövetsége, mintegy 60 taggal. A gyülekezet tagjai nagyobbrészt vagyontalan tisztviselők és napszámosok. A tagokat 286%-os egyházi adó terheli. Ma a gyülekezet csak segélyekkel tudja magát fentartani. 1925-ben egy kisebb harangot szerzett be a gyülekezet, melyet a város által adományozott épület tornyában ünnepélyesen elhelyeztek. Az egyházközség hívei jelenleg Takács Béla lelkész gondozása alatt állanak.

Kaposvári Evangélikus Nőegylet.

Alakult az 1917. év szeptember hó 30-án, Takács Béla lelkész közreműködésével, a reformáció 400 éves évfordulójának emlékére.

Célul tűzte ki az evangélikus öntudat ápolását, fejlesztését, a templom felépítésének előmozdítását, felszerelését, a szegénysorsú hittestvérek gyermekeinek felruházását, tanulóknak könyvekkel és tanszerekkel való ellátását, jótékony vallásos és kulturestélyek rendezését stb. Ügybuzgó tagjainak segítségével törekvéseit eddig siker koronázta.

Karácsonykor sok szegény családnak szerez a nőegylet boldog ünnepet; kapnak a kicsinyek cipőt, ruhát, süteményt. Tartott az egyesület vallásos és teadélutánokat, kulturestélyeket, valamint az evangélikus énekeskönyv 400 éves emlékére szép ünnepélyt. Ezek az ünnepek szép erkölcsi és anyagi haszonnal jártak.

A nőegylet vezetői: Stancz Jánosné és Fleischhacker Gusztávné.

Kaposvári izraelita hitközség.

A kaposvári izr. hitközség elnöke Oszman Albert. A templom 1864-ben, a székház 1896-ban, az iskola 1900-ban épült.



Oszman Albert.

Az izr. szentegyletet Kohn Tóbiás toponári főrabbi 1834-ben alapította. Jelenlegi elnöke dr. Berger Samu.



Königsberg Viktorné,
az izr. nőegylet elnöke.

Az izr. nőegylet elnöke Königsberg Viktorné.

Az izr. krajcáregylet elnöke dr. Herzog Manó, főrabbi.

Az izr. betegsegélyző egyesület elnöke dr. Balázs Ármin.

Van még az izr. hitközségnek napközi otthona és népkonyhája.



Dr. Herzog Manó, főrabbi.

Dr. Herzog Manó, kaposvári kerületi főrabbi született Budapesten, 1862. junius 10-én. Elemi iskoláit a pesti zsidó hitközség Sip-utcai népiskolájában végezte. A budapesti ág. h. ev. főgimnázium 6 osztályát végigjárta. Azután 1877-ben a budapesti orsz. rabbiképző intézetbe lépett, ahol 4 év mulva érettségi vizsgálatot tett. A budapesti m. kir. tudományegyetemen 1885-ben megszerezte a doktorátust a keleti nyelvekből, továbbá a magyar és német nyelvből s az irodalomból. A szemináriumban 1887. februárban letette a rabbivizsgálatot és május 22-én Kaposvárott, mint kaposvári főrabbit fölavatták. Tudományos dolgozatai megjelentek az Egyenlőség, Mult és Jövő, Magyar Zsidó Szemle című folyóiratokban. Választott tagja Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és állandó választmányának; az Izr. Magyar Irodalmi Társulat és az Orsz. Rabbiegyesület választmányi tagja.

Somogy vármegye kaposvári közkórháza.

Somogy vármegye kaposvári közkórházának alapítása az 1825—1848. évekre esik. Már régebben is volt Kaposvárott egy a „betegek menhelye" elnevezésű épület, melyet Winkler József gödrei plebános alapított. Ez szegény öreg iparosok tápláló helye volt, ahol 10—12 fekvő beteget ápoltak. Az alapítólevél szerint azonban nem olvadhatott össze a jelenlegi kórházzal.

Biztosan nem állapítható meg, hogy a kórház felállításának eszméjét mikor pendítették meg. Az első hiteles adatot az 1836. április havi megyei közgyűlés szolgáltatja, mikor a vármegye székhelyén közadakozásból létesítendő kórház építését mondották ki. Az ügy élére Czindery László akkori első alispán állott, ki a gyűjtést megindította. Az építést 1840-ben tényleg meg is kezdték. Windisch pécsi építőmester tervei szerint az építést Czindery László alispán vezette. Czindery nemcsak az építés alkalmával, de később is, mint főispán, a legbuzgóbb pártolója volt a kórháznak. Sok vajúdás után a kórház 1846. november 2-án meg is nyilt és 16 beteget fogadhatott be.

A kórházi szabályzat elkészítésére Mérey József másod-alispán elnöklete alatt Tallián Györgyöt, Kacskovics Mihályt, Madarász Lászlót, Kapotsfy Mátyást, Paizs Mihályt, Záborszky Alajost, Svastics Lajost, Csorba József főorvost és Tallián Lázár kaposvári plebánost küldték ki.

A kórház szabályait 1846. november 2-án mutatják be, mely alkalommal az első kórházi választmány tagjaiként Domay István tömeggondnok, Fatér János ügyész, Németh Antal pénztárnok, dr. Csorba József főorvos és Xantus Ignác táblabíró szerepelnek.

A kórház telkét herceg Esterházy Pál engedte át e célra.

A kórházban 1847-ben 22, 1854-ben 44, 1856-ban 607, 1857-ben 619, 1858-ban 397, 1859-ben 470, 1860-ban 776, 1861-ben 538, 1862-ben 653, 1863-ban 622, 1864-ben 740, 1865-ben 734, 1866-ban 1062, 1867-ben 981, 1868-ban 1062, 1869-ben 849, 1870-ben 998 beteget ápoltak.

1862-ben a kórház élén dr. Töltényi János főorvos és gondnok áll. Mellette Huber Mihály seborvos működik.

Somssich alispán évi jelentése kapcsán élénk színekkel festi le azt a tarthatatlan állapotot, hogy a kórházban aránylag sok az elmebeteg s így más betegek fel nem vehetők. A vármegye közgyűlése kéri ezért a kormányt, hogy az elmebetegeket elmegyógyintézetbe szállítani kegyeskedjék. Ezt a kérést a miniszter teljesíti is.

1870-ben, dr. Töltényi János halála után, új korszak kezdődik a kórház életében, mikor is dr. Szigethy-Gyula Jánost nevezték ki kórházi főorvosnak. Hivataloskodása első évében évi jelentést tesz az alispánnak, melyben az elmebetegek és bujakóros betegek nagymértékű szaporodásáról tett említést. Emiatt sok kórházi ápolásra szoruló beteget a túlzsufoltság miatt kénytelen elutasítani. Ez arra indította a vármegyét, hogy az igazgató részére a kórházzal szemben fekvő telken, a Fő-utca déli oldalán lakást épített 1873-ban.

1873-ban az igazgató-főorvos mellé új gondnokot is neveznek ki Würth Adolf személyében.

Az 1878. évi igazgatói jelentés szerint a kórház túlzsufolt, az elmebetegek egy-két szobát állandóan elfoglalnak. Ezen indokolt jelentés alapján 1879-re új épület emelését határozzák el a főépülettel párhuzamosan, az elmebetegek részére. Ugyanekkor építették a halottasházat is.

1883. és 1884. években újból megindulnak a panaszok a kórház állapotáról, a tényleges létszám felülmulja a fekhelyek számát, a kórház újabb kibővítését sürgetik. Így épült fel 1887-ben a kórház főépületének derékszögben álló épületszárnya, ami Csépán Antal alispán, a kórházi választmány elnökének érdeme. Érdemeit a kórház falára helyezett márványtáblán megörökítették.

A kórház megnagyobbítása és a vele járó felszaporodott betegforgalom miatt egy második alorvosi állást rendszeresítettek, amelyre dr. Gáspár Imrét nevezték ki. Majd mikor 1890-ben Huber Mihály sebészmester, aki a kórháznál 34 éven át működött, január 3-án meghalt, helyére 1890. február 1-én a főispán dr. Schäffer Károly szemorvost nevezte ki alorvossá. 1893. március 1-én dr. Schäffer Károlyt lakócsai körorvossá választották, mire helyébe dr. Ullmann Antalt nevezték ki alorvossá. Schäffer azonban 1900-ban visszakerült a kórház szemészeti osztályához.

1894-ben dr. Szaplonczay Manó tiszti főorvos jelenti, hogy a kórház túlzsufolt és ezt az elmebetegek okozzák. Javasolja, hogy építsen a vármegye külön elmebeteg- és külön fertőző-osztályt, hullaházat boncteremmel, mellékhelyiségeket és apáca-lakot. Ezen javaslatot a vármegye elfogadja és sok hosszas tárgyalás és tervezgetés után 1898-ban az építkezéseket be is fejezték.

1900-ban dr. Csurgó Jenőt alorvossá, az elmebetegek gondozására pedig dr. Telegdy Zsigmondot nevezték ki.

A Fő-utca felől a szomszédos telkeket megvásárolták és 1902-ben a gondnoki lakást építették meg, a földszinten irodával.

1912-ben épült fel gróf Festetich Pálné, Makfalvai Géza főispán, a Tüdővész Ellen Védekező Somogyvármegyei Egyesület elnökeinek és dr. Szaplonczay Manó vármegyei tiszti főorvos, egyesületi titkárnak lankadatlan buzgalmából 170.000 korona költséggel a kaposvári közkórház tüdőbeteg-pavillonja.

Somogy vármegye közkórházának tisztikara és alkalmazottai:

1. Dr. Szigethy-Gyula Sándor, kórházigazgató-főorvos, m. kir. egészségügyi főtanácsos.
2. Dr. Telegdy Zsigmond, osztályos főorvos.
3. Dr. Szász Béla, boncnok főorvos.
4. Dr. Ullmann Antal, osztályos főorvos.
5. Dr. Csurgó Jenő, osztályos főorvos.
6. Dr. Erdős Ödön, osztályos főorvos.
7. Dr. Fárbás Jenő, alorvos.
8. Dr. Nagy Lajos, alorvos.
9. Dr. Papp Ferenc, segédorvos.
10. Dr. Mudry Lajos, segédorvos.
11. Dr. Szakáts László, segédorvos.
12. Bugledich János, róm. kath. lelkész.
13. Csertán Márton, ref. lelkész.
14. Takács Béla, ág. h. ev. lelkész.
15. Sárközy Géza, gondonok.
16. Szabó Andor, ellenőr.
17. Kiss Lajos, irodafőtiszt.
18. Kovács László, irodafőtiszt.
19. Kollár Ferenc, irodasegédtiszt.
20. Schippert Ferenc, irodasegédtiszt.
21. Nagy Lajosné, kezelőnő.
22. Felméri János, laboráns.
23. Gaál József, kezelőaltiszt.
24. Dober Ferenc, főkapus.
25. Papp Péter, főkapus.
26. Kalmár György, hátsókapus.

Dr. Szigethy-Gyula Sándor, Somogy vármegye közkórházának igazgató-főorvosa, m. kir. egészségügyi főtanácsos, született 1872. február 26-án Kaposvárott. Dr. Szigethy-Gyula János orvos fia, aki 30 évig volt a kórház igazgató-főorvosa. Elemi iskoláit s a gimnáziumot Kaposvárott végezte, ahol 1889. juniusban érettségi vizsgálatot tett. Azután a budapesti m. kir. tudományegyetem orvosi karára iratkozott be, 1895. februárban orvosi oklevelet nyert. 1894. áprilistől 1896. szeptemberig az I. számú kórbonctani intézet gyakornoka, 1896. szeptembertől 1898. szeptemberig a budapesti tudományegyetem II. számú sebészeti klinikáján műtőnövendék volt. 1898. szeptembertől 1899. augusztusig a Kovács-Sebestény Endre-féle utaztató ösztöndíjjal bejárta Középeurópa sebészeti klinikáit. 1899. szeptember 1-től 1901. január 31-ig I. tanársegéd a

budapesti II. számú sebészeti klinikán. 1901. február 1-én a kaposvári közkórház igazgató-főorvosa lesz, ahol a mai nap is ezen állásban lelkiismeretes, humánus bánásmóddal, emberbaráti szeretettel és nagy



Dr. Szigethy-Gyula Sándor.

szaktudással működik. Magyarország kormányzója a közegészségügy terén kifejtett áldásos munkásságáért 1921. december 8-án egészségügyi főtanácsosi méltósággal tüntette ki. Tagja Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának, Kaposvár r. t. város képviselőtestületének és tanácsának. A Somogymegyei Orvosszövetség elnöke, a kaposvári ref. egyház főgondnoka.

Egyesületek.

A társadalmi élet fejlettségére mutat a Kaposvárott működő számos egyesület.

Kaposvári Nemzeti Kaszinó.

A Kaposvári Nemzeti Kaszinó (lásd 57. képet) a város legelőkelőbb társadalmi egyesülete.

A mult század elején, Széchenyi fellépését követő nemzeti újjáébredés korszakában alakult. Az épület homlokzatán látható ékítmény büszkén hirdeti az 1838-as alapítási évszámot. Nemes multját régi jegyzőkönyvei és az időnkint nyomtatásban is megjelent évkönyvei őrzik, így az 1844. évi és a jóval később, 1908-ban megjelent, a 70 éves jubileumi ünnepséget ismertető évkönyve. Tagjai sorában ott látjuk a vármegye mindenkori szellemi és születési előkelőségeit, a vármegyei arisztokráciát és köznemesi osztályt, a városi honoráciorokat és a városi előkelő kereskedőket.

Alapszabályai már ebben az időben kimondják:

„1. A Kaposvári Kaszinó az illedelmes és míveltebb társalkodásnak és az ezáltal szerzendő mulatságnak szánt hely lévén, benne egyik tag sem követelhet a másik fölött elsőbbségi jogot és kiváltságot.

2. A kaszinó tagjainak becsületes, rendes és nemes magaviseletű férfiaknak kell lenni."



Kacskovics Lajos,
a Kaposvári Nemzeti Kaszinó elnöke.

Somssich Lőrinc (később közszeretetben álló másod-alispán) igazgatósága alatt működő ifjú gárda szerezte meg azt a magas színvonalat, amit a későbbi korban sokáig példaképül emlegettek. A szabadságharcot követő szomorú időkben a kaszinót, vagy talán



Szigethy Antal,
kir. törvényszéki tanácselnök,
a Kaposvári Nemzeti Kaszinó igazgatója.

inkább csak az eszméjét néhány lelkes ember tartogatta egy későbbi jobb kor számára. De az 1857-ben Csorba József tollából megjelent „Somogy vármegye ismertetése" a kaposvári kaszinót már mint a míveltség egyik eszközét emlegeti. Kozma Sándor, Kriszt János, Szalay György, Vaszary János, id. Csorba Ede,

Istvánffy József és Makfalvai Géza igazgatósága alatt a kaszinó többé-kevesbbé élénk életnyilvánulásaival, melyek között estélyek, sőt felolvasások rendezése is szerepelt, nem szünt meg a városi kultura tényezője lenni. Makfalvai (később főispán) alapította 1899-ben a ma is közkedvelt kaszinói könyvtárat. Újabb hatalmas fellendülés fűződik ifj. Csorba Ede igazgatóságához. A „Korona"-szálló épületében bérelt helyiségek élénk látogatottsága, valamint az az elhatározás, hogy a kaszinónak saját otthont szereznek, teszik emlékezetessé ezt az időszakot. Azt a pompás telket, melyen a kaszinó ma áll, Csorba igazgató 1899-ben a várostól 6000 forintért meg is vásárolta. Majd, amikor Csorba Edét 1907-ben elnökké, Szaplonczay Manót pedig igazgatóvá választották, vette kezdetét a legnagyobb fellendülés korszaka, amelynek eredményeként 1911-ben több áldozatkész tag, elsősorban Márffy Emil 10.000 koronás adománya és a Somogymegyei Takarékpénztár előnyösen nyújtott 80.000 koronás kölcsöne lehetővé tette a mai díszes és kényelmes otthon megépítését. Márffy Emilt a tagok hálája elnöki székbe emelte, ahol is 1920-ban bekövetkezett haláláig számos jelét adta a kaszinó iránti nagy szeretetének és bőkezű áldozatkészségének. Márffy elnök és Szaplonczay igazgató hervadhatatlan érdemeit az előcsarnokban elhelyezett márványtábla és a kegyelet jeléül megfestetett, a társalgó falait díszítő arcképek hirdetik.

A nagy világégés és az azt követő megpróbáltatások korszakát Tallián Andor és Csonka Ede dr. buzgó, önfeláldozó igazgatása alatt átélve, Kacskovics Lajos elnök és Szigethy Antal igazgató lendületes, odaadó vezetése alatt érte el a kaszinó mai párját ritkító virágzásának éveit.

A mai tisztikar és igazgató-választmány névsora a következő: Elnök: Kacskovics Lajos, igazgató: Szigethy Antal, titkár: Róder Pál, első háznagy: dr. Magay Ferenc, másod-háznagy: Réger József, pénztáros: Dubnitzky Gyula, ellenőr: Kellauer Gábor, ügyész: dr. Matolcsy Sándor, könyvtáros: dr. Vass Miklós. Választmányi tagok: Dépold Béla, Fuhrmann Antal, Kladnigg Alajos, Huszár Aladár, Krieger Ödön, Kring Jenő, dr. Meszlényi Zoltán, dr. Pongrácz Károly, dr. Révy László, Nagy Ferenc, Stephaich Pál, dr. Szigethy-Gyula Sándor, Tallián Andor és dr. Vétek György.

Kacskovics Lajos született 1861-ben Béndekpusztán, Somogy megyében. Gimnáziumi tanulmányait Kaposvárott és Székesfehérvárott, míg a jogot Budapesten végezte.

A közigazgatási pályára lépvén, közigazgatási gyakornokká 1885-ben nevezték ki. 1889-ben Tabra szolgabíróvá, majd 1893-ban Csurgóra főszolgabíróvá és 1907-ben Somogy vármegye alispánjává választották meg. Már mint gyakornok adminisztrativ képességeinek jeleit szolgáltatván, főbírójának betegeskedése folytán a marcali járás közigazgatását ő irányította, és épp ezért hamarosan tb. szolgabíróvá nevezték ki.

Mint főszolgabíró tapintattal párosult erélyével tünt ki, és minden társadalmi mozgalomban tevékeny részt fejtett ki. Az ő hathatós támogatása és közbenjárására létesült a csurgói polgári leányiskola, melynek elnöke és később díszelnöke lett. 1894-ben feleségül vette vizeki Tallián Gyula leányát, Ilonát.

Az 1906. évi nemzeti küzdelem alatt Szulyovszky kir. biztos főszolgabírói állásából elmozdította, de viszont az alkotmányos élet helyreállta után Somogy megye törvényhatósági bizottsága tanúsított hazafias magatartását jegyzőkönyvileg megörökítette.

Alispánságának első éveiben nemcsak a vármegye, hanem Kaposvár város közigazgatásának továbbfejlesztésére is nagy súlyt helyezett, és megbízható, képzett tisztviselőtársainak közreműködésével kiváló szép eredményeket ért el. Ezen minőségében is résztvett minden társadalmi mozgalomban és több egyesületnek elnöke, vagy díszelnöke volt.

Az ő támogatása révén létesült a kaposvári tüdőbeteggondozó és ő alatta épült fel Kaposvárott a tüdőbetegek kórháza, a Szent Imre kápolna. Az ő idejében állították fel nagy hazánkfia, Kossuth Lajos szobrát. Mindezek bizottságainak elnöke volt. Ő építtette fel a nagyatádi főszolgabírói hivatalt és lakást.

Az ő alispánsága alatt épült ki a legtöbb törvényhatósági út, különösen a leghosszabb Kaposvár—Siófoki út, és a Balatoni kövesútnak Siófok—Földvári szakasza. Továbbá ugyancsak ő alatta csapolták le a 22.000 kat. hold területű Balatoni nyugoti berket. A vármegyeházának átalakítási munkálatait is ő hajtotta végre.

A kiütött világháború nálunk is minden továbbfejlődést megállított.

A háborús gondok alispánunk vállaira kétszeres súlyként nehezedtek, mert mind a vármegye, mind Kaposvár város közélelmezésének és egyéb szükségleteinek kielégítése az ő feladata volt. Ennek a lehetőség határa között eleget is tett, úgy hogy a vármegye és a város lakóssága a nélkülözhetetlenekben hiányt nem szenvedett.

Az 1918-ban kiütött forradalom izgalmai alispánunk amúgy is megviselt idegeit annyira tönkretették, hogy nyugdíjaztatása iránti kérvényét hamarosan beadta és ennek elintézéséig egy évi szabadságot kapott.

A kommun kiütése folytán azonban csak ennek megszünte után, az 1919. év augusztus havában nyugdíjazták, de sem a forradalom, sem a kommun alatt már nem működött.

Alispánunk a kommun alatt sok üldöztetést állt ki. Megyeházi lakásából 48 óra alatt kellett eltávoznia és utóbb le is tartóztatták, s csakis tisztviselőtársai, a kezelőszemélyzet és szolgák közbenjárására helyezték szabadlábra, de azért túszként kezelték.

Volt alispánunk többoldalú és hosszú idei közhasznú működésének elismerésére és méltánylására Horthy Miklós kormányzó úr Őfőméltósága őt gazdasági főtanácsossá nevezte ki; a vármegye közönsége pedig arcképét közgyűlési terme részére megfestette.

Kacskovics Lajos nyugalomba vonulása után sem áll tétlenül; ma is itt lakik közöttünk Kaposvárott és résztvesz minden megyei, városi, köztársadalmi mozgalomban.

Most is tagja majdnem minden megyei és városi bizottságnak és városunknak kültanácsosa is.

Elnöke a Kaposvári Nemzeti Kaszinónak, a Vörös Kereszt Egyletnek, az Egységes Pártnak, az Erzsébet Egyesületnek, a Gimnáziumi Ifjúsági Segítő Egyesületnek; a Somogymegyei Muzeum Egyletnek társelnöke; alelnöke a Somogymegyei Gazdasági Egyesületnek, és több más egyesületnek alelnöke, vagy választmányi tagja.

A pénzügyi, kereskedelmi és gyáripari életben is közreműködik. Az 1922. évben a Somogymegyei Takarékpénztár vezérigazgatójává, majd az 1923. évben igazgatósági elnökévé választották meg, de ezen megbizatásáról az 1924. év tavaszán egyéb nagy és több oldalú elfoglaltsága miatt lemondott, az igazgatósági tagságot azonban megtartotta.

Elnöke ma is a Somogymegyei Gazdák Részvénytársaságának és az Igali Járási Takarékpénztárnak; továbbá igazgatósági tagja a Kaposvári Vasgyár Részvénytársaságnak, a Kaposvári Sörgyár Részvénytársaságnak, az Új-Somogy Nyomda Részvénytársaságnak, a Somogycsurgói Takarékpénztár Részvénytársaságnak, a Barcsi Hengermalom Részvénytársaságnak, a Kaposvár—Fonyód, továbbá a Kaposvár—Szigetvár és a Kaposvár—Mocsoládi Helyiérdekű Vasút Részvénytársaságnak, és a Balatoni Szövetségnek választmányi tagja.

Tátompusztai gazdaságának mintaszerű fölszerelése van és így többtermelésével a mai nehéz gazdasági viszonyok között szintén a közérdeket szolgálja. Gazdaságában 50 drb. magas angol félvér ló tenyésztésre van beállítva és híres magyar mangalica sertéstenyészt tése is.

Kaposvári Katholikus Kör.

A kaposvári kath. társadalom óhajára Németh István, Kaposvár város volt polgármestere, a vele dolgozó harmincas bizottság élén 1905. február 12-én ülést tartott a megalakítandó Katholikus Kör ügyében. Ezen ülésen dr. Zimmert József akkori prépost-plebánost egyházi elnöknek, Perczel Ákost világi elnöknek, Bécsy Márton főgimnáziumi hitoktatót egyházi alelnöknek, Horváth Imrét világi alelnöknek, Pohl Lászlót ügyésznek, Nagy Virgilt és Hajós Andrást egyházi részről, Földes Lajost és Kiss Lajost világi részről jegyzőnek, Vörös Nándort pénztárnoknak, Fenyvesi Bélát könyvtárosnak és Dörey Józsefet háznagynak választották meg. Ugyanezen alkalommal báró Hornig Károly veszprémi püspöknek hálás üdvözlő feliratot küldtek.

Ezen évben a körnek 3 alapító, 25 pártoló és 202 rendes tagja volt.

A kör részére helyiséget először az Irányi Dániel-utcában levő Wanka-féle (ma dr. Boszkovitz Dezsőé) házban, később pedig az Anna-utcában a Horváth Imre-féle (ma dr. Vétek Györgyé) házban béreltek. A körülmények egyre jobban megérlelték azon gondolatot s elhatározást, hogy a Katholikus Kör minél előbb építsen a maga számára megfelelő épületet. Herceg Esterházy Pál, őrgróf Pallavicini Ede, Németh István, Bécsy Márton, Perczel Ákos és több lelkes férfi törhetetlen kitartása és fáradozása lehetővé tették, hogy az eredetileg legényegylet számára tett alapítványnak a kör céljaira történt átengedése és a rendelkezésre bocsájtott 12.364·50 koronáért a város által kedvezményes áron felajánlott területnek megvásárlása után az 1908. évi március 10-én tartott közgyűlés egyhangúlag kimondotta az építkezést, egyben bizottságot küldött ki az ügy előkészítésére. Ugyanezen közgyülés világi elnökévé gróf Somssich Béla babócsai földbirtokost, egyházi elnökévé Bécsy Mártont, világi alelnökévé Kopácsy Sándort választotta meg. Az előkészítő bizottság jelentésének megtétele után felkérték gróf Somssich Béla elnököt, hogy az építkezéshez szükséges 70.000 koronát a kör nevében megszerezhesse. A Scholz Gyula műszaki főtanácsos tervei és irányítása mellett Lencz Sándor építőmester által vezetett munka előrehaladottsága megengedte, hogy a vezetőség 1911. junius 18-án felemelő ünnepség keretében megtarthatta zászlószentelő és házavató ünnepségét. Ezen alkalommal a püspököt Rédey Gyula prelátus-kanonok képviselte, a zászlóanyai tisztséget pedig őrgróf Pallavicini Edéné és gróf Somssich Béláné töltötték be. Az építkezés évében a tisztikar tagjai voltak: gróf Somssich Béla, elnök, Bécsy Márton, egyházi elnök, Keresztes József, egyházi alelnök, Kopátsy Sándor, világi alelnök, Simon Miklós, igazgató, Pohl László, ügyész, Horváth Pál, titkár, Forgács György dr., másod-titkár, Borka Lajos, könyvtáros, Dubienevitz Ottó, pénztáros és Dobos Pál háznagy. Scholz Gyulát az építkezés körül kifejtett önzetlen munkájáért tiszteletbeli elnökséggel tisztelte meg a kör, ugyanezen kitüntetésben részesítette Bécsy Mártont is, akinek a kör megalapítása s fejlődése körül szerzett nagy érdemeit kívánta ezzel kifejezni és jutalmazni.

Nem kisebb nehézséget okozott az épület felépítése után azt megfelelő butorzattal is ellátni. A kör szellemi élete elengedhetetlenné tette megfelelő könyvtár felállítását. Már akkor nagy súlyt helyezett a vezetőség a kör szellemi életének helyes mederbe való irányítására, aminek bizonyítéka, hogy lelkes helybeli előadókon kivül idegenek támogatását is sikerült meg-

nyernie, mint páter Bangha Bélát, dr. Vass Józsefet és Burián Károlyét. A főmagasságú püspök, báró Hornig Károly nem csupán erkölcsi, hanem bőséges anyagi támogatásban is részesítette a védnöksége alatt álló egyesületet, mely az 1913. évi közgyűlés alkalmával már 289 rendes és 200 pártoló tagot számlált. Az egyre súlyosbodó anyagi viszonyok mind nagyobb nehézségek elé állították a vezetőséget, mely már a Legényegylet telkének eladásában látta a gyökeres orvoslást, amikor a Máv. Internátusnak 1915. augusztus 1-től 1916. julius 31-ig terjedő, havi 600 koronás bérlete segítette ki a kört a nehéz helyzetéből.

Kiemelkedő események nélkül folyt a kör élete 1919. év május haváig, amikor a kath. hitközség megalakítását előkészítő u. n. hatvanas bizottság lefoglalta a kört, hogy azt biztosítsa s helyet adjon a vallásos oktatásnak. A kommun bukása után Ereki Károly és Gréber Gyula elnökök alatt a kör kemény munkát fejtett ki, hogy a kört rendeltetésének visszaadja.

Az elnökség és választmány tiltakozott a lealázó trianoni béke ellen; augusztus 26-án Nyugatmagyarország elszakítása ellen emelte fel szavát és a vasárnapi munkaszünet mellett foglalt állást. A kör nyomasztó anyagi helyzetében örvendetes javulás állott be 1920-ban, amikor a márciusi közgyűlés Tallián Andort és dr. Hoss Józsefet elnököknek, Szombathy Györgyöt és Neumayer Andort alelnököknek s Klinda Kálmánt igazgatónak választotta meg. A jelenlegi vezetőség nem elégszik meg az eddigi eredmények biztosításával, hanem minden erejével arra törekszik, hogy a kört mind anyagiakban, mind szellemiekben a fejlődésnek minél nagyobb fokára emelje.

Ezt biztosítja az a számos kulturdélután, melyeket a kör idegen előadók bevonásával rendezett, másfelől az az örvendetes tagszaporulat, mellyel a kör az ezer taglétszámot elérte. Örvendetes eseményekként örökíthetjük meg dr. Rott Nándor, a szeretett megyéspüspök látogatását, a plebániatemplom harangszentelési ünnepét, dr. Hoss József egyházi elnöknek apáttá kinevezése alkalmával rendezett bensőséges ünnepet.

A kör jelenlegi tisztikara, mely megbízását az 1925. évi február 8-iki közgyűlésből nyerte: Dr. Hoss József, egyházi elnök, Tallián Andor, világi elnök, Szombathy György és Neumayer Andor, alelnökök, Pintér Lajos, igazgató, Babay Gyula, titkár, Borka Lajos, pénztáros, Dömötör János, háznagy, Légár Béla, ellenőr, Szabó János és Mozsgay Gyula, számvizsgálók, Kovács Ernő, könyvtáros és Kustos János, gondozó.

Kaposvári Hivatalnokok Társasköre.

A Kaposvári Hivatalnokok Társasköre 1896. évi junius hó 8-án Pap István várm. irodaigazgató elnöklete alatt alakult, 50 különféle tisztviselőből álló taglétszámmal. Első helyiségét, mely két kis szobából állott, a Somogymegyei Takarékpénztár jelenlegi székházának helyén volt Központi Sörcsarnok tulajdonosa díjtalanul bocsájtotta rendelkezésre. Alapszabályaihoz híven, szellemi és társasélet, kulturális és jótékonysági tevékenysége folytán egy évtized alatt rohamosan fejlődött, mígnem saját házat építtetett a Németh István-utca 14. szám alatt. Ez az épület városunk egyik díszesebb épülete. Kulturális életével magához vonzotta a



Bogyay Jenő,
árvaszéki elnök, a Kaposvári Hivatalnokok Társaskörének elnöke.



Pap István,
a Kaposvári Hivatalnokok Társaskörének megalakítója.

város és környékének köz- és magántisztviselőit, nagy és kis hivatalnokait, és tekintélyes társadalmi egyesületté küzdötte fel magát, úgy hogy ma már több, mint 600 tagot számlál.

Meg kell emlékeznünk arról az igazán dicséretes jótékonyságról is, melyet ezen társaskör kulturélete

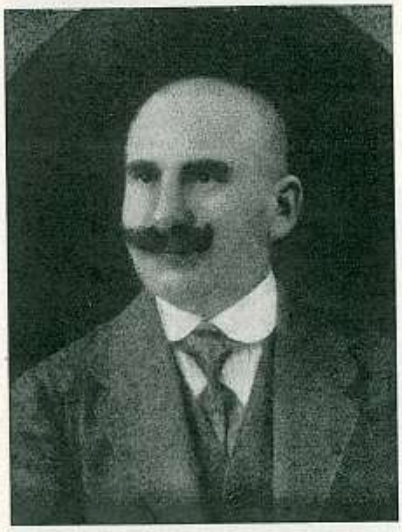
kiegészítéséül gyakorol. A sok apró jótékonysága mellett nagyobb alapítványai vannak a kaposvári Somssich Pál reálgimnáziumnál, a kaposvári iparosiskolánál. Alapító elnöke, Pap István nevére is nagyobb összegű alapítványt létesítettek, melynek kamatait évenkint kulturális célra fordítják.

A tagok szellemi életének fokozására kb. 3000 kötetből álló könyvtára van, melyet különös gonddal igyekszik fejleszteni.

Jelenlegi elnöke Bogyay Jenő, árvaszéki elnök. A kör tisztikara áll elnökből, alelnökből, titkárból, háznagyból, pénztárosból, két számvizsgálóból, két könyvtárnokból és 24 választmányi tagból.

Kaposvári Kereskedők Egyesülete.

Alakult 1904-ben. Első elnöke volt Szabó Kálmán ügyvéd, utánna Vései Sándor ker. tanácsos, kinek halála után, 1920. óta Ring Vilmos lett az egyesület elnöke. Jelenleg 670 tagja van az egyesületnek. Az egyesület a Korona-szállodában bérelt helyiségekben van. Székház építésének kérdésével foglalkoznak, e célra már 800 millió értékü részjegyet jegyeztek le.



Ring Vilmos,
a Kaposvári Kereskedők Egyesületének elnöke.

Az egyesület vezetősége Ring Pál kezdeményezésére mozgalmat indított önálló vámhivatal és tőzsde felállítására Kaposvárott.

Az egyesület társadalmi téren is nagy tevékenységet fejt ki. Felolvasások és estélyek jövedelmeiből jótékony adományokat oszt szét. Fennállása óta 10 tönkrement kereskedőt újra talpra állított.

Az egyesület a kaposvári kereskedők érdekeit képviseli.

Donnervárosi Széchenyi Társaskör.

Kaposvár város Donnerváros néven ismert városrészének társadalmi életét irányítja. Elnöke: dr. Rezsek Gyula.



Dr. Rezsek Gyula,
ügyvéd, városi képv. test. tag, a Széchenyi Társaskör elnöke.

Magyar Nemzeti Szövetség Somogymegyei Köre.

Immár öt esztendeje annak, hogy néhány fáradtságot nem ismerő, lelkes hazafi kitartó és nehéz előkészítő munkájának gyümölcseképen 1920. április hó 11-én megalakult Kaposvárott a Területvédő Liga



Dr. Krieger Pál,
a Magyar Nemzeti Szövetség Somogymegyei Körének ügyvezető igazgatója.

Somogymegyei Köre. 1920. április 11-ike nemcsak kedves emlék, de ünnepe is lehet Kaposvár város lakóinak, kik ezen a napon szent fogadalmat tettek, hogy együtt és egyért, szegény Hazánk egységéért harcba mennek tudásuk és munkájuk fegyverével.

Midőn a trianoni békeparancs következtében a

Területvédő Liga kénytelen volt a Magyar Nemzeti Szövetséggel egybeolvadni. A Liga Somogymegyei Köre is kimondotta, hogy mint a Magyar Nemzeti Szövetség Somogymegyei Köre folytatja tovább működését.

Bár a kör neve öt évi fennállása után megváltozott, mégis elveiben megerősödötten áll e kör és állani fog mindaddig, míg közös nagy célunkat, az „Integer Magyarország"-ot el nem fogjuk érni.

A lelkesedés, amely a kör megindulásakor megnyilvánult, nem bizonyult szalmalángnak, mert a Magyar Nemzeti Szövetség Somogymegyei Köre ma Kaposvár város társadalmi életében igen jelentős szerepet játszik és mondhatjuk, hogy a hasoncélú egyesületek között első helyen áll.

A kör jelenleg Bogyay Jenő elnök és dr. Krieger Pál ügyvezető igazgató vezetése alatt áll, kiknek önzetlen hazafias fáradozása tette főleg lehetővé, hogy ezen egyesület céljának minden tekintetben kifogástalanul megfelelhet.

Kaposvári Szépítőegyesület.

1912-ben Scholz Gyula kir. műszaki tanácsos, az államépítészeti hivatal főnökének kezdeményezésére alakult. Volt ugyan egy hasonló egylet, az úgynevezett „Sétatér-egylet", amelyet 1885-ben Ujváry Ferenc apátplebános alapított, de ezen egylet kizárólag csak a sétatér szépítésével foglalkozott, és nevezett apátplebánosnak Kaposvárról való eltávozása után az egylet feloszlott.

A Kaposvári Szépítőegyesületnek az alakuláskor díszelnöke Márffy Emil, elnöke Scholz Gyula, alelnökei Plachner Sándor, dr. Kovács-Sebestény Gyula, titkára dr. Csonka Ede, jegyzői dr. Simon István és Csukly Károly, pénztárosa Grünwald Lajos, ellenőre Petőcz Elemér.

Alapító tagjai: Márffy Emil 500 kor., Kladnigg Alajos, dr. Szigethy-Gyula Sándor, Scholz Gyula, Halápi Oszkár, dr. Kovács-Sebestény Gyula, Kaposvári Mérnök- és Építészegylet, Somogymegyei Takarékpénztár, Fleischmann Miksa, Néptakarékpénztár, Pyrker Mária, Gazdasági Takarékpénztár, Postásdalárda, Löwensohn Ernő, Tankovits János, Kraut Jakab, Levin Samu, Török Gyula, Halápi Oszkárné, Krausz Mór, Rosenberg Béla, dr. Kuhn Mihály, Kaposvári Agrárbank, dr. Tevely Béla, Weisz József, Hermann Manó, Gyémánt József és dr. Gosztlhony Mihály, egyenkint 50—50 koronával, Zsolnay Miklós 100 koronával és gróf Jankovich László 100 koronával.

Scholz Gyula, a Szépítőegyesület elnöke, az 1919. február 23-án tartott közgyűlésen bejelentette, hogy lakását Budapestre helyezte át, így nem felelhet meg kötelességének s az elnöki teendőket nem végezheti, tehát ezen tisztségéről lemond. A közgyűlés az elnök lemondását sajnálattal veszi tudomásul, az egyesület alapítása és felvirágoztatása körül kifejtett hervadhatatlan munkásságát jegyzőkönyvileg megörökíti, minden szépért lángoló, lemondó elnökét egyhangúlag az egyesület örökös díszelnökévé választja.

Scholz Gyula lemondása után a tisztikar következőkép alakult: elnök Ländler Dezső, alelnökök Halápi Oszkár, dr. Pongrácz Károly, titkár Horváth Andor, jegyzők dr. Simon István és Csukly Károly, pénztáros Grünwald Lajos, ellenőr Petőcz Elemér, számvizsgálók Blum Izidor és Rappay Ignác.

Nem hagyható megemlítés nélkül Scholz Gyula volt elnöknek hét évi működése, mely idő alatt nem kímélve fáradságot, iparkodott szülővárosának csinosítását, amennyire az egyesület anyagi ereje megengedte, előmozdítani. Az ő érdeme, hogy a város egyes tereit, és pedig a Kossuth-teret, Deák-teret, Bethlen-teret és a Rákóczi-teret parkírozták, virágokkal beültették. A Kossuth-téren, Deák-téren, a Fő-utcában és Korona-utcában a villamososzlopokat virágtartó kosarakkal díszítették. Továbbá a színház elé Zsolnay-féle pyrogranit szökőkutat, a róm. kath. templom mellé egy időjelző oszlopot állítottak. Ezeken kivül az egyesület padokat szerzett be, a tereken az ültetvények megvédésére védkorlátokat alkalmazott. Egyszóval mindenütt az ő gondos és minden szépért lelkesülő munkálkodásának eredményében gyönyörködik a szemlélő. Most a távolban is érdeklődik szülővárosa minden ügye, különösen annak szépítése iránt. Az utókor csak hálával és elismeréssel adózhatik az ő érdemei iránt.

Somogymegyei Muzeum Egyesület.

A Somogymegyei Muzeum Egyesület a jó ideig haldokló s később teljesen megszűnt „Somogymegyei Régészeti s Történelmi Társulat" romjaiból keletkezett. A Régészeti Társulat eszméje herceg Odeschalchi Arthur országgyűlési képviselő, akkori somogymegyei nagybirtokostól eredt. Működését ezen egyesület 1879-ben kezdte meg s nagy lelkesedéssel, szélesre szabott munkakörrel fogott feladatához, melyet azonban megoldani részben segédeszközeinek hiánya, részben vezetőinek gyakori változásai következtében nem tudott. Közel 30 évi fennállás után, hogy mely évben, biztosan nem tudjuk, megszünt. Utánna 1909-ben alakult meg a Somogymegyei Muzeum Egyesület, melybe rövid idő alatt 254-en iratkoztak be tagul. Ebből 45 alapító, 181 rendes és 28 pártoló tagul. Az egyesület elnökévé gróf Somssich Géza kivadári nagybirtokost választották meg. Helyiségül a vármegyeháza második emeletén kapott 3 kis szobát. Gyüjteményeinek alapját a megszünt Történelmi s Régészeti Társulat tárgyai, 1539 darab, 5600 korona tőkéje, Somssich János tallérgyüjteménye és Ypsilanty herceg bronzkori leletgyüjteménye vetette meg. Bár az egyesület helyiségei szűkek voltak, mindent elkövetett, hogy gyüjteményét gyarapítsa. Lelkes felhívást intézett a közönséghez s ha gyéren is, a muzeális tárgyak száma évről-évre gyarapo-

dott s 1912-ben már arra gondolt, hogy a többi kaposvári kulturegyesülettel közösen kulturpalotát épít. A világháború kitörésével megakadt minden. A megyeházán kapott 3 kis szoba a muzeum anyagának befogadására nem lévén elégséges, az egyesület a törvényszéki palotában kért s kapott több termet. Azonban alig, hogy odaköltözött, kitört a világháború. A bekövetkezett proletárdiktatura a muzeum gyűjteményét csaknem megsemmisítette. A muzeum tárgyainak jó nagy részét a törvényszéki palota egyik pincehelyiségébe vitték, amelynek ajtaja nem lévén, mindenki szabadon vitte el onnan azt, amit akart. A Kopits-fé-



Gönczi Ferenc,
a Somogymegyei Muzeum Egyesület ügyvezető alelnöke

két hatalmas gipszöntvényt darabokra törték, a ruhafélét s népies faragványokat majdnem mind széthordták. Onnan a tárgyakat két más helyre kellett hurcolni, míg végre a Máv. Internátusban kapott a muzeum ideiglenes elhelyezést.

A muzeumot már-már a pusztulás veszélye fenyegette, midőn 1922-ben több lelkes férfiú kezébe vette annak ügyét. A Muzeum Egyesületet teljesen újjászervezték. Az egyesület régi elnöke, gróf Somssich Géza elnöklete alatt új tisztikar alakult. Ügyvezető alelnökké Gönczi Ferenc kir. tanfelügyelőt, alelnökké dr. Fekete Gyulát, titkárrá dr. Langer Aurélt választották meg. Gönczi Ferenc nyugdíjba menvén, teljesen a muzeum ügyének kezdett élni. Bejárta az egész vármegyét s mintegy 200 községben, házról-házra járva gyűjtötte össze a muzeális anyagot. Három év alatt több, mint 5000 darab tárgy gyűlt össze. Különösen sok néprajzi tárgy került a muzeumba; a könyvtára, régiségtára s művészeti tárgyai is tekintélyes számra gyarapodtak. A művészeti rész számát és értékét különösen a Rippl-Rónai Ödön-féle gyűjtemény emelte. E lelkes férfiú egész életén át gyűjtött festményeinek, porcellánjainak és népies faragványainak s egyéb művészeti tárgyainak legnagyobb részét, összesen 1353 darabot, Somogy vármegyének adományozta. A megye pedig gondozásra és megőrzésre a muzeumnak adta át. A muzeumnak jelenleg 7000 darab tárgya van, mely anyag azonban a helyszíni és más úton való gyűjtés által évről-évre jelentékenyen gyarapodik.

Újabban ismét erős mozgalom indult meg a kulturpalota építése ügyében. Az egyesület vezetőségének megkeresésére Kaposvár város és a vármegye jelentékeny pénzbeli adománya s az e célra megindítandó gyűjtés reménylett eredménye után a kulturpalota emelése már csak pár év kérdése.

Jótékonysági egyesületek.

Mária Valéria Egyesület.

Egyik legrégibb és ma is dicséretesen működő jótékony intézménye Kaposvárnak a Mária Valéria Egyesület, amely egyedülinek mondható a hasonló intézmények között, azon szerencsés helyzeténél fogva, hogy Somogy vármegyével szoros kapcsolatban, ennek mintegy védnöksége alatt áll és ma is maradandó alkotással, árvaházi épülettel, hozzátartozó fekvőséggel és néhány melléképülettel dicsekedhetik.

Alapját voltaképen a herceg Esterházy Miklós közel negyvenezer holdnyi uradalmának akkori kaposvári nagybérlője, a jótéteményével maradandó emlékezetűvé lett köves-győri Freystädtler Antal lovag vetette meg. Ő karöltve az uradalommal és Somogy vármegyével, a herceg képviselőjének beleegyezésével Somogy vármegye által (Csépán Antal alispánsága idejében) a jelzett célra Kaposvár „mezőváros" határában, az u. n. Szedres-kertben ingyen és haszonélvezetre átengedett telken 1882-ben 20 növendék befogadására alkalmas szép árvaházat emeltetett (lásd 68. képet) saját költségén, melléképületekkel, és ezt az árvaház előcsarnokában elhelyezett márványtáblán a következő szöveggel örökítette meg:

„Ezen házat árva leánygyermekek menhelyéül Ő Felségeik I. Ferenc József és Erzsébet, királyunk és királynénk egybekelésük, 1879-ik év április hava 24-én ünnepelt XXV-ik évfordulója emlékére felajánlotta és a Mária Valéria Egylet végleges megalakulása után felépíttette köves-győri Freystädtler Antal. MDCCCLXXXII."

Freystädtler Antal ennek az árvaháznak mindaddig, amíg Kaposvárott tartózkodott, majd pedig Vilmos nevű fia, egész haláláig hű és bőkezű gondozói voltak. Utóbb a Freystädtler örökösök nevében, az apjuknak, Antalnak végrendeleti végrehajtója, Kozma Sándor, budapesti kir. főügyész 1892-ben az épületek kellő áttatarozása után (vizeki Tallián Gyula alispán idejében) Somogy vármegye kezelésébe és őrizetébe át nem adta.

Az árvaházat ezenkivül Somogy vármegye is még egy ingatlannal gyarapította, amennyiben 1883-ban, györgyfalvai Csépán Antal alispán idejében Kaposvár (mezőváros) határában levő Papsára dülőben mintegy 13 hold 361 négyszögöl szántóföldet az egyesület ingyenes haszonélvezetére átengedett. Ezt a 13 hold szántót utóbb, 1912-ben, dr. Kovács-Sebestény Gyula polgármester idejében a város a nyugati temető kibővítésére kisajátította és a vételár a vármegye tulajdonában maradt.

Freystädtlerék pénzalapítvánnyal is gyarapították az egyesületet, amennyiben Antal 15.000 frank (6.000 forint) alapítványt tett le, amit ennek örökösei újabb 10.000 osztrák forinttal egészítettek ki. Ezt követve, Somogy vármegye közönségének színe-java alapító tagokul lépett be. Így első alapítók voltak: sárvári és felsővidéki gróf Széchenyi Dénes, pribéri és vuchini gróf Jankovich László és Tivadar (Szőllősgyörök), sárvári és felsővidéki gróf Széchenyi Pálné (Lábod), Fischer Istvánné, hódosi és kizdiai br. Sina Simonné, vizeki báró Tallián János és Dénes (Szabás), saárdi Somssich Andor (Sárd), pribéri és vuchini gróf Jankovich Lászlóné, zicsi és vásonkeői Zichy Kray Irma grófnő, saárdi gróf Somssich Imréné (Mike), cs. és kir. 52-ik gyalogezred, Satzger Keresztély, a cs. és kir. 52-ik gyalogezred tisztikara, Csutor János, gailanthai és fraknói herceg Esterházy Pál, szentmiklósi és óvári báró Pongrácz Matild, kapriorai Vodiáner Arnoldné, vizeki Tallián Gyuláné, bocsári Svastich Gáborné (Szentgáloskér), Hauser Gyula, saárdi Somssich Andorné, saárdi Somssich Pálné (Budapest), saárdi Somssich Pál, ifj. saárdi gróf Somssich Imre (Hetes), pribéri és vuchini Jankovich Józsefné, zicsi és vásonkeői gróf Zichy N. János (Lengyeltóti, id. tolnai gróf Festetich Tasziló, Inselt Samu, Kegyes Tanítórend, köves-győri lovag Freystädtler Vilmos, sárvári és felsővidéki Széchenyi Marietta grófnő, Solymosi Lászlóné, Makfalvai Gézáné, saárdi gróf Somssich Imre (Mike), saárdi gróf Somssich Adolfné (Kivadar), nemes Kelemen Lajos, magyarbéli Bosnyák Gusztávné, Maár Gyula (Kaposvár), Satzger Erzsébet, verseghi Márffy Béla (Hencse), sárvári és felsővidéki gróf Széchenyi Ferenc (Tarnóca), dr. Vaszary János (Kaposvár), Makfalvai Géza (Kaposvár), palini Inkey Antal (Bogátpuszta), bocsárdi Svastits Aladárné, szül. saárdi Somssich Ilona (Szentgáloskér), nemes Kund Béláné (Fajsz).

Freystädtler Vilmos akkori egyesületi gazda ezen alapítványokat, amelyek 23.310 forint 95 krajcárt tettek ki, 1882. és 1889. évek között györgyfalvai Csépán Antal alispánsága alatt beszolgáltatta és a vármegye kezelésébe és őrizetébe bocsájtotta.

Az alapítók e névsora később több alapító taggal bővült, akik között említésre érdemes saárdi Somssich Miklós, somogysárdi nagybirtokosnak a vármegye útján 1920-ban elhelyezett 10.000 koronás alapítványa, amelyet az azon időben elhalt nejének, a szépemlékü Püspöky Margit úrnőnek emlékezetére tett. Mindebből származik és egészítődött ki a ma is a vármegye kezelésében levő „Mária Valéria alapítvány", amely az azóta befolyt alapító, rendes és pártoló tagsági díjakkal még megszaporodott.



Psik Lajosné.

Az egyesület maga első ízben györgyfalvai Csépán Antal alispán idejében, 1880-ban alakult meg, ugyanezen évben kormányhatóságilag jóváhagyott alapszabályok szerint „Mária Valéria" cím alatt.

Ideiglenes elnöke: pribéri és vuchini Jankovich Lászlóné, alelnökei: saárdi Somssich Andorné és nemes Kelemen Jánosné, gazda: köves-győri lovag Freystädtler Vilmos, titkárok: Makfalvai Géza és nemes Kapotsffy Jenő, választmányi tagok: Berger Antalné, özv. nemes Babochayné, id. alsószakácsi Csorba Edéné, Cekly Erazmusné, ifj. Egedy Sándorné, id. nemes Folly Józsefné, Fischer Istvánné, Gahsovics Károlyné, Haidekker Pálné, Hochstädter Ferencné, Inselt Samuné, Kapotsffy Tevely Lujza, Kunfi Adolfné, Leposits Ignácné, Makfalvai Gézáné, Nagy Sándorné, Psik Lajosné, Polák Lajosné, Preizner Károlyné, Rosenfeld Mórné, Scholz Mária, id. saárdi gróf Somssich Imréné, Schwarcz Samuné, dr. Szigethy-Gyula Jánosné, Vaszary Horváth Ilona, pribéri és vuchini Jankovich Tivadar, nemes Kovács-Sebestény Gyula, Kelemen Lajos, Maár Gyula és sáardi Somssich Andor, számvizsgálók: dr. Szigethy-Gyula János, dr. Vaszary János és dr. Folly Hugó voltak.

Az egyesület 1893. március 25-én, vizeki Tallián Gyula alispán elnöklete alatt megtartott közgyülésen az ugyanez évben kieszközölt kormányhatósági jóváhagyás mellett módosított alapszabályok alapján újonnan megalakult, amikor is elnökül egyhangulag Psik

Lajosnét, kaposvári kir. ügyész, majd országgyűlési képviselő nejét választották meg. Ugyanekkor alelnökök: dr. szigeti Szigethy-Gyula Jánosné (Kaposvár) és vizeki Tallián Andorné (Osztopán), titkárok: Plachner Sándor vm. aljegyző és dr. Haidekker Károly ügyvéd, gazda: Parall Gusztáv, választmányi tagok: dr. Andorka Elekné, Babochay Kálmánné, Bakonyi Ferencné, Berger Antalné, várbogyai Bogyay Kálmánné, Brey Imréné, Danilovics Jánosné, Dorner Zoltánné, Eckensberger Károlyné, ifj. Folly Józsefné, Haidekker Pálné, Herzog Manóné, Horkay Sándorné, Ihrig Rudolfné, Kapotsffy Jenőné, Kunfi Adolfné, Leposits Ignácné, Loeszl Józsefné, Matolcsy Sándorné, Németh Istvánné, Pataky Andorné, Parall Gusztávné, Plachner Sándorné, dr. Polányi Lajosné, Renner Gusztávné, Réthi Ignácné, Rimanóczy Ferencné, dr. Rusa Ernőné, dr. szaploncai Szaplonczay Manóné, Trombitás Mihályné, vizeki Tallián Gyula, Maár Gyula, dr. szaploncai Szaplonczay Manó, Bakonyi Ferenc és dr. Rimanóczy Ferenc, számvizsgálók: Nagyné szakácsi Csorba Mária, Labek Kálmánné és dr. meszlenyi Marton Gyula lettek.



Dr. Szigethy-Gyula Jánosné.

Ez a választmány az egyes tagok elhalálozása, vagy eltávozása folytán szabályszerüleg más-más tagokkal cserélődött fel.

Psik Lajosnét 13 évig betöltött elnökségében 1906-ban a jótékonyság körül szerzett érdemei elismeréséül IV. Károly király által 1917-ben a Koronás Érdemkereszttel kitüntetett özv. dr. szigeti Szigethy-Gyula Jánosné, a kaposvári közkórház volt érdemes igazgatójának neje, a jelenlegi kórházi igazgató, dr. szigeti Szigethy-Gyula Sándor, egészségügyi főtanácsos édesanyja követte, akinek 1913-ban történt elhalálozása óta máig özv. Pogány Józsefné vette át az egyesületnek elődeihez méltó, kitartó és szivós vezetését.

Alelnökök időbeli sorrendben a következők voltak: dr. szigeti Szigethy-Gyula Jánosné, vizeki Tallián Andorné, bocsári Svastits Aladárné, kövesszarvi dr. Goszthony Mihályné, Halápi Oszkárné, Gyémánt Józsefné, dr. Vétek Györgyné, Schmidt Rezsőné, Kladnigg Alajosné, gróf saárdi Somssich Lászlóné és özv. Löwensohn Henrikné.



Özv. Pogány Józsefné.

Titkárok: dr. Haidekker Károly, kaposvári ügyvéd, utóbb a Somogymegyei Takarékpénztár ügyésze (1893—1923.), aki egyuttal az egyesület ügyésze is volt, Plachner Sándor, vm. aljegyző, később lengyeltóti és kaposvári járási főszolgabíró, majd Somogy vármegye főjegyzője (1893—1896.), dr. Maár Gyula, főispáni titkár (1897—1900.), Psik Andor, főispáni titkár (1900—1906.), dr. nemeskéri Kiss Emil, tb. szolgabíró, majd vm. aljegyző, később tb. főjegyző (1906—1918.), dr. bernátfalvi Bernáth Lajos, kaposvári szolgabíró (1920—1923.), végül dr. Thury Zsigmond, az „Új-Somogy" című kaposvári napilap főszerkesztője, Zsadonyi Imre nagykereskedő, majd utóbbi helyett dr. Gelencsér Ödön városi tanácsos, kaposvári lakósok voltak.

Az intézet orvosa 1893-ban történt egyhangú megválasztatása óta 1920-ig dr. nemes Gáspár Imre, kaposvári járásorvos, ma vm. tiszti főorvos volt, akit dr. Meszlényi Zoltán magánorvos váltott fel.

Az első alakulástól (1893-tól) kezdve Parall Gusztáv volt az egyesület gondnoka, akit 1906-ban történt lemondása után a máig dicséretesen működő Lengyel István egyesületi gondnok, akkori állami elemi iskolai igazgató-tanító váltott fel.

Az intézetnek állandóan voltak az árvaházban bentlakó gondnoknői és tanítónői, akik közül időbeli sorrendben özv. Vrana Lipótnét (1882—1896.), Mayerné Gizellát (1896—1910.) és ettől kezdve máig is működő özv. Hajba Kálmánnét, mint gondnoknőket és Nyeste Matildot, Bánóczy Juliát, Deckert Idát, Mayer

Magdolnát, Sebestyén Erzsébetet, Sebestyén Jankát, Sagyebó Ceciliát, Ellermann Máriát és Mihályffy Erzsébetet, mint tanítónőket említhetjük.

Az alapítvány kamatai az árvaház fentartására alig voltak elégségesek. Hogy azonban az egyesület az alapítók elhalálozása után is, az idők minden viharát túlélve, céljának máig meg tudott felelni, azt a mindenkori elnöknőknek a buzgó választmányi tagok közreműködésével támogatott lelkes munkáján kivül, még Somogy vármegye mindenkori alispánjainak is köszönheti. Az elnökök ugyanis a választmányi tagokkal karöltve, minden kereseti lehetőséget kihasználva, jótékonycélú előadások, estélyek, társasjátékok, karácsonyi vásárok tartásával, gyűjtésekkel stb. igyekeztek az egyesület helyzetén segiteni, amely törekvés hathatós támogatásával és segélyek nyujtásával, különösen a világháború és az azt követő súlyos megélhetési viszonyok idején daruvári Kacskovics Lajos és vizeki Tallián alispánok szereztek maguknak hervadhatatlan érdemeket.

Kaposvári Jótékony Nőegylet.

Alakult 1891-ben; célja kaposvári szegényeknek segélyezése. Alapító tagjai: Báró Hornig Károly, dr. Polányi Lajosné, dr. Szigethy-Gyula Jánosné, Herczfeld Mórné, Jankovich Gézáné, Kaposvári Takarékpénztár, Lichtenstein Adolfné, Makfalvai Géza, néh. br. Hirsch Mór, özv. Wrana Lipótné, özv. gróf Somssich Józsefné, özv. Szolgahegyi Józsefné, özv. gróf Somssich Imréné, őrgróf Pallavicini Edéné, özv. Liebenweinné Hittaller Nina, Psik Lajosné, Scholz Erikné, szül. Kapotsffy Mária, Somogymegyei Takarékpénztár, Tallián Béláné, Tiller Samu, Vaszary Kolos, Vörös László.

Az alakulás évében díszelnök: őrgróf Pallavicini Edéné, elnök: Polányi Lajosné, társelnök: Scholz Erikné, titkár: dr. Habina Péter, pénztárnok: Nagyné Csorba Mária és Nagy Ödön, gazda: Haidekker Pálné, ellenőr: Holics Gyuláné, ügyész: dr. Fleiner Mór. Ezenkivül volt 36 választmányi tag. Rendes tag: 459.

Az 1897. május 12-én tartott rendkívüli választmányi gyülés a Zsófia Sarolta alenconi hercegnő Ő kir. Fenségének a párisi jótékonysági bazár tűzkatasztrófája következtében bekövetkezett szomorú halála miatt részvétét fejezte ki az Apostoli Királyi Fenségnek.

A választmány Tallián Gyula akkori főispán közvetítésével a következő feliratot terjesztette a magas trón elé:

„Császári és Királyi Apostoli Felség, Legkegyelmesebb Urunk!

Szivünket rendítette meg az a mély gyász, mely az emberiség jóltevője és védangyala, Alenconi Őfenségének halála által Felségedet és Magyarország Védasszonyát, rajongva szeretett Felséges királynénkat érte.

Mint a hadsereg hős hadvezére a csatatűzben, a fenséges hercegnő szegények és árvák megmentésének magasztos gondolatában, keresztény lélek nyugalmával fogadta a halált.

Legyen béke és áldás a kegyelet és jótékonyság történetében örökké élő nagy néven, melynek emlékét az emberiség haló könnye mossa, míg egy árvája és egy szegénye lesz.



Özv. Dr. Polányi Lajosné.

Öröklött jobbágyi szeretettel és tántoríthatatlan hűséggel osztozva a Felségedet és legmagasabb családját ért mély gyászban, mi, a jótékonyság oltárán áldozó egyesület, letesszük koszorúnkat a legmélyebb hódolattal a trón zsámolyánál, kivánva, hogy a megpróbáltatások nehéz napjaiban árassza Isten mindenható kegyelmét Felséged dicsőséges, nemzetboldogító uralkodására és legmagasabb családjára időtlen időkig.

Legalázatosabb hódolattal maradtunk Császári és Királyi Apostoli Felségednek, legkegyelmesebb Urunk, Királyunknak

Kaposvárott, 1897. május hava 12-én tartott választmányi gyülésünkből

a Kaposvári Jótékony Nőegylet."

Ő cs. és apostoli kir. Felsége legmagasabb köszönetét a m. kir. miniszterelnökség 11368/el. E. számú, 1898. julius 2-án kelt leiratában az egyesülettel közölte.

A jótékony nőegylet évenként táncestélyeket, karácsonyfa-ünnepélyeket és egyéb jótékonycélú előadásokat rendez, hogy a segélyezéseket minél nagyobb mértékben eszközölhesse.

Az egyesületnek alakulása óta özv. Polányi Lajosné az elnöke, aki 35 évi működése alatt kitartó munkásságával és szeretetével iparkodik a szegények nyomorán segiteni, nem kimél semmi fáradságot, hogy a szerencsétlen nyomorban szenvedők bajait enyhítse.

Kaposvári Anya- és Gyermekvédő Egyesület.

Alakult 1920. december hóban. Ingyenes anya- és gyermekgondozó intézetet tart fenn. Mindennemű szociális, az anya- és gyermekvédelem körébe tartozó ügyben eljár és segédkezet nyújt. Terjeszti a gyermekvédelmet, társadalmi mozgalmak megindításával, gyermekelőadások és gyermeknapok megrendezésével. Évente 100 gyermeket nyaraltat ingyen a Balaton partján.

Megalakulása óta az egyesületnek egyik legszebb napja volt 1922. február 18., amikor Pedlow kapitány, Lovrich professzor, dr. Zentay főorvos, Keller Lajos ügyv. igazgató jelenlétében, a város társadalma színejavának érdeklődése mellett gyermekelőadást és utánna magyar estélyt rendezett. Ugyanezen év junius havában a Faluszövetség helybeli kiállításán oklevelet nyert. A reá következő években kétszer rendezett gyermekelőadást a legteljesebb erkölcsi és anyagi siker mellett. Több neves egyetemi tanár: Heim, Lovrich, Horváth, Fekete tanársegéd tartott az egyesület égisze alatt tudományos előadást az intelligens közönség élénk részvétele mellett.

A védőintézet 1924—1925. évben 16 előadás keretében a helybeli szülésznőknek továbbképző és gyermekvédelmet ismertető tanfolyamot tartott, melynek észlelhető jó hatása a szülésznők bekapcsolódása a gyermekvédelem körébe.

Az egyesület megalakulásának és működésének eredménye, hogy a város csecsemő-halandósága 21.3%-ról a jelenleg fennálló 17.1%-ra esett le.

1925-ben fő- és legfontosabb tevékenysége a csecsemő-otthon felállítása, melynek elérhetése céljából a várossal és a népjóléti miniszteriummal tárgyalások folynak.

Vezetősége: gróf Somssich Lászlóné, védnök, Sárközy Györgyné, dr. Hoss József, dr. Vétek György, elnökök, Stephaich Pálné, Bulykovszky Gusztávné, Boda József, Darnay Kajetán, alelnökök, Klinda Kálmánné, ügyv. igazgató, dr. Cságoly Sándor, főorvos, dr. Toronyi Tibor, szülész-orvos és 32 igazgatósági tag.

Kaposvári Izr. Nőegylet.

A Kaposvári Izr. Nőegylet, mely hetven évvel ezelőtt alakult, azóta megszakítás nélkül szolgálja a jótékonyság eszméjét. Pénz- és természetbeni adományokban mintegy százmillió korona kiosztásával siet a nyomor enyhítésére. Szegényeit élelmiszerekkel, ruhaneművel és havonkint rendszeresen kiosztott összegekkel segélyezi. Ezeken kivül népkonyhát is tart fenn, amely a téli hónapokban negyvenöt személyt lát el izletes ételekkel. A jótékonysághoz szükséges anyagi eszközöket a társadalom támogatásával tagjai adják össze és a begyült összegek minden kezelési költség nélkül teljes egészükben az egylet nemes céljait szolgálják. Az egylet hat év óta Königsberg Viktorné elnöknő vezetése alatt áll, akit az elnökség és a választmány a tagok összességével együtt a legbuzgóbban támogatnak.

Kaposvári Izr. Krajcáregylet. Elnöke: dr. Herzog Manó, főrabbi.

Vöröskereszt Egyesület. Elnöke: özv. Pogány Józsefné.

Somogyvármegyei Tüdővész Elleni Egyesület. Elnöke: gróf Festetich Pálné, ügyvezető igazgató: dr. Csurgó Jenő.

Erzsébet Egyesület. Elnöke: Kacskovics Lajos.

Sportegyesületek.

Kaposvári Turul Sportegylet.

Az ötéves világháború Kaposvár hatalmas sportéletét 1914. őszén egy csapásra megszüntette. A haza hívó szava a sportegyletek — Kaposvári Athletikai Club és Kaposvári Testvériség S. E. — tagjait a becsület mezejére szólította s a hosszas háború, majd az ezt követő forradalmak és a bolsevizmus elfelejtették Kaposvárott a sport fogalmát.

Az 1920-ik év, a nagy nemzeti renaissance éve, a testnevelést is felélesztette. A sportnak, mint nemzetnevelő eszköznek helyes felismerése váltotta ki a honvédelmi miniszteriumnak azon rendeletét, mellyel a katonai hatóságokat felhivja, hogy a társadalmi sportegyletek alapításának kezdeményezésére használjon fel minden eszközt és hatalmas szervezeténél és tekintélyénél fogva pedig támogassa az igy megalakult egyesületeket.

Ezen hazafias, nemzeti irányú szervezkedésnek elsőszülöttje a Kaposvári Turul Sporegylet, mely „Becsülettel a hazáért!" jelmondattal indult 1920. május 22-én útjára, hogy ép testü és ép lelkü honpolgárokat acélozzon a nemzetnek az eljövendő nagy viharaira.

Az egyesület első tisztikara a következőkép alakult: Elnök: dr. Polgár Kálmán, kir. ügyészségi alelnök, társelnök: Holly Jenő, őrnagy, ügyvezető alelnök: Bakay Árpád, főhadnagy, főtitkár: vitéz Adorján József, főkönyvelő, pénztáros: Tillinger János, takarékpénztári pénztáros.

Az egyesület alakításának előkészületeivel — melyeket Huttya Sándor százados és Bakay Árpád főhadnagy végzett — egyidőben a katonai hatóságok kezdeményezésére a város az akkori katonai gyakorlóteret, az úgynevezett Honvéd-teret egy létesitendő sporttelep céljaira a MOVE helyi osztályának engedte át, amely viszont ezt a már megalakult Turul Sportegyletnek adta birtokába.

Nagy munkát vállalt az ifjú egyesület, hogy a kopár, minden fától mentes legelőt Dunántúl egyik hatalmas sporttelepévé fejlessze.

1920. március 11-én történt az első kapavágás és azóta az egyesület renkivüli anyagi áldozatokat hozva, építi és fejleszti vármegyénk stadionját, hogy ott a város sportoló ifjúságának és a sport iránt érdeklődőknek kellemes, egészséges otthont teremtsen.

A Turul Sportegylet, elnökének, dr. Polgár Kálmánnak előrelátásával már most hatalmas fásításnak vetette meg az alapját, úgy hogy elérkezik majd az idő, midőn a kopár Honvéd-teret egy gyönyörű lombos, pormentes parkban elhelyezett modern sporttelep váltja fel. A pálya építésénél említést kell tenni Havlicsek Ferenc főmérnökről, aki egyben 1920. őszétől 1925-ig az egyesület főtitkára volt, és az akkor itt állomásozó m. kir. 7. honv. gye. árkászszázadáról.

Addig, míg az elnökség az otthon berendezésének nem kis gondjaival vívott titáni küzdelmet, addig szakosztályvezetői a zöld gyepen fejlesztették a lüktető sportéletet és aratták az ifjú egyesületnek az első babérokat.

Már 1922-ben az athletikában a vidéki egyesületek között a harmadik helyén találjuk a Turult. Ezen év egy országos bajnokságot is hoz a szárnyatbontó egyesületnek Haidekker Imre révén, aki az 1922. évi 100 m.-es országos ifjúsági bajnokságot 11.2 másodperccel nyeri.

Ezt megelőzően, 1921-ben Székesfehérvárt és Nagykanizsát legyőzve, a Turul nyeri Dunántúl labdarugó kerülete székesfehérvári alosztályának bajnokságát és Győrt megelőzve, Szombathely után a kerület második helyére zárkózik fel.

Az egyesület birkózói Gera, Novák és Szekfü személyében országos hírüek lettek s számtalan fővárosi és vidéki versenyről a győzelem pálmáival tértek haza.

A lawn-tennis terén a vidéki városok közt az első helyre nyomult az egyesület. Nemcsak 10 tennispályája révén nyujt bő alkalmat a játék fejlődésére, de 1922-ben Szegeden Kellauer Klári és Svastics Virgie révén Délmagyarország női páros bajnokságát nyerik, míg Kellauer Klári neves fővárosi versenyzőkkel szemben is Dunántúl női bajnoka büszke címet érdemli ki.

A Tennis-Szövetség méltányolva az egylet sikereit, ide jelölte a dunántúli kerület székhelyét, mely immár a negyedik sportgócpont hat rövid év alatt a városban. Ugyanis a Turul fejlett athletikája révén kiküzdötte Pécsel szemben a délnyugati kerület székhelyét, míg az Úszó-Szövetség a balatoni kerület székhelyévé Kaposvárt jelölte ki és a kerület irányítását a Turulra bízta. A Kaposvári Máv. Testedző Egyesülettel, mint testvéregyesülettel karöltve még a Dunántúl birkózó kerületét irányítja.

1925. augusztus 8-án és 9-én a Magyar Úszó-Szövetség megbízásából megrendezi az országos VI. úszókongresszust, melyre több, mint 200 vidéki úszó sereglett össze az ország minden városából.

A fent említett testedzési ágakon kivül az egyesület a korcsolya-, céllövő-, gyephockey- és vívósportot is kultiválja. Egy vívóakadémia rendezése alkalmából pedig 1921-ben a világhírű Berti, Terstyánszky és Rády bajnokokat látta vendégül.

1921. junius 5-én magas látogatója volt az ifjú egyletnek. Nagybányai vitéz Horthy Miklós, Magyarország kormányzójának ittléte alkalmából a Turul Sportegylet hatalmas sportünepélyt rendezett, mely felett Őfőméltósága az egyletnek legfelsőbb dicsérő elismerésének tudtuladását rendelte el, egyben a látottak feletti elragadtatásának adott kifejezést.

Az egyesület jelenlegi tisztikara a következő: Elnök: dr. Polgár Kálmán, kir. ügyészségi alelnök, társelnök: Littke Kálmán, takarékpénztári igazgató, alelnök: dr. Magay Ferenc, törvényszéki bíró, ügyvezető alelnök: Bakay Árpád, százados, főtitkár: Csukly József, titkár: Siposs Géza, vm. árvaszéki ülnök, pénztárnok: Tillinger János, cégvezető, szakosztályvezetők: dr. Lengyel István, Tóró Géza, vitéz Adorján József, Pogány Vilmos, Siposs Géza, Kellauer Gábor, Haidekker Pál.

Kaposvári Donnervárosi Levente Testedző Egyesület.

A Kaposvári Donnervárosi Levente Testedző Egyesület 1921. április 24-én alakult a donnervárosi fiatalságból. Azon időben csak az athletikai és futball szakosztálya működött. 1921. junius 5-én, Horthy Miklós Őfőméltóságának kaposvári látogatása alkalmával atlétái jelentős eredményeket értek el. Ez idő szerint az egyesület atlétái három kerületi rekordot tartanak.

Takács Gyula polgári iskolai tanár, akkori elnök, jelenleg díszelnök vezetése és fáradhatatlan tevékenysége folytán az egyesület már 1921-ben jelentős hírnévre tett szert. Ma már méltó versenytársa a Kaposvárott működő másik három sportegyesületnek. Jelenleg 620 tagot számlál az egyesület, öt szakosztálya működik. Az utóbbi időben a birkózók is szakosztályba tömörültek és Bók Endre vezetése mellett szakszerű és alapos oktatásban részesülnek. Az egyesület díszelnökei: Tallián Andor, alispán, Tankovics János, nemzetgy. képviselő, Takács Gyula, polg. isk. tanár, Cságoly József, elemi isk. igazgató, elnöke: dr. Halmos Árpád, vármegyei aljegyző, alelnökei: dr. Gelencsér Ödön, városi tanácsnok és Földes Endre, főtitkára: Czente József, titkára: Páhy Béla, ügyvezetője: Boross Jenő, jegyzői: Bazsánt János és Kiss József, pénztárosa: Fischli János, szertárosa: Tóth Imre, ellenőrei: Bene Lajos és Kóta Vendel. Futballintéző: Lovag Károly, ifj. intéző: Tóth Imre, atlétikai szakosztályvezető: Gergely István, kerékpáros szakosztályvezető: Dobay Gyula, céllövészeti szakosztályvezető: Bodó Lajos, birkózó szakosztályvezető: Móger István, úszószakosztály vezető: ifj. Hernesz György.

Folyó évben a céllövészeti szakosztály „Somogy vármegye legjobbja" címet elnyerte a vele járó vándordíjjal. 1924-ben a futballszakosztály szintén elnyerte e címet és a vele járó serleget.

Kaposvári Rákóczi Sport Club.

Megalakult 1924-ben. 1925-ben Kladnigg Alajos kormányfőtanácsos, cukorgyári főigazgató közbenjárására a Mezőgazdasági Ipar R.-T. által rendelkezésre bocsátott területen sportpályát létesített s ezen pályán jégpályát is tartott fenn. Most van készülőben tenniszpályája is. Futball, férfi és női atlétika, korcsolyázás, tennisz és ping-pong szakosztályai vannak. Részt vett a II. osztályú bajnoki futballmérkőzéseken, a kaposvári ifjúsági bajnoki mérkőzéseken, és a somogymegyei levente-versenyeken. Futballban 2, férfi szabadgyakorlatban 2, 1000 m.-es sikfutásban 1 díjat nyert. Női szabadtornázásban versenyen kivül tiszteletdíjat kapott. Díszelnök: Kladnigg Alajos kormányfőtanácsos, cukorgyári főigazgató, elnök: Ollé Béla, alelnökök: Boldizsár Zoltán és Diera Henrik, ügyvezető elnök: Sturm Henrik, ügyvezető alelnök: Klein Gyula, főtitkár: Kossár Kálmán, titkár: Hayden Lajos, jegyzők: Szente János és Bajzik Lajos, főpénztáros: Jeny Lajos, pénztáros: Fonai István, ellenőrök: Horváth Emil és Lédermayer Antal, szertáros: Jezery Nándor, segédszertáros: Igaz Gyula, szakosztályvezetők: Mayer Lajos és Németh Kálmán.

Kaposvári Máv. Testedző Egyesület.

A Kaposvári Máv. Testedző Egyesület megalakult 1920. augusztus havában Radvány Dezső műhelyfőnök és Ring Pál földbirtokos elnöklete alatt 40 alapító és 150 rendes taggal. Megalakítja futball, birkózó és atlétikai szakosztályát és még a megalakulás évében a már meglevő kaposvári egyesületeknek méltó ellenfele lesz a zöld gyepen. Futball szakosztálya 1921-től kezdve mint a Magyar Labdarugók Szövetségének tagja résztvesz előbb a székesfehérvári, majd a pécsi kerületi bajnokságban, hol mindenkor a fejlődésnek adta tanujelét, állandóan az élen állott. Megnyeri 1923-ban a Testnevelési Bizottság által rendezett somogymegyei olympiászon a futballban kitűzött ezüst serleget, 1924. és 1925-ben a kaposvári alosztály bajnokságát, a kerületi bajnokságban a második helyet szerzi meg. Az egyesület birkózó szakosztálya már a megalakulás évében szerepet játszott. Birkózói fokozatos fejlődés után már-már az ország legjobbjai között állnak. Egyik legjobb birkózója, Harmath István, az 1925-ben Milanóban megrendezett Európa-bajnokságban már mint Magyarország képviselője vesz részt. Megnyerik 1925-ben az első ízben kiírásra került „legjobb vidéki versenyzők" részére kitűzött nagyértékű vándordíjat. Szeged, Debrecen városok és a kaposvári birkózó kerület bajnokságait, Budapest bajnokságában pedig Bók Endre és Privalcsek Mihály személyében szép helyezést érnek el. Az egyesület jelenleg kb. 500 taggal a futball, birkózó, atlétikai, box, tennisz, úszó és vívó szakosztályokat tartja fenn, dr. Molnár János állomásfőnök és Ring Pál földbirtokos elnöklete alatt.

Az egyesület tisztikara: dr. Molnár János állomásfőnök és Ring Pál földbirtokos, elnökök; Király József állomásfőnökhelyettes, ügyv. alelnök; Acél Illés, máv. főtiszt, titkár; Schulze Ottó, máv intéző, pénztáros, Takács Gyula, máv. segédtiszt, jegyző; dr. Balthazár Farkas, máv. felügyelő, ügyész; Wiener Oszkár, máv. főtiszt, Macán Gusztáv, műhelyi munkás, ellenőrök. A futball szakosztály élén Magyar Sándor bankigazgató áll. A birkózó szakosztály dr. Kádár Sándor, m. kir. állatorvos, az atlétikai szakosztály Zsürger Vince kereskedő, a box-szakosztály Valics Sándor kereskedő, a tennisz-szakosztály Lengyel István, a vívó-szakosztály Sándor József kereskedő szakértő vezetése alatt működik.

Városunk cserkészmozgalma.

Amióta hazánkban az első cserkész megjelent, azóta Kaposvárra is eljött a cserkészet eszméje, melyet ösztönszerű megértéssel fogadott Kaposvár ifjúsága. Az 1910. évtől 1918. évig lassan, biztosan rakták le az alapot az úttörők. Ettől az időtől fogva azután rohamos fejlődést, számbeli gyarapodást mutat hazánkban mindenütt. Elterjedésének oka abban rejlik, hogy élni és önállóan cselekedni engedi a fiúkat. Az összes kulturnemzetek látják e mozgalomnak nemes célját, melyet már annak megindítója, Baden Powell kitűzött: a komoly jellemnevelést, a cserkészeknek fogadalom, törvények alapján jó polgárokká nevelését. Mint mindenütt, Kaposvárott is az iskolai ifjúságban talált ez a mozgalom a legtermékenyebb talajra.

Nagy F. József, vármegyei aljegyző kezdeményezésére 1913-ban alakult meg az első kaposvári cserkészcsapat a polgári fiúiskola kötelékében. Ezen úttörő csapat belső életéről, munkájáról kevés adatunk van. A történeti hűség kedvéért röviden ide iktatjuk az Értesítő ama pontját, amelyik a cserkészettel foglalkozik: „Iskolánkban ez ügynek talaját tulajdonképen egy a testületen kivül álló, a jó ügyért nemcsak lelkesedni, de kitartóan dolgozni is tudó egyén, Nagy F. József, vármegyei aljegyző úr munkálta meg. Ő volt az, aki nem riadt vissza a kezdet nehézségeitől, egymagában vállalkozott arra, hogy utat vág, ... biztosra véve, hogy követőre talál." Nem csalódott.

Rá egy évre Vajthó Jenő polg. isk. tanár, oktatótiszttel együtt hozzáfogott a csapat teljes megszervezéséhez. 1914. junius 15-én felhívást bocsátottak ki, melyben vázolták a cserkészet célját, a cserkész kötelességét s a cserkészet viszonyát a szülőkhöz.

Alaptevő munkájuk folyt tovább, ünnepélyeket, kirándulásokat rendeztek, cserkész ismertető előadásokat tartottak. Ugyanezen évben lép nagy nyilvánosság elé a csapat, még pedig sikerrel. Majd a barcsi tornaversenyen való szereplésük is terjeszti a cserkészeszmét.

Ezen csapat fejlődését azonban derékon törte ketté a világháború. A csapat parancsnoka bevonult,

utánna még egy ideig állt a csapat Havas Jenő rajvezető vezetése alatt, egészségügyi szolgálatokat végeztek, majd 1914. telén beszüntette működését.

Amidőn 1918. december 1-én újra megalakult a Magyar Cserkész Szövetség, s próbálgatta szárnyait bontogatni, jött a kommun. Akkor még gondolni sem lehetett arra, hogy feltámasszák a csapatot, de végre is elmult a keserű pohár és a szervező testület az újból való megalakulást határozta el. 1920. januárjában újjá is alakult, a 84. számot kapta „Berzsenyi" elnevezéssel. Parancsnoka Takáts Gyula polg. isk. tanár lett. Ugyanezen évben megalakult a főgimnázium 29. számú csapata Pap Gyula tanár vezetése alatt és a M. Cs. Sz. kerületet állított fel Kaposvárott, amelynek főtitkára Pap Gyula tanár lett. Két évi fennállás után a csapat feloszlik. Egyben a kerület Szekszárdra kerül. Közvetlen e megszünés után alakul meg a felsőkereskedelmi iskola 151. számú, „Turul" elnevezésű csapata, melynek parancsnoka Szél Ferenc egyetemi hallgató lett. Majd később, 1923-ban Taky Miklós segédtiszt kezdeményezésére, többek támogatásával megalakult az első tanonccsapat 246. számmal, „Bocskay" elnevezéssel, melynek parancsnoka Lengyák György el. isk. tanító lett. Kaposvár város közönségének támogatásával sikerült ugyanezen évben Balaton-körüli mozgótáborba vinni a csapatokat egyesített parancsnokság alatt. A cserkész-eszme továbbfejlesztése érdekében történő propaganda eredménye lett a legelső öregcserkész csapat felállítása, mely 280. számmal, „Szent Imre" elnevezést kapott. Parancsnoka Babits Endre róm. kath. káplán lett.

A rohamosan fejlődő cserkészet mindig több és több vezetőt kivánt, ennek szükségét belátva, a szolgálatban álló cserkésztisztekkel együtt többen tettek cserkésztiszti vizsgát a pécsi kerület kiküldöttei előtt. Ez alkalommal Schippert Ferencet, Fáth Jánost, Sely Ferdinándot, Koch Józsefet, Márkus Józsefet, Sugár Ferencet cserkésztisztekké, Rudolf Lászlót segédtiszttè avatták fel. Ugyanekkor nevezték ki vármegyei sajtóreferenssé Schippert Ferencet.

A jelen év tavaszán közel három évi szünetelés után újból megalakult a reálgimnáziumi cserkészcsapat dr. Császik István pápai kamarás vezetésével. A 653. számú csapat a „Somssich" nevet kapta. Nem sokkal utóbb pedig a református ifjúság körében alakult meg Kaposvár ötödik csapata, „gróf Tisza István" elnevezéssel, Magay Béla őrnagy vezetése alatt.

Kaposvári Kerékpáros Egyesület.

A Kaposvári Kerékpáros Egyesület 1925. májusában alakult, egypár lelkes kerékpársportbarát kezdeményezése folytán. Az egyesület a háború előtti Kerékpáros Egyesület nyomdokain halad. Célja a kerékpáros és motorkerékpáros sport fejlesztése, versenyek, társas kirándulások rendezésével ezen sport helyes irányba terelése és a hazafias érzés ébrentartása.

Az egyesület rövid idő alatt szép és eredményes működést fejtett ki. 1925-ben felállította a „Szent István" vándordíjat. A gyönyörű ezüst serleg védője a minden évben rendezendő Szent István napi 50 km.-es stafétaverseny győztese. Ezenkivül rendezett több háziversenyt, s közel 40 gyönyörű kirándulást.

Az egyesület eredményes működését ügyszerető tisztikarának köszönheti, melynek tagjai: dr. Lehoczky Brunó, elnök, vitéz Rónay Oszkár, alelnök, Lehmann Ottó, titkár, vitéz Verhás Jenő, háznagy, Szilárd Henrik, első kapitány, Kántor Jenő és Müller Sándor, másodkapitányok, Szigethy István, pénztáros, Tóka János és Taky Ferenc, ellenőrök, dr. Bertalan Zsigmond, ügyész, dr. Vély György, egyesületi orvos és a 14 tagú választmány. Az egyesület több, mint 100 tagot számlál.

Általánosabb jellegű egyesületek.

Az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara.

* A gazdatársadalom régen követeli, hogy törvényes szabályozást és olyan szervezetet nyerjen a mezőgazdasági érdekek képviselete, amely szervezet a közigazgatás és kormányzat előtt megfelelő súllyal és tekintéllyel képviselje a mezőgazdaság érdekeit és amely szervezet révén a gazdaközönség önkormányzati tevékenysége mezőgazdasági igazgatásunkba belekapcsolódjék. Régen érzi a gazdatársadalom, hogy meglevő egyesületei az ő benső szerkezetükben sem képviseletre, sem e munkára, nem minden tekintetben alkalmasak. Hiányzik ehhez a törvényben biztosított jogkörük, amely nélkül sem a mezőgazdaság érdekeit érvényesíteni törekvő fellépésüknek nem lehet kellő ereje, sem a mezőgazdasági igazgatásban való komoly és sikeres közreműködésükre mód nem kinálkozik.

A földmívelésügyi kormányzat is érezte ezt a hiányt. Mezőgazdasági igazgatásunk régen nélkülözött olyan tényezőt, amely állandóan és mindenünnen tájékoztatót adjon az összes mezőgazdasági érdekekről s amelyen keresztül egyenes utat találjanak gazdaközönségünkhöz a földmívelésügyi kormányzatnak mezőgazdaságunk fejlesztését célzó törekvései és amely tényező, mint a mezőgazdasági igazgatás hivatali szervezetének kiegészítője, megossza és rendszeres közreműködésével sikeresebb megoldásra segítse a mezőgazdaság fejlesztésének rendkivül sokoldalú és különböző természetű feladatait. Ilyen tényezőül az egész mezőgazdasági társadalomnak önkormányzati alapon nyugvó, de emellett rendszeres munkával is megbízható, közhivatali jogkörrel is felruházható és törvényileg szabályozott képviseleti szervezete látszott alkalmasnak.

* Kivonat az 1920. évi XVIII. t.-c. indokolásából.

Bár a gazdatársadalom és a földmívelésügyi kormányzat régen felismerte a mezőgazdasági érdekképviselet törvényes szervezésének szükségét és mindazon államokban, ahol a mezőgazdasági érdekképviselet szervezése megtörtént, a mezőgazdaság erőteljesebb fejlődése igazolta célszerűségét, nálunk e kérdés csak igen nehezen jutott megoldásra. Már az 1889. évi XVIII. tc. alapján szervezett földmívelésügyi minisztérium egyik legelső feladatának tekintette, hogy megoldja a mezőgazdasági érdekképviselet kérdését. Az 1901—1906-iki országgyűlést megnyitó trónbeszédben is az ezen országgyűlési ciklus alatt megoldandó törvényhozási feladatok közt van említve és azóta is állandóan kormányzati programm volt a mezőgazdasági érdekképviselet szervezése, de az előmunkálatokon, tanulmányokon, tervezeteken túl e kérdés egész a legutóbbi időkig, 1920-ig nem jutott.

A háborút és a forradalmi időket követő nehéz gazdasági helyzetünkben azonban sem ezt, sem más olyan kérdést nem lehetett elodáznunk, melynek megoldásától azt reméltük, hogy mezőgazdaságunk talpraállításában hasznunkra lehet.

Évtizedek, évszázadok küzdelmes munkájának eredményeként megteremtett gazdasági termelő eszközeinktől, dolgozó népünk millióitól fosztottak meg. Elveszítettük hazánk területének kétharmad részét és ezzel ezeréves gazdasági szervezetünknek legfontosabb alkotó részeit. És e mérhetetlen szegénységben, e megcsonkított bénaságunkban soha nem is képzelt gazdasági kötelezettségek súlyosodtak reánk. Egyetlen reményünk, életösztönünk, egyetlen biztató sugallata csak legvégsőkig megfeszített termelő munkásságunk lehet a gazdasági élet egész mezején, mindenekelőtt mégis a mezőgazdaságban. Mert nem lehet kétséges, hogy amint a multban is mindig ez volt az alapja és életforrása közgazdasági életünk egész rendszerének, most is a mezőgazdaságra vár az a feladat, hogy gazdasági életünk megbénult vérkeringésének megadja az első lüktetést.

De eltekintve attól, hogy a hazánkat ért sokoldalú és végzetes megpróbáltatások olyan helyzetbe sodorták a mezőgazdaságot, amiből kiemelni csak minden erőnk megfeszítésével, minden energiánk összeszedésével lehet, az előttünk álló gazdasági feladatok oly természetűek, hogy gazdaközönségünk egyetemének tevékeny közreműködését már továbbra halasztani nem lehetett. Ezért kellett mind a mezőgazdasági népesség, mind a kormányzat szempontjából megvalósítani a mezőgazdasági érdekképviseleti intézményt.

A mezőgazdasági érdekképviselet eddigi szervezete nálunk kizárólag egyesületi alapon nyugodott. Ez az alap azonban az érdekeltség és a kormányzat szempontjából is nagyon ingatagnak és erőtlennek bizonyult.

Az egyesületi élet csak nagyon kis részben foglalta szervezetbe a mezőgazdákat, azoknak is csak egyes részeit és legkevésbbé a mezőgazdasági munkásokat. Éppen ezért nem lehetett gazdasági egyesületeinket, vagy munkásszervezeteinket a mezőgazdasági érdekeltség összességének képviseletéül tekintenünk. A mezőgazdasági igazgatáshoz és kormányzathoz való viszonyuk nem volt szabályozva, nem volt törvényben biztosított jogkörük, nem volt önálló saját anyagi erejük. Így nem is lehetett oly szervezetük, amely képessé tette volna őket nagyobb feladatokra, vagy az igazgatásban való tényleges részvételre. Egyetlen erejük volt az az erkölcsi érték, amit önmagukban s tömörülésükben képviseltek az egyesület tagjai. Ez az erkölcsi érték, különösen a kormányzat részéről, mindig a legteljesebb megértésben és méltánylásban részesült. Mindez azonban nem pótolhatta a törvényes elismertetés, törvényes jogkör és anyagi függetlenség hiányait.

Gazdasági egyesületeink így is rendkivül sokat tettek a magyar mezőgazdaságért. Falusi gazdaköreink lenyúltak a gazdatársadalom alsóbb rétegeibe, széles körökben igyekezvén a mezőgazdasági érdekek öntudatos ápolása, a gazdasági és általános műveltség iránti fogékonyságot felébreszteni. Vármegyei gazdasági egyesületeinknek az utolsó évtizedek gazdasági fejlődésében, mezőgazdaságunk színvonalának, különösen állattenyésztésünknek emelésében, közhasznú gazdasági intézmények létesítésében nagy érdeme van. A vidéki szervezetek működését irányító országos gazdatársadalmi szervezeteink, az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, a Magyar Gazdaszövetség, a Gazdasági Egyesületek Országos Szövetsége mindig hatalmas szószólói voltak a mezőgazdasági érdekeknek és gazdaságpolitikánk irányítása terén igen számottevő eredményeket értek el. Gazdasági sajtójuk ma is a mezőgazdaság fejlesztésének egyik leghatalmasabb tényezője. Legnagyobb részben az egyesületi élet által megtermékenyitett talajból nőttek ki a ma már rendkivül nagy jelentőségű szövetkezeti szervezeteink. Hogy közállapotaink megszilárdításában és közéletünk irányításában olyan részt vehetett a magyar gazdatársadalom, mint azt a legutóbbi idők eseményei igazolták is, azt is igen sok részben az eddig ilyen úton kifejtett gazdatársadalmi mozgalmak eredményének kell tulajdonítanunk.

Az egyesületi működés előtt jövőre is nagy feladatok állanak. De hogy az egyesületi élet a már fennebb említett okoknál fogva még sem az a mező, amin a mezőgazdasági érdekeltség összes követelései megteremnek, belátta ezt mindenekelőtt maga a magyar gazdatársadalom.

Már a 40-es években komoly mozgalom indult meg oly irányban, hogy az Országos Magyar Gazdasági Egyesületet törvénybe iktattassék. E mozgalomnak azonban gátat vetettek a később bekövetkezett események. Sőt míg az abszolutizmus korszaka az első alkotmányos kormány kezdeményezését a kereskedelmi és

iparkamarák életbe léptetésével csakhamar megvalósította, a mezőgazdasági érdekeltséggel nemcsak nem törődött, sőt tudjuk, hogy az abszolutizmus kormánya minden társadalmi ellenőrzés nélkül hozhatta meg a magyar mezőgazdaság sok irányban károsító intézkedéseit.

De mihelyt a gazdatársadalom szóhoz juthatott, minden fontosabb alkalmat felhasznált arra, hogy a mezőgazdasági érdekképviselet törvényhozási úton való szervezését sürgesse. Már az 1867-ik évi kormány földmívelésügyi minisztere, Gorove István által 1868. évi junius 14-re egybehivott első országos gazdasági értekezleten felmerült a gazdatársadalom szervezkedésének kérdése. De ennél sokkal érettebb és kiforrottabb formában tárgyalták e kérdést az 1879-ben Székesfehérvárott megtartott gazdakongresszuson, mely nemcsak önálló földmívelésügyi miniszterium felállítását, hanem egyuttal országos gazdatanács szervezését, a gazdasági egyesületek szervezetének teljes megváltoztatását, a kötelező társulás és önmegadóztatás elvét foglalta határozataiba, egyszóval a mezőgazdasági érdekképviselet főbb alapelvei tekintetében fontos és alapvető határozatokat hozott.

Az ezen kongresszusból folyólag megalakult szövetséges gazdasági egyesületek nagygyűlése 1883-ban, 1884-ben, 1887-ben és 1892-ben foglalkozott az érdekképviselet kérdésével részint saját kezdeményezésére, részint a kormány felhivására.

Majd az 1895. évi III. és 1896. évi IV. országos gazdakongresszus foglalt állást az érdekképviselet tárgyában és azok határozatai nyomán alakult meg az Országos Magyar Gazdasági Egyesület kebelében a Gazdasági Egyesületek Országos Szövetsége, melyben a vármegyei gazdasági egyesületek túlnyomó többsége képviselve volt. E szövetség alapításának egyik legfőbb célja volt a mezőgazdasági érdekképviselet törvényhozási úton való szervezésének az eddiginél nyomatékosabb sürgetése. Ennek a feladatának az új szövetség igyekezett is megfelelni és a kongresszusok, valamint nagygyűlések alkalmával nem mulasztotta el a kérdést előtérbe tolni.

Azonban csak a törvényes szervezés követelése tekintetében volt úgyszólván egyöntetű és ismételten megújuló a gazdatársadalom állásfoglalása, míg a szervezés módjára nézve már nem volt egyöntetű a felfogás. A gazdatársadalom egyrésze a gazdasági egyesületeket óhajtotta átalakítani és pedig részben a szabadtársulás, részben a kényszertársulás elvei szerint s azokat óhajtotta törvényes kellékekkel, jogkörrel és adóztatási joggal felruházni. Más része viszont a mezőgazdasági kamarák alakjában kereste a megoldást. Ez intézmény hívei megint részben a vármegyénkint, részben a nagyobb kerületenkint szervezendő mezőgazdasági kamarákat vélték helyesebbnek.

Közben azonban a kérdés annyira tisztázódott, hogy a forradalmi időket követő konszolidálódás idejében, szabatosan Rubinek Gyula földmívelésügyi miniszter idejében a megoldás módja felől nézeteltérés már alig mutatkozott. A külföldön mindenütt elért kedvező eredmények hatása alatt a mi közvéleményünk is a nagyobb területeket, lehetőleg azonos gazdasági vidékeket felölelő mezőgazdasági kamarák szervezésében látta az alkotandó érdekképviseleti intézmény lényegét. Ezen kamarák tagjainak választása az egész mezőgazdasági érdekeltségen alapul, tehát az érdekeltség egyetemét képviselik. Ezáltal e kamarák jogi állását, a hatóságokhoz való viszonyát, jogkörét és anyagi függetlenségét biztosították.

Ez alapelveket véglegesítették az 1920. évi XVIII. tc. intézkedései.

A törvény szerint már a községekben kezdődik a gazdasági közigazgatás, onnan indul a gazdasági élet, ott kell tehát a mezőgazdasági érdekképviseletnek is kezdődnie és érvényesülnie feljebb mindenütt az igazgatás különböző tagozatain.

Így az egyes közigazgatási fokozatok szerint községi, járási és vármegyei mezőgazdasági bizottságok teszik ki egyik részét az érdekképviseleti szervezetnek, másik részét pedig a nagyobb vidékenkint szervezett mezőgazdasági kamarák, végül az Országos Mezőgazdasági Kamara.

A törvény rendelkezései megszabják a bizottságok és a kamarák feladatait, jogkörét. E helyen általánosságban csak arra mutatunk rá, hogy a lényegében azonos szerep mellett is más-más irányban kell ezek hatásának érvényesülnie. Az egyes közigazgatási hatóságok területein szervezett mezőgazdasági bizottságoktól nem várunk általános jelentőségű kezdeményezést, országos gazdasági politikánkat irányító javaslatokat. Azáltal, hogy egy szűkebb kör talán sajátos, külön figyelembe vételt követelő gazdasági érdekeit képviselik, az a feladatuk, hogy az eme körre terjedő hatóság előtt legfőképen az ott jelentőséggel bíró gazdasági szempontok figyelembe vételét követeljék. Igazgatásunk minden szükséges erélye mellett sem lehet merev, simulnia kell az élet változó és helyenkint különböző követelményeihez. Ezeket a követelményeket az alsóbbfokú közigazgatási hatóságok mellett működő mezőgazdasági bizottságok kell, hogy képviseljék. E képviselet a megkérdezés, meghallgatás, ellenőrzés és kezdeményezés jogának és kötelezettségének, valamint gazdaságilag célszerűtlen hatósági intézkedésekkel szemben a felebbezési jognak statuálásával történhetik.

A nagyobb vidékeket felölelő mezőgazdasági kamarák viszont nagyobb körű és jelentőségű kezdeményezésekre lesznek képesek. Egyes nagyobb gazdasági vidékeken az ott megfelelő termelési irányt a mezőgazdasági kamaráknak kell megjelölniök és propagálniok. Az ő irányításuk mellett alakulhat ki a termelés legmegfelelőbb rendszere. Ezek már országos politikánkat is hivatva lesznek irányítani.

Jogi állásuk, szélesebben megalapozott önkor-

mányzatuk és független anyagi erejük, valamint az a körülmény, hogy megfelelő szakemberek állandó alkalmazására is módjuk van, azt is megengedi, hogy a mezőgazdaság érdekében különféle intézményeket, vállalkozásokat létesítsenek. Ez intézmények lehetnek olyanok, amelyek tudományos, vagy technikai eszközökkel szolgálják a kamara területének mezőgazdaságát, a vállalkozások pedig a termelés tömegprodukciójának, értékesítésének, a gazdasági szükségletek tömeges beszerzésének szervezésével tehetnek a mezőgazdaságnak hasznos szolgálatokat.



Horváth Jenő,
az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara igazgatója.

Ugyancsak a mezőgazdasági kamaráktól várható, hogy a mezőgazdaság központi igazgatásának decentralizációjára felhasználhatók legyenek. Alkalmas külső szervezetek hiányában rendkívül sok olyan ügyet intéz ma központilag a földmívelésügyi miniszterium, amelyek voltaképen nem is kormányzati feladatok, hanem a mezőgazdaság fejlesztésének üzemi természetű eszközei. Ezek intézése nemcsak a miniszterium tehermentesítése, de különösen az érintett gazdaközönség érdekében is legcélszerűbben a mezőgazdasági kamarákra lesz bízható. A közhivatali teendőkre felhasználható érdekképviseleti szervek hiánya a kormányzat szempontjából főként ebben a tekintetben mutatkozott s hogy nem érvényesült, jórészt annak is lehet tulajdonítani, hogy hiányzott az a szerv, mely ez intézményeket gazdaközönségünkhöz közelebb vigye.

Abban a tekintetben is a mezőgazdasági kamarákra kell számítani, hogy az érdekképviselet alsóbb és legalsóbb tagozataiba a gazdaság fejlesztésének eszközei iránt tájékozottságot, érdeklődést, kezdeményezést, életet vigyenek.

Végül az Országos Mezőgazdasági Kamara, mint az egész ország mezőgazdaságát képviselő szervezet, oly kérdésekben hivatott a kormányzatot és a törvényhozást támogatni, amelyek által az egész ország mezőgazdasági helyzete és követendő gazdasági politikája érintve van.

Az 1920. évi XVIII. tc. a mezőgazdasági érdekképviseletnek ily teljes kiépítését vette tervbe.

A törvény végrehajtási utasítása is megjelenvén, az 1922. év folyamán alakult meg az öt kerületi mezőgazdasági kamara Debrecenben, Kecskeméten, Miskolcon, Győrött és Kaposvárott.

Az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara Kaposvárott 1922. julius 9-én alakult meg. Működését a legnehezebb időkben a kinevezett igazgató és a két tagból álló segédszemélyzettel ugyanakkor megkezdette a Turul-szálló két másodemeleti szobájában.

1923. január 1-től kezdve a Fő-utca 14. számú ház első emeletén már 4 szobából és mellékhelyiségekből álló helyiséget bérelt. Bár a kezdet szinte leküzdhetetlennek látszó nehézségeket támasztott, nemcsak évről-évre, de úgyszólván hónapról-hónapra fejlődött és izmosodott. Hova-tovább belterjesebb munkáját kiterjesztette a fentebb is körülírt módon és a mezőgazdaság minden ágára kiterjedően. Miután időközben, három év multán a kamarai illeték kérdése is megfelelő módon rendeztetett, 1925. május 1-től kezdődőleg az időközben megalakult Körzeti Hitelszövetkezettel együtt a Deák-tér 1. számú, régi Szarvas-szálló épületének egész első emeletét elfoglalta s 11 szobában, 17 tagból álló tisztviselői karával igyekszik a törvényben előírt kötelezettségeinek és feladatainak eleget tenni.

Az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara tisztviselőinek és hivatali személyzetének névsora:

1. Horváth Jenő, igazgató, munkaköre: közgazdaság, szociális és népjóléti feladatok.

2. Asztalos Lajos, titkár, munkaköre: helyettes vezető, munkásvédelem, tagosítás, szak- és népjóléti ügyek.

3. Rajczy Géza, titkár, munkaköre: talajismeretek, növénytermelés, borászat, kertészet és méhészet.

4. Molnár Pál, segédtitkár, munkaköre: állattenyésztés, tejgazdaság, halászat.

5. Ernhaft Károly, titkár, munkaköre: adóügyek, számtartás, kereskedelem.

6. Huba Irén, irodavezető, pénztárkezelőnő.

7. Acél Elma, gép- és gyorsíró.

8. Rodler Elza, gép- és gyorsíró.

9. Kacsóh Aranka, gép- és gyorsíró.

10. Horváth Mihály, altiszt.

Somogymegyei Gazdasági Egyesület.

Elnöke: saárdi Somssich Miklós.

Magyar Mérnök- és Építészegylet kaposvári fiókja.

Elnöke: Kladnigg Alajos, m. kir. kormányfőtanácsos, cukorgyári főigazgató, alelnök: Nádasdi Dezső, m. kir. államépítészeti hivatal vezetője, műszaki tanácsos, főtitkár: Solt Adolf, nyug. miniszteri tanácsos, titkár: Czanyó László, a városi közművek igazgatója, pénztáros: Herman Sándor, mérnök, könyvtáros: Neubauer Lajos, kir. műszaki tanácsos, számvizsgálók: Fleischhacker Gyula, városi műszaki tanácsos és Horváth Andor, mérnök.

Kaposvári Ügyvédi Kamara.

A kaposvári ügyvédi kamara területe annak megalakulása előtt a zalaegerszegi ügyvédi kamarához tartozott. A kaposvári kir. törvényszék területén működő ügyvédeknek a zalaegerszegi ügyvédi kamara kötelékéből való kiválása és önálló kamarába való tömörülése iránt keletkezett mozgalmat az ügyvédi kar érdekeinek fokozottabb ápolása és védelme iránti szükségérzet szülte, mert a kamara hatáskörébe utalt feladatok megvalósulása a kamarai székhely távolsága miatt meghiusult. Az önálló kamarává alakulásra vonatkozó mozgalom iránt teljes megértést tanusított dr. Nagy Emil, volt igazságügyminiszter, ki a kamara felállítását tervbe vette, majd az erre vonatkozó elhatározását örökségként hagyta az igazságügyminiszterségben utódjára, dr. Pesthy Pál jelenlegi igazságügyminiszterre ki a tervet meg is valósította.

A kamara 1924. junius 20-án megtartott közgyűlésen alakult meg és 1924. julius 1-én kezdte meg működését. Tagjainak száma: 106.

Az első tisztikar a következőkből alakult: Elnök: dr. Zsobrák János, elnökhelyettes: dr. Neubauer Ferenc, kit igazságügyminiszteri államtitkárrá neveztek ki, minek következtében e tisztség jelenleg üresedésben van, ügyész: dr. Oszman Aurél, titkár: dr. Boross István, pénztáros: dr. Balázs Ármin, a választmány tagjai: dr. Bodrogi János, dr. Bók Zalán Lajos, dr. Fleiner Mór, dr. Kálmán Jenő, dr. Korponay Sándor, dr. Kriszt Béla, dr. Szél Manó, dr. Zánkay Jenő.

Magyar Vizslatenyésztők Országos Egyesülete.

A vadászat az ősmagyaroknak nemcsak szórakozás, hanem megélhetési forrás is volt.

Magyarországon a termékeny föld, enyhe éghajlat miatt a vadászat fontos közgazdasági tényezővé válhatott volna, de ezzel is úgy vagyunk, mint sok más nemzeti kincsünkkel: nem becsüljük meg.

A régi magyarok igen kedvelték a vadászatot s ennek egyik ágát, a vizslával való vadászatot.

A magyar ember nem szeret írni, s így csak a régi öregek elbeszéléséből tudjuk, hogy volt nekünk a mult században elsőrangú, kiváló képességekkel megáldott vizslafajtánk, amely az egész országban híres és közkedvelt volt.

Néhai Márffy Emil, somogymegyei földbirtokos beszélte el e sorok írójának, hogy neki az 1863—1865. években, a königgrätzi csata előtt volt ilyen vizslája.

Kapotsffy Béla, nyug. somogymegyei árvaszéki ülnöktől tudjuk, hogy az ő atyjának még korábban, az 1853. év táján volt ilyen vizslája.

Az 1880-as évek elején divatba jött az angol vizsla, majd az új német vizsla, s ezzel a mi régi vizslánkat elfeledték.

A háború előtt rendezett egyik rendőrkutyaversenyen a magyar komondorok nagy feltünést keltettek okosságukkal, finom szimatjukkal és bátor viselkedésükkel. Az eredmény az lett, hogy a Németországból jött nézők megvásárolták a legjobb 18 magyar komondort és megalapitották a „Komondor-Verein"-t s bizonyos, hogy pár év mulva mi fogunk drága pénzen venni a németektől magyar komondort.

A magyar vadászlapokban az 1910. év folyamán több cikk jelent meg, amelynek lényege az volt, hogy a régi magyar vizsla méltó arra, hogy megmentsük az utókornak, de a cikkezésnél tovább senki nem ment, míg végül is többek felkérésére dr. Polgár Kálmán és dr. Potoczky Dezső megalapitották a fenti egyesületet.

Hangsúlyozták, hogy a magyar vadászok zöme ezentúl még kevésbbé lesz olyan anyagi helyzetben, hogy külföldről hozasson vizslát, s hogy a magyar vizslának olyan kiváló képességei vannak, hogy minden hazai igényt kielégit.

Bizonyára egyedül álló egyesület ez abban a tekintetben, hogy vidéki székhelyen kereken 400 taggal dicsekedhetik. Ebből a számból 320 tag az ország többi vármegyéiből jelentkezett önként, tisztán a cél iránt való lelkesedésből.

Kaposvárott tartják nyilván az összes magyar vizslákat, innen irányul a tenyésztés és Debrecen, Sopron éppen olyan szoros levelezést tart fenn Kaposvárral, mint Szeged.

Aki ilyen telivér vizslát vett és aki érti annak tanitását és vezetését, az nemcsak nem szorul reá a hajtókra, hanem szebb és nagyobb vadászati örömöket biztosit magának.

Hogy az egyesületnek alakulása idején kimondott célja nem volt túlzás, bizonyitja az, hogy az 1922. évi sárosdi országos vizslaversenyen a Kaposvárott levő Kati nevü magyar vizsla méltó munkával nyerte el a gróf Esterházy László által adományozott nagy ezüstkancsót, s hogy azóta is minden évben versenyen több olyan magyar vizsla szerepelt, amelyek a birák díjazását és a közönség elismerését vivták ki.

Az 1924. évi isaszegi verseny eredménye erre reátette a koronát. Az összes angol, német és magyar vizslák között a magyar vizslák voltak a legjobbak, s a

fentemlített Kati nyerte el a nemeskéri Kiss Géza által „a verseny legjobb vizslája" részére kitűzött külön tiszteletdíjat. Ennek a versenynek a bírója, aki pedig a német vizsláknak a lelkes híve, azzal kezdette bírói jelentését: Három versenyen bíráltam már a magyar vizslákat, de ki kell jelentenem, hogy azoknak képességeivel igen meg vagyok elégedve, s amíg a német és az angol vizsláknál az I. díjra egy vizsla sem mutatkozott méltónak, a magyar vizslák mindegyike díjazásban részesült.

Jogunk van remélni, hogy a Kaposvárott székelő, egy-két lelkes vadász által megindított nagy közgazdasági jelentőségű mozgalom ezentúl még nagyobb dicsőséget fog hozni Kaposvárnak.

Az egyesület elnöke: Sárközy György, főispán. Alelnökök: Kacskovics Lajos, földbirtokos, ny. alispán és Stephaich Pál főszolgabíró. Törzskönyvvezető: dr. Polgár Kálmán, kir. ügyészségi alelnök. Főtitkár: Bőhle János, főkönyvelő. Pénztárnok: Petőcz Elemér, cégvezető. Főjegyző: Balla Sándor, gazdasági felügyelő.

Somogymegyei Általános Tanító-Egyesület.

Elnöke: Gyulai István, kaposvári állami elemi iskolai igazgató.

Országos Orvosszövetség somogymegyei fiókja.

Elnöke: dr. Szigethy-Gyula Sándor, kórházi igazgató-főorvos, m. kir. egészségügyi kormányfőtanácsos

Somogymegyei Hitelszövetkezetek Szövetsége, mint az O. K. H. képviselősége.

Somogymegyei Jegyzői Egylet.

Zene- és Dalegyesületek.

Kaposvári Zenekedvelők Egyesülete.

Kaposvár város kulturegyesületei között jelentőségre és tevékenységre első helyet foglal el a Kaposvári Zenekedvelők Egyesülete, mely több, mint két évtizedes multra tekinthet vissza.

Az egyesület eszméje és megalapítása egy kamara zene társaság emlékéhez fűződik, akik a régi Langsfeld-féle fényképészműteremben zeneösszejöveteleket tartottak. Eleinte hárman muzsikáltak: Kónyi Arthur ügyvédjelölt, Mihailovics Emil, az Osztrák-Magyar Bank főpénztárosa és Langsfeld Jenő fényképész, aki egykor a Népszínház zenekarában játszott csellón. Zenei élvezetük és szórakozásuk triók voltak. 1903-ban a színtársulat zenekarában működött Gyenes Izsó, a mostani Harmonia zeneműkereskedés tulajdonosa csatlakozott hozzájuk az ő felkérésükre, Kaposvárott letelepedett s a trió kvartetté bővült ki. Ezen kis társaságnak és zenei összejöveteleiknek híre hamar elterjedt. A Langsfeld műterem a zene iránt érdeklődő társaság találkozási helye lett, s mikor már vidéki érdeklődők is szivesen keresték fel a kamara-estéket, megszületett a zenekedvelők egyesületének az eszméje. Kónyi Arthur vetette fel az eszmét, az egyesület technikai megszervezését Kardos Ignác, a betegsegélyző pénztár volt igazgatója vállalta magára. Házról-házra járva gyűjtötte össze a tagokat s oly tevékenységet fejtett ki, hogy még 1903. szeptember havában meg is tarthatta a Korona nagytermében az egyesület alakuló közgyűlését 349 taggal. Alapító tagjai lettek: Festetich Pál gróf (Dégh), dr. Müller Nándor ügyvéd (Kaposvár), id. Somssich Andor (Sárd), Tatár Gusztáv, a Korona bérlője. Az egyesület elnöke lett Maár Gyula kercseligeti földbirtokos. Alelnökök: dr. Müller Nándor, özv. Takács Lajosné, aki egyfolytában ma is alelnöke az egyesületnek. Zeneigazgató rövid ideig Kónyi Arthur, azután Mihailovics Emil, titkár Kardos Ignác, pénztárnok Simalya Ferenc, gazda Székely Miksa, zeneoktató Gyenes Izsó lett. Az egyesület hivatallos helyisége a Fleischmann-féle ház (Fő-utca 6.) I. emeletén egy nagy szoba volt, ide helyeződött át a Langsfeld-féle műterem zeneest sorozata. A tagdíj évi 8 korona volt. Az alapszabályokat 124.412/III. a./1903. sz. B. M. rendelet hagyta jóvá.

Az egyesület három céllal indult: az egyik cél volt zeneművelés, a másik zenenevelés, a harmadik ezek eredménye: zenekultura. Eszerint az egyesület történetében is három korszakot különböztethetünk meg, nevezetesen kamarazenei, zenepedagógiai és zenekari korszakot.

Az első hangverseny a Korona nagytermében volt zsufolt ház előtt. Közreműködtek:

1. Grieg: *a)* Air (g moll), *b)* Rigaudon. Zongora négykezes: Scholz Lajosné és dr. Müller Nándor.

2. Mendelssohn: Hegedüverseny (andaite, allegro molto vivace). Előadta: Gyenes Izsó, zongorakísérettel.

3. *a)* R. Schumann: Die Lotusblume. *b)* Lassen: Ich hatte einst ein schönes Vaterland. Dr. Vénis Károlyné énekelte, zongorán kisérte Takács Lajosné.

4. 1. Mozart: *a)* Allegro (Es dur) a 4. quartettből, *b)* Andante (F dur) a 2. quartettből, *c)* Manuetto (Es dur) a 4. quartettből. 2. Haydn: *d)* Finale (G moll) a 49. quartettből. Vonósnégyes: Gyenes Izsó, I. hegedű, dr. Kónyi Arthur, II. hegedű, Mihailovics Emil, brácsa, Langsfeld Jenő, cselló.

5. Magyar Dalok. Zongorán előadta Pete Lajos.

Régi szem- és fültanuk elbeszélése szerint az estnek rendkivül elragadó sikere volt. A siker jelentőségére vall az is hogy nyolc hangversenyt tartott az egyesület mindjárt az első évadban. Minden estén szerepelt az úgynevezett nagy quartett, az alapító kamaramuzsikusok, bemutatva a kamarazeneirodalom gyöngyeiből,

leginkább Mozart és Haydn quartettjeiből, de Beethoven, Schubert műveiből is a leghangulatosabbakat. Csaknem állandóan szerepelnek a kiváló zongorista dr. Müller Nándor, aki az első elnök, Maár Gyula rövidesen bekövetkezett halála után elnöke lett az egyesületnek, özv. Takács Lajosné, az énekszámok finom zongorakisérője, Gyulai István, kaposvári áll. el. isk. jelenlegi igazgatója, mint hegedűszámok muzikális zongorakisérője, Gyenes Izsó közkedvelt hegedűszólóival, s azonkivül mindig fellépett valaki a tagok sorából, kik között ott találjuk dr. Telegdi Zsigmondnét, kaposvári főorvos feleségét énekszámaival, Faragó Lajos gimnáziumi tanárt hegedűszólójával, a Csonka leányokat: Csonka Ellát és Csonka Sárit (férj. Aágh alezredesné) zongoranégykezes játékaikkal, s aki valamit értett a zenéhez, az mind részt kért a működésből: dr. Ittzés Zsigmond, dr. Kónyi Arthur hegedűszólót játszanak, Szigethy-Gyula Jolán énekel, Bükhel János erdőtanácsos fuvolázik, s a kaposvári társaságból fellép az internátus gondnokának nagy jövőjü leánya, Dömötör Ilona, operaházunk büszkesége.

A hangversenyekre belépődíjat a tagoknak fizetni nem kellett, nem tagok 1 koronát fizettek.

Az egyesület Thék Endre-féle zongorát vásárolt s ennek avató hangversenye volt 1904. március 13-án, melyen fellépett gróf Vasquezné Molina Talia, operaházunk akkori csillaga és Tannhauserből énekelte a nagy áriát, kisérte Dienzl Oszkár, Revere Gyula hárfázott, Somssich Andor zongorázott és fellépett az egyesület nagy quartettje, igy nevezte őket a közvélemény képességeik és érdemeik elismeréséül.

Addig, míg Mihailovics Emil volt az egyesület zeneigazgatója, tehát 1903-tól 1909-ig, az egyesület élete ilyen keretek között mozgott. A mozgalmas belső egyesületi életre jellemző az 1910. január 31-én összeállított leltár, mely szerint az egyesület ingó vagyona: 123 drb. vonósnégyes, 179 drb. zenekari hangjegy, 4 drb. duette, 5 zongoramű, triók, férfi kardalok, a zongorán kivül 1 mély hegedű, 1 harmónium, 1 gordonka, 1 nagybőgő. Igazi egyesületi élet volt, mely az egyesület helyiségében folyt. Azután minden évben hat házi hangversenyt tartottak, melyen két szám volt a vonósnégyes részére fentartva, azonkivül mindig volt legalább egy ének, mely akkor is különösen vonzotta a közönséget és volt egy-egy szólóhangszer szám. A nagy vonósnégyes utolsó fellépte 1907. május 4-én volt, előadták mintegy bucsúzóul Csajkovszky op. 11. quartettnek a mélabúsan melódikus Andanteját. A quartett-társaság erre az alkalomra külön jött össze, egyes tagjai már előbb kiváltak. A másik quartett tagjai voltak: Gyenes Izsó, Jordán István örmester, Mihailovics Emil és dr. Schäffer Károly szemorvos.

Ebbe a korszakba esik bele a rendszeres zenetanítás meghonosítása is. Az egyesület által és számára szerződtetett Gyenes Izsó egyesületi zenetanár szerződése a többek között arról is szólott, hogy tartozik zenekart létesíteni és hegedűoktatásban részesíteni az egyesület zenekedvelő növendékeit. Az egyesület kebelében tartott hegedűtanfolyam 1904. junius 26-án megtartotta első vizsgálati hangversenyét, melyen felléptek többek között Siposs Géza, Strém Károly, Kardos Sárika, Kolbach Emil és Hodosi István, ma már országos hirü hegedűművész. A zeneegyesület közbelépésére a főgimnáziumban is Gyenes Izsó kezébe kerül a hegedűoktatás (1906/1907.) s igy az egyesület a kaposvári ifjúság zenenevelésről való gondoskodásra is kezdte kiterjeszteni figyelmét.

Mihailovics Emil zeneigazgató távozása után Langsfeld Jenő, majd dr. Nicsovics Sándor ügyvéd lett az egyesület zeneigazgatója, akit 1912-ben az egyesületnek ma is zeneigazgatója, dr. Serényi Antal követett. A megindulo új élet más irányt vett, mint ami az első hat évben folyt. A közönségnek az aktiv zeneművelésbe való belevonása nem járt azzal az eredménnyel, ahogy az egyesület vezetősége célul tűzte ki, mert mindig csak azok szerepeltek, akik az első hangversenyeken léptek fel. Megkezdődött a közönség zenenevelése a házi hangversenyek tartása helyett igazi művészi értékű nyilvános nagy hangversenyek rendezésével, melynek céljaira a város minden saisonban hat hangverseny tartására átengedte modern színházát. Az egyesület elnöke ekkor már ifj. Somssich Andor zongoraművész volt, alelnöke pedig Dépold Béla, az államépítészeti hivatal vezetője, akinek egyénisége a legpregnansabb kifejezője és erősítője lett az egyesületnek. A titkári teendőket Székely Sándor látta el, aki példát adott és iskolát teremtett arra, hogy miként kell hangversenyeket rendezni. Természetesen e hangversenyeket már belépődíjakkal tartották, a tagok csupán kedvezményeket kaptak. A hangversenyek szereplői voltak: Goll Camillo zongoraművész (első önálló zongoraest Kaposvárott 1911. november 14-én), Fricsay honvédzenekara (az első zenekari hangverseny Kaposvárott, 1912. január 17-én), Svärdstroem Valborg operaénekesnő, Kun László szimfonikus zenekara (Liszt 100 éves emlékére), Thomán István zongoraművész, Waldbauer—Kerpely vonósnégyes (az első kamaraest Kaposvárott, 1913. február 8-án) stb.

Ily hangversenyek megtartásához már nem felelt meg a Thék-féle zongora; új igazi hangverseny-zongorát kellett beszerezni. A Chmel J. és Fia budapesti cégtől 2400 koronáért megvette 1912. szeptemberben az egyesület a ma is tulajdonában levő Bösendorfer zongorát. 500 koronáért eladta az egyesület a Thék-féle zongorát az akkor már szervesen működő Gyenes-féle zeneiskolának, 350 koronáért eladta egy harmoniumát, hogy elegendő pénz álljon rendelkezésre. Szakértők voltak a vételnél Gyulai István áll. el. isk. igazgató és a kőbányai zeneiskola igazgatója. A zongora felavató estélye 1912. december 5-én volt. Thomán

István, Lisztnek nagyhírű tanítványa, a magyar zongoraművészek nesztora játszott rajta először, a másik zongorán kisérte ifj. Somssich Andor, az egyesület elnöke, Thomán tanítványa. Műsoruk volt: Liszt A dur és Beethoven Es dur zongoraversenye. Azóta a zongoraestélyek kimeríthetetlen sorozatában szólalt ez a nagy szerű zongora. Az egyesület kincsének védelmére kimondotta, hogy azt semmi célra ki nem kölcsönzi s 1920-ig a zongorához senki hozzá nem férhetett. Két ízben volt kénytelen a vezetőség erőszaknak engedni; először a kommunizmus alatt, amikor a vörösök erőszakkal elvitték a „Ma" társaság, a Kassák-ék propaganda hangversenye számára és másodszor a proletárdiktatura bukása után, amikor a fehérek követelték a Move. hangversenyére. 1921. óta a zongorát az egyesület kölcsöndíj ellenében kiadta abban a reményben, hogy egy új zongorára alap gyűl össze. A kölcsönzők üzleti érdeke jól járt, de a zongora csaknem tönkre ment.

Az egyesület belső zenei élete megszűnt. A Gyenes Izsó által összehozott 20 tagból álló vonós zenekar igen rövid életű volt. A kamarazene is csak ritkán hozta össze a quartettet, melynek tagjai most már Gyenes Izsó, dr. Holló Lajos ügyvéd, Székely Miksa és Langsfeld Jenő lettek. Majd Székelyt felváltotta Dénes Miksa, Langsfeldet Vadász Mihály.

A belső egyesületi életet az akadályozta, hogy az egyesület hivatalos helyiségét teljesen lefoglalta a véglegesen megszervezett és rendszeres zeneiskola és később, 1914-től a világháború és az utánna következő idők pedig lehetetlenné tették az összejöveteleket.

Kaposvár város 1385/1909. sz. határozatával átengedte a város Teleki-utcai épületét (a mostani ág. h. ev. templomot) s megkezdődött Kaposvárott az intenziv zeneoktatás az egyesület, a város és a vármegye anyagi támogatása mellett. Az iskola igazgatója a zeneegyesület zenetanára, Gyenes Izsó volt, aki hegedűt tanított, a zongoratanítást évenkinti váltakozással Vári Ilona, majd Gyulai István, azután Csonka Sári és 1912-től állandóan Köves Béláné és dr. Serényi Antal látták el. Az iskola 1908/1909. tanévben alapíttatott, növendékeinek létszáma fokozatosan emelkedett. I. évben 21, II-ban 35, III-ban 64, IV-ben 88 volt a tanulók létszáma, majd felemelkedett 230-ra, s az 1921/1922. tanévben a gazdasági viszonyok miatt kénytelen volt megszűnni. Tizennégy évi fennállása alatt oly széleskörű, intenziv munkát fejtett ki, hogy a mai társadalom zenei felnevelésének ez a zeneiskola volt a gyökere és az egyesület céljai megvalósításának leghathatósabb eszköze.

Az egyesület eme második korszakában, 1910-től 1922-ig a közönség zenenevelését nemcsak művészi hangversenyek rendezésével és a zeneiskola működésével igyekezett megvalósítani, hanem zenetörténeti előadások tartásával is. A nagyközönség részére ilyenek voltak különösen a Liszt-centennárium alkalmából tartott művészünnepély, melyen ifj. Somssich Andor, az egyesület elnöke mondott bevezető előadást Liszt Ferenc életéről és jelentőségéről, mely tanulmány csirája volt az ez évben megjelent munkájának, Liszt Ferenc életének, melyet a zenekritika nagy elismeréssel fogadott. További emlékezetes zenetörténeti előadások voltak a vármegyeház nagytermében dr. Serényi Antal egyesületi zeneigazgató által Chopinről, majd Mendelssohnról tartott és közbeszúrt zeneszámokkal élénkített előadásai. Ugyancsak gondoskodás történt arról is, hogy a zeneifjúság is nyerjen esztétikai és történeti ismeretekre alapított nevelést, s dr. Serényi Antal zeneigazgatónak ez irányban tartott előadásai a Zenekultura címen indított zeneujságjában nyomtatásban is megjelentek oly időben, mikor az országos napilapok állandóan panaszkodtak a zeneirodalom pangásáról.

1922-től 1924. év végéig az egyesület működése pangott. Az akkori idők felfogása is bénította még az egyesület életét, mert a társadalmilag és felekezetileg egyetemes összetételű egyesület nem volt korszerű. Ami zeneélet ez időben Kaposvárott folyik, az kizárólag magánvállalkozások eredménye és törekvése: és pedig hangversenyeket az 1918. évben létesített Harmonia zeneműkereskedés rendez, egészen a világvárosok stilusában, az ifjúság olcsó zenenevelése pedig részint az iskolákban nem szakemberek kezébe kerül, részint pedig az iskolákon kivül álló szakképzett zenetanárok látják el a zenetanítást. A munka a zeneéletben nem egységes, de annál behatóbb, odaadóbb, szinte megfeszített munka folyik, mindenben tökéleteset és értéket nyujtani. A társadalom telítve van a zenekultura igényével, az „Új-Somogy" napilap 1924. évi karácsonyi számában Székely Sándor volt egyesületi titkár tollából cikk jelent meg, mire a zenekedvelők egyesülete ismét akcióba lépett.

A zenekulturának fokmérője a zenetörténet mértéke szerint a szimfonikus zenekar, enélkül lehet zenei élet, — de zenekultura, ami a társadalominak zenei együttműködését jelenti, — nem. A zenekar eszméje az 1925. január 12-iki választmányi ülésen öltött testet, amikor is Dépold Béla, az egyesületnek 1921. óta elnöke, bejelentette, hogy az egyesületnek több lelkes tagja megszervezte a szimfonikus zenekart. A választmány lelkesedéssel fogadta az eszmét, s a következménye az lett, hogy a zenekar 1925. január 20-án már össze is ült első próbájára Soltész Emil karmester vezetése mellett. A nagyszerű bemutató előadás Soltész Emil karnagy vezetésével és állandó ünnepeltetésekkel kisérve 1925. március 16-án volt a városi színházban. A második hangverseny 1925. junius 1-én volt az egyesület elnökének, Dépold Béla emlékének szentelve, ki az új életre kelt egyesület nagy veszteségére 1925. április havában meghalt.

A szimfonikus zenekarral Kaposvár a zenekultu-

rával bíró többi dunántúli városok sorába került és a zeneegyesületnek új kulturális korszaka vette kezdetét. A Zenekedvelők Egyesülete, melynek tagjainak létszáma a 400-at is meghaladja, zenekari hangversenyeivel bebizonyította, hogy a város anyagi támogatására és a közönség szeretetére érdemes.

Kaposvári Postás Énekkar.

Kaposvár város közönsége, mely minden szép és nemes eszmét szeretettel karol fel, élénken érezte annak hiányát, hogy nem volt a városban dalos egyesület. Sok kisérlet történt dalárdák megszervezésére. Lelkesedésben nem volt hiány, de hiányzott a kitartás. A megalakult dalárdák csak rövid életüek voltak. Végre néhai Szabó Árpád, a kaposvári postahivatal főnöke vette kezébe az ügyet. Az ő lelkes ügybuzgalma folytán alakult meg 1908-ban a Kaposvári Postás Énekkar, mely az alapító elnöksége mellett életképesnek bizonyult. Az énekkar évenként rendezni szokott egy-két nagyobb szabású hangversenyt, mely szinte esemény számba megy. Az utolsó két évtizedben minden hazafias, jótékonycélú s egyéb ünnepeken felcsendült a postás énekkar dala. Az énekkar teljesen önzetlenül szolgálja a dal kultuszát. Hangversenyeinek jövedelmét mindig a jótékonyság oltárára helyezi. Az énekkar jelenlegi elnöke Muzikár Ferenc, postahivatali igazgató, postafőnök. Karmester: Málik Mátyás, ny. postaellenőr, ki az énekkart megalakulása óta, fáradtságot nem ismerve, vezeti. Az énekkar tagjai postatisztviselők s egyéb köz- és magánhivatalnokok. Újabban élénk dalos élet indult meg városunkban, egymásután több dalárda alakult. A postás énekkarra azonban, városunk ez egyik legrégibb dalos egyesületére, mely nemcsak helyben, de vidéken is sok szép sikert aratott, a multnál is dicsőségesebb jövő vár.

Kaposvári Városi Dalárda.

1925. április végén járt le a Sopronban, augusztus 14—17-ére tervezett XX. országos dalosversenyen való részvétel bejelentésének határideje. Kaposvárott volt ugyan már négy dalárda, de egyik sem érzett magában annyi erőt, hogy az országos dalosversenyen résztvehessen.

Azt viszont nem lehetett többé megengedni, hogy ifjú, rohamosan fejlődő városunk színei ne szerepeljenek az immár huszadszor rendezett országos dalos mérkőzésen.

Így jött létre a városi dalárda megalakításának gondolata, melyet két lelkes kulturember hamarosan valóra is váltott. Dr. Gauser Rezső segédtanfelügyelő összeválogatta a legjobb hangú dalosokat, kiket azután dr. Vétek György polgármester értekezletre hívott össze. Amikor előadta, hogy a város becsületéről van szó, hogy Kaposvár, a Dunántúlnak immár egyik legnagyobb városa nem maradhat el egy olyan országos mérkőzésről, melyet a kultura fülbemászó fegyvereivel vívnak meg, az összegyült dalosok egyhangulag elhatározták, hogy megalakítják a városi dalárdát.

Miután karmesterül sikerült Soltész Emil zenetanárt megnyerni, a dalárda junius elején megkezdte működését. A Magyar Dalosszövetség ugyanis megengedte, hogy az ország legfiatalabb dalárdája is részt vehet az országos dalversenyen. Öt dalt kellett megtanulnia a kezdő dalárdának, közöttük Hoffer: „Mi riasztja fel a magyart" című gyönyörű műdalát is, melyet a dalárda versenydarabjául választott.



Dr. Gauser Rezső,
a Kaposvári Városi Dalárda ügyvezető elnöke.

Ezenkivül számos akadályt kellett a vezetőségnek leküzdenie, hogy a város színeit diadalmasan lobogtathassa Sopronban. A magyar kultura és városunk iránti rajongó szeretet annyira tudta lelkesíteni a dalárda fáradhatatlan elnökségét, hogy az országos versenyen való részvétel minden feltételét, még a tetemes költségeket is biztosítani tudta. Ebben nagy segítségére volt a város műpártoló közönségének az az áldozatra kész része, amelyik az első felhívásra sietett a városi dalárda alapító és pártoló tagjainak sorába állani. A városi dalárdának egy hó alatt négy alapító és 60 pártoló tagja lett.

A zászlóanyai tisztséget városunk hölgytársadalmának három vezető tagja volt szíves vállalni, és pedig dr. Matolcsy Sándorné, Stephaich Pálné és dr. Vétek Györgyné.

Augusztus 14-én indult el a 23 tagból álló ifjú dalárda a soproni országos dalversenyre. Csupán képviselni akarták Kaposvár városát, arra azonban, hogy mint az ország legfiatalabb dalárdája, sikert érhessen el, gondolni sem mert senki.

Annál örvendetesebb volt tehát az a meglepő hatás, melyet versenydarabukkal elértek. A zsufolásig

megtöltött nagy előadóterem közönsége tomboló tapssal jutalmazta dalárdánk rendkivül finom és szabatos énekét. A zsüri pedig számos régi dalárda mellőzésével az V. csoport 3/b. díjával, Szolnok város ezüst érmével tüntette ki az ország legfiatalabb dalárdáját.

A „Sopronvármegye" augusztus 17-iki ünnepi száma pedig a dalosverseny lefolyásáról irva, külön kiemelte a mi dalárdánkat, mint amelyik „legkulturáltabban énekelt".

Ennyi nem várt siker után a város közönsége is ünnepélyesen fogadta a hazatérő dalárdát. Dr. Kovács Soma h. polgármester a pályaudvaron meleg szavakkal üdvözlte derék dalárdistáinkat, akiknek nevében dr. Gauser Rezső ügyvezető elnök mondott köszönetet.

A fiatal kulturegyesületnek ezzel egyszerre tekintélyes multja lett. Minthogy pedig a mult a jövő záloga, bizton remélhetjük, hogy dalárdánk még sok dicsőséget és sikert fog aratni s ezzel fényt és hírnevet szerezni szeretett városunknak.

Képünk a soproni országos dalversenyen résztvevő városi dalárdát ábrázolja. Középen ül Blickle Aliz soproni úrleány, aki a dalárda zászlaját megkoszorúzta s az első díszes szalaggal megajándékozta. Tőle jobbra: dr. Gauser Rezső ügyvezető elnök, Brillné, dr. Waldmann Lajos ügyvéd, főtitkár, Blickle E. (vendég). balra: Soltész Emil karnagy, Soltészné, dr. Cságoly Sándor orvos, választmányi tag, Cziráky János kir. járásbíró, választmányi tag. Alsó ülő sor (balról jobbra): Boncz Géza városi hivatalnok, Vörös József pü. tisztviselő, Trabalka Imre v. jegyző, v. tag, Fejes Kálmán pü. tisztviselő. Első álló sor: Tormássy István polg. isk. tanár, Hillier Sándor áll. tanító, Molnár Pál mezőg. kam. titkár, Vincze Imre várm. hiv., Horváth János magántisztv., pénztáros, Győrffy Elemér pü. tisztv., zászlótartó, vitéz Bartha Balázs vm. számellenőr, v. tag, Tóth Zoltán felső keresk. isk. tanár, v. tag. Marton Géza ny. máv. főellenőr, Göndör Ferenc polg. isk. tanár. Felső sor: Csegezy Ferenc pü. tisztv., Szabó Ferenc magántisztv., Csicskár József áll. tanító, Kétszery Lajos polg. isk. tanár és fivére (vendég).

Kaposvári Somssich Pál reálgimnázium ifjúsági énekkara.

A kaposvári Somssich Pál reálgimnázium énekkara az utóbbi években annyira fejlődött, hogy szinte felülmúlta a középiskolai színvonalat. A kar igazi képességei az összehasonlítás hijján csak akkor tüntek ki, amikor a „Magyar Jövő" budapesti II. országos dalversenyén 1923-ban az első csoport II. díját nyerte.



Róder Pál,
a kaposvári Somssich Pál reálgimnázium tanára, az ifjúsági énekkar vezetője.

sőt igen erős jelöltje volt az I. díjnak, melynek odaítélését váratlan teljesítményével már akkor kérdésessé tette. A következő évben biztos fölénnyel hozta meg



Kaposvári Városi Dalárda.

a legelső díjat. A feltételek szerint 24 óra alatt betanítandó kötött számmal is, meg a klasszikus értékű Koessler: Elhagyatva című szabadon választott darabjával is frenetikus hatást ért el a Vigadót zsúfolásig megtöltő közönség soraiban. Az ezüst kelyhet, a fővédnöknő Horthy Miklósné Őfőméltósága személyesen adta át a kar vezetőjének, Róder Pál igazgatóhelyettesnek. A hazatérő kart a vasútállomáson egybesereglett hatalmas közönség babérkoszorúval, dr. Vétek György polgármester pedig megkapó üdvözléssel fogadta.

Az 1925. május 24-én rendezett IV. országos dalosverseny meghozta a teljes sikert. A kar Siklós Albert: XCIII. zsoltár című örökbecsű művével ismét a legelső díjat nyerte és három évi időtartamra elnyerte a „Mintadalárda" díszes címét. A város közönsége örömének a mult évihez hasonló ünnepélyes fogadtatáson kivül a junius 3-án rendezett zeneegyesületi szimfonikus zenekari hangversenyen is lelkes kifejezést adott, ahol a „Mintadalárda" a meghívásnak engedve, elénekelte versenyszámait és ezenfelül a szimfonikus zene-



Kaposvári Somssich Pál reálgimnázium ifjúsági énekkara.



Kaposvári Iparos Dalárda.

kar kiséretében Koessler—Eötvös: Végrendeletét. A város képviselőtestülete junius 4-én tartott rendes közgyűlésén egyhangú határozattal mondott köszönetet az intézet igazgatójának, az énekkar vezetőjének és a tanári karnak a városra is dicsőséget hozó fényes szereplésért.

Fentieken kivül Kaposvárott működik még a *Vasúti Dalkör*, az *Iparos Dalárda* és a *Munkás Dalárda*.

A város közintézményei.

Közegészségügy.

Kaposvár r. t. város területén a közegészségügyi szolgálat ellátására három orvosi állást szerveztek. Ennek megfelelőleg a várost három egészségügyi körzetre osztották fel. Ügyvezető főorvos dr. Weisz Albert, kerületi orvosok: dr. Török Lajos és dr. Ungár Géza. Mentőparancsnok, fertőtlenítő tiszt és köztisztasági felügyelő Lenkei Antal. A fertőtlenítést orvosi utasításra fertőtlenítő tanfolyamot végzett három férfi és egy nő végzi egy okleveles fertőtlenítő tiszt felügyelete mellett. Felszerelésük egy mentő kocsi, két fertőzőbeteg szállító kocsi, egy hulla kocsi, egy mobil gőzfertőtlenítő, egy stabil gőzfertőtlenítő gép, 10 drb. Bukovszky-féle „Hyroformál" formalingáz fejlesztő gép, 4 drb. szublimátszóró fecskendő és több apróbb eszköz. Hivatalból elrendelt fertőtlenítéseket, fertőző betegek szállítását, szegénysorsú és balesetekből származó hullák szállítását díjtalanul végzik. A mentő kocsi 50.000 koronáért áll rendelkezésre. Magánfelek által kért fertőtlenítéseket mindenkor csak az elhasznált anyag árának megtérítése ellenében végzik.

A város közegészségügyi intézményei: ideiglenes 25 ágyas járványkórház és fertőtlenítő intézet.

Az anya- és csecsemővédő intézet fentartásához a város nagy mértékben hozzájárul, amennyiben őt védőnő fizetését magára vállalta. A tüdőbeteggondozó intézetet pedig folyó évre 12 millió korona segélyben részesíti.

A város köztisztasági intézménye még nagyon kezdetleges s ennek átszervezése folyamatban van. Jelenleg egy köztisztasági felügyelő mellett 11 állandó munkás és három állandó fuvaros végzi a belváros utcáinak tisztogatását.

A házaknál összegyűlő szemét kihordását a város belső területén a város öt fogatával házi kezelésben végezteti.

Városi aggápolda.

(Lásd 64. képet.)

Winkler József kaposvári születésű gödrei plebános 1800-ban az elszegényedett, munkaképtelen iparosok részére 12 ággyal a Fő- és Anna-utca sarkán egy aggápoldát építtetett, melyet 1899-ben bontottak le és helyére 1904-ben az áll. elemi iskola épületét emelték.

Az aggápolda az alapítás óta mindig a város felügyelete alatt állott. Bergel József városi orvost bízták meg 1850-ben az aggápolda felügyeletével, aki 1856-ban az aggápolda állapotáról a tanácsnak jelentést tesz. Eszerint az alapító által hagyományozott tőke nem volt már elegendő a fentartásra. Ezért a város lakósai önkéntes adományokkal járultak hozzá, miáltal a tőke majd nyolcszorosára szaporodott. Előadja, hogy az aggápolda már kicsiny és csak 12 személy részére alapították. Az élelmezés rossz, tisztaságra is nagyobb gond fordítandó. Sürgeti az aggápolda megnagyobbítását. 1855-ben 53 egyén és pedig 37 férfi és 16 nő nyert elhelyezést. Az ezen évben fellépett kolerában mind megbetegedtek, 41 meggyógyult, 12 pedig meghalt. 1857-ben összesen 17 személy volt az aggápoldában és pedig 15 ingyenes és 2 fizető. Ezen évben bevétel kamatok, perselypénz, céhek és mesterlegények adakozásából 500 pp. forint, ehhez járult a polgármesteri hivatal által április 1-től december 31-ig a gondnok számadása alá adott pénzbírság, 353 pp. forint 24 krajcár; összes bevétel 853 pp. forint 24 krajcár. Ezen bevételből a napi élelmezési, faszükségleti, némi építkezési és felszerelési kiadásokat fedezték.

A gondnok kezelése alatt az aggápolda anyagilag emelkedett, tehát a lakósok önkéntes adományainak segélyéhez nem kellett fordulni.

A város hatósága ezen jelentést megnyugvással tudomásul vette és kimondotta, hogy jövőben a pénzbírságon kivül a szegénypénztárba a letelepedőktől, szegényebb sorsuak után egy, a jobb móduak után 4 pp. forint fizettessék.

A gondnok számadásainak megvizsgálására Fatér János és Folly Imre bizottsági tagokat küldték ki.

1858-ban az aggápolda-alap tőkéje 7000 pp. forint volt.

Később egyesek ágyalapítványokat tettek, így többek között a kaposvári születésű Markovics János pápateszéri plebános, később veszprémi kanonok is. A nevéről elnevezett ágyalapítvány mai nap is megvan.

A Winkler József által épített aggápolda-épület lebontása után az aggápoldát a Szigetvári-utcában Oberczeller Antaltól megvásárolt épületbe helyezték. Később a közellátásra szoruló aggok elhelyezésére ez sem volt elégséges. Néhányukat magán egyéntől bérbe vett helyiségben kellett elhelyezni, míg végre sok tárgyalás után 1923-ban a város cseri ingatlanán épített új épületben nyertek elhelyezést. Itt 57 ágy van, külön 23 férfi és külön 34 nő részére.

Egy ápolónő végzi az aggok tisztántartásával és ápolásával járó teendőket. A gondnok pedig ellátásukat intézi és a házirendet tartja fenn.

Az élelmezésükhöz szükséges dolgokat a lehetőség szerint a város gazdaságában termelik.

A város ivóvízzel való ellátása.

Régi időben a város lakossága a házaknál ásott kutakból nyerte ivóvizét; voltak ilyen ásott közkutak is az utcákon és pedig a Fő-, Petőfi-, Kanizsai- és Malom-utcában, melyeket később betemettek.

A Kossuth-téren is volt egy közkút, melyet Inselt Samu kaposvári lakós ásatott. Ezt 1910-ben temették be.

Egyik legrégibb közkút, amely mai nap is fennáll a Széchenyi-téren, az úgynevezett „Szent János kút". Ezen kút ásatási költségeire a város hatósága 1842., 1843., 1844. és 1845. években táncmulatságokat rendezett, míg végre 1850-ben a kút elkészült. A kút mellett Szent János szobra állott. 1850-ben elhatározták, hogy a kút mellé kőből víztartányt készítenek. Fogel József pécsi kőfaragó 1851-ben egy 120 akós vízfogót 380 p. forintért el is készített. Az érte járó összeget 1851. május 17-én kiutalták neki. A víztartó közepén állott Szent János szobra. Ugyanekkor azt is elhatározták, hogy a kutat tíz darab kőoszloppal és arra függesztendő vasláncczal kerítik be. Egy kőoszlop 6 p. forintba került.

Már 1834-ben hiányát érezték a jó ivóvíznek. Ezért a Fő-utca és Irányi Dániel-utca sarkán közadakozásból ártézi kutat akartak furatni. A munkát rabokkal meg is kezdették, de a kisérlet az akkori kezdetleges fúróeszközök használata mellett eredménytelen maradt.

A város terjeszkedése és a lakosság szaporodása, továbbá a város belterületén az építkezések tömörülése és ennek következtében a megfertőzött víz szükségessé tették, hogy a város hatósága jó ivóvízről gondoskodjék. Ennélfogva 1893-ban elhatározta, hogy a Bethlen-téren egy ártézi kutat furat. A fúrás 4"-es csővel 90 méter mélységig történt. Ezen mélységnél a fúrást a cső szűk mérete miatt tovább folytatni nem lehetett s 1894. február havában hosszabb sikertelen tárgyalás után abbahagyták. A fúrást Kann és Heller budapesti cég teljesítette. A munkálatok a városnak mintegy 3000 forintjába kerültek. A fúrásnál használt fabódét a térről csak 1896-ban távolították el.

A herceg Esterházytól megvett „Meggyes"-telken (a mai Katholikus Kör telkén) bő víztartalmú nagy kút volt, melyből a vizet gőzerővel szivattyúzták egy nagy víztartányba. 1898-ban a csővezetékkel a Fő-utca egyrészét és a Kossuth-teret öntözték belőle. Később, 1903-ban az új városházát is onnét látták el vízzel.

Kaposvár r. t. város hatósága sokat foglalkozott a város lakosságának jó ivóvízzel leendő ellátásával. Végre 1898-ban Somogy vármegye törvényhatósága a földmívelésügyi miniszterhez kérelmet intézett Kaposvár talaj- és vízviszonyainak tanulmányozása és ezzel kapcsolatosan a kutak terveinek és költségvetésének elkészítése miatt.

Ezen kérelemre a földmívelésügyi miniszter 1898. október 28-án 65910. számú rendeletével Kaposvár r. t. város talaj- és vízviszonyainak tanulmányozásával és ennek alapján a tervek készítésével a m. kir. országos vízépítési igazgatóság a közegészségügyi mérnöki osztályt bízta meg.

Ezen rendelet alapján 1899. junius 26-án dr. Szontagh Tamás bányatanácsos és Farkas Kálmán műszaki tanácsos, a közegészségügyi mérnöki osztály vezetője a helyszínen megjelentek és nevezett bányatanácsos által már előzetes tanulmányai alapján ismert forrásvidékeket bejárták.

A helyszíni szemle ezen fúrásokra nézve kedvezőtlen adatokat szolgáltatott. Erre 1899. julius 4-én a közegészségügyi mérnöki osztály vezetője a további tanulmányokra vonatkozó javaslatát Németh István polgármesternek küldötte meg, aki a próbafúrást a Kaposvölgyben (Kecelhegy alatt) 1899. augusztus 1-én tényleg megindíttatta. Két hónap alatt 9 fúrással 170 méter mélyre jutottak.

Ezután a toponári völgyben kezdték meg a próbafúrást ugyanezen év október 1-én és itt keresztirányban tíz fúrással két hónap alatt 251.5 méter mélységet értek el.

Mindkét völgyben a fúrásokból vízmintákat vettek. Ezeket Scholz Lajos kaposvári vegyész, nyilvános vegyvizsgáló állomásán megvizsgálta és kitünő minőségű ivóvízeknek találta.

A terjedelmes fúrási előtanulmányok, vegyvizsgálatok, szállítási és fuvarköltségek a vármegye által megszavazott 4800 korona előmunkálati költségből 2600 koronát emésztettek fel. Tehát egy folyóméter próbafúrás minden mellékkiadással és a próbaszivatyúzásokkal együtt kerek 6 koronába került.

A vízmennyiség megállapítása végett a közegészségügyi mérnöki osztály vezetője három próbakút létesítését hozta javaslatba a városi tanácsnak, amely ezen javaslatot Somogy vármegye alispánjához felterjesztette.

A próbakutak létesítése iránt Zsigmondi Béla mérnök, budapesti vállakozóval 1901. julius 27-én megkötött szerződést 1901. augusztus 5-én, 395/24538. kgy. szám alatt Somogy vármegye törvényhatósága elfogadta.

Zsigmondi Béla az I. számú próbakutat a Kaposvölgyben 315 mm. átmérőtű csővel 12.17 méter mélységre szeptember 8—20. napjaiban készítette el. Ezt azután kibélelte 280 mm. átmérőtű és a vízhordó rétegnél lyukasztott falu csővel, majd szeptember 21—28-ig próbaszivattyúzásnak tette ki. A próbakútból 5.14 méter terep alatti vízszínállás mellett napi 362.000 liter 13 celsius hőfokú vizet szivattyúzott ki.

A második próbakutat a toponári völgyben, 315 mm. átmérőtű csövekkel október 1-től 10-ig, 17.59 méter mélységre fúrták. Ezt is 280 mm. átmérőjű és a vízhordó rétegnél lyukasztott falu csővel bélelték ki.

A víz állása a csőben mintegy 1.30 méter mélységben volt. Ezen kút október 11-től 24-ig volt szivattyúzás alatt, mely időben 6 méter mély vízszínállás mellett 400.000 liter tiszta és jó víz volt naponkint kiemelhető.

A harmadik próbakutat ugyancsak a toponári völgyben, a patak közelében sűlyesztették le. Ott 315 mm. átméretű csővel október 29-től november 13-ig 23.47 méter mélységre haladtak. A fúrásba 24.61 méter hosszú 280 mm. átméretű béléscsövet sülyesztettek, melyet a vízhordó rétegeknél előzetesen átlyukasztottak.

A víz ezen fúrásból természetes nyomással lassan csörgedezett. A harmadik kút próbaszivattyúzását 1901. november 23-tól december 3-ig folytatták. Abból 4.34 méter mély vízállás mellett 260.000 liter jó ivóvizet szivattyúztak ki napi átlagban.

A két kút szivattyúzása alkalmával azoknak egymásra való kölcsönös hatása nem volt észlelhető, azaz más szóval, az egyik kút szivattyúzása alkalmával a másiknak vízállásában változás nem volt tapasztalható.

Az első számú kút költsége 840 korona, szivattyúzása 128 korona, a második számú kút költsége 1225 korona, szivattyúzása 126 korona 06 fillér, a harmadik számú kút költsége 1645 korona, szivattyúzása 152 korona. A három kút befedése à 14 kor. = 42 korona.

A három kút létesítése, csövezése, szivattyúzása és befedése tehát 4161 korona 60 fillér költséget okozott, ehhez hozzáadva a 2600 korona próbafúrási költséget, az előtanulmányok összköltsége 6761 korona 60 fillért tett ki, a vármegye által előzetesen megszavazott 4800 koronával szemben. Fenti összegben azonban a három kút olyan csövezése is bennfoglaltatik, hogy azok a létesíteni szándékolt vízvezeték céljaira felhasználhatók lesznek. A csövek bennhagyása által előállott s a fenti összegben bennfoglalt többköltség 1377 koronát tett ki.

A közegészségügyi mérnöki osztály vezetőjének véleménye szerint tekintettel, hogy Kaposvár r. t. város lakosságát az 1900. évi népszámlálás alkalmával 17480-ban állapították meg, s hogy 1890-ben a lakosság száma csak 12544 volt, azért 30 év mulva, azaz 1930-ban a lakósok számát mintegy 35000-re tehetjük, azaz a jelenlegi lakosszámnak közel kétszeresére. Tekintettel arra, hogy a városban levő házaknak egy része olyan, melyekben a vízvezeték megépítése esetén házi vezetékek nem létesülnének, azért elég bőven számítunk, ha fejenként és naponkénti átlagban 75 liter víz fogyasztását tételezzük fel. Ez a mennyiség az összes szükségleteket fedezi és ezen számítás mellett a házi vezetékeket csak vízmérővel engedélyezi. A lakosság szegényebb sorsú része vízvezetéki kutakról hordja vizét. Ha tehát a vízvezeték a közel jövőben kiépülne, akkor az átlagos napi szükséglet 20.000 lakóst véve fel, 1500 köbméter lenne, mely mennyiség 30 év alatt mintegy 2625 köbméterre emelkedhetnék.

Minthogy egy-egy kút a próbaszivattyúzás alkalmával 260—400 köbméter vizet adott naponként, azért a megerőltetés elkerülése végett, csak 220 köbméter napi átlagot számítva kutankint, jelenleg hét, 30 év mulva pedig mintegy tizenkét csőkút lenne üzemben tartandó.

Tekintettel arra, hogy a Kaposvölgyben végzett előtanulmányok 12 kút elhelyezésére alkalmas rétegek jelenlétét nem mutatták ki, viszont a toponári völgyben ezt tényleg kimutatták, azért az egész város területének ivóvízzel való ellátására a toponári völgy felhasználását tervezték. Ezen utóbbi helyen a vízhordó rétegek jelenlétét a völgy keresztirányában egyelőre 300 méter szélességben mutatták ki, de kétségtelen, hogy ezek Toponár felé terjedve sokkal hosszabb darabon is kimutathatók. Ám a feltárt szakaszon is elhelyezhető idővel 12 csőkút egymástól 25 méter távolságban s a 35 év mulva szükséges 2625 köbméter átlagos vízmennyiség előreláthatólag a feltárt 300 méter széles völgyszakaszon is összegyűjthető lesz.

Igazolható ezen számítás még a következőképen is: A toponári völgynek vízgyűjtő területe a Kaposvár—toponári út felett mintegy 17.600 hektárra tehető. Ha ezen területre évi 600 mm. csapadékot veszünk fel, 105.6 millió köbméter csapadék jut, ami naponként 289.315 köbméternek felel meg. Ez a mennyiség a fenti 2625 köbméter napi átlagnak több, mint százszorosa. Ha tehát a napi átlagos csapadéknak csak tizedrészét számítjuk, mint olyant, mely a talajba beszivárog és a fővölgy irányában lehuzódik, még akkor is könnyen jutunk a kivánt mennyiség tízszeresére.

A város mostani 1500 köbméter vízszükségletének fedezésére a jelenlegi két toponári völgyi kúton kivül tehát e két kút között még öt további fúrt kút lenne egymástól mintegy 28.7 méter távolságban létesítendő. Az ezen kutakból nyerhető 1500 köbméter napi vízmennyiség egy közös szívóvezetéken jutna a toponári patak és az országút keresztezésénél épitendő gépházban elhelyezendő szivattyúba. A 20 tényleges lóerejű motor által hajtott és 17.4 liter másodpercenkinti szállítóképességű szivattyú a vizet egy 225 mm. belátméretű, öntött vas nyomócső segélyével szállítaná a városon keresztül a toponári völgytől mintegy 6 kilométer távolságnyira fekvő, Kecelhegyen elhelyezendő és 500 köbméter férőjű, földalatti kétszakaszú beton víztartóba.

Ezen számításnál a katonai térkép magassági adatainak alapul vétele mellett feltételezték, hogy a toponári völgy fenekének terepfüggője a toponári országúti híd keresztezésénél 130 méter. Az itt nyerendő víz leszivattyúzott vízszínállása 125 méter. A város terepszíne a római katholikus templom küszöbénél 147 méter és a keceli hegy tetején elhelyezendő medence legmagasabb vízszínfüggője 188.4 méter az Adriai tenger színe felett.

A statikai emelőmagasság ezen számítás szerint 63.4 méter, mihez hozzáadva a 6 klm. hosszú, 225 mm.-es nyomóvezetékben előálló 8.6 méter surlódási veszteséget, az összes emelőmagasság 72 méter lesz.

A vízlóerők száma 16.7, a motor által tényleg kifejtendő lóerők száma, a szivattyú 85%-os hatásfoka mellett kereken 20.

A szivattyútelepen a kellő tartalék jelenléte miatt két darab 20 effektiv lóerejű motor és két darab 17.4 másodpercliter szállítóképességű szivattyú lenne felállítandó, melyek közül az egyiket állandóan, éjjel-nappal működésben tartanák, a másik pedig tartalékul szolgálna.

A mótorok lehetnének gőzgépek, melyeknek hűtővizét a patak szolgáltathatná, de takarékosabb üzem lenne elérhető a nyers kőolajjal táplált Diesel-féle petróleum-mótorokkal, melyek alkalmazása mellett az 1500 köbméter napi víz beszállítására napi 14—15 korona áru nyersolajra lenne szükség.

A 6 kilométer hosszú, 225 mm.-es főcső egyúttal elosztó vezetékül is szolgálna és feltételezve, hogy a városnak a térképen kitüntetett csaknem összes utcáiban lefektetnék a csöveket, összesen 23700 folyóméter öntöttvas csővezetékre lenne szükség, melyet 153 tűzicsappal, 50 tolózárral és 20 utcai közkúttal szerelnének fel.

Az így leírt vízmű költségei előreláthatólag a következők lennének:

1.	További öt fúrt kút, a szívóvezeték és a két kút felszerelése	15.000 K.
2.	Gépészeti berendezés: 2 drb. 20 eff. lóerejű szivattyúgép, egyenként 17.4 mpl. víznek 72 m. összmagasságra való emelésére	43.000 K.
3.	Gépház (Diesel-mótor alkalmazása esetén)	12.500 K.
4.	Lakóház (két családnak)	10.600 K.
5.	6000 folyóméter 225 mm.-es csővezeték à 18 K	108.000 K.
6.	4500 folyóméter 150 mm.-es csővezeték à 12 K	53.000 K.
7.	6600 folyóméter 100 mm.-es csővezeték à 8 K	52.800 K.
8.	6600 folyóméter 80 mm.-es csővezeték à 6.5 K	42.900 K.
9.	6 drb. 225 mm.-es tolózár à 175 K	1.050 K.
10.	4 drb. 150 mm.-es tolózár à 90 K	360 K.
11.	12 drb. 100 mm.-es tolózár à 60 K	720 K.
12.	28 drb. 80 mm.-es tolózár à 50 K	1.400 K.
13.	50 drb. tolózármutatótábla à 2 K	100 K.
14.	153 drb. feltalajtűzcsap à 120 K	18.360 K.
15.	20 drb. ejektor közkút à 240 K	4.800 K.
16.	500 köbméteres földalatti portlandcementbeton vízmedence, kétszakaszú, felszereléssel	20.000 K.
17.	Villanyos vízállásmutató	1.000 K.
18.	Előreláthatatlanokra, munkavezetésre és kikerekítésre	14.410 K.
	Főösszeg:	400.000 K.

A végzett előmunkálatok tulajdonképen a megyeház, közkórház és laktanya vízzel való ellátása céljából indultak meg. Ha tehát Kaposvár r. t. város az egész város vízvezetéki hálózatának kiépítésébe nem menne bele, az esetben is javasolja a közegészségügyi mérnöki osztály ezen épületek, valamint az állami középületek vízzel való ellátása céljából szükséges vízmű és hálózat megépítését, amely mintegy 90.000 koronába kerülne.

Kaposvár r. t. város képviselőtestületének 1902. május 1-én tartott közgyűlésén a város talajviszonyainak tanulmányozására és ennek alapján vízvezetéki tervek készítésére vonatkozik a tanács azon javaslata, melyet a közegészségügyi mérnöki osztály véleménye alapján terjesztett elő. Erre a közgyűlés kimondta, hogy mivel a város alacsonyabban fekvő, leginkább lakott több utcájában a kútvíz élvezhetetlen, rossz s az egészségre káros, a magasabban fekvő utcák pedig az év legnagyobb részében vízhiányban szenvednek, kívánatos a vízvezeték létesítése. Javaslattételre saját kebeléből a város polgármesterének elnöklete alatt Bakonyi Ferencet, Bereczk Sándort, dr. Berger Samut, Csorba Edét, Csondor Jánost, Darnay Bélát, Hagelmann Károlyt, Kapotsffy Jenőt, Kemény Samut, Máriffy Emilt, Papp Mihályt, Poór Sándort, dr. Polányi Lajost, dr. Réthi Ignácot, Roboz Istvánt, dr. Rózsa Ernőt, Szabados Imrét, dr. Szaplonczay Manót, Szalay Károlyt, Szarka Jánost, Scholz Gyulát és Scholz Lajost küldi ki azon utasítással, hogy a bizottság a szükséghez képest az országos vízépítési bizottságot műszaki közegének a tárgyalásokra leendő kiküldése végett keresse meg.

A vízvezeték általános terveinek és költségvetésének elkészítésére 1902. október 2-án tartott közgyűlés megbízást ad. A terveket az országos vízépítési igazgatóság közegészségi mérnöki osztálya elkészítette.

A város képviselőtestülete 109/5674/1903. számú határozatával 500.000 korona befektetési költség erejéig a vízvezeték építését elhatározta; a határozatot a törvényhatóság 538/20165/1903. kgy. sz. a. jóváhagyta.

Az építési munkálatokra ajánlatok beadásának határideje 1903. február 15-ike volt, 29 ajánlatot nyujtottak be. Az ajánlatok táblás kimutatását megsokszorosítva a képviselőtestületi tagok között kiosztották. Az ajánlatok fölött a közgyűlés 1904. április 21-én döntött oly formán, hogy a kútfúrási munkákat Zsigmondi Béla budapesti magánmérnöknek, a város általános vízművének építését pedig a Herczeg Testvérek pécsi bejegyzett cégnek adta ki, utóbbit 347.143 korona 34 fillér összegért és vele a szerződést 1905. május 27-én megkötötte.

Nevezetes dátum a város életében 1906. november 20. Ezen a napon helyezték üzembe a város vízműtelepét (lásd 40. képet), hogy bőséges egészséges ivóvízzel lássa el Kaposvár közönségét. Tizenhat siphon-

kút egészséges, üdítő vize szaladt végig az akkor még alig 10 klm. hosszú csőhálózaton, naponként 1000 m^3 vizet szállítva, melyből alig felét használta el a közönség. Különösen az alacsonyabb fekvésű helyen lakók csakhamar felismerték a vízvezeték közegészségügyi fontosságát s tömegesen kezdték házaikba a vízvezetéket bekapcsoltatni, úgy hogy három év multán a meglevő kutak a jelentkező vízszükséglet kielégítésére elégtelennek bizonyultak. Ezért a város képviselőtestülete 1909-ben újabb 4 siphonkút fúrását határozta el, melyeket még ez évben üzembe is helyeztek. Miután a siphonkutak aránylag kicsiny óránkénti teljesítőképessége, különösen meleg, száraz nyári időkben, a napközi rövidebb időtartamon jelentkező nagyobb szükséglet kielégítésére nem volt teljesen megfelelő, gondoskodni kellett lehetőleg állandó teljesítőképességű vízforrásról, hogy a vízszolgáltatásban fennakadás ne álljon be. 1915-ben egy 118 méter mélységű ártézi kút fúrását rendelte el a város képviselőtestülete. Azonban a város rohamosan emelkedő számú lakósságának vízszükséglete az eddig már üzembehelyezett 31 kút vízhozamával sem volt ellátható. A világháború alatt gondolni sem lehetett a vízmű megfelelő további fejlesztésére. Kénytelen kelletlen a vízszolgáltatás korlátozását kellett elrendelni, mely közegészségügyi szempontból eléggé káros intézkedés, évről-évre, julius s augusztus hónapokban mindég hosszabb életüvé vált.

A háborút és forradalmakat követő idők újjáépítési programmjának egyik fontos tétele volt a vízműnek megfelelő kibővítése, miután a nyári időszakban a vízhiány szinte katasztrófális méretűvé vált. Ennek megvalósításaként a város képviselőtestülete a toponári teleptől független, külön vízmű létesítését határozta el. Megépíttette 1923-ban a Cseri-úton az u. n. II. számú vízművet, mely egy darab 297 méter mély, 480 perc-liter szállítóképességű ártézi kút, kitűnő ivóvíznek minősített vizét bocsátja a város közönségének a rendelkezésére. A II. sz. vízműtelep létesítése a vizellátást lényegesen javította, amennyiben 1924-ben vizkorlátozás elrendelésére már nem volt szükség. Azonban a meglévő kutak Kaposvár város lakóinak lélekszámát tekintve, aránylag oly csekély vizet szolgáltatnak, hogy még kb. 3 drb. 500 perc-liter szállítóképességű kút lenne szükséges ahhoz, hogy a város részére közegészségügyi szempontból megkívánható mennyiségű vizet szolgáltatni képes legyen.

Az I. számú Toponári-úti vízműtelepen 2 drb. à 25 HP. Diesel-féle nyersolajmótor látja el az üzemet, míg a Cseri-úti vízműtelepen 1 drb. 16 HP. villanymótor hajtja a reá közvetlen kapcsolt körszivattyút.

A vízmű csőhálózata 1924-ben 17.3 klm. hosszúságú. A bekapcsolt fogyasztók száma 978.

A vízműtelep utolsó 10 évének adatait a mellékelt grafikon szemlélteti.

Csatornatelep.

Igen fontos közegészségügyi intézménye a városnak a szennyvízcsatornatelep, mely 14.7 klm. csőhálózatán összegyűjti a város szennyvizét s a villamostelepen elhelyezett gyűjtőbasinből 2 drb. 16 HP. villanymótormeghajtású körszivattyúval kinyomják a nagygáti dülőben fekvő szürőtelepre, melynek modern berendezésű kokszszürőin megtisztítva folyik bele a Kaposfolyóba. Sajnos, a koksz szürőtelep 1919. óta nincsen üzemben, miután a gyászos emlékű „minden a miénk" uralom nagyhangú, de annál kevesebb szaktudású hatalmasai a szürőmedencékben elhelyezett kokszot kitermelték s a szociális többtermelés jelszava alatt azt elpazarolták. A város a forradalmat követő nehéz gazdasági időkben nem volt abban a helyzetben, hogy a szürőmedencéket újból megfelelően megtöltve üzembe helyezze. Így a város szennyvizét részben a szürőtelep környéki kertgazdaságok öntözésére használta fel, részben pedig szürés nélkül volt kénytelen a Kapos folyóba bocsájtani.

Most van éppen folyamatban az eljárás a szennyvízcsatorna szürőmedencéjének helyreállítása iránt s remélhető, hogy rövid időn belül, a közegészségügyi követelményeknek megfelelően újból üzembe helyezhető lesz.

A város világítása.

Kaposvárott az utcai világítást 1852-ben hozták be először olajlámpákkal.

Az 1852. márc. 21-én tartott városi ülésen Schröder József bíró előterjeszti, hogy a cs. kir. csendőrkapitány a várost éjjeli világításra szorítja; miért is elhatározták 10 drb. lámpának felállítását olyformán, hogy minden egy forint adó után külön 3 krajcárt vetettek ki. Egyben megbízták a Pestre utazó bírót, hogy 10 lámpát szerezzen be. A 10 drb. lámpa 133 pengő forintba került.

Pollák Mihály kaposvári kereskedőnek 1852. évről 63 p. forint 30 krajcárt, 1853. évről 167 p. forint 58 krajcárt olajért utaltak ki.

Később a város fejlődésével az utcai lámpákat több ízben szaporították.

Németh Ignác polgármester 1883-ban mutatta be a városban a villanyvilágítást, és pedig Tisza Kálmánnak, mint a ref. egyház főgondnokának Kaposvárott tartott református egyházgyűlésen való megjelenése alkalmával, amikor a róm. kath. templomteret villamos ívlámpákkal világította ki.

A villanyvilágítás behozatala előtt a város utcáin mintegy 300 drb. petroleumlámpa világított.

1894-ben a város alkudozásba lépett Siemens és Halske budapesti céggel a városnak villanyvilágítással való ellátása iránt. Így jött létre a céggel a szerződés, mely szerint 50 évre kizárólagos jogot kapott egy központi villamostelepnek a városház hátsó udvarán leendő felépítésére (lásd 6. képet), ahonnét a várost

világítással ellátni tartozik. Ezen szerződést Somogy vármegye törvényhatósága és a m. kir. belügyminiszter 1924-ben jóváhagyta.

Ezen időben az utcákon 300, egyenkint 16 gyertyafényű izzólámpás és 4 drb. 9 amperes ívlámpa világított. A közvilágításért a város utólagos havi 500 forintos részletekben egy évre 6000 forintot fizetett.

1898-ban a város érintkezésbe lépett a Siemens—Halske céggel a telep megváltása iránt, ami hosszas tárgyalások után sikerült és a villanytelepet a város 1900. végén 330 ezer koronáért, a raktárkészletet pedig napi áron megvette és a telepet 1901. junius 1-én saját kezelésébe átvette. Az 1903. junius 3-án tartott képviselőtestületi ülés a villamostelepnek szakértők alkalmazása mellett bizottságilag foganatosított átvételét jóváhagyólag tudomásul vette. A telep átvétele alkalmával Spörlein József üzemvezető 2700 korona évi fizetést, a telepen lakást, fűtést és világítást, Vavró András gépész 2000 korona évi fizetést, lakást, fűtést és világítást kapott és mindkettőjüket felvették a városi nyugdíjintézménybe.

1902-ben a városban 253 villanyáramfogyasztó volt.

1901. évi (hét hónapra) költségelőirányzat szerint:

Bevétel:	
Világításból	46.806 K 66 f.
Munkadíjak és világítási anyagokból	8.400 K — f.
Fel nem használt kölcsöntőke kamata	1.974 K — f.
Összesen:	57.180 K 66 f.
Kiadás:	
Tisztviselők és alkalmazottak fizetése	9.233 K 32 f.
Üzemfentartási anyagok	19.110 K — f.
Raktáráruk és anyagok	6.766 K 66 f.
Tűzkár elleni és egyéb biztosítás	1.484 K 33 f.
Épületek tatarozása	105 K — f.
Irodaszükségletre	175 K — f.
Kamatfizetésre	15.313 K 88 f.
Előre nem látottakra	600 K — f.
Összesen:	52.788 K 19 f.
Előirányzott felesleg	4.232 K 47 f.

1902. évben	bevétel	92.640 K — f.
	kiadás	85.114 K 50 f.
	Felesleg	7.525 K 50 f.

Az 1902. évi kiadásból szén, olaj, tisztítórongy, tüzelőfa 25.029 korona 20 fillér.

1904. évben	bevétel	95.500 korona.
	Kiadás	95.500 korona.
1905. évben	bevétel	113.601 korona 52 fillér.
	Kiadás	112.585 korona 79 fillér.
	Felesleg	1.015 korona 73 fillér.

Évről-évre a város lakósainak emelkedésével a villamostelep fogyasztóinak száma is emelkedett. A telep csak kisebb átalakításokon ment át.

A városi villamostelep fogyasztóinak száma a háborút közvetlen megelőző időkben oly mértékben szaporodott, hogy a telep kibővítésére, illetve átépítésére kellett gondolni, hogy egyrészt a megnövekedett ipari áramfogyasztás kielégíthető legyen, másrészt a gyáripari fejlődés legfőbb tényezője, az olcsó s megbízható energia rendelkezésre álljon.

1913. év végén néhai Möhler János közüzemi igazgató egy elaborátumot készített, melyben Kaposvár város s környékének, kb. 30 klm.-es körzetben villamos árammal való ellátását egy u. n. „Überlandzentrale" megépítésével akarta megoldani. A város és környékének fejlődésére óriási jelentőségű gyönyörű terv kivitelét, mely pénzügyi szempontból igen előnyösnek s a város teherbíró képességével arányban állónak mutatkozott, a háború megakadályozta.

Tovább kellett folytatni az üzemet a régi, elhasznált, sok szenet fogyasztó, kevés biztonságot nyújtó gépekkel, melyek az 1905-ben felállított 1 drb. 180 HP. compound condensatiós gőzgéppel s az 1912-ben beszerelt 2 drb. à 300 HP. Litzenmayer-féle nyersolajmótorral 1080 HP.-t képviseltek.

A villamostelep igénybevétele a Litzenmayer-féle mótorok üzembehelyezése után ugrásszerüen körülbelül 100.000 KWO-val növekedett, melynek nagyrészét a bekapcsolódó iparüzemek használták el. A telep termelése a háború első éveiben óriási módon emelkedett, mely majdnem kizárólag a háborús üzemek energiaszükségletét elégítette ki. A villamostelep 1915-ben 840.041 KWO termeléssel elérte azt a maximumot, melyet 1924-ben is csak megközelíteni, — 835.186 KWO termeléssel, — de meghaladni nem lehetett.

1917-ben a háborús kimerültség a villamostelep termelésén is erősen szembeötlő. Az üzemanyagok (szén, nyers- és kőolajak) beszerzésének nehézségei az áramszolgáltatás korlátozását tették szükségessé, melyet 1921-ig fenn kellett tartani. Lényegesen rosszabbodott a helyzet a vesztett háborút követő forradalmak s a gyászos emlékű „minden a mienk" jelige alatt csak pusztítani s a meglévő értékeket elherdálni tudó tanácsköztársaság uralma alatt. Az üzem vezetését munkástanácsra bízták, akik hozzá nem értésükkel az üzem készleteit annyira kimerítették, hogy a lényegesen korlátozott üzemet is csak a csatornatelep szürőmedencéjében levő koksz kitermelésével lehetett úgy, ahogy fentartani. Károsan befolyásolta a telep termelési és hasznosítási hatásfokát az is, hogy az utcai vezetékhálózatból hadászati célra 1918. év elején több, mint 35 q vörösrezet elrequiráltak. Ezeket a vezetékszakaszokat nagy ellenállású vashuzallal kellett pótolni, aminek kellemetlen következményeit még ma sem sikerült megszüntetni, amennyiben elég központi fekvésű, lakott utcákban még ma sem lehet bekapcsolást engedélyezni a nem megfelelő utcai hálózat miatt.

A villamostelep gépi berendezésének elhasznált-

sága, az óriási üzemköltség s a minimális biztonság parancsoló szükségként hozták ismét felszínre a villamosmű kibővítésének, illetve újjáépítésének gondolatát. 1921-ben Czanyó László üzemigazgató indokolt előterjesztését a város képviselőtestülete is magáévá tette s villamostelepének egy modern, gazdaságosan dolgozó gőzturbina meghajtású forgóáramú teleppé való átépítését részvénytársasági alapon akarta megvalósítani. Az inflációs pénzügyi politika következménye, pénzünk katasztrófális elértéktelenedése a részvénytársaság megalakulását tette lehetetlenné s a sok fáradságos munkával s alapos hozzáértéssel kidolgozott tervet, melynek megvalósítása, az akkori idők viszonyait nézve, a városra s annak polgárságára alig észrevehető terhet, de annál több anyagi előnyt s beláthatatlan fejlődési lehetőséget biztosított volna, tette hosszú időre lehetetlenné.

Köztudomás szerint minden cikknek az ára a békenivó fölé 2—300%-kal emelkedett, addig a villamdíj még a békeárat sem érte el. Ezen ár az országos átlagnál kb. 40%-kal alacsonyabb: ez az eredmény a közüzemek teljesítő képességének legszebb dícsérete.

Tűzoltóintézmény.

Az 1800-as évek elején a városban előfordult tűzesetek alkalmával a tűz oltására a lakósságot rendelték ki. A fogatokat és az egyes embereket, ha szükség volt, kényszer útján is igénybe vették. 1828. új év napján virradóra a „Pap"-utcában (ma Zárda-utca) Badánti Ferenc kémény nélküli háza kigyulladt. A hatóság erre elrendelte, hogy az alacsonyan épült, nádal vagy szalmával fedett pincéket azonnal el kell pusztítani, vagy legalább a nádat, vagy szalmát le kell szedni és deszkával, vagy földdel kell befödni.

1852-ben a város hatósága kötelezte az egyes céheket is a tűznél való megjelenésre és meghatározta azok munkakörét. Az első kis tűzoltószertár, ahol a város egyszerű fecskendezőjét és lajtját tartotta, a róm. kath. templom mögött állott.

A társadalmat irányító eszmék korszakonként más és más formában öltenek testet. A tűzoltóintézmény új formában a XIX. század közepe táján tünt fel. Nemes céljának megértése folytán lelkes emberek 1874. körül Kaposvárott is rájöttek, hogy a vagyon- és életbiztonságot fenyegető s valamennyi elemi csapás között a legelső helyen álló tűzvészek ellen kellene valamit tenni. Megalakították tehát a kaposvári önkéntes tűz oltó- és mentőtársulatot. Első elnöke Kelemen Lajos kir. ügyész, utóbb törvényszéki elnök. Főparancsnoka Németh Ignác kaposvári ügyvéd volt, aki a társulatot 1876. junius 30-án Veszprémben, a dunántúli önkéntes tűzoltóegyletek kerületi szövetségének alakuló gyűlésén, mint a kaposvári egylet meghatalmazott kiküldöttje képviselte. A kerületi szövetség egyhangulag választotta rendes választmányi tagjává. Az 1882. évi augusztus hó 11—14-ikén Zalaegerszegen megtartott VI-ik országos nagygyűlésen Jancsovics Gyula főparancsnok képviselte a kaposvári önkéntes tűzoltó- és mentőegyesületet. 1889. január hóban már Darnay Béla főparancsnok, Beliczay János helyettes-főparancsnok, Németh Ignác tűzrendőr-parancsnok, Goldstein Zsigmond, Gyarmathy János, Diócsy Aladár, Ruttkay Áron parancsnokok, Vekerle József segédtiszt, Papp Mihály szertárnok és Rédei Kálmán jegyző szerepeltek a tisztikar parancsnokságában. 1890—1894-ben ezen fenti parancsnokságnak még tagjai lettek: Olofsohn Gusztáv, Preiszner Károly, Bogyay Jenő, Szabady János, dr. Weisz Ödön parancsnokok, Gosztonyi Sándor és Csukly Károly pedig mint segédtisztek. A Teleki-utcai emeletes tűzoltólaktanyát 1891. március hó végén kezdték építeni s 1891. október elején már ott tartották első őrségüket. 1894. november hóban a főparancsnok Berger Ignác, helyettes-főparancsnok Hudecz János, míg Gyarmathy János, Szabó János, Németh Endre, Rónai Bertalan, Hirczer Ferenc, Valenta János parancsnokok, Pintér Károly és Preiszner Géza segédtisztek voltak. 1894—1900-ban a parancsnokságnak még tagjai voltak: Golobics Márton, Bauer József, Velzl Károly, Rónai Albert, Hompola Károly, Fürst Jakab, Peterka József, Zrinyi József, Szarka János, Varga Lajos, Porkoláb Zsigmond, Harangozó Károly, Boda Miklós, Gundy János és Bódiss Géza. 1897-ben az önkéntesek száma annyira lefogyott, hogy kiegészítésül két szakasz fizetéses tűzoltói állást szerveztek. 1898. október hó végén Chmel Vencel vezetése mellett tűzoltózenekart állítottak fel. 1900. év tavaszán szükségessé vált a tűzoltóság teljes átszervezése, mert a kötelezett tűzoltói intézmény nem vált be. Az önkéntesek száma napról-napra fogyott. A szerelvények, melyeket újakkal évek óta nem pótoltak, alig voltak már használhatók s így Berger Ignác főparancsnok megunva a sok küzködést, fáradtságot, lemondott. Helyette főparancsnok lett Szabados Imre, alparancsnok Rónai Albert, tisztek dr. Reményi Zoltán, Psik Andor, Véniss Károly, segédtiszt Gundy János. 1901—1913-ban főparancsnok Szabados Imre s vezetése mellett a parancsnokság tagjai voltak még Wehovszky Béla, Lengyák György, Horváth Péter, Dörey József.

Szabados Imre főparancsnoksága alatt a tűzoltóság rohamos fejlődésnek indult. 1901-ben a régi, már alig használható szereit teljesen jókarba hozták, egy régi, nem egységes fecskendőjét új fecskendővel cserélték ki, majd évről-évre új létrákkal, gépezetes tolólétrával szaporodtak szerei. 1907. év tavaszán már a Teleki-utcai laktanya szűknek bizonyult s a város vezetősége a város tulajdonában levő Németh István-utca 5. szám alatti épületet jelölte ki tűzoltólaktanyául, ahol deszkából épített szertárba kerültek a tűzoltószerek. Ezen időben 4 fizetett állandó tűzoltója volt a tűzoltóságnak. 1908-ban a tűzoltóság létszámát 12-re emelte fel a város, kiknek egy része napközben utcát öntözött, a hajnali órákban pedig seperni tartoztak.

1909—1910-ben mentőkocsit és fertőző beteg szállítókocsit szereztek be s ezzel a tűzoltóság dolga annyira felszaporodott, hogy az utcaöntözés és seprés alól 1911-ben felmentették őket. 1913-ban szerezték be a még ma is kitünően működő benzinmótoros turbina fecskendőt, 1000 literig szabályozható percenkinti vízszállító képességgel. A mótor négyhengerű „Fiát"-mótor, a gyújtás Bosch-féle mágneskészülék. A mótor maximális teljesítménye 25 lóerő. A szivattyúnak 2 szívója és 4 nyomócsonkja van. 1913-ban Szabados Imre főparancsnok, ki 1906. óta megszervezvén a vármegyei tűzfelügyelőséget s az egész megye területén levő tűzoltóságokat, nagy elfoglaltságára és hanyatló egészségi állapotára való tekintettel a főparancsnokságról lemondott s helyette Wehovszky Bélát főparancsnokká, Gundy Jánost alparancsnokká, majd h. főparancsnokká, Lengyák Györgyöt szakaszparancsnokká, majd alparancsnokká, Horváth Pétert szakaszparancsnokká, Dörey Józsefet segédtisztté választották meg. 1914-ben, a háború kitörése előtt pár héttel Szabados Imre hosszas szenvedés után, ki évekkel előbb már az országos tűzoltószövetség elnökségi előadója is volt, meghalt.

A háború kitörése után a legénység és a tisztikar nagy része bevonult katonának, a hazát védeni. Így az önkéntes testület létszáma annyira lefogyott, hogy a hivatásos tűzoltók létszámát évről-évre emelni kellett. Ennek végrehajtásával az egyedül itthon maradt Gundy János h. főparancsnokot bízta meg a város vezetősége, ki is egy ideig orosz foglyokkal, napidíjas tűzoltókkal kiegészítve, a már idős s utóbb felmentett hivatásos tűzoltókkal nemcsak a város tűzvédelmét, hanem az egész háború tartama alatt a sebesült katonák szállítását is ellátta. 1918. év őszén, a forradalom kitörésekor az önkéntes testület teljesen feloszlott.

1918. december 12-én éjjel rémes fegyverropogásra, fosztogatásra és gyújtogatásra ébredt fel a pihenni térő polgárság. Ekkor a tűzoltóság 16 tűzoltóból, 4 tűzoltókocsisból állott Gundy János parancsnoksága alatt. Gundy a vezetése alatt álló kisded csapattal golyók rémes fütyülése közt sietett a már több helyen lángokban álló szülővárosa és polgártársai védelmére. Összesen 12 üzletet gyújtottak fel; még pedig a Vár-, Berzsenyi-, Korona-, Fő-utcákban és az Erzsébet-úton, több helyen már a mennyezetbe, sőt az emeleti ablakokba és padlásokba is belekapott a tűz, míg végre 13-án estére teljesen sikerült emberfeletti erőfeszítéssel a tüzet mindenütt elfojtani. A város ezen része olyan volt, mintha ellenséges csapatok utcai harcot vívtak volna egymással.

1919. év tavaszán megszervezték a tűzoltóság kovács- és bognármühelyét, hogy ezzel is emeljék csapatlétszámát. Ugyanis a műhely személyzete (5 tűzoltó) amellett, hogy termelő munkát végez, teljesen kiképzett tűzoltó. 1923. március havában Gundy János parancsnok mellé segítségül Büky Jánost a város képviselőtestülete II-od parancsnokká választotta meg.

1924-ben dr. Vétek György, Kaposvár tevékeny, fiatal, alkotni szerető s tudó polgármestere, Siposs Kálmán városi tanácsnok, Gundy János és Büky János tűzoltóparancsnokok kezdeményezésére elhatározta a már düledező tűzoltólaktanya helyett egy új, modern tűzoltólaktanya létesítését. A város képviselőtestülete nagy áldozatok árán tűzoltólaktanyává átalakította a tulajdonában levő „Granárium" épületet s lett belőle az ország egyik legmodernebb tűzoltólaktanyája. Az épület kétemeletes. A földszinten van elhelyezve a 3 nagy kapuval ellátott szertár s benne tömlőmosó. A szertár mellett van az emeletekre vezető lépcsőház, a lépcsőházban van elhelyezve a tömlőszárító, amely a szertárból nyílik. A szertárból nyílik a tömlőszárító mögött levő négy mosdóval, hideg és meleg medencével ellátott legénységi fürdő is. A lépcsőház mellett a földszinten vannak az istállók még elhelyezve, s ettől oldalt egy külön kis földszintes épületben a műhelyek. Az első emeleten van elhelyezve a tágas parancsnoki szoba, telefonszoba, a legénység étkező- és hálóterme. A legénységi szobákból a szertárba pillanatok alatt lehet jutni a szertári aknába elhelyezett csuszórudakon. A második emeleten kényelmes beosztású s jól felszerelt 3 tiszti lakás van elhelyezve. A laktanya egy két utcára néző parkban van, amely utcákra két széles út vezet. Új otthonát a városi hivatásos tűzoltóság 1925. május 6-án foglalta el. (Lásd 71/a. képet.)

Temetők.

A régi időkben a temető, mint minden községben, Kaposvárott is a róm. kath. templom körül volt. 1770-ben a város végére helyezték ki. Egyik volt a Fő-utca és Hársfa-utca sarkán, a mostani cukorgyár területén, a másik pedig a Kanizsai-utca végén, a Mária Valéria árvaleányháztól keletre eső területen, amelyet 1924-ben a hadirokkantaknak, hadiözvegyeknek és árváknak házhelyekké osztottak ki s ahol az építkezéseket meg is kezdették.

Ezen temetők betelte után keletkezett a mai Hársfa-utca nyugati oldalán, a kislakások helyén egy temető, továbbá egy másik a Kanizsai-utca végén, az úgynevezett nyugati temető, a kaposméröi és jutai utak összeágazásánál. A Hársfa-utcai temető betelte után pedig a Toponári- és Pécsi-utca összeágazásánál nyitottak új temetőt.

A Hársfa-utcai temető mellett az úttesten állt a sírásólakás, melyet 1907-ben utcarendezés céljából lebontottak.

A Donnervárosban 1892-ben létesítették a Szentpáli- és Lonkai-utak között levő temetőt, amely 1902-ben megszünt. 1899-ben a várostól távolabb, a Szentpáli-út mellett nyitottak új temetőt, hova 1901-ben sírásólakást és hullaházat építettek.

Az úgynevezett keleti temetőbe annak 1860-ban nyitott első részében 1893. április 17-én temettek utoljára. 1902. október 2-án a képviselőtestület kimondotta ezen temetőrésznek és a déli temetőnek (a réginek) lezárását. A keleti temetőt 1891-ben bővítették ki később ismét egy résszel, ahová 1902-ben kápolnát emeltek. Ezen kápolna építésére özv. Kántor Ferencné 8000 koronát hagyományozott. Az építés 8500 koronába került. 500 korona közadakozásból folyt be.

A keleti temetőt 1907-ben ismét megnagyobbították a közvetlen mellette levő Ujváry István-féle földdel. A 6949 négyszögöl területet négyszögölenként 3 korona 50 fillérért vették meg. Ebben az első temetés 1921. junius 12-én volt.

Az 1911. október 24-én tartott közgyülésen a nyugati temető kibővítését is kimondották és annak közvetlen szomszédságában a vármegye tulajdonában levő 20028 négyszögöl földet 1914. április 14-én négyszögölenként 2 korona árban megvásárolták.

A keleti és nyugati temetőkbe 1893-ban sírásólakást és hullaházat építettek.

1923. október 15-én a keleti temető külső lezárt részét és a Füredi- és Petőfi-utcák sarkán levő városi telket templomépítés céljaira jelölték ki.

A város által szerzett temetőkbe más vallásfelekezetűeket is temetnek, kivéve a zsidókat, akiknek külön temetőjük van.

A Mezőgazdasági Ipar Részvénytársaság Kaposvári Béruradalmának leírása.

Kaposvárott van az Esterházy hercegi hitbizományhoz tartozó kaposvári uradalom gazdasági központja. Az uradalom mezőgazdasági területe 19099 kat. hold, erdő 15500 kat. hold, összesen tehát 34599 kat. hold. Ennek a gyönyörű és belterjesen kezelt uradalomnak jelenlegi tulajdonosa herceg Esterházy Pál dr., a jótékonyságáról ismert, általánosan szeretett és tisztelt főúr.

Ez az uradalom látja el legnagyobbrészt Kaposvár város fogyasztó közönségének szükségletét. Az okszerű gazdálkodás követelményei minden téren érvényesülnek.

Jelenleg a Mezőgazdasági Ipar Részvénytársaság tartja haszonbérben az alább felsorolandó birtokokkal együtt. Az Esterházy hercegi hitbizományi uradalomnak és a többi bérelt birtokoknak gazdasági üzemi ismertetését a következőkben adjuk.

A béruradalom herceg Esterházy Pál kaposvári uradalmát 1889., gróf Festetich Kálmán és Vilmos toponári birtokát 1908., gróf Somssich József örököseinek patosfai birtokát 1917., Inkey László bogáti birtokát 1919., gróf Ráday Gedeon somodori birtokát 1921. óta bérli 45 majorral.

Az uradalom nem teljesen összefüggő, hanem meglehetősen tagolt. 35 község határában, a kaposvári, igali, lengyeltóti és szigetvári járásokban fekszik.



Schmidt Rezső,
a Mezőgazdasági Ipar Részvénytársaság Kaposvári Béruradalmának jószágigazgatója.

Talaja legnagyobbrészt középkötött vályog, kisebb részen kötött agyag és kisebb hányada laza homok talaj. Fekvése szeliden dombos, kis része sík.

A béruradalom területe:

	Művelés alatt álló rét és legelő kat. hold	Erdő kat. hold	Összesen kat. hold
Kaposvár	19099	15500	34599
Toponár	3189	—	3189
Patosfa	1053	290	1343
Bogát	2378	—	2378
Somodor	2184	—	2184
Összes terület:	27903	15790	43693

Ezen terület azonban a most folyamatban levő földbirtokreform eljárás során kevesbedni fog.

A művelés alatt álló terület 15 gazdasági kerületre oszlik, amelynek kezelését egy igazgató vezetése alatt 12 kerületi intéző, 10 segédtiszt, a központi számvevőségi és pénztári munkákat pedig 14 tisztviselő intézi.

A béruradalom tehát az erdészetiekkel együtt összesen 40 tisztviselőt alkalmaz, ezenkivül foglalkoztat 131 szegődményes iparost, 50 órabéres iparost, 950 szegődményes cselédet és mintegy 3000 mezőgazdasági időszaki munkást.

Gazdálkodási rendszere és irányelve a belterjesség és a haladás a többtermelés felé. A kalászosok, kapások és takarmányok termelését nagy gonddal üzi, de különösen nagy gondot fordít a cukorrépatermelésre, amellyel saját gyárának üzemét jórészben biztosítja.

Ipari növények termelésével, nevezetesen kender- és dentermeléssel is foglalkozik.

104 kat. holdon fekszik az uradalom gyógynövénytelepe, amelyről a különféle gyógynövények magtermése, vagy füve kerül piacra.

Az uradalom 164 hold szőlőt létesített, melyből 80 hold lugasrendszerű, 84 hold pedig karós művelésű. A szőlőterület nagy részén borfajtákat, kis részén pedig csemegeszőlő fajokat termelnek.

Állattenyésztése. Lótenyésztésének iránya könnyű futólovak és nehéz igáslovak nevelése. Előbbiekből angol félvért és Nonius-fajtát, utóbbiakból nehéz belga lovakat tenyésztenek. Összes lóállománya 850 darab.

A szarvasmarhatenyésztésnél nagy gondot fordítanak a tehenészetekre s állandóan odairányul az uradalom minden törekvése, hogy szép testforma, nagy testsúly mellett magas tejhozamot érhessen el. Háromféle fajtát tenyésztenek: simmenthalit, hollandit és montafonit.

Nagy gondot fordítanak a marhahízlalásra. Évenként 2000—2200 darab hízott marhát nevel az uradalom a világpiacnak. Összes marhaállománya 3500—4000 darab között váltakozik.

Juhtenyésztés. Francia irányú fésűs és Merino Precose fajtákat tenyésztenek. A cél magas, tömött, finom gyapjú és nagy test elérése. Összes állomány 5000 drb.

Sertéstenyésztés. Mangalica zsír- és angol hússertés tenyésztését űzik. A cél sokat malacozó, nagy testű, hizékony sertések nevelése. Évenként 3000—3500 darab hízott sertés kerül a piacra. Összes állomány 5000—6000 darab.

Halastó. A patosfai gazdaságban készíttetett a béruradalom 1923-ban 4 tóból álló, 60 holdas halastavat, ahol pontytenyésztést űz.

Ipari üzemek. A nyiresi gazdaságban építtetett az uradalom napi 7 hektoliter teljesítményű szeszgyárat, finomítóval. Ez a gyár hivatott az uradalom burgonyatermésének szesszé való feldolgozására.

Kaposvári központi főgépműhely, ahol az összes gazdasági gépeket házilag javítják.

Ugyancsak itt van elhelyezve a központi villamostelep. Három darab összesen 300 lóerős Diesel-motor 15000 Volt feszültségű árammal látja el 70 kilométeres távvezeték segítségével az uradalom gazdaságait részben hajtóerővel, részben pedig világítással.

Szekérgyár, az uradalomban szükséges kocsik, szekerek, épületmunkák elvégzésére állították fel.

Gazdasági vasúti műhely. Új kisvasúti kocsik készítését és javítását célozza.

A béruradalom gazdaságait 130 kilométeres keskenyvágányú, gőzüzemű vasút köti össze; a forgalom lebonyolítására 10 mozdony 600 drb. waggonettel áll rendelkezésre.

Ezenkívül 120 kilométeres telefonhálózattal rendelkezik az uradalom.

Talajmunkában 10 garnitura gőzeke és 6 gőzborona segédkezik, míg a cséplést 24 garnitura cséplőgép végzi villanyerővel.

A felsoroltak után látható a kaposvári uradalom belterjessége, amelyben, — eltekintve a nagyszámú igavonótól, — gőzzel végezik a talajművelést és vontatást, villannyal a gépek hajtását, a cséplést és a világítást. Egyszóval minden törekvés a többtermelésre irányul, hogy az uradalom a közfogyasztás érdekeit minél nagyobb mértékben szolgálhassa.

Útburkolás, városrendezés.

Régi időben a somogymegyei községekben, de Kaposvárott is az utakat nem építették ki. Esőzések alkalmával az utak bizony járatlanok lettek. Az 1840-es évek elején a „Hosszú"-utcában (Berzsenyi-utca) a mai gőzfürdő tájékán gróf Nitzkyné négyesfogatával úgy elakadt, hogy csak két előrefogott ökör segítségével sikerült onnét kiemelni. Ennek következtében a legközelebbi megyegyűlés elhatározta az utak kikövezését s így történt, hogy 1843-ban a Vöröskereszttől az Anna-utcáig a Berszenyi-, Korona- és Fő-utcákat makadámmal kiépítették.

Később épült ki folytatólag Gödréig.

Kaposvár elöljárósága az 1825. április 16-án tartott ülésén az utak melletti árkok megásására a vármegyétől rabokat kér. Azoknak minden háztulajdonos fizetni tartozott, a város pedig egy-egy hajdúnak két ittce, egy-egy rabnak pedig három meszely bort adott naponként.

1845-ben Tallián Pál szolgabíró kezdeményezésére a makadámutak mentén téglajárdákat építettek. A többi út mentén maradt a régi állapot.

1851-ben felállították az *építészeti hivatalt,* mely az utak fentartásáról és azok rendszeres építéséről volt hivatva gondoskodni.

Az utak építésére a követ kezdetben Mánfáról szállították. 1853-ban Gyarmaton és Kisfaludon kőtelepre akadtak, ami rövid ideig az útépítést annyiramennyire megkönnyítette, azonban ezen kő útépítésre nem volt nagyon használható.

Kaposvárott az utak kiépítése, tekintettel, hogy a vármegye területén kövezésre alkalmas anyag nincs, már akkor is nagy költséggel és nehézséggel járt. A város terjeszkedése folytán lassan az utakra is nagyobb gondot fordítottak, különösen akkor, amidőn az államút átkelési egész szakaszának kiépítése, ami az 1850-es évekre esik, megtörtént.

1853. junius 23-án Conti József városbíró előterjesztést tesz, hogy az utak rosszak, járatlanok, ezeket a város lakósaival megjavíttatni lehetetlen és költséges, javasolja, hogy szerződés útján vidékiekkel kellene megcsináltatni. Evégből Herman főbírótól erre engedélyt kérnek.

1853. július 23-án előterjesztik Scholz Erik cs. kir. mérnök leiratát, mely elrendeli, hogy a városban az utcáknak 20 öl széleseknek kell lenni s e célból utasítást ad, hogy az utcákat mérjék fel és az elkészítendő terveket terjesszék fel.

Ennek folytán 1853. augusztus 4-én a városbíró felkéri Michel József és Bubics Ede mérnököket, hogy adjanak a munkálat elkészítésére ajánlatot. Említett mérnökök ajánlatait az 1853. augusztus 6-án tartott ülésen mutatták be. Bubics Ede mérnök a város egész területéről megkívántató tervek, ahhoz szükséges térkép és telekkönyv elkészítéséért, — napszámosokat ő fizeti, — 300 pp. forintot kér, olyformán, hogy egyharmad részt a munka megkezdése, egyharmad részt a külső munka befejezése, egyharmad részt pedig a térkép és földkönyv átadásával fizetnek ki.

Michel József mérnök ajánlata nem volt határozott, tehát Bubics Edével 280 pp. forintban megegyeztek és ezen határozatot a cs. kir. közigazgatási főbírósághoz terjesztették fel.

Ezen időben az építészeti hivatal már nagyobb gondot fordított az utakra, többek között Scholz cs. kir. mérnök 1853. december 3-án hivatalosan értesíti a várost, hogy az országúton összehúzott sarat a lakósok tartoznak elhordatni minden közmunka beszámítása nélkül.

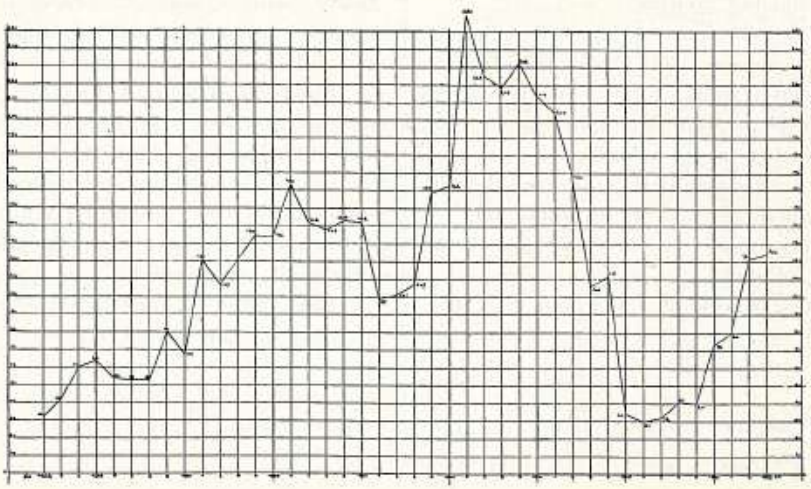
1857-ben a hatóság már az építkezésekre is felügyel, a város főbb utcáiban a járdákat részben újból építik, részben pedig kijavítják. Így többek között Gulyás Jánost felszólították a háza (Bakonyi-féle ház, Irányi Dániel-utca) előtti lépcső eltávolítására. Weiler Salamont pedig (Széchenyi-téren) a járda és csatorna kijavítására hívták fel.

1858-ban már kezdtek az utcák rendezésével jobban foglalkozni. Ezen év április 27-én Gáspár Boldizsár, Lukinits József és Jankó Mihály képviselőket küldik ki, hogy adjanak véleményt, hogy a Pap-utcába (Zárda-utca) befolyó vizeket miként vezessék el. Véleményük szerint a befolyó vizet tetemes költség nélkül másfelé vezetni nem lehet, tehát a víz eddigi folyása hagyassék meg és a Vöröskereszt felé vezető megrongált Köz-utca (Kereszt-utca) fogásokkal, sövényzet által hozassék helyre és az utca szélesíttessék ki. E munkálatokat el is rendelték.

Régibb időben egyes községeknek, így Kaposvár városnak is mérnöki teendőit az 1773-ban a helytartótanács által felállított, Somogy, Veszprém és Zala vármegyékre kiterjedő *mérnöki hivatal* és később az 1851-ben felállított *építészeti hivatal* végezte. A városnak külön mérnöki hivatala nem volt, a város műszaki teendőit, amidőn már több lett, külön megbízások útján végeztették. Később Kaposvárnak rendezett tanácsú várossá való átalakulásakor, 1872-ben Laváthy János mérnököt választották meg városi mérnökké. Azon időben a városi mérnök kizárólag földmérésekkel foglalkozott, az építkezési munkákat helybeli kőművesek és ácsmesterekkel végeztették. Laváthy Jánost e sorok írója követte, akit 1881. február 6-án választottak meg városi mérnöknek 100 forint évi fizetéssel. A városi mérnök fizetését tulajdonképpen 1902-ben rendszeresítették.

Az 1860-as években kezdődött nagyobb mértékben az utak makadámmal való kiépítése, a Zárda-utcáé az 1870-es évek elején, utánna a Teleki-, Irányi Dániel- és Anna-utcáké. 1872-ben a Baross-utcának a vasúti állomáshoz vezető részét, 1879-ben a Vár-utcát, 1881-ben a Petőfi-utcát és Füredi-utca belső szakaszát, 1883-ban utóbbinak külső szakaszát, 1885-ben a Rózsa-utca belső részét, 1890-ben a János-utcát és Honvéd-utca belső részét, 1893-ban az utóbbi folytatólagos részét, 1894-ben a Tallián Gyula-utcát és a Rózsa-utca külső szakaszát, továbbá a Damjanich-, Dülő-, Arany-utcákat, a Meggyes- (mai Németh István-) utcából 100 métert, a Kálváriát, a Baross-utcát a laktanyától ki-

Építkezések diagrammja 1882-től 1925-ig.



felé, 1896-ban a Meggyes-telken nyitott utcákat, 1898-ban a Somssich Pál-utcát építették ki makadámmal. 1900-ban a Korona-, Berzsenyi- és Fő-utcát részben félkocka, részben kiskő burkolattal, 1901-ben a róm. kath. templom előtt a Kossuth-teret kockakővel burkolták. Utóbbi építési költsége 7188 kor. 70 fill. volt.

1892-ben a város hatósága kezdett foglalkozni a város általános rendezésével, amidőn a város szabályozási terveinek elkészítése céljából egy napidíjas mérnököt vett fel, aki a város utcahálózati tervét és a lejtmérezési tervet elkészítette. E tervek felülvizsgálatára 1895. március 1-én bizottságot küldtek ki. Tagjai lettek: Ujvári Ferenc apátplebános, Darnay Béla, dr. Vaszary János, Weinstein Ignác kir. mérnök, Bereczk Sándor városi mérnök, Helischauer József máv. főmérnök. A bizottság jelentése alapján a közgyűlés a szabályozási és lejtmérezési terveket 45/5527/1895/1896. szám alatt elfogadta.

Később a város fejlődésének már ezen tervek sem feleltek meg. Ennélfogva a város képviselőtestülete 48/3742/1912. kgy. szám alatt 1912. március 28-án elhatározta, hogy ezen terveket újból elkészíti és ezen munkák keresztülvitelére egy mérnököt, legfeljebb 400 korona havi díjazással felvesz, aki egyúttal az új közvágóhíd építését is ellenőrizni fogja. A tervek elkészültek, bizottsági felülvizsgálásuk után azokat a képviselőtestület el is fogadta.

1908-ban a város hatósága az utak állandó burkolattal való ellátásának kérdésével foglalkozott és 1909-ben Bereczk Sándor városi főmérnöknek megbízást adott a város utcakövezési tervezetének elkészítésére. A kidolgozott tervezetet sokszorosítás után kiosztották a képviselőtestületi tagok között, melyet azután az 1914. április 16-án tartott közgyűlés a jövő kövezés alapjául el is fogadott.

A belső városrész aszfaltburkolási munkáira a Magyar Aszfalt Részvénytársasággal a szerződést meg is kötötték. Azonban a munkálatok végrehajtását a bekövetkezett háború megakadályozta, míg végre az 1921. január 10-én tartott közgyűlés a burkolatlan úttestek burkolási munkáinak megkezdését kimondotta. Az 1921. junius 16-án tartott közgyűlésen a Kontrássy- és Esterházy-utcák burkolására tettek javaslatot, mire 1922-ben a Zárda-utca úttestét kockakővel, az Esterházy-utcát (Zárda- és Szent Imre-utcák közötti részét) és a Kontrássy-utcát a Magyar Aszfalt R.-T. aszfalttal burkolta. Ezzel egyidejüleg nevezett utcákban a járdákat is aszfalttal burkolták.

1923-ban és 1924-ben a Fő-utca az Anna-utcáig, a gróf Tisza István-, az Irányi Dániel-, a Teleky-, a Baross-utca az állomásig, az Erzsébet-út és a Berzsenyi-utca járdái kaptak aszfaltburkolatot.

A megyeházzal szemben az Árpád-utca folytatólagos részének kinyitását már 1905-ben elhatározták, de a város a telket és a rajta levő épületet csak 1911-ben vette meg, 90 ezer koronáért.

1908-ban az Iszák-hegyet parcellázták.

1909-ben a város VI. kerületre való felosztását és ezzel egyidejüleg új házszámtáblák kifüggesztését rendelték el.

Ugyancsak ezen évben vette meg a város a vármegyeház mögött a Teleki-utcára eső üres területet a vármegyétől 40 ezer koronáért.

1909-ben létesült a bükicsárdai földön a „Cigánytelep". A város hét cigánynak, egyenként 250—250 négyszögöles telket adott 500 korona vételárban. Ezen cigánytelep 1924-ben kibővült.

1909-ben épült a Cseri-úti Kaposcsatorna híd.

1910. augusztus 30-án adták át a forgalomnak a Béla király-úti vasbeton hidat.

1905-ben a *Csokonai-köz* kiszélesítéséhez az özv. Kemény Albertné-féle telekből 47.9 négyszögölet a vármegye szerzett meg és az utcát 1907-ben, mikor a Teleki-utcai bejáratnál levő istállóépületet lebontották, jelenlegi szélességében megnyitották.

A Marhahajtó-út 1902-ben létesült és 1912-ben újból rendezték.

1903-ban az Erzsébet-úton fasort ültettek és a Füredi-utca végén a Toldi Miklós-, Kinizsi Pál- és Szondy György-utcákat engedélyezték.

1910-ben a Megyeház-utca, Meggyes-utca és Vörös-telek-utca nyílt meg.

A Tallián Gyula-utcát a Fő-utcától az Esterházy-utcáig 1891-ben engedélyezték. Ezen utcarészhez a szükséges területet a vármegye adta a főorvosi telekből. Később 1896-ban a Szukits János-féle telken át, még később 1903-ban a mai hosszúságáig nyílt meg.

A városi gazdaság.

A város jelenleg 100 kat. hold szántóföld és 30 kat. hold rét felett rendelkezik, amelyet házi kezelésben művel. A városi lovak eltartásához és az aggok ellátásához szükséges termények termelésére fektetik a fő súlyt. Legnagyobb részben zabot, tengerit, burgonyát, mákot, babot, buzát, rozsot és szénát termelnek. Jelenlegi állatállomány 31 darab ló, 4 saját nevelésű csikó és 2 darab tehén.

* * *

Városunk egy-két olyan szülöttjéről is megemlékezünk, akik a tudományok és művészetek mezején szereztek szülővárosuknak hírnevet. Közéjük számítom Bacskay Béla festőművészt is, aki bár nem itt született, mégis munkássága legjava Kaposvár városához fűződik.

Bacskay Béla.

Ormányi Bacskay Béla bodrogközi ősrégi nemesi családból származik. Született 1866. február 28-án Kálnán, Zemplén megyében. Középiskoláit Ungvárott, a rajztanári képző 4 évi tanfolyamát Budapesten vé-

gezte. Állami ösztöndíjjal Lotz festőmesteri iskoláját négy évig, mint rendes növendék látogatta. Ezután Münchenben a festőiskolában Litzenmayer Sándor tanítványa lesz. Már ekkor megbízást kapott dr. Vályi János eperjesi püspöktől a püspökség részére Simor János hercegprimás, Ferenc József Őfelsége és báró Hornig Károly veszprémi püspök arcképeinek és több szent képnek megfestésére. 1892-ben jött Kaposvárra s nemsokára Svastics Gábor szentgáloskéri földbirtokos családi kápolnája „Angyali üdvözlet" oltárképét festette meg, továbbá több somogymegyei földbirtokos arcképét.

Az 1896-iki budapesti milleneumi kiállítás alkalmával meghívást kapott Radisits Jenő, az iparművészeti muzeum akkori igazgatójától régi iparművészeti, legnagyobb részt egyházi tárgyak akvarellbe festésére. Az egész kiállítás alatt ott is tartózkodott. Visszajövetele után a város közgyülési terme részére megfestette Kossuth Lajos, Deák Ferenc, herceg Esterházy Pál és Németh István volt polgármester, a vármegyei nagyterem részére pedig Maár Gyula volt alispán arcképét. Továbbá a kaposvári Nemzeti Kaszinó volt igazgatójának, dr. Szaplonczay Manónak és a Hivatalnokok Társasköre megalapítójának, Papp Istvánnak arcképét festette meg.

Kaposi Mór.

Született Kaposvárott, 1837. október 23-án, meghalt Bécsben, 1902. március 6-án. Középiskoláit Kaposvárott, orvosi tanulmányait a bécsi egyetemen végezte. Bécsben sok évig működött a híres Hebra bőrgyógyász mellett. 1866-ban már egyetemi docens lett és 1875-ben a bőr- és bujakórtan tanára ugyancsak a bécsi egyetemen. Mint ilyen 1879-ben átvette Hebra klinikájának vezetését. A Hebra által kezdeményezett nagy bőrgyógyászatnak ő irta meg a második kötetét. Ezen kívül több e nembe vágó kitünő munkával gazdagította az orvosi irodalmat.

Kónyi Manó.

1842. október 9-én született Kaposvárott, középiskolai tanulmányait Pesten és Bécsben folytatta.

1859-ben a pesti németnyelvű gimnázium tanulója volt. Itt a német nyelv tanára, Louis Chevalier megszerezte a Stolze-féle német gyorsírási rendszer tankönyvét és abból diákjaival együtt tanulta meg a német sztenografiát. Mikor már elég gyakorlottnak érezte magát Kónyi, magának a berlini mesternek, Stolze Vilmosnak irt gyorsirással levelet, aki ugyancsak gyorsirással válaszolt.

Ebben az időben Kónyi barátja, Fenyvessy Adolf a budai politechnikumot látogatta és Kónyi vele is megismertette a Stolze-rendszert. Fenyvessy annyira megkedvelte a sztenografiát, hogy magyar nyelvre való átültetésével kezdett foglalkozni és 1860. őszén munkáját be is fejezte.

1861-ben a 12 évi szünetelés után újból összeült pesti országgyülésen már Kónyi és Fenyvessy is közreműködtek, mint gyorsírók, valamint az 1861. évi országbírói értekezlet tárgyalásainak felvételében is.

1863—64-ben Nagyszebenben, 1865-ben Kolozsvárt volt erdélyi országgyülés, melyeket Kónyi Manó szintén sztenografált. A modern gyorsírás térhódítása és Kónyiék sikereinek eredményeképen az 1865. december 10-én összeült pesti országgyülésen már Kónyit és Fenyvessyt bízták meg a gyorsiroda szervezésével, akik Stolze-rendszerű gyorsírókon kivül a Gabelsberger—Markovits- és a régi Taylor-rendszer képviselőit is bevonták a munkába. 1865-től 1868-ig az országgyüléssel szerződéses viszonyban állt a gyorsiroda, 1868-ban azonban állami hivatallá alakult át és az első főnökök egyenlő rangban ugyancsak Kónyi Mnó és Fenyvessy Adolf lettek.

1885-ben vonult nyuglomba Kónyi Manó. A képviselőház is, a főrendiház is nyilt ülésen a legmelegebb elismerés mellett szavazta meg részére a teljes nyugdíjat és a napilapok külön cikkekben méltatták elévülhetetlen érdemeit. Ez időtől kezdve teljesen az irodalmi tevékenységnek szentelte magát és megvalósíthatta egyik legfőbb életcélját, Deák Ferenc beszédeinek egybegyűjtését, melyeket alapos kommentár kiséretében hat nagy kötetben bocsátott közre. Ez a mű annak a nevezetes időszaknak, melyre Deák Ferenc politikai pályája terjed, egyik legmegbízhatóbb kútforrása. E hatalmas mű, valamint Kónyi egyéb értékes publicisztikai tanulmányai a sajtó teljes méltánylásában részesültek.

De a gyorsírás irodalmában is nyomot hagyott működése. 1865-ben ő volt a Stolze—Fenyvessy-rendszer szaklapjának, a „Magyar Gyorsíró" I. évfolyamának kiadótulajdonosa és mind ebben, mind a későbbi évfolyamokban becses adatokkal gazdagította a magyar gyorsírás történetét.

Kónyi Manó 1917. december 24-én halt meg Budapesten. Tisztelői hatalmas táborával a gyorsíró-világ együtt gyászolta Kónyi Manót, ki nevét és emlékét mélyen bevéste a magyar gyorsírás történetébe és tisztelőinek szívébe. Szülővárosa emléktáblával jelölte meg az Erzsébet-szálló épületét, melyben Kónyi született.

Prof. Kopits Jenő dr.

Született 1869-ben Kaposvárott, róm. kath. vallású. Középiskoláit a kaposvári állami főgimnáziumban végezte, hol 1888-ban állotta ki az érettségi vizsgálatot. Egyetemi tanulmányait a Budapesti kir. magy. Pázmány Péter tudományegyetem orvosi karán végezte, ahol 1893-ban kapta az orvosdoktori oklevelet.

1894. januárban Bécsbe utazott továbbképzése végett és egyidejűen segédorvos-helyettesi minőségben katonai önkéntesi szolgálatát teljesítette. 1894. végétől a báró Kétly prof. vezetése alatt álló belklinikán, mint gyakornok működött 1895. május 31-ig. 1895. junius 15-én Dollinger professzor akkor fennállott sebészeti

és testegyenészeti magángyógyintézetébe, mint segédorvos lépett be, mely állásban az intézet megszüntéig, 1898-ig működött. 1898/99. tanévben mint műtőnövendék a Dollinger prof. vezetése alatt álló sebészeti klinika kötelékébe lépett, hol műtői oklevelet nyert. 1898-ban orthopaediai magángyógyintézetet nyitott, melyet a mai napig fentart és vezet.

1905-ben a „Stefánia pesti szegénygyermek kórházegylet" választmánya az orthopaediai szakmára rendelő orvossá választotta meg. 1908. óta pedig ugyanott, mint osztályos főorvos működik.

1908-ban magántanári képesítést nyert.

1914-ben, a háború kitörésekor önkéntesen hadiszolgálatba lépett s eleinte a székesfővárosi Révész-utcai vöröskeresztkórház sebészeti osztályán vállalt szolgálatot, majd 1915. tavaszán a m. kir. Rokkantügyi Hivatal utókezelő intézetében vette át főorvosi minőségben az egyik orthopaediai osztály vezetését. 1916-ban a Márvány-utcai utókezelő intézet szervezésével és igazgatásával bízták meg. 1918-ban a Hadigondozó Hivatal Fehérvári-úti 2000 ágyas Utókezelő Intézetének igazgatását vette át, mely állásában 1918. végéig működött. Háborús működése elismeréséül a Vöröskereszt hadiékítményes II. osztályú díszjelvényét és a II. osztályú polgári hadiérdemkeresztet kapta.

1919-ben a minisztertanács az orvosi facultas felterjesztésére a tudományos irodalom és az egyetemi oktatás terén szerzett érdemei elismeréséül az egyetemi rendkivüli tanári címet adományozta.

1922-ben a kormányzó úr Őfőméltósága a közegészségügyi szolgálat terén sok éven át kifejtett buzgó és eredményes munkássága elismeréséül a magy. kir. egészségügyi főtanácsosi cím adományozásával tüntette ki.

Tudományos irodalmi működését 40 tudományos dolgozat mutatja, melyek nemcsak a hazai, hanem nagyrészt a külföldi irodalomban is megjelentek.

Kopits János.

Kopits János szobrászművész született Kaposvárott 1872-ben. Középiskolai tanulmányait Kaposvárott és Sopronban végezte, művészi tanulmányait Budapesten, a Fővárosi Iparrajziskolán kezdte és az Orsz. Iparművészeti Iskolán folytatta, hol Mátray Lajos és Pap Henrik tanítványa volt. Iskolai tanulmányai befejeztével nagyobb tanulmányutakat tett Olaszországban (Velence, Firenze, Róma, Nápoly), majd Bajorországban folytatott tanulmányokat (München, Regensburg, Nürnberg, Würzburg, Rothenburg).

Első nyilvános szereplésekor az Iparművészeti Társulat kiállításán 1901-ben, a „Csipkerózsika" kaputervezettel a tervezők díját nyerte el. A Műcsarnokban először 1909-ben állított ki, azóta mindkét helyen sűrűen szerepelt műveivel.

Nagyobb művei: a jaáki apátsági templom restaurálási szobrászmunkái, a nyiregyházai Samassa-templom szoborművei, a Högyes-síremlék a Kerepesi-úti temetőben, a Garay-síremlék Tolnán, a kaposvári Kossuth szobor, a kőröshegyi és cserépfalusi hősök emlékszobra. Azonkivül számos portrait és kisebb plasztikai alkotás. Iparművészettel és festőművészettel is foglalkozik. „Kaposvár a 80-as években" képsorozata a Somogymegyei Muzeum tulajdonában van.

Dr. Kunffy Lajos.

Somogytúri dr. Kunffy Lajos festőművész született 1869. október 2-án Orciban, Somogymegyében. Tanulmányait a kaposvári állami főgimnáziumban végezte, ahol érettségi vizsgálatot tett. Ezen idő alatt Galimberti Alajos és Koroknyay Ottó festőművészeknél tanult rajzolni és festeni. Az érettségi után a budapesti tudományegyetemre iratkozott be, ahol a jogtudományi doktorátust szerezte meg. Budapesten Vágó Pál hírneves festőművész műtermében dolgozott. Hajlamának és óhajának eleget téve, Münchenbe, onnét néhány év után Párisba ment, hogy az akadémián festői tehetségét fejlessze és tökéletesítse.

A párisi tárlatokon résztvett és elsőrangú művészekkel jó viszonyban volt. A francia és angol képes folyóiratok képeinek reprodukcióit hozták. A francia kormány a becsületrend tiszti rendjével tüntette ki.

Tizenötévi külföldi tartózkodás után 1908-ban hazatért. Somogytúri és budapesti műterméből a legértékesebb képek kerültek ki ecsetje alul. Az 1924-ben Budapesten rendezett kollektiv kiállítása általános érdeklődést keltett és több képét a kormány, a Szépművészeti Muzeum, valamint a székesfőváros vette meg. A képzőművészeti csarnokban is évente állítja ki festményeit. Az 1925. évi kaposvári kiállítása is feltünést keltett. A Somogymegyei Muzeumegyesületnek felajánlotta, hogy egyik termét teljesen az ő festményeivel fogja berendezni.

Rippl-Rónai József.

Született Kaposvárott 1861. május 24-ikén. Tanulmányait a müncheni akadémián kezdte 1884-ben. A reá következő évben Párisba ment, ahol éveken át élt Munkácsy útmutatásaival. 1892-ben gyűjteményes kiállításban nagy sikerrel mutatta be addig festett műveit Párisban. 1896-ban Tőketerebesen az Andrássy grófi család néhány tagját festette meg, egy évvel utóbb Andrássy Tivadar gróf budai palotájának ebédlőberendezését tervezte meg s egyben textilterveket is rajzolt, amelyeknek egyikét gobelin-szövésben (Idealizmus és realizmus) megvette az Iparművészeti Muzeum. Ez időben kezdett művészi kőrajzzal foglalkozni. 1902-ben Budapesten is gyűjteményes kiállításban mutatta be különböző technikákkal készült műveit, amelyeket eleinte idegenkedéssel fogadott a közönség. Festményei, pasztelljei ez ideig a tónus finomságával, tompa, fátyo-

lozott színeikkel váltak ki, grafikai művei pedig erősen stilizáltak voltak. Kaposvári otthonában élénkebbé vált színe. Interieureiben, két-három alakos képeiben, amelyek rokonait, barátait mutatták keresetlen, nagyon festőiesen felfogott módon, sajátos, újszerű hang szólalt meg és azokat rokonszenvessé tette a közönség előtt, amely lassankint érdeklődni kezdett iránta. „Amikor az ember a visszaemlékezéseiből él" című festménye 1906-ban meghozza neki a Műcsarnok társulati díját, miután a külföld sok központjában már jelentős sikereket ért el. Ugyanezen évben nagyszámú műveiből rendezett külön kiállítást Budapesten, a Könyves Kálmán szalónjában s ekkor már annyira érdeklődtek iránta a műbarátok, hogy csaknem összes művei elkeltek. Erős, viruló színű, sommásan megfizetett képei ez időben emelték őt festőink első sorába. 1916-ban felesége arcképére megkapta Budapesten az állami nagy aranyérmet. Számos kiállításon szerepelt azóta a ritka termékenységű művész. Közben kiadta 1911-ben „Emlékezéseit", 1913-ban pedig Könyves Kálmán kiadásában egy félszáz rajzból álló mappát. Rézkarcai, kőrajzai megvannak a legtöbb nagy európai gyűjteményben.

Sajtó, irodalom

A kulturális haladás egyik legfontosabb tényezője a sajtó. Kaposvárnak egyik legrégibb, lehet mondani első lapja a „Somogy" volt, Roboz István szerkesztésében, amely lap az ő halálával megszünt. Azóta is mindig voltak heti- és később napilapok is, melyek megszüntek. Ma két napilap jelenik meg: az Új-Somogy Nyomda- és Lapkiadó Részvénytársaság kiadásában megjelenő „Új-Somogy" és a Keresztény Irodalmi és Nyomda Részvénytársaság kiadásában megjelenő „Somogyi Ujság".

Az Új-Somogy Nyomda- és Lapkiadó R.-T., Kaposvár.

A magyarországi viszonylatokban rohamosan fejlődő Kaposvár a XX. század első évtizedében jutott el arra a fokra, hogy az addigi sikertelen, ideig-óráig élő napilap-kisérletek után jól megalapozott, tartósabb fennmaradásra képes sajtóorgánum szolgáljon a város és az egész megye szellemi igényeinek, hírvágyának kielégítésére. A magánkézben levő „Somogyi Hirlap" mellett így indult meg 1905. junius 1-én a részvénytársasági alapra fektetett „Somogyvármegye", amely a kommun alatti sajtóerőszakosságok bekövetkezéséig fennállott és egészen az 1918-as forrdalmi összeomlásig vezető szerepet vitt Kaposvár és az egész megye közvéleményének irányításában, mint az akkori parlamentáris többség politikáját támogató komoly napilap.

A forradalmas korszak vége utáni megváltozott helyzetben a Szegedről visszaérkező katonai és polgári főfunkcionáriusok már a kaposvári hatáskörük átvétele alkalmával szükségét látták annak, hogy a borzalmas időkön átvergődött somogyi közönség az új idők eszméinek megfelelő sajtóorgánumból nyerjen tájékoztatást, útmutatást, szellemi táplálékot és szórakozást. Ezért bocsári dr. Svastics Nándor, a kaposvári járás volt főszolgabirája, a kommun alatt otthonából családjával együtt elüldözött ellenforradalmár, akit a keresztény nemzeti uralom első kabinetje Somogy vármegye kormánybiztos-főispánjává nevezett ki, a megyei és városi közélet néhány lelkes emberével ily irányban tárgyalásokat kezdett s hamarosan össze is hozta az általa alapítani kivánt új sajtóorgánumnak az érdekeltségét, amelyhez rajta kivül saárdi Somssich Miklós somogysárdi földbirtokos, továbbá Kaposvárról dr. Tevely Béla ügyvéd, takarékpénztári vezérigazgató, Mayer Bertalan ipartestületi elnök és Rózsa János festőgyáros, úgyszintén Pfeiffer János, a Mir.-bérlet nyirespusztai főintézője tartoztak. A nevezettek elhatározták, hogy egyelőre szindikátusi alapon politikai napilapot indítanak. Majd nemsokára részvénytársasággá is megalakultak, a megye birtokosaiból, továbbá Kaposvár iparosaiból és kereskedőiből összeválogatott részvényesekkel.

A megindítandó lap címéül az „Új-Somogy"-ot választották; programmul tűzvén ki ezzel is azt, hogy a forradalmasított, feldúlt megyéből újat, a réginél is rendezettebb állapotú, nyugodt és megelégedett lelkületű, polgári gondolkodású, tekintélyt tisztelő, a hatóságokat és törvényes szerveket támogató, olyan megyét formálni segítsen a lap itt, a szép Dunántúl e nevezetes ősi földjén, hogy a poraiból feltámadott hazában is példaképpen tündököljék közállapotaival és a polgári eszmények diadalával az új Somogy vármegye.

A lap hivatását is ehhez képest körvonalazták az alapítók: tisztességes hangú, a polgári érdekeket megvédő, a szélsőséges kilengéseket elitélő, a kommunizmus borzalmait feltáró és ostorozó legyen a lap, gondosan kerülve az ellentétek kiélezését, a személyes tendenciákat és a felekezeti békének, társadalmi összetartásnak, közéleti nyugodt munkának ártó közleményeket.

A polgári társadalom egyetemleges összefogására való törekvés jeleként a lap főszerkesztőjéül dr. Neubauer Ferenc kaposvári ügyvédet, a jelenlegi igazságügyi államtitkárt kérte fel, mint a kisgazda politika egyik ismert képviselőjét. Felelős szerkesztőül pedig a polgári és katonai szervek ajánlatára ideiglenesen dr. Thury Zsigmondot, a kaposvári városparancsnokság akkori segédtisztjét hivták meg.

Az átmeneti életű „Somogyi Hirlap" egyidejű beszünésével 1919. augusztus 23-án jelent meg az „Új-Somogy" első száma, amely általánosan kedvező fogadtatásra talált mindazoknál, akik szivből áhitották egy polgári napilap tisztességes hangját. Jelzett időponttól

kezdve állandóan, napról-napra megjelenik azóta is az „Új-Somogy" és eljut a közönség pártoló szeretete és kitüntető megbecsülése folytán a vármegye minden helységébe, hogy közleményeivel diadalról-diadalra vigye az általa hirdetett és követett elveket, mindinkább nagyobbra szélesítvén ki előfizetőinek és olvasóinak hatalmas táborát.



Dr. Thury Zsigmond,
az „Új-Somogy" felelős szerkesztője.

A lap életében fennállása óta nevezetesebb események voltak, hogy dr. Neubauer Ferenc főszerkesztő neve az első két és fél hónap után lekerült a lapról, míg felelős szerkesztője dr. Thury Zsigmond maradt megszakítás nélkül máig. Már 1919. őszén saját nyomdát is szerzett magának a lap érdekeltsége, megvásárolván a „Somogyvármegye" részvénytöbbségét s nov. 1-én bevonulván ennek helyiségébe, ahol most saját épületében, Sebők Jenő szakszerű igazgatása mellett virágzik a vállalat, nyomdájával, könyvkötészetével és napilapjával együtt. Nevezett igazgató a „Somogyvármegye" megalapítása, tehát immár 20 év óta intézi ezen részvénytársaság szak- és kereskedelmi ügyeit.

Az „Új-Somogy" ma a konszolidációnak egyik legerősebb vidéki oszlopa. Az eredeti tudósításokat és közleményeket megjelentető napilap általános iránya egyező a Bethlen István gróf miniszterelnök programmjával. A lap irányítását egyébként a vállalat igazgatósága havonkénti üléseiben intézi. Az igazgatóságban dr. Svastics Nándor elnöklete alatt az alapítókon kívül Kacskovics Lajos gazdasági főtanácsos, nyug. alispán és dr. Zsobrák János, a kaposvári ügyvédi kamara elnöke, a vállalat jogtanácsosa foglalnak helyet.

A lap megjelenik naponta délután 2 órakor, rekord példányszámban.

A Somogymegyei Keresztény Irodalmi és Nyomda Részvénytársaság által kiadott „Somogyi Ujság".

1919. őszén, amikor a nemzeti irányzat győzedelmeskedett, a keresztény társadalom szükségét érezte, hogy egy teljesen keresztény és nemzeti irányú napilap létesüljön, saját vállalat keretében.

A mozgalom vezetői dr. Néveri János főgimnáziumi tanár, Biczi Gyula róm. kath. káplán, dr. Gauser Rezső segédtanfelügyelő és dr. Goll Aladár voltak, akik a keresztény szocialista párt kiküldött titkárával első sorban az akkori „Somogyvármegye" című lap és nyomdavállalat megszerzésére törekedtek. Mikor külső okokból a terv kivitele nehézségekbe ütközött, elhatározták, hogy helybeli keresztény érdekeltséget hoznak össze. A mozgalom meglepő sikerrel járt. A tervezett részvénytársaság hamarosan megalakult és megszerezte a Gerő Zsigmond-féle nyomdát és papirkereskedést s 1919. október 30-án megjelent a „Somogyi Ujság" első száma is.

A fiatal vállalat, melynek ügyvezető igazgatója dr. Gauser Rezső lett, mozgékony vezetés mellett gyorsan erősödött s időközben alaptőkéjét több izben felemelte. A „Somogyi Ujság" pedig a vidék egyik legerősebb, keresztény irányú napilapjává küzdötte fel magát. A jelenlegi igazgatóság elnöke dr. Hoss József apátplebános, tagjai: Bánó Iván, Gönczy Ferenc, dr. Kammerer Gusztáv, dr. Keresztury Lajos, Neumayer Andor, Noficzer Ferenc, Petracsek Béla és Pojtner József, ügyvezető igazgatója Koréh Endre.

*

Könyvnyomda van hét, és pedig az Új-Somogy Nyomda- és Lapkiadó Részvénytársaság, a Somogymegyei Keresztény Irodalmi és Nyomda Részvénytársaság, Szabó Lipót, Fenyvesi Béla, Steiner Ferenc, Szalai Ferenc és Kéthelyi Miksa könyvnyomdája.

Szabó Lipót könyvnyomdája.

Az 1903-ban alapított nyomdaintézet rövid idő alatt Kaposvár egyik legjelentősebb ipari üzemévé fejlődött. Alapítása után a Csondor János, majd később dr. Véniss Károly által szerkesztett, hetenként kétszer megjelenő „Kaposvár" című lapot állította elő, majd ennek megszünte után a Poór Sándor által szerkesztett „Somogyi Ujság"-ot. A háborút megelőző években itt készült dr. Neubauer Ferenc: „A somogyi kisgazda", dr. Masznyik Endre: „Isten Igéje", Lebovits József: „Magyar Zsinagóga" című folyóirata. Az ezen időben készült nagyobbszabású művek: a kaposvári Somssich Pál reálgimnázium jubiláris emlékkönyve, Gönczi Ferenc „Göcsej és Hetés" című hatalmas ethnográfiai műve, dr. Masznyik Endre „Új Testamentum" című bibliafordítása.

A proletárdiktatura idején a tanácskormány szervei elkommunizálták az üzemet és itt készítették a

több, mint napi 10.000 példányszámban megjelenő „Somogyi Munkás" című ujságot és rengeteg mennyiségű magyar és idegen nyelvű propaganda plakátjaikat és röpirataikat.

A forradalmak utáni időben itt készültek a „Pannonia", „Komédia", „Somogyi Társaság" című folyóiratok, az „Őrszem" és a „Délmagyarország" című napilapok, a „Falusi Lelkipásztor" című ref. hitéleti folyóirat, majd évekig „Somogy vármegye Hivatalos Lapja". Rengeteg szépirodalmi és tudományos mű, valamint iskolakönyvek, nemcsak helybeli, de neves fővárosi és vidéki szerzők tollából, hagyta el itt a sajtót. Több fővárosi könyvkiadó vállalatnak a békeévek óta állandó szállítója. Újabban Zsoldos Andor kétkötetes „Összefoglaló Tankönyve", Bakay Árpád „Testedzése", valamint jelen mű is tanuskodik a nyomdaintézet versenyképességéről.

A legmodernebbül és villanyerőre berendezett, szedőgéppel, hatalmas gyorssajtókkal és számos kisebb géppel felszerelt nyomda készít mindennemű nyomtatványt gyors és lelkiismeretes kivitelben. Könyvkötészete is a legmodernebb segédgépekkel rendelkezik. Hatalmas papirraktára minden igényt kielégít. Évek óta szerződéses nyomtatvány-, papir- és irószerszállítója Somogy vármegyének és Kaposvár r. t. városnak. Könyv- és papirkereskedése, valamint antiquáriuma elismert népszerűségnek örvend.

*

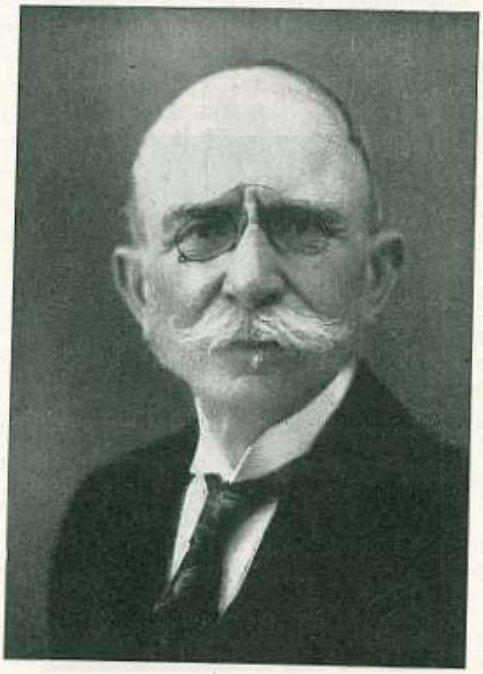
Ilyen virágzó sajtó- és nyomdai viszonyok mellett az irodalmi élet mégis csekély. Itt lakott ugyan Kisfaludy Attala és itt lakik leánya, Szalai Fruzina, mindketten jeles költőnők, akik annak idején jelentős irodalmi tevékenységet fejtettek ki, azonban már ennek nyoma sincs.

* * *

Bereczk Sándor, nyug. városi műszaki tanácsos, a város történetének összeállítója. Született Kaposvárott, 1856. julius 21-én, régi somogymegyei nemesi családból. Nagyapja: Antal, az 1820-as években Somogy vármegye esküdtje, később táblabíró volt; apja: Antal, birtokos, 1841-től 1847-ig Somogy vármegye alügyésze, a pozsonyi országgyűlésen saárdi Somssich Miklós mellett országgyűlési irnok, később ügyvéd, 1857-től 1859-ig Kaposvár r. t. város polgármestere.

Elemi iskoláit és a gimnázium négy osztályát Kaposvárott, a reáliskolát Sopronban és Budán végezte. Ennek elvégzése után a budapesti m. kir. József műegyetemre iratkozott be, ahol az akkor ötéves tanfolyam befejezése és az építészmérnöki oklevél megszerzése után egy évig (1879—1880.) a wieni képzőművészeti akadémiát látogatta. 1881. február 6-án választották meg Kaposvár r. t. város mérnökének. Egyhangú választások után mint főmérnök, később mint műszaki tanácsos 1924. augusztus 1-ig volt a város szolgálatában.

A villanytelepet 1891. junius 1-én, Siemens és Halske cégtől történt átvétele napjától nyolc évig vezette, később a vízvezeték építését is vezette.



Bereczk Sándor.

Tagja: Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának, Kaposvár r. t. város képviselőtestületének és tanácsának, az állami elemi iskolák gondnokságának, az iskolaszék alelnöke, tagja a Nemzeti Kaszinónak, a Mérnök- és Építészegylet helybeli osztályának, a városi mérnökök orsz. szövetségének választmányi tagja, a Katholikus Kör és az Egyesült Ipartársulat választmányi tagja, a megyéspüspök által kinevezett templomatya, a mérnöki kamara bejegyzett tagja.

* * *

Források, melyeket munkám megirásánál felhasználtam: dr. Csánki Dezső „Magyarország vármegyéi és városai", Csányi Ferenc „Lapok Somogymegye multjából", Bergel József „Kaposvár 40 év óta", Melhárd Gyula volt attalai esperes-plebánosnak az országos levéltárból — Kaposvárra vonatkozó — kijegyzett adatai, Bereczk Antal, boldogult atyám, Kaposvár város volt polgármesterének hátrahagyott iratai, dr. Szigethy-Gyula Sándor kórházi igazgató, m. kir. egészségügyi főtanácsos „Somogy vármegye kaposvári közkórházának története", dr. Csurgó Jenő „Tüdővész elleni védekező egyesület jelentése, régi városi jegyzőkönyvek és a városnál eltöltött 44 évi hivataloskodásom alatt összegyűjtött adatok.

Az eredeti régi fényképeket Langsfeld, az újabbakat pedig ennek utóda, Szatmári fényképész vette fel, amelyek után a klisék készültek.

Nem hagyhatom említés nélkül dr. Kovács Soma polgármester-helyettes úrnak szíves készségét, aki sok adattal szolgált munkám megírásához, miért is úgy neki, valamint az egyes hivatalok és intézmények vezetőinek, kik nekem a szükségeseket rendelkezésemre adták, végre dr. Molnár István vármegyei főlevéltárnok úrnak, aki a felhasznált régi okmányokat szakszerűen felülvizsgálta és azok elhelyezését ellenőrizte, ezúton fejezem ki hálás köszönetemet.

Mult és jövő.

Mikor munkám végéhez eljutottam, mely több, mint három évtizedes gyűjtés eredménye, még egyszer magam elé idézem városunknak több száz éves multját. Lelki szemeim előtt elvonulnak őseink alkotásai, de élénken látom magam előtt Kaposvárnak 60 éves multját, annak régi alakjait, kiket személyesen ismertem, a város társadalmi életének mozgatóit: Bereczk Antal, id. Folly József, Bárány Gusztáv, Szabó Kálmán, Németh Ignác, Németh István, dr. Kovács-Sebestény Gyula polgármestereket, gróf Jankovich László főispánt, Csépán Antal, Maár Gyula alispánokat, Tevely Elek, Kontrássy Ferenc, Kovácsics Őszinte, id. Csorba Ede, Fatér János, Kapotsffy Imre, Szalay Károly, ifj. Csorba Ede, Kapotsffy Jenő (volt főispán), Matolcsy József, Bakonyi Ferenc, dr. Tevely Béla, dr. Haidekker Károly ügyvédeket, Schäffer Alajos közjegyzőt, Bergel József, dr. Szigethy-Gyula János (kórházi igazgató), dr. Polányi Lajos (városi főorvos), dr. Réthy Ignác orvosokat, Kelemen Lajos törvényszéki elnököt, Roboz István lapszerkesztőt; a régi iparos és kereskedő családokból: Zuzman József asztalost (volt városbírót), id. Haidekker Pál szappangyárost, Domján Mátyás és János köteleseket, Légár János szíjgyártót, Szukits János kádárt, Czekly Erazmus és Weisz Sámuel kékfestőket, Hittaller Józsefet, Farkas Károly mészárost, Németh János kőművesmestert, Heindlhoffer Antal és Lencz György ácsmestereket, Szücs János bábsütőt, Székely Ármin szabót, Schäffer Márton kötelest, Leposits Ignác cipészt (később rendőrkapitány), Szigethy István cipészt, Szigethy Antal gombkötőt, Szigethy János szabót, Hivatal Mihály szitást, Kopits N. János, Lajpczig Antal, Pollák Jakab, Lőw Mór és Sándor, Kemény Bernát, Kemény Samu, Berger Antal, id. Hagelmann Károly, Königsberg Lipót, Hónig Dávid kereskedőket, Kégl Nándor gyógyszerészt, Csukly Károly, Rippl-Rónai József, Harray Ignác, Szigethy Alajos tanítókat, id. Németh Ignác gimn. igazgatót, Vaszary Mihály, Végh József főgimn. tanárokat, Biczó István, Horváth Pál, Horváth Péter, Ujváry József, id. Sámik József kisgazdákat, Szávay János, Scholz Erik, Laváthy János, Lajpczig István, Ihrig Rudolf, Gáspár Boldizsár mérnököket. Egyenként feltünnek szemeim előtt mindazok, kik részben munkájukkal, részben áldozatkészségükkel hozzájárultak ahhoz, hogy az 50—60 év előtt még teljesen falusias jellegű kis mezővárosból a szülővárosuk iránti rajongó szeretet és ragaszkodás folytán kifejtett önzetlen munka és fáradozás következtében kialakult egy az országban most már számottevő modern város.

Szemeim előtt egyszerre perspektiva nyílik meg. Képzeletem ábrándozásba megy át, forgó körképként vonulnak fel a képek, a jövő Kaposvár képei. Látom a teljesen beépített és a belvárossal összeépített cseri városrészt, a modern, a hygienia minden követelményeinek megfelelő berendezésekkel ellátott aggápoldával, az új vízműteleppel és az új ipartelepekkel. Látom a kibővített vasúti teherpályaudvart, a Vár-utcai áthidalást, a Korona-utcát a nagy árúházakkal, a nagy villamosenergia-telepet, melybe bekpcsolódott már az egész vármegye községeinek és városainak villamos árammal való ellátása. Látom az új modern városi filmszínházat, a hatalmas vásárcsarnokot nagy kupolájával, a már teljesen középületekkel beépített régi honvédteret, középen díszes parkjával. A park körül sorakoznak: az új polgári fiúiskola, a kulturpalota, a református legényegylet székháza. Látom a volt Honvéd-térről kiindulva, keleti irányban a Mező-, illetve Pécsi-utcáig, nyugati irányban a Honvéd-, Petőfi-, Füredi- és Kanizsai-utcákig huzódó nagy körutat. A belvárosban eltüntek a földszintes épületek, mind egyké emeletesek. Az Eibenitz-köz most már nem köz, hanem egy az Árpád-utcába betorkoló, nagy bérpalotákkal beépített utca. Tovább következnek a felső kereskedelmi iskola, az újonnan épített vármegyei közkórház modern berendezésű belgyógyászati, szülészeti és szemészeti pavillonjaival, az új városi járványkórház, a díszesen bekerített köztemető a monumentális ravatalozó halottasházzal, a Hősök emlékére, Isten dicsőítésére megépített Pécsi-utcai róm. kath. templom, a modern új közvágóhíd hűtőivel és húsfeldolgozó műhelyeivel. Innen a kép visszafordul és látom a díszesen parkirozott Rákóczi-teret árnyas fáival, a délnyugati sarkán a művészi obeliszket, a Hősök emlékszobrát, körüs-körül szebbnél-szebb magánépületekkel. És mikor így ábrándozva gondolataim és képzeletem elkalandoznak, — visszakerülök a jövő Hunyadi János-térre (volt Honvéd-tér), — a kaposvári Szabadság-térre és akkor a tér közepén látom a jövő nemzedék hálaját ércbe öntve, a város dicső, nagyérdemű polgármesterének, dr. Vétek Györgynek allegorikus alakokkal körülvett szobrát. Adja Isten, hogy álmaim, ábrándjaim mind megvalósuljanak és akkor majd lelkem megnyugszik a Mindenható végső akaratában, mert boldog leszek abban a tudatban, hogy a város szolgálatában eltöltött 44 év alatt kifejtett becsületes munkálkodásommal én is hozzájárultam szülővárosom gyors fejlődéséhez.

Kaposvár, 1925. évi november hó.

Bereczk Sándor,
nyug. városi műszaki tanácsos.

TARTALOMJEGYZÉK.

A

Aggápolda — — — — — — — — 44, 51.
Alispáni hivatal — — — — — — — — 80.
A város ivóvízzel való ellátása — — — — 175.
A város közintézményei — — — — — 174.
A város világítása — — — — — — — 178.
Az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara — — 163.
Ágost. hitvallású templom — — — — — 46.
Általánosabb jellegű egyesületek — — — — 163.

B

Bacskay Béla — — — — — — — — 185.
Bárány Gusztáv, polgármester — — — — 24.
Bárány-vendéglő — — — — — — — 38.
Bereczk Antal, polgármester — — — — 18.
Bereczk Sándor — — — — — — — 190.
Bécsy Márton — — — — — — — — 142.
Bor árulására és mészárszék tartására vonatkozó engedély — — — — — — — — — 11.

C

Cigli-iskola — — — — — — — — 46.
Csatornatelep — — — — — — — — 178.
Császik István dr. — — — — — — — 142.
Cseri városrész — — — — — — — 31.
Cukorgyár — — — — — — — — 46, 123.

D

Déli vasút — — — — — — — — 21.
Donnerváros keletkezése és fejlődése — — — 29.
Donnervárosi útátjáró — — — — — — 28.
Duna—drávai vasút — — — — — 24, 27.
Dunántúli Bank — — — — — — 43, 136.

E

Egyesületek — — — — — — — — 150.
Egyházi hivatalok, intézmények — — — — 139.
Elemi iskola — — — — — — 14, 44, 104.
Elemi iskola igazgatók — — — — — — 108.
Előszó — — — — — — — — — 3.
Erzsébet egyesület — — — — — — — 160.
Esterházy család — — — — — — — 9.
Esterházy herceg hitbizományi uradalmi erdő 102.
Esterházy herceg központi épülete — — — 41.
Építészeti hivatal — — — — — — — 17.
Építőipari r.-t. — — — — — — 53, 126.

F

Felső kereskedelmi iskola — — — — 49, 112.
Folly József, polgármester — — — — — 20.
Fosztogatás — — — — — — — — 33.
Főispáni hivatal — — — — — — — 78.
Főorvosi lak — — — — — — — — 43.

G

Gazdasági és Ipari Takarékpénztár — — 43, 135.
Geiszler János és Fia — — — — — — 131.
Gimnázium — — — — — — 41, 43, 113.
Gruber József szalámigyára — — — — — 127.
Gyógyszertár — — — — — — — — 12.

H

Hadsereg — — — — — — — — 119.
Haidekker Pál-féle gőzszappangyár — — — 126.
Haidekker Pál, városbíró — — — — — 21.
Hazai malomipar r.-t. gőzmalma — — — 51.
Háború — — — — — — — — — 32.
Heigl Jenő gőzmalma — — — — — 46, 127.
Herzog Manó dr. — — — — — — — 148.
Hitelügy — — — — — — — — — 132.
Honvéd laktanya — — — — — — — 49.
Hoss József dr. — — — — — — — 140.
Hungária vajkiviteli r.-t. — — — — — 51.
Huszár Aladár — — — — — — — 95.

I

Igazságügyi palota — — — — — — — 51.
Iparegyesületek, intézmények — — — — 127.
Iparostanonciskola — — — — — — 110.
Ipartelepek — — — — — — — — 123.
Irodalom — — — — — — — — 188.
Iskolák — — — — — — — — — 104.
Iszákdomb — — — — — — — — 53.

J

Jótékonysági egyesületek — — — — — 156.

K

Kacskovics Lajos — — — — — — — 151.
Kaposvár fejlődése — — — — — — — 27.
Kaposvár őskora — — — — — — — 5.
Kaposvár önálló elöljárósága — — — — 16.
Kaposvár története — — — — — — 6.
Kaposvár város volt bírái és polgármesterei — 34.

Kaposvár r. t. város pecsétje és cimere — — 36.
Kaposvári evang. egyház — — — — — 146.
Kaposvári evang. nőegylet — — — — — 147.
Kaposvári egyesült ipartársulat — — — — 129.
Kaposvári hitelszövetkezet — — — — — 138.
Kaposvári izr. hitközség — — — — — 147.
Kaposvári jótékony nőegylet — — — — 159.
Kaposvári anya- és gyermekvédő egyesület — 160.
Kaposvári izr. krajcáregylet — — — — 160.
Katonaság — — — — — — — — 19.
Katonai emlékoszlop — — — — — — 19.
Kaposvári katholikus kör — — — — — 152.
Kaposvári hivatalnokok társasköre — — — 153.
Kaposvári kereskedők egyesülete — — — 154.
Kaposvári Kereskedők és Iparosok Takarékpénztára — — — — — — — — 135.
Kaposvári Donnervárosi Levente Testedző Egyes. 161.
Kaposvári Rákóczi Sport Club — — — — 162.
Kaposvári Máv. Testedző Egyesület — — — 162.
Kaposvári Oltáregyesület — — — — — 144.
Kaposvári ref. egyház — — — — — — 145.
Kaposvári Somssich Pál reálgimnázium ifjusági énekkara — — — — — — — — 172.
Kaposvári irz. nőegylet — — — — — — 160.
Kaposvári Nemzeti Kaszinó — — — — — 150.
Kaposvári Kerékpáros Egyesület — — — — 163.
Kaposvári Turul Sportegylet — — — — 160.
Kaposvári Szépítő Egyesület — — — — 155.
Kaposvári Takarékpénztár — — — — — 42.
Kaposvári Segélyszövetkezet — — — 49, 138.
Kaposvári Ügyvédi Kamara — — — — — 167.
Kaposvári kir. pénzügyigazgatóság — — — 96.
Kaposvári kir. pénzügyigazgatóság mellé rendelt számvevőség — — — — — — — — 97.
Kaposvári m. kir. erdőigazgatóság — — — 101.
Kaposvári házbirtokosok erdeje — — — — 101.
Kaposvári járási szolgabíróság — — — — 80.
Kaposvári Postás Dalárda — — — — — 171.
Kaposvári Városi Dalárda — — — — — 171.
Kaposvári ker. munkásbiztosító pénztár — — 127.
Kaposvár r. t. város tisztviselői — — 83, 88, 89.
Kaposvár r. t. város kültanácsosai — — — 90.
Kaposvár r. t. város bizottságai — — — — 92.
Kaposvári kir. adóhivatal — — — — — 97.
Kaposvár város ipartestülete — — — — 128.
Kaposvári vasöntőde és gépgyár — — — — 125.
Kaposvári Zenekedvelők Egyesülete — — — 168.
Kardos Imre cementárúgyára — — — — 127.
Katonai lövölde — — — — — — — — 51.
Kálvária — — — — — — — — — 53.
Kaposvize — — — — — — — — — 14.
Kávéház — — — — — — — — — 15.
Kereskedés — — — — — — — — — 15.
Kemény Bernát és Fia cég — — — — — 127.
Kereskedelem — — — — — — — — 130.
Kir. járásbíróság — — — — — — — 96.
Kir. törvényszék — — — — — — — — 95.
Kir. ügyészség — — — — — — — — 95.
Kir. tanfelügyelőség — — — — — — — 98.
Kisgazda és Kisiparos Takarékpénztár — — 137.
Kladnigg Alajos — — — — — — — — 124.
Kossuth Lajos lemondó levele — — — — 22.
Kossuth-szobor — — — — — — — — 39.
Korona-szálloda — — — — — — — — 38.
Kovács-Sebestény Gyula dr., polgármester — 31.
Kovács Soma dr., polgármesterhelyettes — 32, 86.
Kommunizmus — — — — — — — — 33.
Központi állami elemi iskola — — — — 44.
Közkórház — — — — — — — — — 44.
Központi vendéglő — — — — — — — — 42.
Königsberg Lipót és Fia cég — — — — 132.
Közvágóhíd — — — — — — — 32, 46.
Közegészségügy — — — — — — — — 174.
Kaposi Mór — — — — — — — — — 186.
Kónyi Manó — — — — — — — — — 186.
Kopits Jenő dr. — — — — — — — — 186.
Kopits János — — — — — — — — — 187.
Kunffy Lajos dr. — — — — — — — — 187.

L

Laktanya — — — — — — — — — 48.
Leánygimnázium — — — — — — — — 114.
Letelepedési engedély — — — — — — — 10.
Lorántffy Zsuzsanna Egyesület — — — — 145.

M

Magyar kir. államépítészeti hivatal — — — 97.
Magyar kir. államrendőrség — — — — — 98.
Magyar kir. államvasút — — — — — — 99.
Magyar kir. iparfelügyelőség — — — — 102.
Magyar kir. közjegyzők — — — — — 102.
Magyar kir. pénzügyigazgatóság — — — — 41.
Magyar kir. honvédség — — — — — — 122.
Magyar kir. posta és távirda — — — 51, 99.
Magyar Nemezti Bank — — — — — 43, 134.
Máv. tápintézet — — — — — — — 52, 116.
Magyar Nemzeti Szövetség somogymegyei köre 154.
Magyar Mérnök- és Építészegylet kaposvári fiókja — — — — — — — — — 167.
Magyar Vizslatenyésztők Országos Egyesülete — 167.
Mayer Vilmos kocsigyára — — — — — 127.
Mária Valéria Egyesület — — — — — 156.
Mária Valéria árvaleányház — — — — 51.
Megyei könyvtár — — — — — — — — 16.
Meggyestelek — — — — — — — — — 29.
Mezőgazdasági Ipar Részvénytársaság gőzmalma — — — — — — — 46, 123.
Mezőgazdasági Ipar Részvénytársaság cukorgyára — — — — — — 46, 123.
Mérnöki hivatal — — — — — — — — 14.
Mezőgazdasági Ipar Részvénytársaság kaposvári béruradalma — — — — 182.
Mult és Jövő — — — — — — — — 191.

N

Nemzeti Hitelintézet — — — — — — 138.
Nemzeti Kaszinó — — — — — — 14, 49.
Nemzeti Tanács — — — — — — — 32.
Negyvennégyes ezred emlékoszlopa 19, 32, 54, 119.
Németh Ignác, polgármester — — — — 24.
Németh Antal — — — — — — — 17.
Németh István, polgármester — — — — 24.

O

Országos Orvosszövetség somogymegyei fiókja 168.
Óvóiskola — — — — — — — 49, 110.
Összeomlás — — — — — — — — 32.

P

Pécsi-utcai városrész keletkezése — — — 30.
Pécsi-utcai templom — — — — — — 143.
Polgári leányiskola — — — — — — 38, 112.
Polgári fiúiskola — — — — — — 41, 111.
Posta — — — — — — — — — 15.
Posztógyár — — — — — — — — 16.

R

R. kath. plebánia — — — — — — — 139.
R. kath. plebánosok — — — — — — 140.
R. kath. templom — — — — — — 13, 38.
Rókusz-szobor — — — — — — — 54.
Rózsa János festőgyára — — — — — 126.
Ref. templom — — — — — — — 49, 52.
Rippl-Rónai József — — — — — — 187.

S

Sárközy György — — — — — — — 78.
Sétatér — — — — — — — 14, 20, 52.
Siketnéma intézet — — — — — — 52, 115.
Sipos Géza — — — — — — — — 87.
Somogymegyei Általános Tanítóegyesület — — 168.
Somogymegyei Hitelszövetkezetek Szövetsége — 168.
Somogymegyei Jegyzői Egylet — — — — 168.
Somogymegyei Muzeum Egyesület — — — 155.
Somogymegyei Takarékpénztár — — — 42, 132.
Somogymegyei Nemzeti Munkavédelem — — 102.
Somogymegye Vitézi Széke — — — — — 103.
Somogy vármegye börtönépülete — — — — 46.
Somogymegyei m. kir. gazdasági felügyelőség — 100.
Somogymegyei erdők állami kezelése — — — 101.
Somogyvármegyei Tüdővész Elleni Egyesület — 160.
Somogy vármegye kaposvári közkórháza — — 148.
Somogy várm. kaposvári közkórháza tisztikara 149.
Somssich Miklós — — — — — — — 133.
Sportegyesületek — — — — — — — 160.
Strandfürdő — — — — — — — — 53.
Sörgyár — — — — — — — — — 125.
Sajtó — — — — — — — — — 188.
Somogymegyei Keresztény Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság — — — — — — 189.
Szabadságharc — — — — — — — — 16.
Szabó Kálmán, polgármester — — — — 24.
Szent Imre-templom — — — — — 52, 141.
Szennyvíztisztító telep — — — — — — 46.
Székely Ármin Fiai cég — — — — — — 131.
Szigethy-Gyula Sándor dr. — — — — — 149.
Színház — — — — — — — — — 48.
Színkör — — — — — — — — — 52.
Színügyi bizottság — — — — — — 93, 94.
Színészet — — — — — — — — — 117.
Szociális Misszió — — — — — — — 144.
Szolgahegyi-féle ház — — — — — — 49.
Szopkó István dr. — — — — — — — 34.

T

Tagosítás — — — — — — — — 19.
Tallián Andor — — — — — — — 80.
Tankovics János gőzmalma — — — — 52, 127.
Tar Csatár — — — — — — — — 110.
Temető — — — — — — — — 13, 181.
Turul-sportpálya — — — — — — — 54.
Turul-szálloda — — — — — — — 43.
Tűzoltó intézmény — — — — — — — 180.

U

Útburkolás — — — — — — — — — 183.
Új-Somogy Nyomda és Lapkiadó Részv.-Társ. 188.

V

Vasút — — — — — — — — — 21.
Vármegye börtönépülete — — — — — 46.
Vármegyei árvaszék — — — — — — 80.
Vármegyei közgyűlés — — — — — — 13.
Vármegyeház — — — — — — — 14, 41.
Városház — — — — — — — — — 21.
Városház építése — — — — — — — 30.
Város épületeinek ismertetése — — — — 38.
Város leírása — — — — — — — — 77.
Városi aggápolda — — — — — — — 175.
Vásártartási engedély — — — — — — 12.
Városi közművek tisztviselői — — — — 91.
Városunk cserkészmozgalma — — — — 162.
Vétek György dr., polgármester — — — — 83.
Villanytelep — — — — — — — — 38.
Vízműtelep — — — — — — — — 46.
Vöröskereszt Egyesület — — — — — — 160.
Városrendezés — — — — — — — 183.
Városi gazdaság — — — — — — — 185.

Z

Zárda — — — — — — — — — 48, 109.
Zene- és dalegyesületek — — — — — 168.
Zuzman József — — — — — — — 24.
Zsidó templom — — — — — — — 51.
Zsidók szabadköltözködése — — — — — 14.

KÉPEK JEGYZÉKE.

A

Állami elemi iskola igazgatók — — — — 108.
Aggápolda — — — — — — — — 52.

B

Bárány-vendéglő — — — — — — — 39.
Bársony János — — — — — — — 112.
Biró Lajos dr. — — — — — — — — 115.
Balthazár Farkas dr. — — — — — — 117.
Berger Samu dr. — — — — — — — 135.
Bécsy Márton — — — — — — — — 142.
Bölönyi Ödönné — — — — — — — 144.
Baross-utcai laktanya laktanya — — — — 57.
Bogyay Jenő — — — — — — — — 153.
Bereczk Sándor — — — — — — — 190.

C

Császik István dr. — — — — — — 143.
Csukly Gyula — — — — — — — 111.
Cséry Bálint dr. — — — — — — — 98.
Cigli-iskola — — — — — — — — 53.
Cseri iskola (régi) — — — — — — — 62.

D

Donnervárosi elemi iskola — — — — — 66.
Donnervárosi régi átjáró — — — — 69, 70.
Donner-ház — — — — — — — — 75.
Deschenszky Ferenc — — — — — — 116.
Dunántúli Bank — — — — — — — 49.

E

Építőipari r.-t. — — — — — — — 67.
Eibenitz-féle ház — — — — — — — 72.
Esterházy-utcai bejárás — — — — 58, 59.
Elemi iskola — — — — — — — — 46.
Esterházy hedcog központi épülete — — — 46.
Építkezések diagrammja 1882-től 1923-ig — — 184.

F

Főorvosi lak — — — — — — — — 52.
Felső kereskedelmi iskola — — — — — 59.

G

Gauser Rezső dr. — — — — — — — 171.
Geiszler János — — — — — — — 131.
Geiszler István — — — — — — — 131.
Gálos Ferenc — — — — — — — — 111.
Gilice-utca — — — — — — — — 71.
Gimnázium (régi) — — — — — — — 44, 45.
Gimnázium épülete — — — — — — — 50.
Gazdasági és Ipari Takarékpénztár — — — 51.
Gönczi Ferenc — — — — — — — 156.
Gundy László — — — — — — — — 129.

H

Heigl Jenő gőzmalma — — — — — — 53.
Honvéd laktanya — — — — — — — 61.
Hungária Orsz. Magyar Vajkiviteli r.-t. gyára — 62.
Haidekker Pál-féle gőzszappangyár — — — 63.
Huszár Aladár — — — — — — — 95.
Heigl Jenő — — — — — — — — 127.
Hoss József dr. — — — — — — — 141.
Hegyi Árpád dr.-né — — — — — — 145.
Horváth Jenő — — — — — — — — 166.
Herzog Manó dr. — — — — — — — 148.

I

István-utca — — — — — — — — 60, 64.
Ipartestület választmánya — — — — — 129.
Igazságügyi palota — — — — — — 61.

K

Kaposváros r. t. város polgármesterei — — 35.
Kossuth-téren levő régi házak — — — — 41.
Korona-szálloda (régi) — — — — — — 43.
Korona-szálloda (új) — — — — — — 43.
Kossuth-szobor — — — — — — — 43.
Központi vendéglő — — — — — — — 48.
Kaposvári Takarékpénztár — — — — — 49.
Közvágóhíd — — — — — — — — 54.
Kontrássy-utcai bejárás — — — — 57, 58.
Kaposvári vasöntőde — — — — — — 62.
Katholikus Kör — — — — — — — 63.
Kálvária — — — — — — — — — 65.
Katonai barakkok — — — — — — — 67.
Kaposvár 1868-ból — — — — — 74, 76, 77.
Krieger Ödön — — — — — — — — 80.
Kaposvár térképei — — — — — — — 82.
Kovács Soma dr. — — — — — — — 86.
Kaposvár r. t. város tisztviselői — — — 88, 89.
Kaposvár r. t. város kültanácsosai — — 90, 91.
Kontskó Andor — — — — — — — 97.
Kladnigg Alajos — — — — — — — 124.
Kasza Dezső — — — — — — — — 125.
Komesz György — — — — — — — 139.
Königsberg Viktorné — — — — — — 148.

Kacskovics Lajos — — — — — — — 150.
Krieger Pál — — — — — — — — 154.
Kaposvári Városi Dalárda — — — — — 172.
Kaposvári Somssich Pál reálgimnázium ifjúsági énekkara — — — — — — — — 173.
Kaposvári Iparos Dalárda — — — — — 173.
Központi állami elemi iskola — — — — 52.
Kovácsics Őszinte — — — — — — 110, 132.
Kaposvári Segélyszövetkezet — — — — 57.

L

Ländler Dezső — — — — — — — 99.
Leánygimnázium — — — — — — — 61.
Löbl-féle ház — — — — — — — — 51.
Letelepedési engedély — — — — — — 9

M

Magyar Nemzeti Bank — — — — — — 51.
Mezőgazdasági Ipar r.-t. gőzmalma — — — 53.
Mezőgazdasági Ipar r.-t. cukorgyára — — — 53.
Máv. felvételi épülete — — — — 56, 68, 69.
Mária Valéria árvaleányház — — — — — 63.
Magyar kir. államvasútak nevelő- és tápintézete 65.
Máv. raktárépület — — — — — — — 70.
Meggyestelek — — — — — — — — 75.
Muzikár Ferenc — — — — — — — 99.
Mayer Berci — — — — — — — — 128.
Markóczy Antal — — — — — — — 103.
Magy. kir. posta és távirda — — — — — 61.

N

Nagy Ferenc — — — — — — — — 96.
Nádasdi Dezső — — — — — — — 98.
Nyári színkör — — — — — — — — 66.
Nemzeti Kaszinó — — — — — — — 61.

O

Oszman Albert — — — — — — — 146.
Oravecz Károly — — — — — — — 112.

P

Pap István — — — — — — — — 153.
Psik Lajosné — — — — — — — — 157.
Pogány Józsefné özv. — — — — — — 158.
Polányi Lajosné özv. — — — — — — 159.
Pénzügyigazgatóság mellé rendelt számvevőség 96.
Pénzügyi fogalmazói kar — — — — — 97.
Petőfi-utcai iskola — — — — — — — 60.
Polgári leányiskola — — — — — — 42.
Pénzügyigazgatóság — — — — — — 44.
Pongrácz Károly dr. — — — — — — 114.

R

Régi vár — — — — — — — — — 5.
Róm. kath. templom — — — — — — 42.
Róm. kath. plebánia — — — — — — 42.
Ref. templom (régi) — — — — — — 59.
Ref. templom — — — — — — — — 64.
Rókusz-szobor — — — — — — — 68.
Rippl-Rónai József — — — — — — 111.
Rózsa János — — — — — — — — 126.
Rózsa Ignác — — — — — — — — 128.
Rezsek Gyula dr. — — — — — — — 154.
Róder Pál — — — — — — — — 172.
Ring Vilmos — — — — — — — — 154.

S

Somssich Miklós — — — — — — — 133.
Steiner Samu — — — — — — — — 134.
Sándor Gusztáv — — — — — — — 134.
Sárközy György — — — — — — — 78.
Somogy vármegye tisztikara — — — — 81.
Somogy vármegye számvevősége — — — — 81.
Sipos Géza — — — — — — — — 87.
Sétatér-utca — — — — — — — — 72.
Siketnéma intézet — — — — — — — 65.
Somogy vármegye börtönépülete — — — — 56.
Sörgyár — — — — — — — — — 62.
Somogymegyei Takarékpénztár — — — — 48.
Somssich Pál-utca bejárata — — — — — 50.
Somogy vármegye közkórháza — — — — 53.
Svarcz Lajos — — — — — — — — 95.
Schmidt Rezső — — — — — — — 182.
Szennyvíztisztító telep — — — — — — 54.
Színház — — — — — — — — — 56.
Szent Imre-templom — — — — — — 64.
Színügyi bizottság — — — — — — 93, 94.
Szabó Béla dr. — — — — — — — 99.
Szemző Pál — — — — — — — — 125.
Szarka János — — — — — — — — 130.
Szigethy-Gyula Sándor dr. — — — — — 150.
Szigethy Antal — — — — — — — 150.
Szigethy-Gyula János dr.-né — — — — 158.

T

Tankovics János — — — — — — — 137.
Tallián Lázár — — — — — — — — 139.
Takács Béla — — — — — — — — 146.
Tar Csatár — — — — — — — — 110.
Tallián Andor — — — — — — — — 80.
Tankovics János gőzmalma — — — — 67.
Tűzoltószertár és istálló (régi) — — — — 55.
Turul-szálloda — — — — — — — 49.
Tűzoltószertár (új) — — — — — — 65.
Thury Zsigmond dr. — — — — — — 189.

U

Ujváry Ferenc — — — — — — — 140.

V

Városház (régi) — — — — — — 38, 40.
Városház (új) — — — — — — — — 37.
Villanytelep — — — — — — — 41, 73.

Vármegyeház — — — — — — — — 47.
Vízmütelep — — — — — — — — 54.
Városi aggápolda — — — — — — — 63.
Vasuti főmühely területe — — — — — 74.
Vöröskereszt-vendéglő épület — — — — 76.
Városi közüzemek tisztviselői — — — — 91.
Vitézi Szék — — — — — — — — 103.
Vétek György dr. — — — — — — — 83.

Z

Zárda — — — — — — — — — 57.
Zrinyi-vendéglő — — — — — — — 71.
Zimmert József dr. — — — — — — 140.
Zanathy Zsigmondné — — — — — — 145.
Zsidó templom — — — — — — — 63.



Dr. Szigethy-Gyula Sándor,
egészségügyi főtanácsos,
Somogy vármegye kaposvári közkórházának
igazgató-főorvosa.



Somogy vármegye kaposvári közkórházának orvosi kara.

A KAPOSVÁRI RENDŐRKAPITÁNYSÁG TISZTIKARA:



Dr. Cséry Bálint,
rendőrfőtanácsos.



Szabó Zoltán,
rendőrfogalmazó.



vitéz dr. Lengyel István,
rendőrfogalmazó.



Dr. Májay Ferenc,
rendőrfogalmazó.



Dr. Fazakas Péter,
rendőrfogalmazó.



Kusnyér Elemér,
rendőrfelügyelő.



vitéz Molnár János,
rendőrfelügyelő.



A kaposvári rendőrkapitányság őrszemélyzetének altiszti kara.



A kaposvári rendőrkapitányság detektiv csoportja.



A kaposvári rendőrkapitányság őrszemélyzete.



A kaposvári rendőrkapitányság őrszemélyzete.



Bésán Antal,
a Somogym. Vendéglősök és Korcsmárosok Egyesületének elnöke.



Jelenffy Sándor,
szakosztály-elnök.



A kaposvári ipartestület vendéglős szakosztálya.



Ihárossy János,
szabómester,
Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Biró József,
a Turul-szálló bérlője,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának
és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.
Jelen mű összeállításának ideje alatt váratlanul elhunyt.



Kraut Jakab,
ki hosszú ideig katonáskodott és nyugdíjazása után Kaposvárott telepedett le. Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja, az izr. betegsegélyző egyesület agilis alelnöke, az izr. hitközség képviselőtestületének tagja. Jótékonysága révén a város egyik közkedvelt és szeretett egyéne.



Turul-szálloda, kávéház és étterem,
Kaposvár legszebb és legmodernebbül berendezett ilynemű vállalata, mely a legkényesebb igényeknek is mindenben megfelel. Bérlő-tulajdonosa: Biró József.



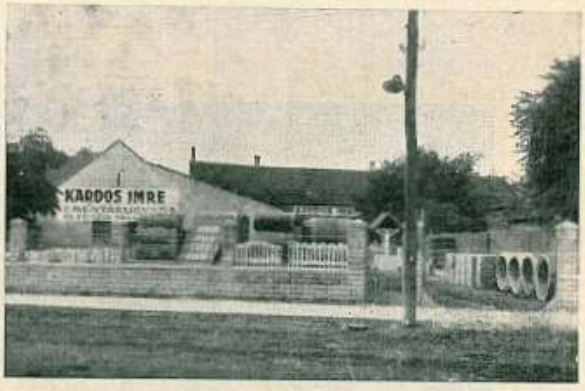
Aczél Dezső,
okl. gyógyszerész és vizsgázott szaklátszerész,
tart. főhadnagy,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának
és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.
A Hattyú-drogéria és Látszerészeti Szaküzlet
tulajdonosa.



A Hattyú-drogéria és Látszerészeti Szaküzlet belülről.



Kardos Imre,
cementárúgyáros,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának
és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.
Mint ilyen a város vezetőségét nagyban támogatja,
a város szépségének és kulturájának fejlesztésében
tevékeny részt vesz.



Kardos Imre cementárúgyára.
(Lásd 127. oldalt.)



Részlet Kardos Imre cementárúgyárából.



Kőműves iparosok szakosztálya.



Gruber József szalámi- és hentesárúgyára,

Kaposvár, Berzsenyi-utca 42.

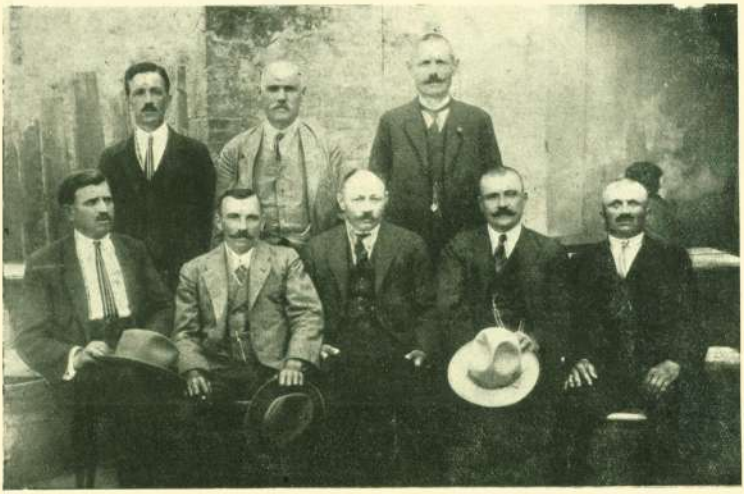
1911-ben alapította mai tulajdonosa, kinek hadbavonulása miatt a háború tartama alatt az üzem zárva volt. Midőn a harctérről hazajött, újult erővel kezdett dolgozni és Somogy vármegye és a Dunántúl egyik legnagyobb és legvirágzóbb gyártelepévé fejlesztette. Gyárt téli szalámit, mindenféle hentesárút és prágai módra készült sonkát. Gyártmányai az egész országban el vannak terjedve és közkedveltek; foglalkozik exporttal is, leginkább Bécsbe szállít árút. A gyár területe 3000 négyszögöl, számos épülettel bír. Van saját hűtőtelepe. Munkások száma 12—16. Évi termelése 30.000 métermázsa.



Hízlaldarészlet
Gruber József szalámi- és hentesárúgyárából.



Udvarrészlet
Gruber József szalámi- és hentesárúgyárából.



Ács iparosok szakosztálya.



Cserepes iparosok szakosztálya.



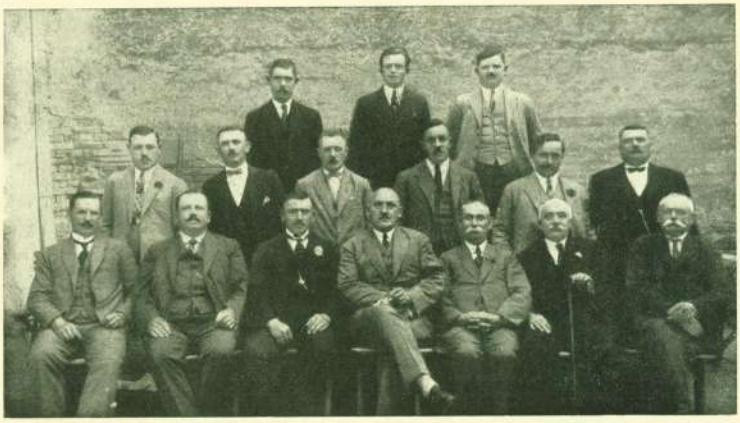
Asztalos iparosok szakosztálya.



Fémiparosok szakosztálya.



Festő és mázoló iparosok szakosztálya.



Mészáros és bentes iparosok szakosztálya.



Wiszt Péter,
angol női- és férfiszabómester,
Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Sebők Jenő,
az „Új-Somogy" Nyomda- és Lapkiadó R.-T.
igazgatója,
Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Wiszt Péter angol női- és férfiszabó divatterme,
Somssich Pál-utca 12. szám.



Az „Új-Somogy" Nyomda- és Lapkiadó R.-T.
Kontrássy-utca 5. szám alatti épülete.
(Lásd 188—189. oldalt.)



Lázár Dezső,
uriszabómester,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja. Kaposvár köztiszteletben álló iparosa, ki becsületességével és szorgalmával az elsők közé küzdötte fel magát.



Kovács Miksa,
elektrotechnikus és műszerész.



Lázár Dezső uriszabómester üzlete.
Készít rendelésre angol szövetből férfi- és egyenruhákat. Raktáron tart mindennemű katonai felszerelési cikket, kitüntetési másodlatot, egyesületi jelvényeket. Eladás nagyban és kicsinyben. *Bőrkabátok* és *esőköpenyek* dús választékban. Vidéki meghívásra szakképzett szabászt mintákkal elküld.



Kovács Miksa
elektrotechnikai és műszaki vállalata,
Kaposvár, Fő-utca 13. szám. Telefon: 421.
Kaposvár és környéke legismertebb és legkeresettebb villamossági és műszaki vállalata, ahol minden ilyirányú munkák legpontosabban készülnek. Vállalja: községek, uradalmak, malmok, lakóházak villamos berendezését, továbbá írógép, varrógép, kerékpár és mótorkerékpár szakszerű javítását. Raktáron tartja az összes erős- és gyengeáramú villamos felszerelési anyagokat, elektromótorokat és dynamókat, valamint írógép, varrógép és kerékpár alkatrészeket. Raktárról szállítja a legegyszerűbb és legdíszesebb csillárokat, villamos vasalókat, főzőedényeket, rechaudokat, testmelegítőket és az összes e szakmába vágó cikkeket.



Hegyi József,
vaskereskedő.



Varga Gyula,
vaskereskedő.



Hegyi József vaskereskedése,
Kaposvár, Korona-utca 2. szám.

A céget 1908-ban Hegyi József alapította. Törekvése oda irányult, hogy Kaposvárott egy minden igényeknek megfelelő és kielégítő különleges üzletet létesítsen. Főtörekvése speciálisan a háztartási cikkekre szorítkozott, mely üzletág azidőben Kaposvárott még kezdetleges volt. Bevezette a már akkor is és ma is közkedveltségnek örvendő „Sphinx" tűzálló konyhaedényeket. Hegyi József egyike volt azon akkori kereskedőknek, kik üzletüket a legszolidabb kiszolgálással és a legtökéletesebb árúraktárral vezették. A vásárló közönség megtalálta akkor is és ma is megtalálja üzletében mindazt, ámit ilyirányú kereskedésben kapni lehet, úgymint vasárúkat, vasalásokat, mindennemű ipari szerszámokat. Hegyi József üzletét betegsége következtében 1922-ben átadta sógorának, Varga Gyulának, ki az ő szellemében vezette tovább és vezeti ma is a céget. Az alapítónak 1923-ban bekövetkezett elhalálozása óta Varga Gyula lett az üzlet tulajdonosa, ki azt az alapító neve alatt szerepelteti továbbra is.



Molnár László,
fűszer- és csemegekereskedő.



Molnár László és Imre
levelezőlap-elárusító szekrénye.

A képen bemutatott szekrény a magyar zseni egyik alkotása. Molnár László fűszer- és csemegekereskedő egy olyan találmányt konstruált, amely az egész világon rövid időn belül a magyar névnek dicsőséget fog szerezni. A fenti szekrény teljesen rugók és csapágyak felhasználásával készült. A szekrény belsejében van egy hengeren nyugvó kerék, mely a külső kerék forgatása által jobbról balra csavarható. A szekrény elülső felső felén ablakkal van ellátva. Akár fényképeket, akár levelezőlapokat a szekrény megóvja úgy lopással, mint a külső fényhatásokkal szemben, por és piszok nem férhetnek hozzájuk s a képek nem törődnek. Az ábra baloldalán látható a szekrény berakás közben, a jobboldalán mint készet állítja a szemlélő elé. Molnár László, bár fűszer- és csemegekereskedő, ezen találmányával dokumentálja a magyar tudást és a nagy akaraterőt. Méltó segítőtársa volt a tervezés és rajz utáni elkészítésben Molnár Imre asztalosmester, a feltaláló bátyja.



Harsányi Géza,
építőmester,

Kaposvár, Szent Imre-utca 26. szám.

Kaposvár legkeresettebb építőiparosa, ki a háború után kezdte meg az önálló iparát és máris a legkeresettebb építészek egyike. Nemcsak Kaposvárott, de az egész vármegyében ismerik munkáját. Tevékeny részt fejtett ki Kaposvár szépségfejlesztésében. Az ő munkája a Munkás-Otthon, Tojás- és Baromfi-Exportvállalat, Hangya-ecetgyár épületei, a Heigl-malom kétemeletesre átépítése, a Vály és Vadász cég műkőportálés üzletátalakítása, a Köztisztviselők Fogy. Szövetkezete egész üzletépítése, a Schlesinger téglagyár építése, a Csajághy-féle ház emeletráhuzása, a Batéi Gőzmalom építése és jelenleg Gyékényesen a máv. altiszti lakások építése. Hites törvényszéki szakértő, az Ipartestület választmányi tagja, az építőiparosok szakosztályának agilis elnöke, számos dicsérő okirat tulajdonosa.



Zsadonyi Imre,
a Szőrmekereskedelmi és Ipari r.-t. igazgatója,
Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.

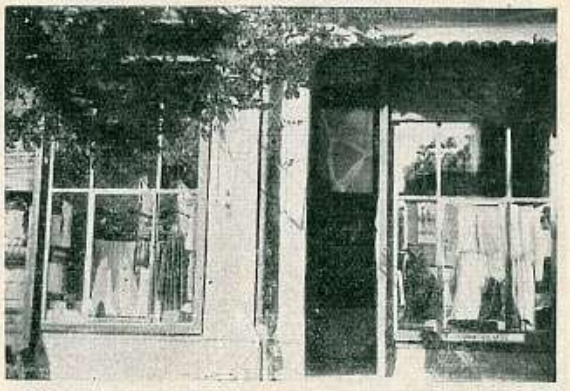


Fonai Vilmos,
kézműárúkereskedő,
a Kereskedők Egyesületének alelnöke.



A Szőrmekereskedelmi és Ipari R.-T.

Alapította 1909-ben Zsadonyi Imre, mint magáncéget. 1917-ben a Gazdasági és Ipari Takarékpénztárral társas viszonyba lépett és 1923-ig mint „Szücsárúház" létezett. Úgy, mint minden, a szőrmék drágulása is mindig nagyobb befektetést kivánt és ez okból 1923-ban részvénytársaság lett Zsadonyi Imre igazgató vezetése mellett. Fennállása óta a körülményekhez képest nagy kiterjedésű vevőközönségét úgy szolgálja ki, hogy a szőrmeszükségletét nem kellett a publikumnak a fővárosban beszerezni, mert nemcsak a legújabb divat szerint dolgozik, hanem szolid, előzékeny kiszolgálás mellett árúi mindig a legszebbek és legjobbak voltak.



Fonai Vilmos kézműárúkereskedése,
Kaposvár, Erzsébet-út.
Alapítva 1902. évben.



Széchenyi-kávéház.



Mátrai Antal,
asztalosmester,
Kaposvár egyik legkeresettebb iparosa.



Geiszler János és Fia vasárúkereskedése.
(Lásd 131. oldalt.)

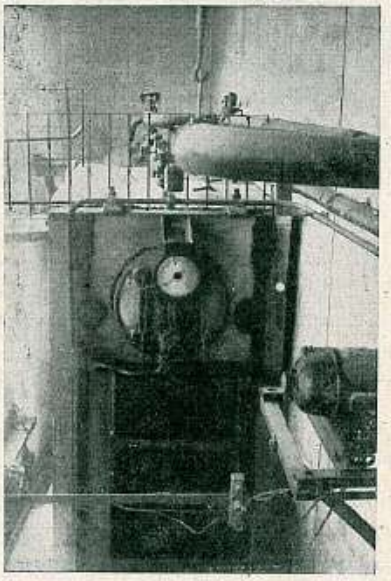


A Fűszer- és Gyarmatárú Kereskedelmi R.-T.
(Lásd 135. oldalt.)



Csajághy Antal
ékszer-, óra- és látszerészeti kereskedése.

csajági Csajághy Antal, órás és ékszerész, Korona-utcai üzletét igen szerény keretek között, ugyanezen helyen 25 évvel ezelőtt nyitotta meg. Vasszorgalmával párosult akaraterő rakta le alapjait ma a Dunántúlon egyedül álló ékszerüzletének és órajavító műhelyének. A világvárosok választékos izlésével elrendezett és felszerelt ékszerkirakata, továbbá órajavító műhelyéből kikerült tárgyak mindennél beszédesebbek. Tudomásunk szerint a cég oly óragyár létrehozásán fáradoz, mely az arányaiban e csonka hazában is egyedülálló, a helyi piacon pedig a külföldi gyártmányokkal szemben minőség és versenyképesség tekintetében kiállja a próbát. Vajha Csajághynak e törekvését siker koronázná.

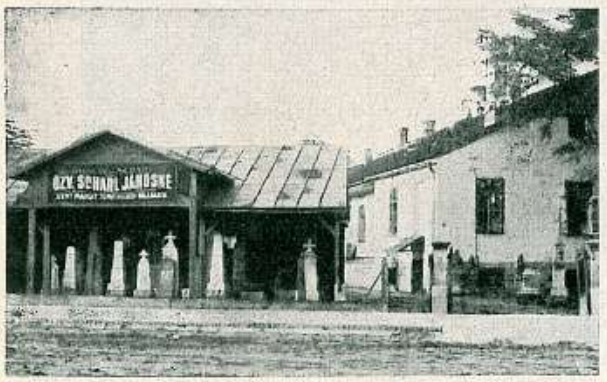


Gépházrészlet Rózsa János műfestő- és gőztisztító-gyárából.
(Lásd 126. oldalt.)

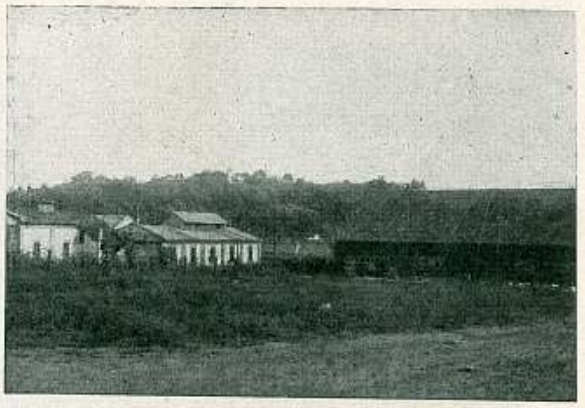


Kelengyevállalat és Vászonárúház.
Kaposvár, Fő-utca 7. szám.

A cég 1921-ben létesült és rövid fennállása óta sikerült a vevőközönség bizalmát a legteljesebb mértékben megnyernie. A vállalat, mely 30 elsőrangú munkaerővel rendelkezik, abban a kellemes helyzetben van, hogy úgy helybeli, mint vidéki vevőközönségét a legolcsóbban juttathatja a legjobb kivitelű fehérneműekhez. Főtörekvése oda irányúl, hogy a vevőközönségét a legmesszebb menő előzékenységgel, a legjobb minőségű árukkal és készítményeinek elsőrangú kivitelével szolgálja ki. A vállalat *különleges készítményei:* női-, férfi- és gyermek-*fehérneműek, függönyök, ágyterítők* és pijamák. Üzlethelyiségében állandó nagy raktárt tart a legjobb minőségű női- és férfifehérneműekhez szükséges nyersanyagokból, s tekintettel, hogy csak kizárólag fehérneműekhez szükséges anyagokkal foglalkozik, ezen anyagok méterenkénti eladásánál a vevőközönséget megbízható, jó árúval, olcsón van módjában kiszolgálni. A vállalat nagy raktárt tart saját készítményű kész fehérneműekből s az ezekhez szükséges csipkékből. Hogy a vevőközönségnek módjában legyen jószabású fehérneműekhez jutni, vállalja hozott anyagok feldolgozását is, továbbá minden kivitelű kézimunkák készítését, a legolcsóbb áron.



Hudetz és Scharl utóda,
özv. Scharl Jánosné szobrász- és kőfaragó-üzeme,
Kaposvár, Baross-utca 3., a vasútállomással szemben.



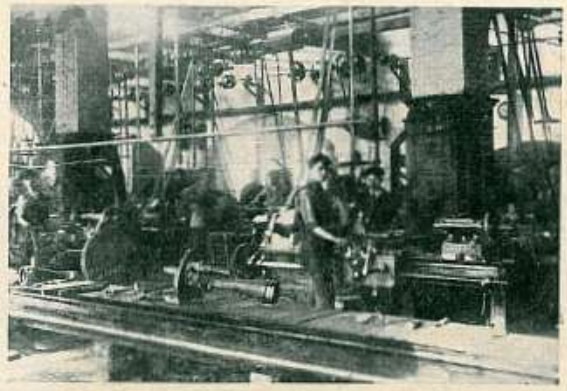
A Dunántúli Bank és Takarékpénztár R.-T. tárházai.
(Lásd 136. oldalt.)



Adelmann Béla fűszer- és csemegekereskedése,
cukorkák és csokoládék nagybani eladása,
Kaposvár, Fő-utca 41. szám.
Alapíttatott 1907-ben. — Telefonszám: 148.



Somogymegyei Gazdák Részvénytársasága vasárúüzlete.
(Lásd 130. oldalt.)



Részlet a Kaposvári Vasöntöde és Gépgyár R.-T. üzeméből.

(Lásd 125. oldalt.)



Mácsovits Lajos,
bőrkereskedő.



Kántor Jenő mechanikai műhelye és szaküzlete.

Alakult 1920-ban. Foglalkozik kerékpár, mótorkerékpár, motor, varrógép, írógép és különleges gépek, valamint szeszgyári berendezések szakszerű javításával, új és használt gépek vételével és eladásával, alkatrészek eladásával, szabadalmak kidolgozásával. Utóbbi időben a cég a rádiót is üzletkörébe vonta és annak szerelését teljes garanciával eszközli. Kaposvár egyetlen kerékpárkölcsönzője. Üzletköre kiterjed Somogy, Baranya és részben Tolna megyére is.



Mácsovits Lajos bőrkereskedése.

A tulajdonos ősei még előítéletekkel teli földbirtokosok voltak a Bácskában, míg ő szakítva az előítéletekkel, a kereskedői pályára lépett. Üzletét 1914-ben nyitotta meg. A háború kitörésekor hadbavonult és üzlete a háború egész tartama alatt zárva volt. Midőn kitüntetésekkel és sebekkel borítottan hazajött, újult erővel nekilátott üzlete vezetésének. Üzlete ma már egyike az ország legjobban megalapozott kereskedéseinek. Üzletvezetésén meglátszik a külföldet bejárt szakember, és szakismeretének híre még a külföldre is eljutott.



Borbély és fodrász iparosok szakosztálya.



Cipész iparosok szakosztálya.



Női szabók szakosztálya.



Férfi szabók szakosztálya.



Sütő iparosok szakosztálya.



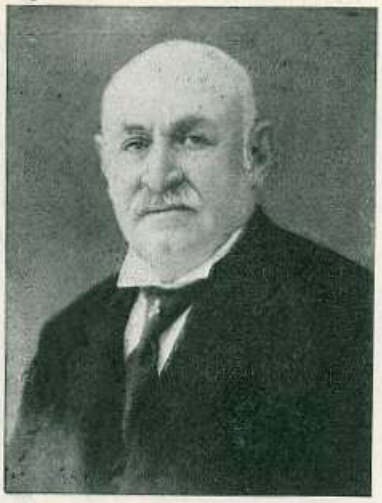
Szakosztályon kivüli iparosok.



Antal József,
a Mezőgazdasági Ipar R.-T. gőzmalmának igazgatója.
(Lásd 123—124. oldalt.)



Dr. Niesovics Sándor,
ügyvéd,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Dr. Mártonfy Bogdán,
kir. közjegyző.



Berger Gyula László,
gróf Festetich Vilmos uradalmainak jószágigazgatója, Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Dr. Pórász Dezső,
orvos,
Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Zucker Ármin,
bőrkereskedő,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Schlesinger Albert,
a Schlesinger Albert és József fakereskedő cég társtulajdonosa,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Orgel János,
szíjgyártómester,
Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Rózsa Ignác,
lakatosmester,
Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Dausek Géza,
lakatosmester,
Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Sámuel Ferenc,
bádogos- és vízvezetékszerelőmester,
Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Petre Ernő,
cipészmester,
Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Goitein Mór,
mű- és régiségkereskedő,
Kaposvár közkedvelt Misi bácsija.



Goitein Mór mű- és régiségkereskedése.

Ha az ember belép Goitein bácsi műkereskedésébe, szinte tündérországban képzeli magát. Gyönyörű festményekkel telnek a falak, fel a magas mennyezetig. Lent művészi antik asztalokon a magyar kéziipar remekeiben merül el az ember szeme, odább mesés kézimunkák, antik butorok, órák, vagyont érő porcellánok, gyönyörű, színpompás perzsa szőnyegek. Elfárad a szem, amíg végig tekint a sok szép holmin. Misi bácsi pedig, ha látja, hogy valaki érdeklődik a dolgai iránt, szívvel-örömmel mutat, magyaráz mindent. Csupa szív ez az ember, régi kaposvári gyökér, egész lelkével a művészeten csüng. Üzletét 40 évvel ezelőtt, 1885-ben alapította.

Jellinek Miksa fűszer- és csemegekereskedése, Kaposvár, Sétatér-utca 6. Alapítva 1909-ben. A Donnervárosrész egyik legnagyobb és legkeresettebb fűszer- és csemegekereskedése.



Vály és Vadász,
csemege-, fűszer- és gyarmatárúház,
Kaposvár, Fő-utca 33.

Somogy vármegye egyik legelőkelőbb, legforgalmasabb és pazar fényűzéssel berendezett csemege- és gyarmatárúüzlete. Állandó nagy készletek a legkiválóbb fajú teákban. Dús választékban halak, szardiniák, ringlik, konzervek, pástétomok, kül- és belföldi sajtok, borok, pezsgők, legfinomabb cognacok. *A világhírű hollandi Focking-likőrök egyedüli elárúsítói.* Nagy lerakat friss déligyümölcsökben. Naponta friss hideg felszeltek, valódi prágai sonkák. Sandvichek készítése megrendelésre a legszebb kivitelben. Állandó nagy raktár a legfinomabb kekszekben, Gerbeaud-, Floris-, Lukács- és Koestlin-bonbonokban, Szerencsi- és Maul-csokoládékban. Tápszerek, Maggi stb. levesízesítők, levestészták, makaróni, spagetti stb. Az összes ásványvizek lerakata. A cég saját házában és telepén berendezett *modern kávépörköldéje* állandóan szállítja postacsomagokban kiváló pörkölt kávékeverékeit az ország minden részébe. Gyarmatárú osztályunkra közvetlenül külföldről, első kézből érkeznek a legkiválóbb kávéfajták, rizsek, teák, vanilia, bors, kömény stb., ennek folytán nemcsak megbízhatóság, de áraink versenyképessége tekintetében is a legmesszebbmenő előnyöket nyújthatjuk vevőinknek. A kaposvári m. kir. 7. honv. gyalogezred, katonai és közrendészeti kórház, valamint tisztiétkezdék szerződéses szállítói. Postai rendelések a beérkezés napján, gondosan csomagolva továbbíttatnak.



Vály és Vadász,
csemege-, fűszer- és gyarmatárúház, belülről.



Nikolits Pál,
a M. I. R. cégvezetője,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Szabó Gergely vas- és gépkereskedése,
Kaposvár, Erzsébet-út 8. szám.

Alakult 1920-ban. Cégtulajdonos: vitéz Szabó Gergely. Speciális üzlet háztartási eszközökben és mezőgazdasági gépekben. A világhírű Mc. Cormick petróleumtraktorokat a Dunántúlon a fenti cég hozta forgalomba, mellyel különösen a nagyobb gazdaságoknak nagy szolgálatot tett. Foglalkozik a fentieken kívül az összes vasárúkkal. Szolid árai folytán, dacára fennállása rövid idejének, nagy vevőkörrel dicsekedhet.

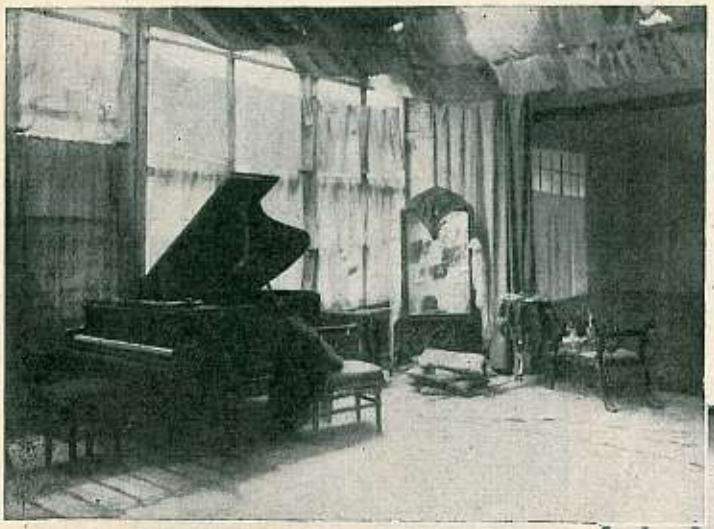


Varga Péter,
áll. vizsgázott fogász.

Huszonhárom évvel ezelőtt telepedett le Kaposvárott. Nagy szaktudása és közkedvelt egyénisége révén hamarosan a város legkeresettebb fogtechnikusa lett. Fő-utca 15. szám alatt van elsőrangúan berendezett és legmodernebbül felszerelt rendelője és laboratoriuma. Feltalálója és egyedüli készítője a 237/1926. szám alatt törv. védett „*Hyperdent*" szájvíznek, mely kiváló tulajdonságainál fogva széleskörű elterjedtségnek örvend.



Varga Péter fogászati rendelője.



Szatmári Béla fényképészeti műterme.

Nem lenne tökéletes e munka, ha meg nem emlékeznénk Szatmári Béla fényképészeti cégről. Kaposvár hű monográfiájához ép úgy hozzátartozik, mint a reálgimnázium, vagy a posta ismertetése. Közel hét évtizedes multra tekint vissza a cég, amennyiben még 1859-ben alapitotta néhai Langsfeld Mór. A mult század derekán nagy szenzáció volt a Korona-utcában, a mostani Lengyel-ház helyén megnyilt fényképész műterem. Langsfeld kiváló művészi tudással, nagy szakértelemmel vezette műtermét s amikor fiának Mukinak adta át, már egész generációk ismerték, dicsérték a céget. Langsfeld Muki a mostani helyére, a Korona-utca 4. szám alá hozta át









műtermét. Apja nyomdokain haladva, tovább fejlesztette a műtermet s a nagy versenyben is sikerült a vezető helyet a szakmában megtartania. Egészségi állapota azonban nem birta az iramot s kénytelen volt visszavonulni. Akkor, 1918-ban vette át a műtermet a cég fiatal segédje, Szatmári Béla. Kaposvár akkor legfiatalabb cégfőnöke ritka ambicióval fogott a munkához. Művészi érzékkel rendezte be a műtermét. Stilusos butorok, művészi képek adtak hangulatos keretet a műteremnek. Szatmári nagy gonddal készitette képeit, amelyek mindegyike egy-egy műremek volt. Vezetése alatt az egész megyének dolgozott s dolgozik műterme. Időközben hosszabb ideig tanulmányozta Ausztria és Olaszország fényképészeinek technikáját. Művészi munkásságának kiválóságát három oklevél, két arany- és egy ezüst érem hirdeti.



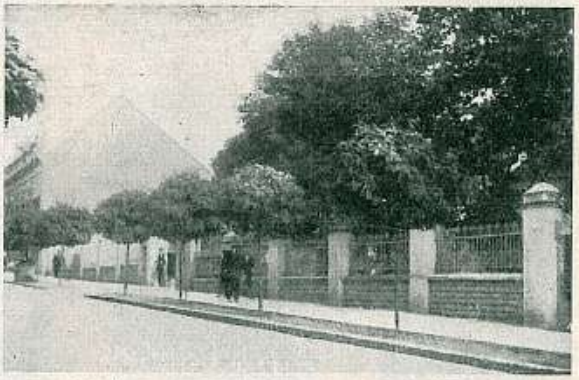
Krausz Manó,
a Krausz Manó és Fia cég társtulajdonosa,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának
és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Krausz Manó és Fia,
szén-, tűzifa-, mész- és cementkereskedők.
E szakmában Somogy és Tolna vármegyének legnagyobb cége. Alapíttatott 1902-ben. Foglalkozik még kárbiddal, szénkéneggel, műtrágyával és tetőfedő-, valamint szigetelőlemezekkel. 1902. óta bírja a Magyar Általános Kőszénbánya r.-t. és leányvállalatainak képviseletét. Képviseli ezenkivül a Beremendi Portlandcement és Mészművek r.-t., a Mész és Műhabarcs Árúsító r.-t. (mészkartell), a Dynamit-Nobel Szénkéneggyár r.-t., a Műtrágyaterjesztő és Értékesítő Részvénytársaságokat is. A háborút követő évek széninségének idején a cég nagy összeköttetéseivel jelentős szolgálatokat tett a városnak és megyének. Nagy fogyasztása révén a legnagyobb porosz bányákkal áll közvetlen összeköttetésben, amelyektől nagy mennyiségeket importál. A város, villamtelep, vármegye, valamint az ügyészség, fogház és törvényszék szerződéses szállítója. Külön városi és külön vasúti teleppel rendelkezik, ahonnan a városi szállításait saját teherautójával végzi.



Sándor József,
a Krausz Manó és Fia cég társtulajdonosa,
a Kaposvári Kereskedők Egyesülete főtitkára,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának
és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Krausz Manó és Fia cég városi telepe.



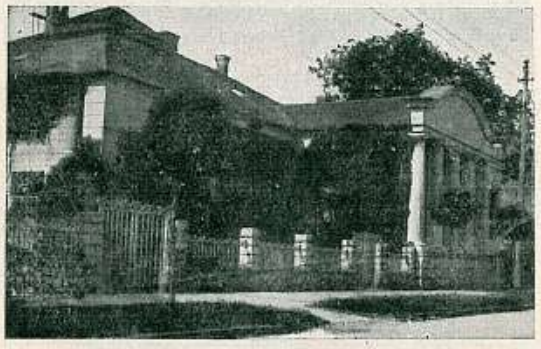
Krausz Manó és Fia cég vasuti telepe.



Haidekker Pál,
a Haidekker Pál Gőzszappangyár R.-T. igazgatója, Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.
(Lásd 126. oldalt.)



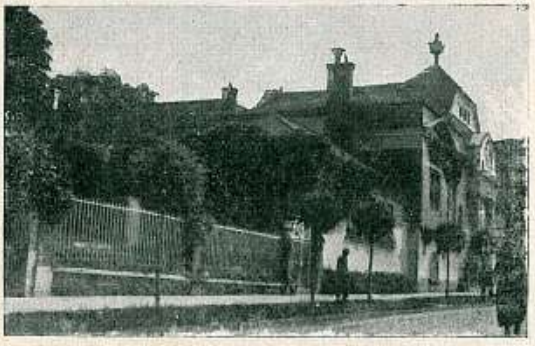
Hermann Manó,
borkereskedő,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Königsberg Viktor villája,
Esterházy-utca 20.



Dietrich József
fűszer- és csemegekülönlegességek üzlete,
Kaposvár, Korona-utca 4.
Alakult 1904-ben. E szakmában legrégibb üzlet.
Az úri közönség találkozóhelye.



Königsberg Dezső villája,
Esterházy-utca 1/c.
Az Esterházy-utca és Kaposvár két legszebb villája.
Előbbi épült 1913-ban, utóbbi 1914-ben.
Már a háború előtt is voltak Kaposvárott családok, kik úttörői voltak Kaposvár szépségfejlesztésének.



Dietrich József
fűszer- és csemegekülönlegességek üzlete, belülről.



Sóhr Pál,
vasnagykereskedő,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Sóhr Pál vasnagykereskedése,
Kaposvár, Korona-utca 9.

A céget 1873-ban Somogyszilban alapította Sóhr József, a jelenlegi cégtulajdonos atyja. Ezen, az országban, sőt a külföldön is hírneves céget annak fia, a jelenlegi tulajdonos vezeti 1898. óta. Az üzlet különleges mezőgazdasági eszközök, kaszák stb., a szakmába vágó cikkek nagybani beszerzése és szolid áron való terjesztése által oly hírnevet szerzett magának, hogy nincs falu, vagy gazdaság, ahol ezen céget nem ismerik. Sőt a háború előtt már Szerbiában, Romániában, Bulgáriában és Oroszországban is képviseleteket tartott és nagyon sok árút exportált ezen országokba. Az üzlet nagyfokú terjeszkedése folytán már nem lehetett vidéken a kornak megfelelően az üzleteket lebonyolítani és 1918-ban e nagyszabású üzlet a vármegye székhelyére, Kaposvárra helyeztetett át. Ekkor társult az üzlethez a cégtulajdonos két értékes munkatársa, két sógora, Klein Emil és Singer József. Országunk megcsonkításával és kereskedelmi szerződések hiányában a cég most csak a szűk hazában fejt ki élénk üzleti tevékenységet, nagyszámú vevői folytán nagy eredményekkel. Vevői a nagy uradalmak, gazdaságok; iparosok, kisgazdák, de főleg kereskedők, kik érdeme szerint pártolják ezen szolid és szorgalmas céget. Rövid idő alatt nemcsak Kaposvár, de Somogyország egyik legnagyobb és legismertebb vaskereskedése. A cég a jelenlegi súlyos gazdasági viszonyok között is, telve ambicióval, a legnagyobb reményekkel néz egy szebb és jobb jövő elé.



Stampfer és Popper,
úriszabók,
Kaposvár, Korona-utca 3.

Alapíttatott 1878-ban. Készítenek mérték után valódi angol szövetekből legdivatosabb férfiruhákat. Raktáron tartanak kész férfi- és fiúöltönyöket, kabátokat stbit. Valódi gyapjúszövetek méterenkénti árúsítása.



Scharl utóda, Mészáros Pál
Szent Margit dísztemetkezési vállalata,
Kaposvár, Fő-utca 40. szám.

Elvállal egyszerű és dísztemetéseket, halottak szállítását és exhumálásokat a legolcsóbb árak mellett. Legnagyobb választékot tart érc-, tölgy- és fenyőfakoporsókból, tölgyfakeresztekből, szemfedelekből és műkoszorúkból. A legkényesebb igényeket is kielégítő díszravatalokkal, díszletekkel és gyászhintókkal rendelkezik. Szükség esetén kéri a nagyra becsült közönség támogatását.



Práger József „Korona"-illatszertára,
Kaposvár, a Korona-szálló épületében.
Női fodrász- és manikűrterem. Piperecikkek, egészségügyi és sportcikkek, gumiárúk, utifelszerelési és bőrdiszműárúk legjobb minőségben, legolcsóbb áron.



Práger József „Korona"-illatszertára.

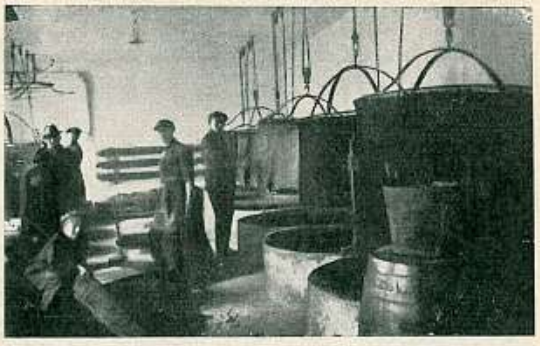
Vörös Sándor, úri és női cipész, Kaposvár, Főutca 2. Készít a legdivatosabb kivitelben mindennemű női-, férfi- és gyermekcipőket. Elsőrangú, saját kézimunka készítésű női-, férfi- és gyermekcipőket, valamint tiszti és lovaglócsizmákat nagy választékban tart raktáron. Kaposváron egyedüli szakszerű orthopédmunkában. Fájós és beteg lábakra különösen gondos munka készül.



Dr. Fehér Miklós,
egyetemes orvostudor, specialista fogorvos.



Kaposvári Erzsébet Kékfestőgyár.
A Kaposvári Erzsébet Kékfestőgyár tulajdonosa Fazekas Jenő, Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja, aki a város gyáriparának fejlesztésében tevékeny részt vesz. Modernül felszerelt üzemében állandóan 15—20 munkást foglalkoztat.



Részlet a Kaposvári Erzsébet Kékfestőgyárból.



Dani János,
képesített kőmívesmester, építési vállalkozó, cementárúgyáros.



Dani János cementárúgyára,
Kaposvár, Fő-utca 85.
Alapítva 1907-ben. — Telefonszám: 288.
Vállal építkezést, csatornázást. Készít mintázott és sima cementlapokat, csöveket, hidakat, vályúkat, hornyolt fedőcserepet, boroskádakat, kútgyűrűt és tetőket. Minden mintájú és méretű kerítések, istállóberendezések, jászlak, műkövek és minden e szakmába vágó tárgyak szakszerű és pontos elkészítését vállalja. Tervekkel és költségvetésekkel, úgy helyben, mint vidékre, felhívásra a legrövidebb időn belül szolgál.



Műhelyrészlet Dani János cementárúgyárából.



Székely Mór,
a Székely Sándor Fiai cég társtulajdonosa.
(Lásd 131. oldalt.)



Lőw Divatház R.-T. üzlete.
(Lásd 130. oldalt.)

Cser Miklós, Kaposvár, Erzsébet-út 6. A Magyar-Amerikai Petroleum Részvénytársaság somogymegyei képviselete és lerakata. Nevezett cég a Standard Oil Company magyarországi vállalata. Mint a legnagyobb vállalat e szakmában, abban a helyzetben van, hogy a legjobb finomítványokat a legolcsóbb árban árusítja. Legnagyobb előny az e céggel való összeköttetésnél, hogy mindig a saját finomítóiból hozza a termékeit a piacra és így állandóan egyenletes és egyforma minőségű árúval látja el a vevőit. Cser Miklós ezenkívül foglalkozik mindennemű autófelszerelési cikkekkel és legjobb autógumikkal is ellátja a somogymegyei autótulajdonosokat. Autó- és traktor-olajai elismerten a legjobbak.

Kolozsvári József asztalosmester, Kaposvár, Berzsenyi-utca 36. Raktáron tart mindennemű kész butorokat. Nagy választék legdiszesebb és egyszerűbb koporsókban. Az összes árúk saját műhelyében készülnek.



Kellauer Gábor,
okl. gyógyszerész,
a Magy. Orsz. Gyógyszerész Egyesület somogymegyei kerületének, a Magyar Athletikai Szövetség délnyugatmagyarországi kerületének, a Kaposvári Levente Egyesületnek elnöke, a Kaposvári Turul Sport Egylet társelnöke, Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Király József,
a Király Fürdő Részvénytársaság igazgatója,
a Háztulajdonosok Szövetségének elnöke.

Szabó József, férfiszabómester, Kaposvár, Kontrássy-utca 5. Kaposvár keresett szabója. Készít valódi angol kelméből elsőosztályú munkát. Raktáron tart valódi angol kelméket és hozzávaló anyagot. Havonta megjelenő angol divatlapok szerint a legújabb fazont készíti.



Lengyel József,
a Lengyel Testvérek vaskereskedő cég tulajdonosa, Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.



Lengyel Testvérek vaskereskedés,
magy. kir. lőporárúda,
Somogy, Tolna, Baranya és Zala megye
vasgerendatelepe.



Magyar Konyha
polgári étterem, bor- és sörcsarnok,
Kaposvár, Teleki-utca 10.



Schwarcz Rezső,
a Schwarcz Testvérek és Társa kékfestőgyár társtulajdonosa,
Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.

A Schwarcz Testvérek és Társa kékfestőgyárat 1918-ban alapították. A villanyerőre berendezett és a legmodernebb gépekkel felszerelt gyár készít mindennemű kékfestő mintázott és sima árút. Foglalkoztat 10—15 munkást és heti 2000—2500 méter anyag feldolgozását végzi. A gyár üzlethelyiségében, Széchenyi-tér 2. szám alatt, árusít a fentemlített készárúkon kívül szöveteket, mindenféle rőfös- és kézműárút, az összes textilcikkeket. A saját készítményű árúkat nagyban és kicsinyben gyári áron hozza forgalomba.



Barta Sándor,
férfiszabómester.

Kaposvár iparostársadalmának egyik legrégibb tagja a cég főnöke, akinek neve a város és a megye társadalmi és üzleti életében sokszor szerepel. Kaposvár legszebb középületében, a városház piac felőli oldalán van a cég hatalmas szabóüzlete. Még a városháza megnyitásakor, 1903-ban költözött be mai helyére, ahol azóta állandóan 20 munkást foglalkoztat. Kitűnő közvetlen angol árúit a legelőkelőbb britt gyárakból szerzi be. Élénk üzleti összeköttetést tart fenn a Baird G. Stevenson Ltd. Edinburgh, a James S. Wess Sdo. London, a Bought of Holt Son and Gill London és a House Mead S. Sons Ltd. London cégekkel. A város és a vármegye úri közönsége negyedszázados működése alatt a legnagyobb megrendelésekkel halmozta el. Szolid üzleti elvei, elsőrangú készítményei, világmárkájú szövetújdonságai a céget Dunántúl legnagyobb hasonló vállalatai közé emelték.

VARRÓGÉPEK, KERÉKPÁROK ÉS ALKATRÉSZEK GYÁRI RAKTÁRA.

SPITZER SAMU

KAPOSVÁR, KORONA-UTCA 1. SZ.

FÉNYKÉPEZŐ-GÉPEK ÉS KELLÉKEK SZAKÜZLETE.

G. M. PFAFF KAISERSLAUTERNI VARRÓGÉPGYÁR SOMOGYMEGYE EGYEDÜLI RAKTÁRA.

„MASCHINENFABRIK GRITZNER A.-G. DURLACH" SOMOGYMEGYEI KÉPVISELETE.

HANZELI ISTVÁN

Autógarázs és Gépjavító Műhely

KAPOSVÁR, KORONA-UTCA 7. SZ.

Mindennemü autogénhegesztés és gumivulkanizálás.

Kaposvár legrégibb és legelső autójavító specialistája. Vállal mindennemü autó- és gépjavitást jótállással. Autóalkatrészek raktáron. Autók személyfuvarozásra állandóan kaphatók kilométerszámitással. Nagy gépjavitó műhely. : : Garázs bérelhető. :-:

SZOBA- ÉS CÍMFESTŐ, TEMPLOMFESTŐ, ÉPÜLET- ÉS BUTORMÁZOLÓ

Telefon: 163.

HORVÁTH DEZSŐ

Kaposvár, Vár-utca 8. sz.

Kaposvár legkeresettebb ilyen irányu festője.



SPECIALISTA

Mágnes-javitásokban.

Szigethy KAPOSVÁR, Berzsenyi-utca 1.

MAGYAR ŐSTERMELŐ R.-T.

SOMOGYMEGYEI FIÓKJA

KAPOSVÁR, GRÓF TISZA ISTVÁN-UTCA 4. SZ.

TELEFON: 90. TELEFON: 90.

Mezőgazdasági termények vétele és eladása.

Magyar Általános Takarékpénztár

Részvénytársaság

KAPOSVÁRI FIÓKJA.

Alap- és tartaléktőke 18 milliárd.



Fodor és Biró mérnökök építési és műszaki vállalata.

A céget Fodor István okl. mérnök alapította 1922-ben. A vállalat épületek, gazdasági és iparvasútak, beton- és vasbetonépítmények, hidak stb. tervezésével és építésével, földméréssel és egyéb, a mérnöki szakmába vágó munkák végrehajtásával foglalkozott 1924. évig, mikor is Biró István gépészmérnöknek a vállalatba való belépésével munkaköre és üzletága lényegesen kibővült. 1925. évtől kezdődőleg az építési munkálatokon kivül gépészmérnöki munkálatokat is vállalnak, úgymint villamos világítási berendezések, gyárak tervezését, berendezését és szerelését, motorok tekercselését és javítását, mezőgazdasági gépek javítását, továbbá foglalkoznak villamos szerelési és használati anyagok és rádiókészülékek stb. eladásával.



Varga Miksa utóda.

Barta Dezső divatháza.

Alapíttatott 1888-ban. A legjobb alapra fektetett üzletet 1912-ben vette át a cég jelenlegi tulajdonosa és fejlesztette a mostani nivóra. A cég a legismertebb és legjobb hírnévnek örvend az egész környéken és egyike a legkeresettebb divatárú üzleteknek Kaposvárott.



Abaffy A. Zoltán, okl. gyógyszerész,

a Gyógynövény- és Vegyipari R.-T. vezérigazgatója Somogy vármegye törvényhatósági bizottságának és Kaposvár r. t. város képviselőtestületének tagja.

Megalapította egyik legszebb és közegészségügyi szempontból nagyon fontos gyógynövény- és vegyipari gyárat, mely nemcsak a Dunántúl, hanem az egész országban is ismert. A külfölddel élénk összeköttetést tart fenn s a tengerentúlról is felkeresik a gyárat megrendelésekkel.



Abaffy A. Zoltán Sas-drogériája,

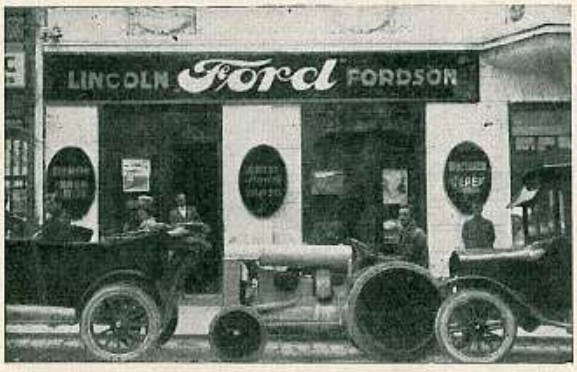
Kaposvár, Fő-utca 3. szám.



A Gyógynövény- és Vegyipari R.-T. gyártelepe.



Antal János,
a kaposvári autorizált Ford-képviselet vezetője.



Antal János és Társa autorizált Ford-képviselete,
Kaposvár, Fő-utca 22. szám.

A mult évben kezdte meg működését ezen újabb magyarországi Ford-képviselet, mely állandóan raktáron tart nagyobb mennyiségű Ford személy- és teherautomobilt és Fordson traktort, mezőgazdasági gépeket. Nagy javítóműhelye és kiterjedt alkatrészraktára, melyben a legkisebb csavartól kezdve egész a legnagyobb részekig minden egyes alkatrész megkapható, biztosítják a Ford automobilok és Fordson traktorok üzemfolytonosságát.

Hogy jelen könyv olvasóinak némi fogalmuk legyen a híres amerikai Ford gyárról, az alábbiakban közlünk erre vonatkozóan néhány hiteles adatot:

A Ford gyár megalapítója és jelenlegi tulajdonosa, Henry Ford, egy amerikai farmernek a fia. Iskoláit elvégezve, édesatyja gazdaságában dolgozott, majd később mint gyári gépész kereste meg kenyerét. Szabad idejében otthon egy kéthengeres automobilt szerkesztett. Ez volt az első „Ford" automobil, mely még ma is teljesen üzemképes állapotban van. 1903-ban létesült az első Ford gyár részvénytársasági alapon, melynek részvényeit Henry Ford az idők folyamán magának megszerezte és a mai hatalmassá fejlődött gyár már teljesen az ő tulajdona. Mint havibéres gyári gépész kezdte meg pályafutását és ma már ott tart, hogy nemcsak Amerika, hanem az egész Föld leggazdagabb emberének nevezheti magát.

A Ford gyár a világszerte ismert kiváló konstrukciójú Ford automobiloknak és a gazdaközönség körében igen kedvelt és elterjedt Fordson traktoroknak a gyártásával foglalkozik. A gyár méreteiről a következő számadatok beszéljenek: Készül naponta 7000 automobil, 500 Fordson traktor, és ezenkivül még nagymennyiségű pótalkatrész. A gyártáshoz szükséges nyersanyagokat a Ford gyár maga termeli. A szenet és vasat a saját bányáiból aknázza ki. A faanyagot saját erdeiből szerzi meg. Saját üveghutáiban készíti az automobilokhoz szükséges üveglapokat. Az 1924. évben gyártott üveglapok mennyiségével 850 kat. hold területet lehetne befedni. Saját festékgyárában állítják elő az autólakkot és a szükséges többi festéket. Többszáz kilométer vasúthálózatán a gyár saját vonatai járnak. Óceánjáró hajói a Föld minden részébe eljuttatják a gyár produktumait. A Ford gyárakban 150.000 munkás dolgozik. 1924. évben 250 millió dollár bért fizetett ki a gyár alkalmazottainak. A Föld különböző országaiban a Ford gyárnak többezer képviselete van, melyek a gyártmányok terjesztésével foglalkoznak és a már üzemben levő Ford automobilokat és Fordson traktorokat pótalkatrészekkel látják el és a felmerülő javítási munkálatokat végzik el műhelyeikben.



Cser József,
Kaposvár, Erzsébet-út 6.

Ez a cég 1903-ban alakult és mint szaküzlet a legrégibb multra tekint vissza Somogy megyében. Saját ipartelepén készült gazdasági és műszaki kötélárúit hozza forgalomba. Zsák- és ponyvagyártás is házilag történik. Az egész Dunántúlon közismertek a cikkei: kazalponyvák, len- és jutazsákok, kötélárúi, szőnyegek és minden oly cikk, amelyet a kender-, len- és pamutárúszakma magába foglal.

Villanyerőre berendezett és szedőgéppel felszerelt
KÖNYVNYOMDA • KÖNYVKÖTÉSZET

101
TELEFONSZÁM

SZABÓ LIPÓT
KAPOSVÁR • KORONA-UTCA 1

TELEFONSZÁM
101

Könyv-, papir- és zeneműkereskedés, író-, rajz- és tanszerek raktára, antiquárium, irodai cikkek, irógépek, irógépkellékek, nagy nyomtatványraktár

KOHN SÁNDOR
DIVATÁRUHÁZA
KAPOSVÁR
FŐ-UTCA 7. SZÁM

Állandó nagy választék szövetek, selymek és az összes női divatáru cikkekben. Raktáron tartok női felöltőket, kész bluzokat és ruhákat, továbbá kötött-szövött árukat, esőernyőket, szőnyegeket, paplanokat, stb. — Minden törekvésem odairányul, hogy olcsó napi árak mellett, kizárólag jó minőségű árucikkeket bocsássak a t. vevőközönség rendelkezésére. — A pontos, figyelmes és előzékeny kiszolgálásról kérem meggyőződést szerezni.

Közvetlen gyári lerakat a bonyhádi legjobb minőségű kézimunka-cipőkből nagy választékban.

SVARCZ JENŐ
CIPŐÁRUHÁZA
KAPOSVÁR, FŐ-UTCA 6.

Gyermek-kocsik a legszebb kivitelben állandóan raktáron vannak.

Pontos és szolid kiszolgálás!

UNGÁR BENŐ FILLÉR BAZÁR KOSSUTH-TÉR
K-A-P-O-S-V-Á-R.
Játék-, norinbergi- és diszműáruk. — Uri- és női divatcikkek. — Kosarak és gyermekkocsik a legolcsóbb árban.
Szolid kiszolgálás! Szolid kiszolgálás!

Somogymegyei asztalosok beszerzési forrása!
Deckert Ferenc vaskereskedő, Kaposvár, Korona-utca 14.
Állandó nagy raktár épület- és butor-vasalásokban. Dús választék fournérokban. A legszolidabb kiszolgálás. Legolcsóbb napi árak.
Somogymegyei asztalosok beszerzési forrása!

Kaposvár történetében
régi, hirneves cég
GOLDSTEIN és NEUMANN R.-T.
ahol az összes **divatáruk, kész ruhák és női felöltők legjutányosabban** beszerezhetők.
Kossuth-tér 5. **Kaposvár** **Széchenyi-tér 7.**

AZ URI KÖZÖNSÉG KEDVELT SZABÓJA!
TISZTVISELŐKNEK KEDVEZMÉNY!

Fazekas Sándor
uri szabó mester KAPOSVÁR. Somssich Pál-u. 1.
Valódi angol kelméből csakis Ia munkát készit. Raktáron tart eredeti angol márkás szöveteket és kellékeket. — Havonta a legujabb angol divatlapok szerint a legjutányosabb fazonmunkát készíti.